

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “เครื่องมือการเรียนรู้และนโยบายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ 21 จังหวัด”

เครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชน: จังหวัดพิษณุโลก

โดย ศ.ดร. อารี วิบูลย์พงศ์และคณะ

เสนอต่อ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คณะเกษตรศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

มิถุนายน 2554

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการ “เครื่องมือการเรียนรู้และนโยบายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนใน
พื้นที่ 21 จังหวัด”

คณะผู้วิจัย		สังกัด
หัวหน้าโครงการ	ศ.ดร.อารี วิบูลย์พงศ์	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริม เผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
หัวหน้าโครงการร่วม	รศ.ดร.ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
นักวิจัย	รศ.กาญจนา โชคถาวร	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	ผศ.ดร.เยาวเรศ เซาวนพูนผล	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริม เผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยนักวิจัย	นาย กฤษฎา แก่นมณี	ศูนย์วิจัยและส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	น.ส.รัตนา แก้วเสน	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริม เผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	น.ส.พัชฎ์กัญญ จีระสันติกุล	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริม เผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	น.ส.ภาวิษฐ์พร วงษ์ศักดิ์	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริม เผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	น.ส.ชลธิชา ทราयหมอ	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริม เผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
		คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

รายงานเครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชน: จังหวัดพิษณุโลกเป็นส่วนหนึ่งของ รายงานโครงการวิจัย “เครื่องมือการเรียนรู้และนโยบายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ 21 จังหวัด” ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) รายงานฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ ตอบวัตถุประสงค์เรื่องการทราบศักยภาพการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนและได้เครื่องมือเพื่อ การเรียนรู้การจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวัตถุประสงค์ของโครงการ ผลการ วิเคราะห์ทั้งหมดนี้ได้จากการใช้แบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนของสกว. และที่ถูกรับโดยการจัดเวทีชุมชน ในจังหวัดพิษณุโลก และถูกจัดเก็บโดยผู้ประสานงานชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนของจังหวัด พิษณุโลก ผลการวิเคราะห์ที่นำเสนอในรายงานนี้แม้ไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนอธิบายภาพรวมของ จังหวัดพิษณุโลกได้ เนื่องจากข้อมูลที่ได้มาจากชุมชนเพียงบางส่วน แต่ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวก็ให้ แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลและการสร้างเครื่องมือเพื่อแสดงศักยภาพและการจัดการเชิงเศรษฐกิจของ ชุมชน ที่ชุมชนสามารถนำไปประยุกต์เพื่อใช้กับภาพรวมของจังหวัดได้เมื่อสามารถเก็บข้อมูลได้ครบทุก หมู่บ้านหรือชุมชน

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่มอบความไว้วางใจให้ ดำเนินงานชิ้นนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับข้อคิดเห็นที่ทรงคุณค่า ซึ่งคณะวิจัยจะนำไปปรับปรุงงาน ให้มีความสมบูรณ์ขึ้น รวมทั้งขอขอบคุณผู้ประสานงานโครงการของจังหวัดพิษณุโลกและผู้ดำเนินการ เก็บข้อมูลชุมชน รวมทั้งผู้มีส่วนสนับสนุนเพื่อให้มาซึ่งข้อมูลของจังหวัดพิษณุโลก รวมทั้งผู้ประสานงาน โครงการวิจัยชุดนี้ของสกว. ที่ช่วยอำนวยความสะดวกทุกประการแก่คณะวิจัย คณะผู้วิจัยหวังว่าผลการ วิเคราะห์ในรายงานนี้จะนำมาสู่การเข้าใจในกลไกการสร้างเครื่องมือการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของ ชุมชนจังหวัดพิษณุโลกอย่างยั่งยืน

อารี วิบูลย์พงศ์และคณะ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	ค
สารบัญภาพ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	1
1.3 ขอบเขตการวิจัย	2
1.4 วิธีการศึกษา	2
1.5 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	4
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ (output)	5
1.7 ผลได้ของโครงการ	6
บทที่ 2 เครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	7
2.1 เครื่องมือวิเคราะห์ระบบการผลิตหลัก	7
2.2 เครื่องมือวิเคราะห์แหล่งรายได้ของชุมชน	9
2.3 เครื่องมือวิเคราะห์การจัดการและการกระจายตัวของผลผลิตหลักของชุมชน	10
2.4 เครื่องมือวิเคราะห์การกระจายตัวของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของชุมชน	14
2.5 เครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านแหล่งที่มาของทุน	15
2.6 เครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	16
2.7 เครื่องมือแผนชุมชน	19
บทที่ 3 เศรษฐกิจชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	28
3.1 ระบบการผลิตหลักจังหวัดพิษณุโลก	28
3.2 แหล่งรายได้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	52
3.3 การจัดการและการกระจายตัวของผลผลิตหลักจังหวัดพิษณุโลก	69
3.4 การกระจายตัวของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	105
3.5 การพึ่งพาตนเองด้านแหล่งที่มาของทุนจังหวัดพิษณุโลก	122
3.6 การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	139
บทที่ 4 การเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	157
4.1 ผลการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	157
4.2 แนวทางการยกระดับการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	169

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	171
5.1 สรุป	171
5.2 ข้อเสนอแนะ	175
บรรณานุกรม	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	จำนวนตัวอย่างในแต่ละอำเภอของจังหวัดพิษณุโลก	26
3.2	การผลิตหลักของจังหวัดพิษณุโลก	29
3.3	การผลิตพืชของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	31
3.4	การเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลก	34
3.5	การผลิตหัตถกรรมของจังหวัดพิษณุโลก	35
3.6	แหล่งรายได้ของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	53
3.7	ประเภทของปัจจัยการผลิตที่มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	108
3.8	ประเภทของปัจจัยการผลิตที่มีการรวมกลุ่มซื้อของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	110
3.9	แหล่งเงินทุนของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	124
3.10	ศักยภาพด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	142
3.11	วัสดุเหลือใช้ทางเกษตร (ที่ชุมชนไม่ได้นำไปทำปุ๋ย) ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	153
3.12	ความต้องการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก	155
4.1	ผลการจัดเวทีการเรียนรู้จังหวัดพิษณุโลก	158
4.2	ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมประชุม	164
4.3	ความเข้มแข็งของชุมชนผู้เข้าร่วมประชุม	165
4.4	ประเด็นความรู้ที่ผู้เข้าร่วมประชุมได้เรียนรู้จากโครงการฯ	166
4.5	การนำความรู้จากโครงการฯ ไปใช้ประโยชน์ของชุมชน	166
4.6	ความยากง่ายของวิธีการเรียนรู้ชุมชน	167
4.7	คู่มือการเรียนรู้ที่ชุมชนอยากให้จัดทำ	168
4.8	ข้อเสนอแนะเพื่อให้หน่วยงานช่วยเหลือให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติม	169

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	ระบบการผลิตหลักของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	8
2.2	ปฏิทินการเพาะปลูกพืชหลักของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	9
2.3	แหล่งรายได้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	10
2.4	การกระจายของผลผลิตในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	11
2.5	แหล่งรับซื้อผลผลิตในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	12
2.6	การกระจายของผลผลิตและแหล่งรับซื้อผลผลิตในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	13
2.7	การจัดการผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	13
2.8	การกระจายตัวของแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	14
2.9	การจัดการปัจจัยการผลิตและปัญหาการรวมกลุ่มของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	15
2.10	แหล่งเงินทุนของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	16
2.11	ศักยภาพทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	17
2.12	ปราชญ์ชาวบ้านของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	18
2.13	โครงการที่ต้องการพัฒนาผลผลิต /ผลิตภัณฑ์ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	18
2.14	ศักยภาพของชุมชน	20
2.15	แหล่งน้ำของคนในชุมชน	21
2.16	การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน	21
2.17	การผลิตพืชของคนในชุมชน	22
2.18	ค่าใช้จ่ายครัวเรือนของชุมชน	23
2.19	แหล่งเงินกู้ของชุมชน	23
2.20	แหล่งรายได้ของคนในชุมชน	24
3.1	ที่ตั้งและขอบเขตการปกครองของจังหวัดพิษณุโลก	27
3.2	ระบบการผลิตหลักของจังหวัดพิษณุโลก	29
3.3	ปฏิทินการเพาะปลูกพืชหลักของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	33
3.4	ระบบการผลิตหลักของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	37
3.5	ระบบการผลิตหลักของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	38
3.6	ระบบการผลิตหลักของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	39
3.7	ระบบการผลิตหลักของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	40
3.8	ระบบการผลิตหลักของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	41
3.9	ระบบการผลิตหลักของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	42
3.10	ระบบการผลิตหลักของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	43
3.11	ระบบการผลิตหลักของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	44
3.12	ระบบการผลิตหลักของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	45
3.13	ระบบการผลิตหลักของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	46
3.14	ระบบการผลิตหลักของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	47
3.15	ระบบการผลิตหลักของตำบลยางโกกลน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	48
3.16	ระบบการผลิตหลักของตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	49

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
3.17	ระบบการผลิตหลักของตำบลวังฆ้อง อำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	50
3.18	ระบบการผลิตหลักของตำบลหนองแขม อำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	51
3.19	แหล่งรายได้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก	52
3.20	แหล่งรายได้ของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	55
3.21	แหล่งรายได้ของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	56
3.22	แหล่งรายได้ของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	57
3.23	แหล่งรายได้ของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	58
3.24	แหล่งรายได้ของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	59
3.25	แหล่งรายได้ของตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	60
3.26	แหล่งรายได้ของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	61
3.27	แหล่งรายได้ของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	62
3.28	แหล่งรายได้ของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	63
3.29	แหล่งรายได้ของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	64
3.30	แหล่งรายได้ของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	65
3.31	แหล่งรายได้ของตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	66
3.32	แหล่งรายได้ของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก	67
3.33	แหล่งรายได้ของตำบลวังฆ้อง อำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	68
3.34	แหล่งรายได้ของตำบลหนองแขม อำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	69
3.35	การจัดการผลผลิตข้าวของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	71
3.36	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	72
3.37	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	73
3.38	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	73
3.39	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	74
3.40	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	74
3.41	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	75
3.42	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	75
3.43	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	76
3.44	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	77
3.45	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	77
3.46	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	78
3.47	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	78
3.48	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก	79
3.49	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลวังฆ้อง อำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	79
3.50	การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลหนองแขม อำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	80

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
3.51	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลก	81
3.52	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลบ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	81
3.53	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	82
3.54	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลนครไทย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	82
3.55	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	83
3.56	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	83
3.57	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลบ้านพร้าว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	84
3.58	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	84
3.59	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลนาบัว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	85
3.60	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	85
3.61	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลยางโกลน อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	86
3.62	การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลหนองแขม อำเภอ พรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	86
3.63	การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของจังหวัดพิษณุโลก	87
3.64	การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของตำบลบ้านพร้าว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	87
3.65	การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	88
3.66	การจัดการผลผลิตยางพาราของตำบลบ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	88
3.67	การจัดการผลผลิตยางพาราของตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	89
3.68	การจัดการผลผลิตสับปะรดของตำบลบ้านแยง อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	89
3.69	การจัดการผลผลิตสับปะรดของตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก	90
3.70	การจัดการผลผลิตไถ่เนื้อของจังหวัดพิษณุโลก	90

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
3.105	การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	118
3.106	การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	119
3.107	การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	120
3.108	การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลวังฆ้อง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	121
3.109	การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	122
3.110	แหล่งเงินทุนของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	123
3.111	แหล่งเงินทุนของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	125
3.112	แหล่งเงินทุนของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	126
3.113	แหล่งเงินทุนของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	127
3.114	แหล่งเงินทุนของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	128
3.115	แหล่งเงินทุนของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	129
3.116	แหล่งเงินทุนของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	130
3.117	แหล่งเงินทุนของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	131
3.118	แหล่งเงินทุนของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	132
3.119	แหล่งเงินทุนของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	133
3.120	แหล่งเงินทุนของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	134
3.121	แหล่งเงินทุนของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	135
3.122	แหล่งเงินทุนของตำบลยางโกสน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	136
3.123	แหล่งเงินทุนของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก	137
3.124	แหล่งเงินทุนของตำบลวังฆ้อง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	138
3.125	แหล่งเงินทุนของตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	139
3.126	ศักยภาพของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	140
3.127	ปราชญ์ชาวบ้านของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก	141
3.128	ศักยภาพของตำบลดอนทอง อำเภอชาติเมือง จังหวัดพิษณุโลก	143
3.129	ศักยภาพของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	144
3.130	ศักยภาพของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	144
3.131	ศักยภาพของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	145
3.132	ศักยภาพของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	146
3.133	ศักยภาพของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	146
3.134	ศักยภาพของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	147
3.135	ศักยภาพของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	147
3.136	ศักยภาพของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	148
3.137	ศักยภาพของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	149
3.138	ศักยภาพของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	149

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
3.139	ศักราชภาพของตำบลยางโกสิน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก	150
3.140	ศักราชภาพของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก	151
3.141	ศักราชภาพของตำบลวังฆ้อง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	151
3.142	ศักราชภาพของตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก	152

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

จากการที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ดำเนินการ “โครงการความร่วมมือเพื่อการแก้ไขความยากจน การพัฒนาสังคม และสุขภาวะ 21 จังหวัด” และต่อมาได้จัดเก็บข้อมูลกลุ่มการผลิตในพื้นที่โครงการดังกล่าว โดยมีความมุ่งหวังว่าข้อมูลจากแบบสอบถามจะนำไปสู่การเรียนรู้ และวิเคราะห์ตนเองของชุมชน ในการเสริมสร้างเศรษฐกิจระดับชุมชน ตลอดจนหน่วยสนับสนุนสามารถทราบความต้องการและหนุนเสริมชุมชนได้อย่างเต็มที่ยิ่งขึ้น

แม้เป้าหมายของการสำรวจที่กำหนดไว้ในตอนแรกคือ ทำการสำรวจเศรษฐกิจชุมชนจาก 21 จังหวัด แต่ผลจากภาคสนามพบว่าได้รับแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนคืนจากชุมชนจำนวน 1,837 ฉบับ จาก 13 จังหวัด ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดในภาคเหนือได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน พะเยา และลำปาง เพชรบูรณ์ ภาคกลางได้แก่ จังหวัดชัยนาทและอุทัยธานี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม อุบลราชธานีและยโสธร ภาคใต้ได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุงและสงขลา โดยเป็นข้อมูลระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วยข้อมูล 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลกำลังการผลิตในอาชีพหลักของคนในหมู่บ้าน 2) ข้อมูลการรวมกลุ่มเพื่อผลิตหรือจัดซื้อปัจจัยการผลิต 3) ข้อมูลการจัดการผลผลิต และปัญหา 4) ข้อมูลความต้องการการพัฒนาตนเองในด้านผลผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน และแผนงานโครงการของหมู่บ้าน

บนฐานของข้อมูลข้างต้นนี้ การประชุมเพื่อหารือการประมวลผลแบบสำรวจข้อมูลกลุ่มการผลิต เมื่อ 7 พฤศจิกายน 2551 ณ ห้องประชุม 2 สกว. สกว.ได้กำหนดคำถามหลักเพื่อการวิเคราะห์ 3 ข้อ คือ 1) ภาคการเกษตรมีการรวมกลุ่มเป็นกลไกจัดการการผลิต ผลผลิต การตลาด มากน้อยเพียงไร และกลุ่มมีความสามารถในการจัดการในประเด็นเหล่านี้เพียงไร 2) ศักยภาพการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของตำบลมีมากน้อยเพียงไร 3) ผลผลิตภาพที่ดินและผลผลิตภาพของสินค้าหลักห่างจากศักยภาพเพียงไร

เพื่อใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ สกว. มีจุดมุ่งหมาย 2 ประการ คือ ประการแรก ชุมชนเรียนรู้และวิเคราะห์ตนเองโดยอาศัยข้อมูลของตนเอง และโดยอาศัยเครื่องมือการเรียนรู้ ซึ่งพัฒนามาจากข้อมูลชุดนี้ และประการที่สอง ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับต่างๆ เช่น หมู่บ้าน ตำบล หรืออำเภอและจังหวัด และโดยรวมทั้ง 13 จังหวัด

1.2 วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์หลักของโครงการเพื่อทราบแนวทางการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการจัดการด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อทราบศักยภาพการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน
2. เพื่อได้เครื่องมือให้ชุมชนใช้เพื่อการเรียนรู้การจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน
3. เพื่อได้ฐานข้อมูลการจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน
4. เพื่อทราบช่องว่างผลิตภาพ เพื่อยกระดับผลผลิตของเกษตรกร

5. เพื่อทราบแนวทางเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 การศึกษา เป็นการศึกษาในพื้นที่ตัวอย่างของจังหวัดพิษณุโลก จากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนที่ออกแบบและปรับใหม่จากหมู่บ้านรวม 134 หมู่บ้านเพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ และต้นแบบเครื่องมือการเรียนรู้ด้านการจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน นอกจากนี้ยังใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ปัจจัยการผลิตและผลผลิตหลัก 3 ชนิดของเกษตรกรตัวอย่าง ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดและมันสำปะหลังในพื้นที่ตัวอย่างนาร่อง

1.3.2 กลุ่มเป้าหมายชุมชนได้แก่ กลุ่มการผลิต ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในชุมชนและภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ

1.4 วิธีการศึกษา

จากวัตถุประสงค์ของการศึกษาสามารถกำหนดวิธีการศึกษาเพื่อสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ข้างต้นได้ดังนี้

วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
1. ทราบศักยภาพการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน	1.1 วิเคราะห์ระบบการผลิตหลักและแหล่งรายได้ของชุมชน 1.2 วิเคราะห์การใช้ผลผลิตหลักในชุมชนและส่วนเกิน 1.3 วิเคราะห์วิถีการตลาดของผลผลิตหลักของแต่ละพื้นที่ 1.4 ทดลองสร้างเครือข่ายระบบตลาด แลกเปลี่ยนเชิงพื้นที่เพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองในระดับตำบลและจังหวัด อาศัยข้อมูล (GIS) 1.5 วิเคราะห์บทบาทของกลุ่มการผลิตในการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตและการตลาด 1.6 วิเคราะห์วิธีการแก้ปัญหาของชุมชนในด้านการจัดการ (ก) ผลผลิต (ข) การแปรรูป (ค) การจัดจำหน่าย และ (ง) การเงิน	1) ขาดข้อมูลช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว 2) ขาดข้อมูลผลผลิตรวมของอาชีพหลักนอกภาคเกษตร 3) ข้อมูลการไหลของผลผลิตนอกชุมชน 4) ขาดข้อมูลจำนวนของผลผลิต 5) ขาดข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานเชิงพื้นที่ เช่น แหล่งตลาดและโรงงานที่มีอยู่ในปัจจุบัน
2. เพื่อได้เครื่องมือให้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้การจัดการเชิงเศรษฐกิจชุมชน	2.1 ใช้ข้อค้นพบเพื่อเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ - วิถีการตลาดของผลผลิตที่ระบุรายละเอียดของผลผลิตในแต่ละเส้นทางเดินสินค้า โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมโยงออกนอกกรอบของหมู่บ้าน - แหล่งวัตถุดิบ และปัจจัยการผลิตของชุมชนและนอกชุมชน - การจัดการที่ดีเลิศ (best practice) - โอกาสของตลาดทางเลือกเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต	1) ขาดข้อมูลการใช้ปัจจัยการผลิตของเกษตรกร 2) ขาดข้อมูลรายละเอียดของผลผลิตแต่ละชนิดในวิถีการตลาด

1.4 วิธีการศึกษา (ต่อ)

วัตถุประสงค์	วิธีการ	หมายเหตุ
	2.2 เสนอข้อค้นพบต่อเวทีชุมชน เพื่อรับฟัง และ ประมวลข้อค้นพบที่สามารถนำไปจัดทำเป็น เครื่องมือการเรียนรู้ และทดลองเครื่องมือการเรียนรู้ ในพื้นที่ตัวอย่าง 4 ภูมิภาค รวม 4 จังหวัด ได้แก่ พิษณุโลก ชัยนาท นครศรีธรรมราช และกาฬสินธุ์ 2.3 พัฒนาโปรแกรมเพื่อเรียกใช้ข้อมูล และเพื่อการ วิเคราะห์อย่างง่าย	3)
3. เพื่อได้ฐานข้อมูล การจัด การ เชิง เศรษฐกิจของชุมชน	3.1 จัดทำคู่มือลงรหัสและจัดเก็บข้อมูลในไฟล์ดิจิทัล ในลักษณะบรรยาย (attribute) 3.2 จัดทำข้อมูลเชิงพื้นที่ในส่วนที่แสดงการกระจายตัว ของผลผลิต วัสดุการผลิตและการตลาด ตลอดจน เชื่อมโยงกับข้อมูลชนิดดินและผลิตภาพของดิน และภูมิอากาศ (โปรดดูในรายละเอียดในส่วนงาน GIS)	ข้อมูลที่รวบรวมสมบูรณ์แล้วจะ นำมาสร้างเป็นชุดฐานข้อมูล พื้นฐานของชุมชนในรูปแบบ Shape File ด้วยกระบวนการ ทาง GIS ซึ่งสามารถนำเข้า/ ปรับปรุงและเรียกใช้งานได้ ตลอดเวลา
4. เพื่อทราบช่องว่าง ผลิตภาพเพื่อยกระดับ ผลผลิตของเกษตรกร	4.1 เก็บข้อมูลการใช้ปัจจัยการผลิตและผลผลิตพืชหลัก 3 ชนิด ของเกษตรกรตัวอย่างใน 4 จังหวัดนำร่อง ตลอดจนผลผลิตตามศักยภาพของที่ดิน 4.2 วิเคราะห์ช่องว่างผลผลิต (ก) ของเกษตรกรตัวอย่างกับเกษตรกรที่มีผลผลิต ดีที่สุด (ข) ของเกษตรกรตัวอย่างกับศักยภาพทาง วิชาการ (yield potential) 4.3 วิเคราะห์สู่ทางในการยกระดับผลิตภาพและ ศักยภาพของเกษตรกร	1) ขาดข้อมูลปัจจัยการผลิตใน รูปเชิงกายภาพ (ในบัญชี คร่าวๆมีเฉพาะค่าใช้จ่าย โดยรวมไม่ได้แยกปุ๋ยจาก ปัจจัยชนิดอื่นๆ) 2) ขาดข้อมูลผลผลิตในรูป จำนวน (ในบัญชีคร่าวๆมี ข้อมูลรายได้จากการขาย) 3) วิธีวิเคราะห์ข้อมูลมี 2 แบบ คือ เชิงคุณภาพและเชิงสถิติ/ เศรษฐมิติ เชิงซ้อน เช่น Stochastic frontier หรือ DEA)
5. ข้อเสนอแนะเชิง นโยบาย	5.1 สังเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์การพึ่งพาตนเอง ปัญหา และวิธีแก้ปัญหา 5.2 นำเสนอกฎการสร้างความน่าเชื่อถือ 5.3 นำเสนอแนวทางยกระดับการเรียนรู้ของชุมชน	

1.5 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

1.5.1 ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว

ข้อมูลจากแบบสำรวจข้อมูลเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน “โครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน พัฒนาสังคมและสภาวะ” ของจังหวัดพิษณุโลก รวมทั้งสิ้น 134 หมู่บ้าน

1.5.2 ข้อมูลที่เก็บเพิ่มเติม ประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วน ได้แก่

1) ข้อมูลส่วน GIS

ฐานข้อมูลพื้นฐานเชิงพื้นที่ซึ่งอยู่ในแบบสอบถามหรือฐานข้อมูลสาธารณะและที่ต้องเก็บเพิ่มเติมประกอบไปด้วย

ข้อมูล	มีอยู่แล้ว	ขอเพิ่ม	นักวิจัยเก็บเอง
1.1 ขอบเขตการปกครอง ประกอบไปด้วย ขอบเขตประเทศ ภาค จังหวัด อำเภอ ตำบล และขอบเขตพิเศษ	/	/	
1.2 ตำแหน่งสถานที่สำคัญ ประกอบไปด้วย วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ ร้านค้า โรงงาน สถานพยาบาล แหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ	/	/	/
1.3 ข้อมูลแหล่งน้ำ ประกอบไปด้วย เส้นทางน้ำ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร บ่อน้ำ ตึ้น บ่อบาดาล แหล่งสูบน้ำด้วยไฟฟ้า	/	/	
1.4 เส้นทางคมนาคมได้แก่ ถนน ทางรถไฟ	/	/	
1.5 ตำแหน่งหมู่บ้าน พร้อมข้อมูลอธิบาย	/	/	/
1.6 ตำแหน่งแหล่งรับซื้อสินค้า ประกอบด้วย ตลาดสินค้าเกษตร ตลาดขายสินค้าชุมชน ผู้รับซื้อ		/	/
1.7 ตำแหน่งที่มีการผลิตปัจจัยการผลิตชนิดต่างๆ เช่น ปุ๋ยชีวภาพ เมล็ดพันธุ์		/	/
1.8 โรงงานแปรรูปผลผลิต หน่วยงานที่รับแปรรูปผลผลิต แหล่งเก็บรักษาผลผลิต		/	/
1.9 ตำแหน่งผู้ที่มีองค์ความรู้ในชุมชนด้านต่างๆ			/

2) ข้อมูลส่วนเกษตรกรรมและเวทีชุมชนใน 4 จังหวัดน่าน

2.1 ข้อมูลจากตัวอย่างเกษตรกร ข้อมูลส่วนนี้ประกอบด้วยข้อมูลการใช้ปัจจัยการผลิต การจำหน่ายผลผลิตของผลผลิตหลัก 3 ชนิดได้แก่ ข้าว ข้าวโพดและมันสำปะหลัง ของเกษตรกรตัวอย่างจังหวัดพิษณุโลก

2.2 ข้อค้นพบจากการจัดเวทีชุมชน เพื่อรับฟังและประมวลข้อค้นพบที่สามารถนำไปจัดทำเครื่องมือการเรียนรู้ในพื้นที่ตัวอย่าง 4 จังหวัดใน 4 ภูมิภาค

3) ข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

ข้อมูลเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่คาดคะเนว่าจะเก็บแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนที่ปรับแล้วของจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 84 หมู่บ้าน แต่เก็บได้จริงสูงกว่าที่คาดการณ์ไว้ คือ จำนวน 134 หมู่บ้าน

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ (output)

ดังได้กล่าวข้างต้นเกี่ยวกับข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละส่วนสามารถแยกในรายละเอียด ดังนี้

1) ข้อมูลที่ได้จากข้อมูลแบบสำรวจเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน “โครงการความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาความยากจน พัฒนาสังคมและสภาวะ” ของจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 134 หมู่บ้าน ผลที่คาดว่าจะได้รับประกอบด้วย

1. ทราบการกระจายตัวของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต
2. ทราบการใช้สินค้า/ผลผลิตที่ผลิตขึ้นเอง และการพึ่งตนเองในชุมชน ทราบการซื้อ/ขาย ช่องทางการซื้อขายของแต่ละหมู่บ้าน และแหล่งแปรรูปเชื่อมโยงถึงอำเภอและจังหวัด ทำให้ทราบการกระจายของสินค้า
3. ทราบรายได้จากอาชีพอื่น นอกเหนือจากการเกษตร
4. ทราบแหล่งที่มาของทุนสำหรับการผลิต และการจัดซื้อปัจจัยการผลิต และการจัดการผลผลิตโดยรวม (ไม่สามารถแจกแจงจุดประสงค์การใช้เงินตามแหล่งทุน และปริมาณของทุนได้ และไม่อาจวิเคราะห์ระดับการพึ่งพาตนเองในด้านเงินทุนได้
5. ได้แผนที่ (map) สินค้าที่ผลิตกับปัจจัยที่ต้องใช้ (แต่ไม่สามารถระบุสัดส่วนของปัจจัยการผลิตซึ่งชุมชนผลิตเองกับจำนวนที่ใช้ (หรือซื้อ)) (execs demand)
6. จากข้อมูลการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อ/จำหน่าย แสดงนัยยะการสร้างอำนาจการต่อรอง และลดต้นทุนโดยผ่านกลุ่มในหมู่บ้าน

2) ข้อมูลส่วน GIS

1.5 ได้ฐานข้อมูลอธิบายการจัดการเชิงเศรษฐกิจชุมชน

1.6 ได้ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่

3) ข้อมูลส่วนเกษตรกรรมและเวทีชุมชน

1. ทราบผลผลิตรวม ผลผลิตเฉลี่ยของ 3 สินค้าหลักของหมู่บ้าน เป็นรายสินค้า เชื่อมโยงถึงอำเภอและจังหวัด
2. ทราบศักยภาพการผลิต และแนวทางการเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร
3. ทราบวิถีการตลาดของสินค้าหลัก 3 ชนิดที่ระบุร้อยละของผลผลิตในแต่ละเส้นทางเดินสินค้า โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมโยงออกนอกกรอบของหมู่บ้าน
4. ได้เครื่องมือในการเรียนรู้
 - ก. แผนที่การกระจายผลผลิตกับวัตถุดิบ แหล่งแปรรูป
 - ข. แผนที่กำหนดขอบเขต (zone) ในการผลิตสินค้าสำคัญทางเศรษฐกิจและเกษตรกรรม ทราบสถานะ (position) ของตนเอง
 - ค. แผนที่การไหลของสินค้า (วิถีการตลาด) และแผนที่อื่นๆ และทางเลือกการเพิ่มมูลค่าสินค้า
 - ง. เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่ายโดยอาศัยซอฟต์แวร์

- จ. ตัวอย่างการวิเคราะห์และแสดงผลเชิงพื้นที่
 - ฉ. จังหวัดได้เครื่องมือ (จากการเห็นภาพรวม) การใช้ปัญหาและโอกาสเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัด
5. ได้แนวทางเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งเชิงเศรษฐกิจชุมชนและแนวทางการเสริมสร้างการเรียนรู้ของชุมชน

1.7 ผลได้ของโครงการ

- 1) เพิ่มศักยภาพการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน
- 2) เครื่องมือการเรียนรู้ด้านการจัดการเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ตัวอย่าง 4 จังหวัด
- 3) ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และการจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน
- 4) การสร้างเครือข่ายเชิงพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองในระดับตำบล และจังหวัด
- 5) เพิ่มผลิตภาพการผลิตสินค้าหลัก
- 6) นโยบายเพื่อเสริมขีดความสามารถเชิงเศรษฐกิจของชุมชน

บทที่ 2

เครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

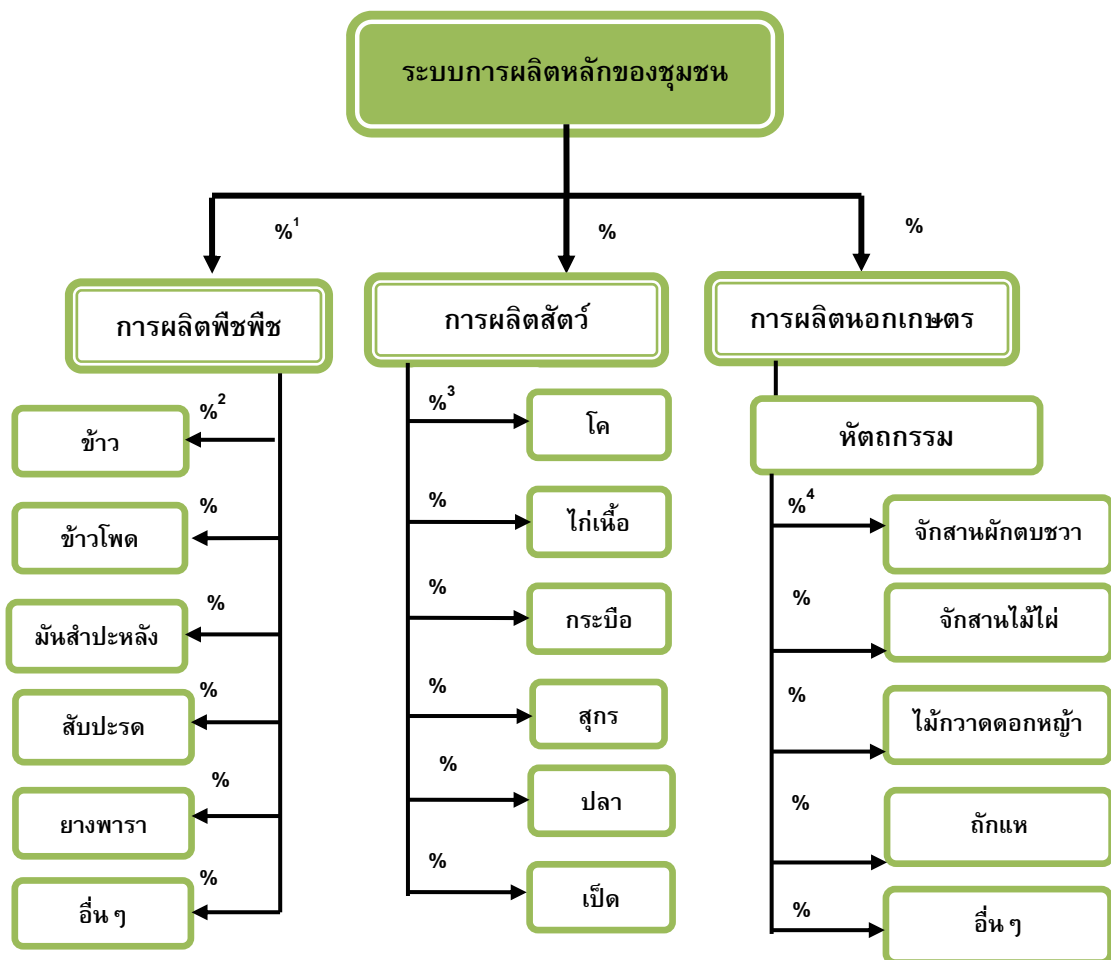
เครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้จากการวิเคราะห์แบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชน โดยจังหวัดพิษณุโลกเป็นแบบสอบถามเศรษฐกิจชุมชนชุดใหม่ที่ปรับปรุงใหม่หลังจากการคืนผลการวิเคราะห์แบบสำรวจชุดเดิมให้กับชุมชน และแผนชุมชน ซึ่งได้จากข้อมูลแผนชุมชนที่ชุมชนทำอยู่แล้ว สามารถนำเสนอเป็นเครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชนได้จำนวน 7 เครื่องมือ ซึ่งประกอบด้วย 1) เครื่องมือวิเคราะห์ระบบการผลิตหลักของชุมชน 2) เครื่องมือวิเคราะห์แหล่งรายได้ของชุมชน 3) เครื่องมือวิเคราะห์การจัดการและการกระจายตัวของผลผลิตหลักของชุมชน 4) เครื่องมือวิเคราะห์การกระจายวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของชุมชน 5) เครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านแหล่งที่มาของทุน 6) เครื่องมือวิเคราะห์ศักยภาพและทรัพยากรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และ 7) เครื่องมือแผนชุมชน ซึ่งในแต่ละเครื่องมือสามารถแสดงภาพรวมได้ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน มีรายละเอียดของแต่ละเครื่องมือสามารถแสดงได้ดังนี้

2.1 เครื่องมือวิเคราะห์ระบบการผลิตหลัก

เครื่องมือวิเคราะห์ระบบการผลิตหลักของชุมชนแสดงถึงสัดส่วนการผลิตหลักของชุมชนซึ่งประกอบด้วยระบบการผลิตพืช การผลิตสัตว์ และการผลิตนอกเกษตร (หัตถกรรม) โดยแสดงสัดส่วนของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และหัตถกรรมจากจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และหัตถกรรมในชุมชน นอกจากนี้ยังแสดงรายละเอียดสัดส่วนการผลิตพืชหลักของชุมชนจากสัดส่วนการปลูกพืชแต่ละชนิดของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการปลูกพืช เช่นการปลูกข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น การผลิตสัตว์ที่สำคัญจากสัดส่วนการเลี้ยงสัตว์ (แบบรายเดี่ยว) แต่ละชนิดของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการเลี้ยงสัตว์ในชุมชน และการผลิตหัตถกรรมหลักจากสัดส่วนการผลิตหัตถกรรมของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่ผลิตหัตถกรรมในชุมชน (ภาพที่ 2.1) จากเครื่องมือดังกล่าวทำให้เห็นถึงรายละเอียดการผลิตพืช สัตว์และหัตถกรรมของชุมชนมีความชัดเจนมากขึ้น และยังทำให้ทราบถึงความสำคัญของพืช สัตว์และหัตถกรรมแต่ละชนิดที่มีบทบาทต่อคนในแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันอีกด้วย รวมทั้งเห็นความหลากหลายของอาชีพในชุมชนที่แสดงถึงภูมิคุ้มกันในการประกอบอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพหลักของคนในชุมชน เช่น การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์หลัก และแนวทางการนำวัสดุเหลือใช้จากการผลิตเกษตรที่มีจำนวนมากไปใช้ให้เกิดประโยชน์ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เป็นต้น และการส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ให้แก่ชุมชนเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการพึ่งพาการผลิตเชิงเดี่ยวของชุมชน

นอกจากนี้ยังมีแสดงช่วงเวลาเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวพืชหลักแต่ละชนิดของชุมชน และช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูก โดยแท็บแสดงช่วงเวลาเพาะปลูก-เก็บเกี่ยวพืชและที่ไม่มีแท็บแสดงช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการผลิตพืช จากเครื่องมือนี้ช่วยให้ทราบถึงฤดูกาลเพาะปลูก-เก็บเกี่ยวพืชหลักที่สำคัญของชุมชน รวมทั้งช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการผลิตพืช ซึ่งสามารถนำมาพิจารณาช่วงเวลาที่เหมาะสม

ในการส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน (ว่างจากการผลิต) และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการช่วยเหลือ/ส่งเสริมการผลิตพืชหลักของชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (ภาพที่ 2.2)

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

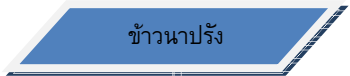
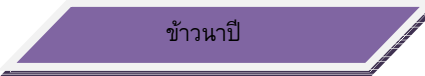
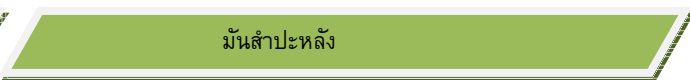
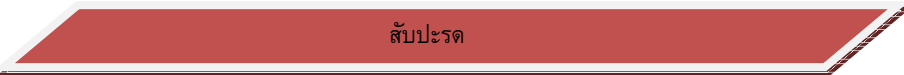
%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 2.1 ระบบการผลิตหลักของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

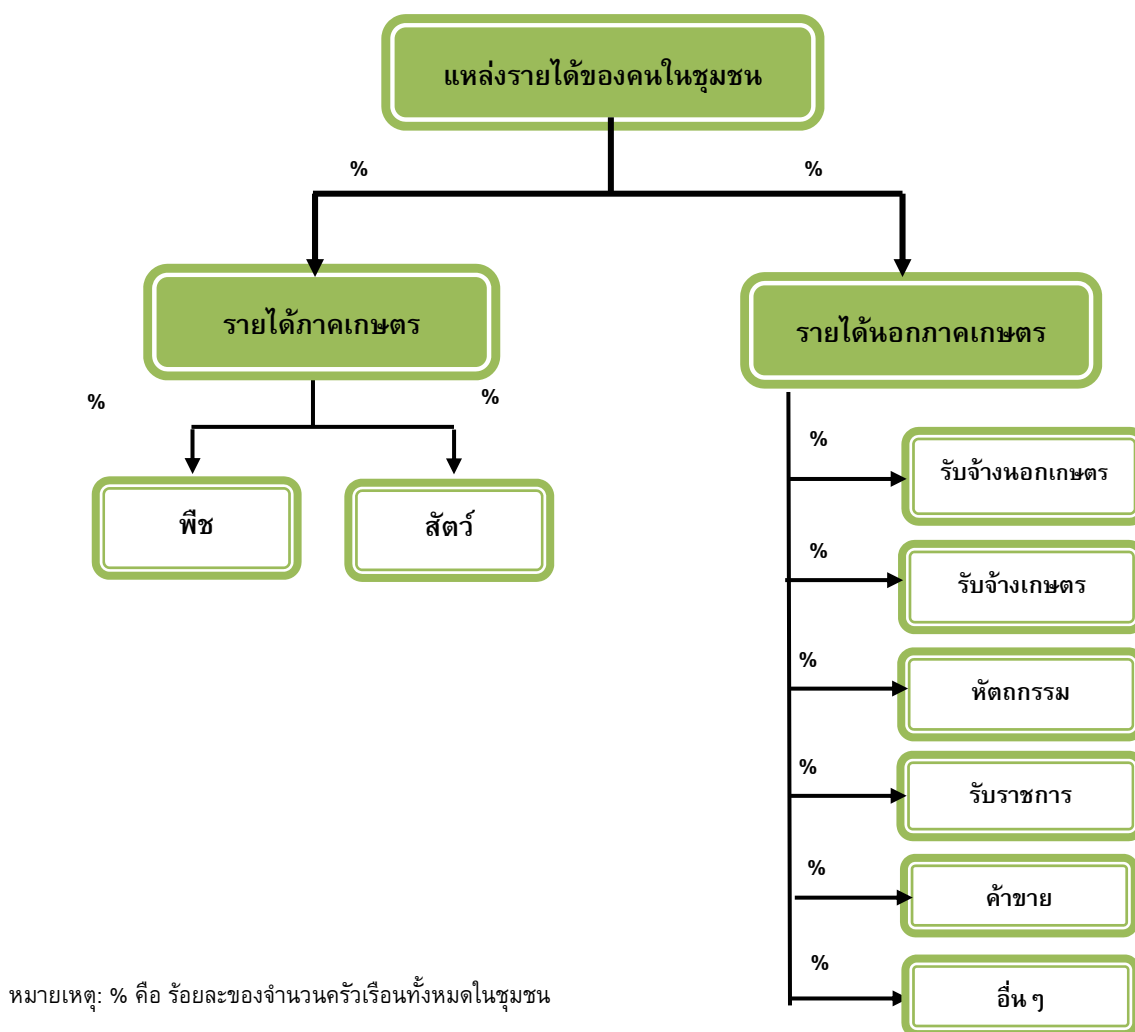
ปฏิทินการเพาะปลูกพืชหลักของจังหวัด พิษณุโลก

ชนิดพืช	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค
ข้าว												
ข้าวโพด												
มัน สำปะหลัง												
สับปะรด												

ภาพที่ 2.2 ปฏิทินการเพาะปลูกพืชหลักของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

2.2 เครื่องมือวิเคราะห์แหล่งรายได้ของชุมชน

เครื่องมือวิเคราะห์แหล่งรายได้ของชุมชนแสดงถึงสัดส่วนที่มาของแหล่งรายได้ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยรายได้จากภาคเกษตร และรายได้จากนอกภาคเกษตร โดยแสดงสัดส่วนของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตเกษตรและนอกภาคเกษตรเป็นอาชีพหลักจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของชุมชน สัดส่วนการปลูกพืช สัดส่วนการเลี้ยงสัตว์ และสัดส่วนการประกอบอาชีพนอกเกษตร ซึ่งอาชีพนอกเกษตรแบ่งเป็นรับจ้างนอกเกษตร รับจ้างเกษตร หัตถกรรม รับราชการ ค้าขาย และอื่นๆ ส่วนรายได้จากการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญสามารถเชื่อมโยงได้กับเครื่องมือวิเคราะห์ระบบการผลิตหลัก การผลิตพืชและสัตว์หลักที่สำคัญของชุมชน จากเครื่องมือนี้ทำให้ทราบถึงแหล่งรายได้ที่สำคัญของชุมชนจากภาคเกษตรหรือนอกภาคเกษตร และรายละเอียดแหล่งรายได้ต่างๆ จากการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และอาชีพนอกเกษตร เป็นข้อมูลสำคัญในการพิจารณาส่งเสริมอาชีพหลักที่สำคัญและสร้างรายได้หลักให้กับชุมชน แก่หน่วยงานต่างๆ ซึ่งจะทำให้ชุมชนได้รับความช่วยเหลือที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและช่วยให้การใช้งบประมาณและการทำงานของหน่วยต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ภาพที่ 2.3)

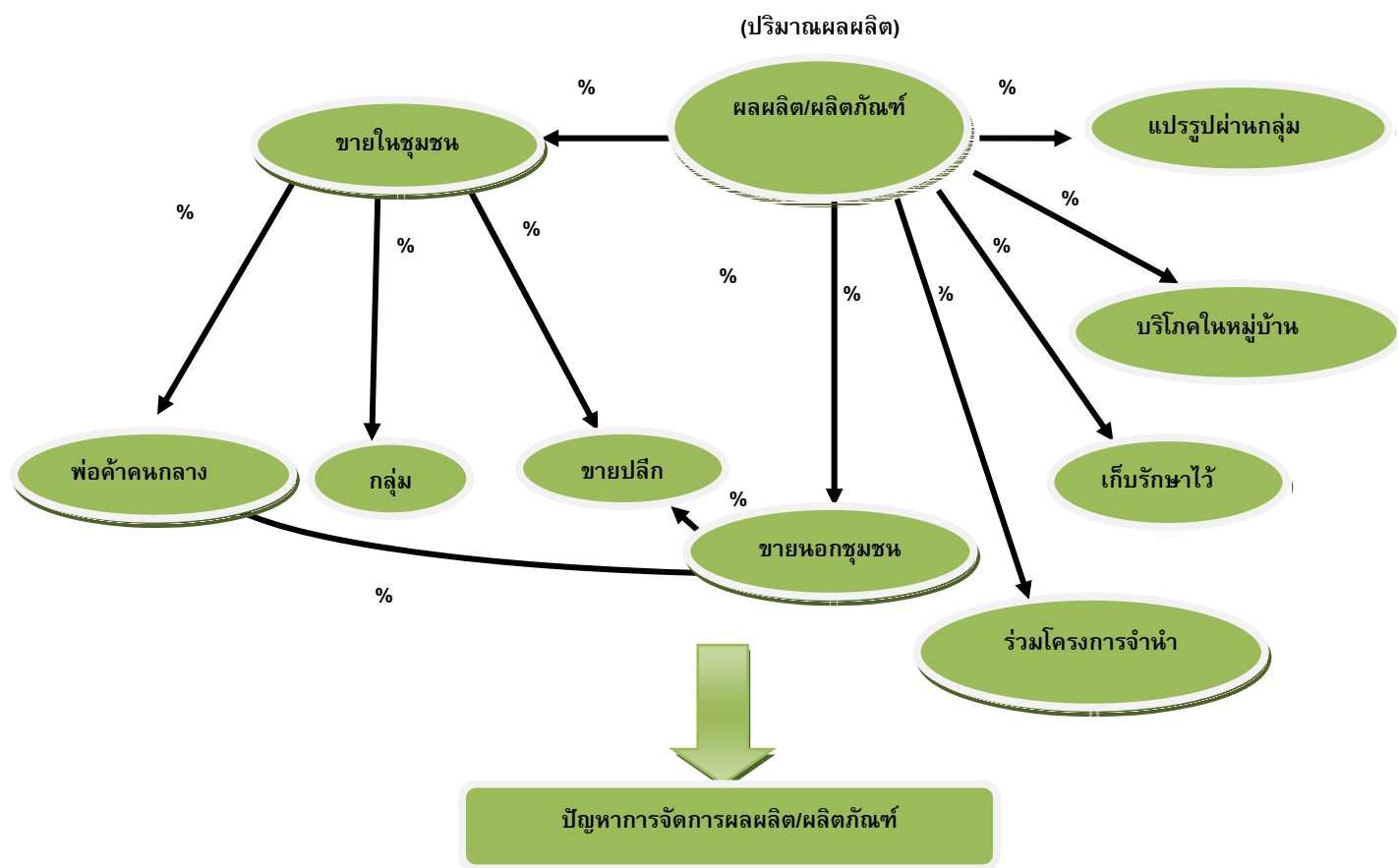

ภาพที่ 2.3 แหล่งรายได้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

2.3 เครื่องมือวิเคราะห์การจัดการและการกระจายตัวของผลผลิตหลักของชุมชน

เครื่องมือการจัดการและการกระจายของผลผลิตหลักของชุมชน แบ่งเป็น เครื่องมือการกระจายตัวของผลผลิตในแต่ละชุมชนถูกนำเสนอโดยการใช้แผนที่ (GIS) และเครื่องมือการจัดการผลผลิตหลักของชุมชนถูกนำเสนอโดยแผนภูมิแสดงช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของชุมชน โดย 1) เครื่องมือวิเคราะห์การจัดการผลผลิตหลักของชุมชน แสดงถึงช่องทางการจำหน่ายผลผลิตของชุมชนซึ่งประกอบด้วย 5 ช่องทางหลัก คือ 1) การจำหน่ายภายในชุมชนและนอกชุมชน และมีช่องทางย่อยแบ่งเป็น จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง ผ่านกลุ่ม ขายเอง และช่องทางอื่นๆ 2) รวมโครงการรับจำนำ (สำหรับข้าว/ข้าวโพด) 3) บริโภคในชุมชน 4) แปรรูปเพื่อจำหน่าย และ 5) เก็บรักษาไว้ โดยแสดงสัดส่วนของปริมาณผลผลิตที่จำหน่าย/จัดการในแต่ละช่องทางจากปริมาณผลผลิตทั้งหมดในชุมชน สัดส่วนการจำหน่ายภายในและภายนอกชุมชน สัดส่วนการจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง การขายผ่านกลุ่ม การขายเองและช่องทางอื่นทั้งในและนอกชุมชน สัดส่วนการเข้าร่วมโครงการรับจำนำ สัดส่วนบริโภคในชุมชน สัดส่วนการแปรรูป และสัดส่วนการเก็บรักษาไว้ รวมทั้งแสดงถึงปัญหาของการจัดการผลผลิตในแต่ละช่องทางการจำหน่าย ดังภาพที่ 2.4 จากเครื่องมือดังกล่าวทำให้ทราบการจัดการผลผลิตหลักของ

แต่ละชุมชน และแสดงถึงการพึ่งพาตนเองของชุมชนด้านการจำหน่ายผลผลิตจากสัดส่วนการจำหน่ายจากการขายผ่านกลุ่ม การขายเอง และการแปรรูปผ่านกลุ่ม ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการหาทางเพิ่มศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนให้มากขึ้น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านการจัดจำหน่าย นอกจากนี้จากข้อมูลปัญหาการจัดการผลผลิตเป็นข้อมูลสำคัญในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการผลผลิตของชุมชน และหากดูเชื่อมโยงกับเครื่องมือการกระจายแหล่งรับซื้อผลผลิตก็จะช่วยเพิ่มทางเลือกด้านแหล่งรับซื้อให้แก่เกษตรกร เพื่อให้ได้ราคาที่สูงขึ้นและลดต้นทุนค่าขนส่ง และลดปัญหาการกดราคาจากพ่อค้าคนกลางได้อีกทาง

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 2.4 การจัดการผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

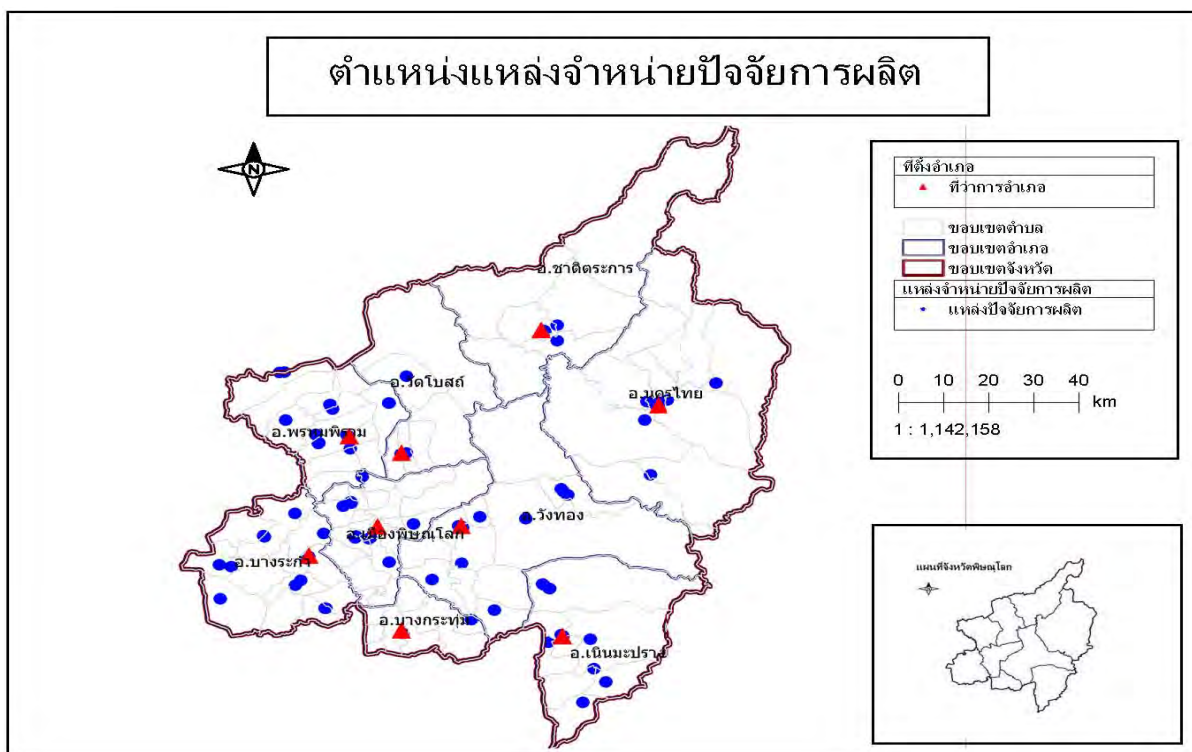
2) เครื่องมือการกระจายผลผลิตประกอบไปด้วยแผนที่แสดงการกระจายผลผลิตและแผนที่แสดงแหล่งรับซื้อผลผลิตเกษตร แผนที่การกระจายผลผลิตแสดงถึงผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่พืชหลักของแต่ละตำบล สีเข้มแสดงว่ามีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง และสีอ่อนแสดงผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ นอกจากนี้ยังแสดงจำนวนผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของแต่ละพื้นที่ และตัวเลข -9 แสดงถึงพื้นที่ที่ไม่มีข้อมูล ดังแผนภาพที่ 2.5 จากเครื่องมือดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตพืชแต่ละชนิด ทำให้ชุมชนเห็นศักยภาพการผลิตของตนเองและชุมชนอื่น ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีแรงกระตุ้นในการเพิ่มผลิตภาพของตนเองให้สูงขึ้น โดยสามารถไปเรียนรู้วิธีการผลิตจากชุมชนอื่นที่มีผลิตภาพที่สูงกว่า

ภาพที่ 2.5 การกระจายของผลผลิตในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

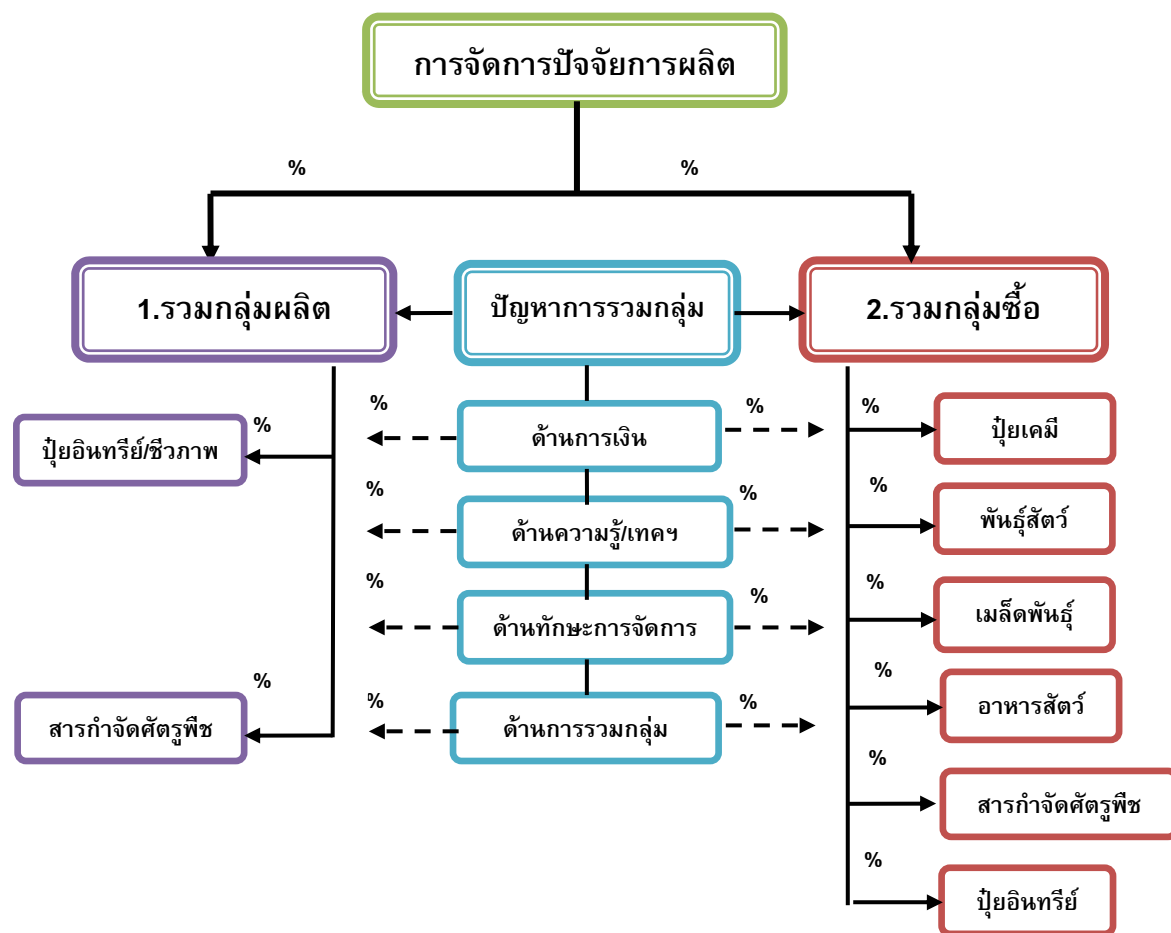
2.4 เครื่องมือวิเคราะห์การกระจายตัวของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของชุมชน

เครื่องมือวิเคราะห์การกระจายตัวของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของชุมชน แสดงถึงตำแหน่งแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบในแต่ละอำเภอ โดยจุดวงกลมเข้มแสดงถึงตำแหน่งของแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบ/ปัจจัยการผลิต รวมทั้งในแต่ละตำแหน่งสามารถระบุชนิดของปัจจัยการผลิตที่จำหน่ายด้วย ซึ่งเครื่องมือนี้ช่วยให้ชุมชนทราบถึงแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบที่หลากหลายและเพิ่มทางเลือกให้แก่เกษตรกรมากขึ้น เป็นข้อมูลสำคัญช่วยชุมชนตัดสินใจในการเลือกแหล่งซื้อปัจจัยการผลิตที่ช่วยลดต้นทุนค่าขนส่งให้แก่เกษตรกรความสะดวกในการเดินทาง ความพึงพอใจในราคาและคุณภาพของปัจจัยการผลิตในแต่ละแหล่ง (ภาพที่ 2.8)

ส่วนเครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านวัตถุดิบของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตและการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตในชุมชน โดยแสดงสัดส่วนหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มผลิตปัจจัยการผลิตและสัดส่วนหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตจากจำนวนคำตอบทั้งหมด รวมทั้งแสดงสัดส่วนปัจจัยการผลิตที่ชุมชนรวมกันผลิตและรวมกันซื้อจากจำนวนคำตอบทั้งหมด (ภาพที่ 2.9) เพื่อนำมาพิจารณาการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตของชุมชนและแนวทางในการส่งเสริมการรวมกลุ่มในชุมชน นอกจากนี้ยังแสดงปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยและการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ซึ่งประกอบด้วยปัญหาด้านการเงิน ด้านความรู้และเทคโนโลยี ด้านทักษะการจัดการ และด้านการรวมกลุ่ม โดยแสดงสัดส่วนของปัญหาในแต่ละด้านจากจำนวนคำตอบทั้งหมด เพื่อใช้ในการพิจารณาแก้ปัญหาของการรวมกลุ่มในชุมชน

ภาพที่ 2.8 การกระจายตัวของแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

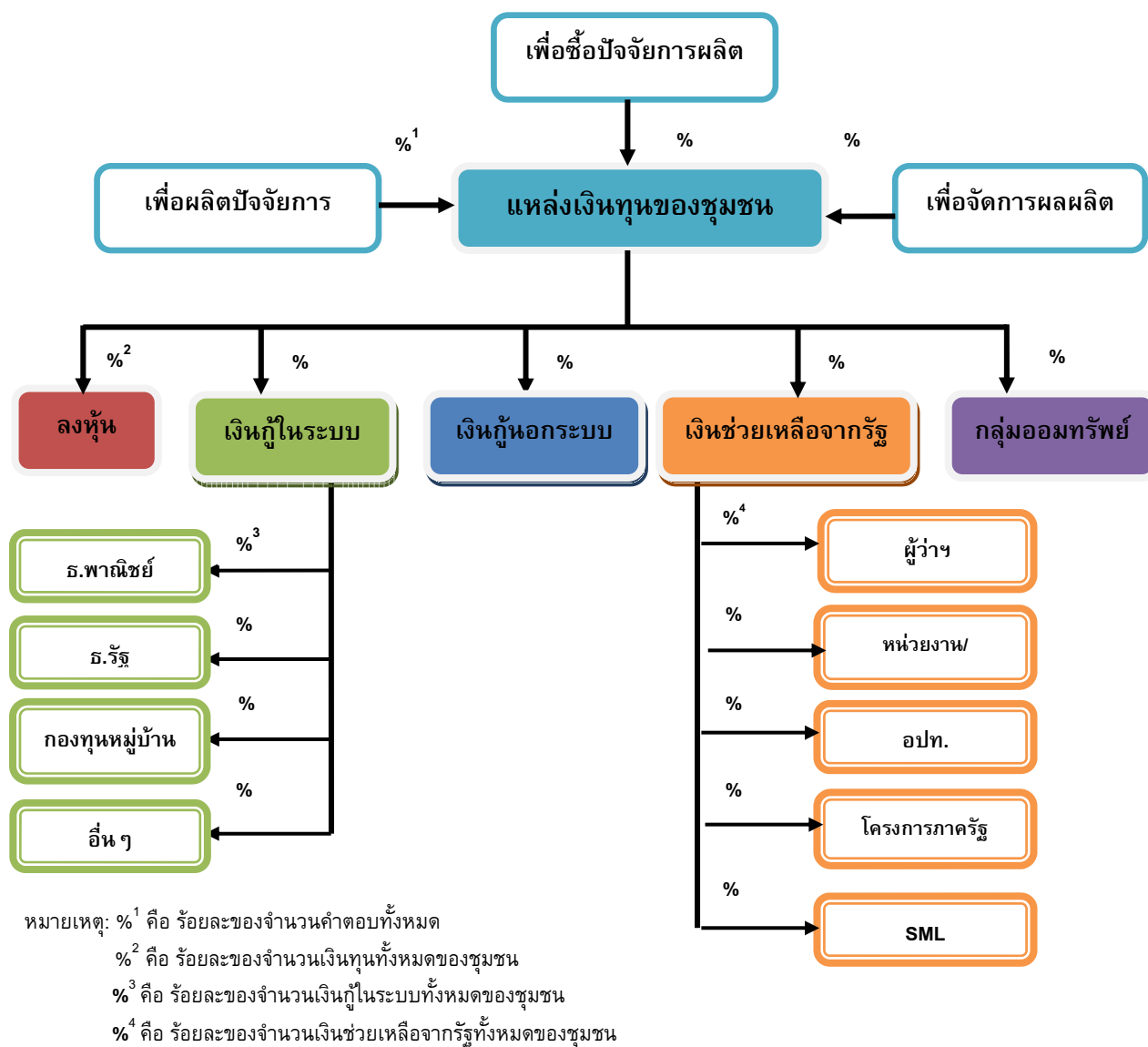
ภาพที่ 2.9 การจัดการปัจจัยการผลิตและปัญหาการรวมกลุ่มของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

2.5 เครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านแหล่งที่มาของทุน

เครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านเงินทุน แสดงถึงแหล่งที่มาของเงินทุน และการนำเงินทุนไปใช้ของชุมชน โดยการใช้เงินทุนของชุมชน ประกอบไปด้วย การใช้เพื่อการจัดการผลผลิต การจัดซื้อปัจจัยการผลิต และการผลิตปัจจัยการผลิตของชุมชน โดยแสดงสัดส่วนหมู่บ้านที่นำเงินทุนไปใช้เพื่อการจัดการผลผลิต การจัดซื้อปัจจัยการผลิต และการผลิตปัจจัยการผลิต ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในจังหวัด ทำให้ทราบถึงการใช้เงินทุนที่สำคัญของชุมชน ส่วนแหล่งที่มาของเงินทุนชุมชน แสดงสัดส่วนจำนวนเงินทุนของแหล่งเงินทุนต่างๆ จากจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน ซึ่งได้แก่ สัดส่วนการลงหุ้น เงินกู้ยืมในระบบ การกู้ยืมนอกระบบ เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ และกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน (ภาพที่ 2.10) นอกจากนี้ยังแสดงสัดส่วนของจำนวนเงินทุนแหล่งเงินทุนในระบบ เช่น กองทุนหมู่บ้าน ธนาคาร เป็นต้น จากจำนวนเงินทุนในระบบทั้งหมด และสัดส่วนแหล่งเงินช่วยเหลือจากภาครัฐ เช่น งบจากผู้ว่าฯ งบจากหน่วยงาน/กระทรวง เป็นต้น จากจำนวนเงินช่วยเหลือจากภาครัฐทั้งหมด

จากเครื่องมือดังกล่าวทำให้ทราบการพึ่งพาตนเองด้านแหล่งเงินทุนของชุมชน (การลงหุ้น และกลุ่มออมทรัพย์) การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ และการกู้ยืมทั้งในและนอกระบบ ความสำคัญของแหล่งเงินทุนของชุมชน (จากจำนวนเงินทุนจากแต่ละแหล่ง) และการใช้เงินทุนที่สำคัญของชุมชน

รวมทั้งรายละเอียดแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของเงินกู้ในระบบ และเงินช่วยเหลือจากรัฐ เป็นข้อมูลที่ทำให้ชุมชนทราบศักยภาพการพึ่งพาตนเองด้านเงินทุน และหันมาพึ่งพาตนเองในการลงทุนและการรวมกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนมากขึ้น และลดการกู้ยืมจากแหล่งเงินกู้นอกระบบซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยที่สูง

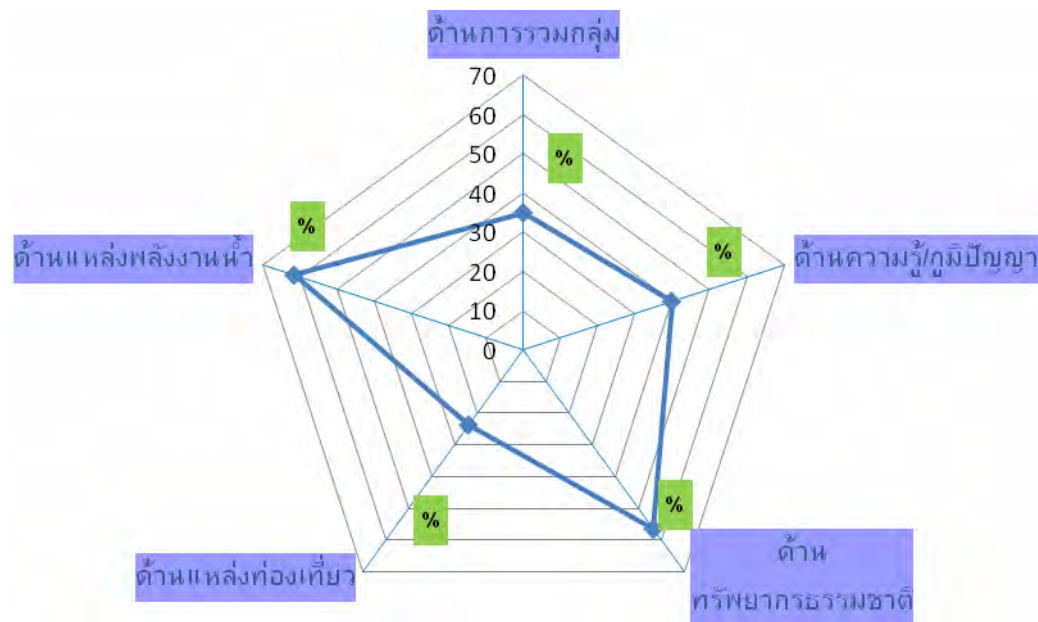

ภาพที่ 2.10 แหล่งเงินทุนของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

2.6 เครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

เครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แสดงถึง ศักยภาพของชุมชนจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการรวมกลุ่ม ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านความรู้/ภูมิปัญญา และด้านแหล่งพลังงานน้ำ โดยแสดงสัดส่วนของจำนวนหมู่บ้านที่มีศักยภาพในแต่ละด้านจากจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในจังหวัด/อำเภอ/ตำบล (ภาพที่ 2.11) รวมทั้งแสดงจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสในแต่ละด้านอีกด้วย โดยนำเสนอในรูปแบบของตาราง ซึ่งเครื่องมือนี้ ทำให้ทราบถึงทรัพยากรที่มีศักยภาพในการพัฒนา จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสในการพัฒนา เพื่อ

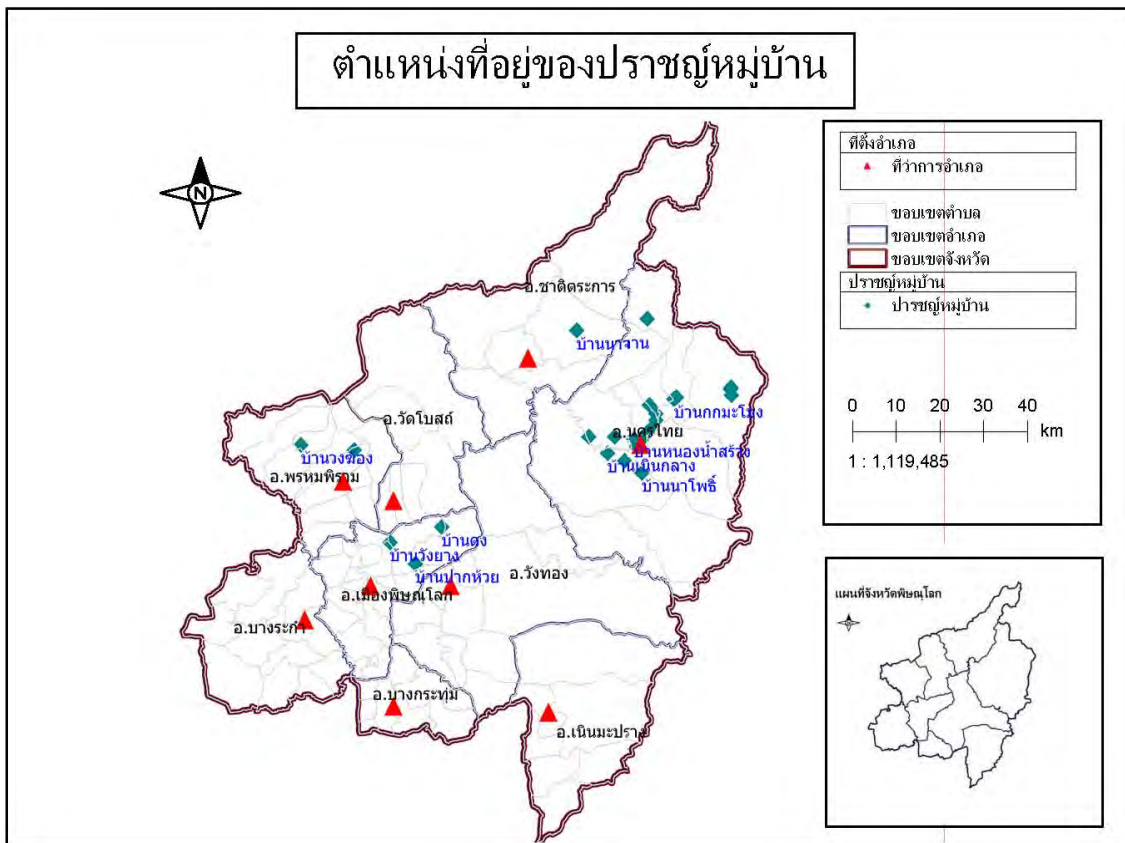
นำไปสู่การพัฒนาจุดอ่อน และเสริมจุดแข็งของชุมชนได้ เช่น การพัฒนาแหล่งพลังงานน้ำให้เป็นแหล่งพลังงานทางเลือกใหม่ของชุมชน การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และการจัดทำทำเนียบผู้มีความรู้/ภูมิปัญญา เป็นต้น ซึ่งทำเนียบของปราชญ์ในชุมชนสามารถนำมาทำเป็นเครื่องมือแสดงตำแหน่งที่อยู่ของปราชญ์ในแต่ละชุมชน และสามารถระบุชื่อ-นามสกุล และความรู้/ภูมิปัญญาที่มีความชำนาญในแต่ละด้าน เพื่อเป็นข้อมูลให้คนในชุมชนทราบว่าผู้ที่มีความรู้/ภูมิปัญญาที่ต้องการเรียนรู้หรือเป็นที่ปรึกษาในแต่ละด้านอยู่ที่ชุมชนใด และแหล่งที่สะดวกในการติดต่อสาร ดังภาพที่ 2.12

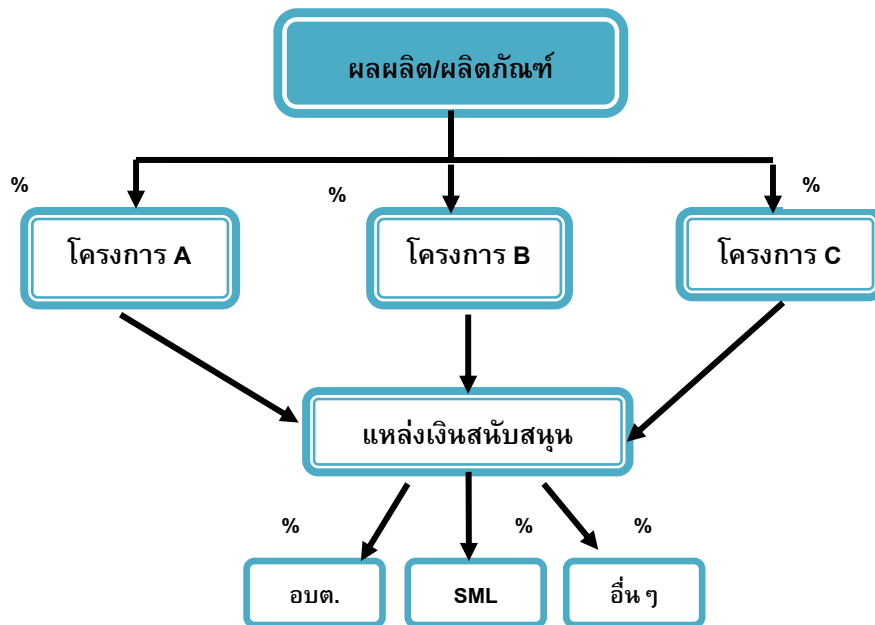
หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 2.11 ศักยภาพทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

นอกจากนี้เครื่องมือแสดงศักยภาพทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาแล้ว ยังแสดงถึงโครงการที่ชุมชนต้องการพัฒนาอีกด้วย โดยจะแบ่งเป็นหมวดหมู่ของโครงการที่ต้องการพัฒนา เนื่องจากโครงการที่ชุมชนต้องการพัฒนาค่อนข้างหลากหลาย และแสดงสัดส่วนโครงการที่ชุมชนต้องการพัฒนา เช่น โครงการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ดี โครงการพัฒนาแหล่งน้ำ โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร เป็นต้น จากจำนวนโครงการที่ต้องการพัฒนาต่อจำนวนโครงการที่ต้องการพัฒนาทั้งหมดในชุมชน ซึ่งทำให้ทราบถึงโครงการสำคัญที่ชุมชนต้องการพัฒนา รวมทั้งแสดงสัดส่วนแหล่งเงินทุนที่ชุมชนต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานในท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาส่งเสริมและช่วยเหลือ แหล่งเงินทุนในโครงการที่สำคัญและเป็นที่ต้องการของชุมชน (ภาพที่ 2.13)

ภาพที่ 2.12 ปราชญ์ชาวบ้านของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 2.13 โครงการที่ต้องการพัฒนาผลผลิต /ผลิตภัณฑ์ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

2.7 เครื่องมือแผนชุมชน

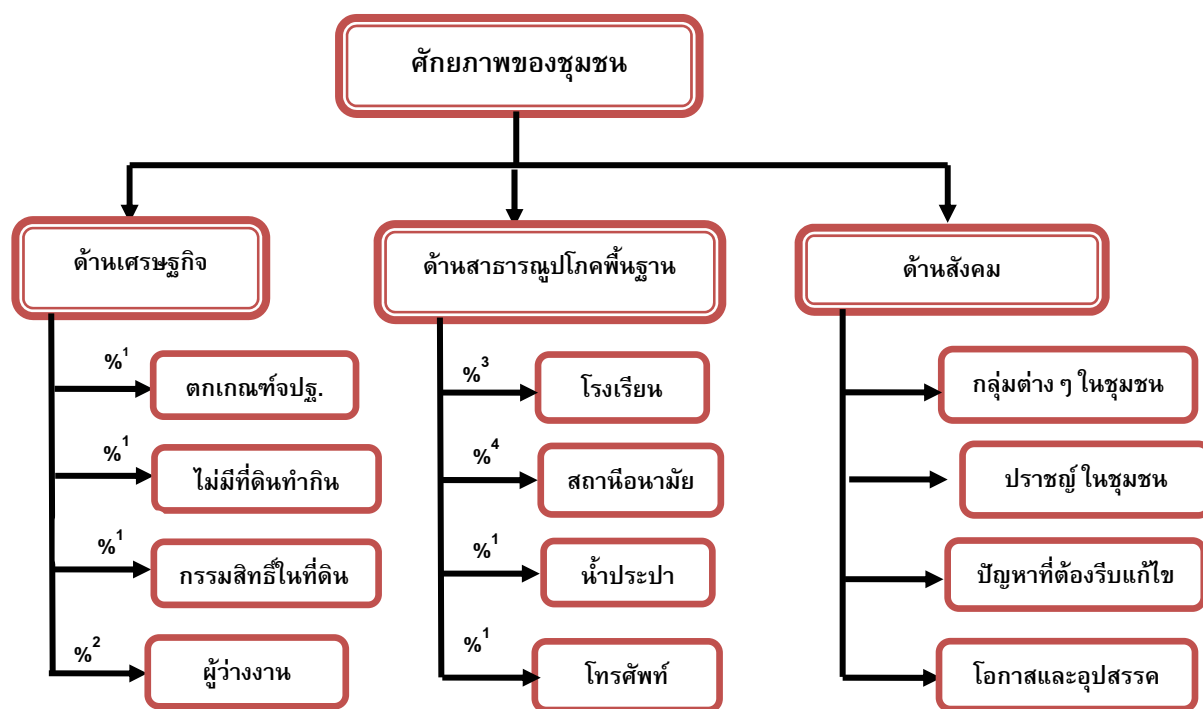
ข้อมูลแผนชุมชนของอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เป็นข้อมูลจากทั้งหมด 8 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านเอื้อย ตำบลเนินเพิ่ม ตำบลนครไทย ตำบลหนองกะท้าว ตำบลนาบัว ตำบลน้ำกุ่ม ตำบลบ้านพร้าว และตำบลยางโกน โดยลักษณะข้อมูลของแต่ละตำบลจะมีโครงสร้างหลักเดียวกัน แต่ความสมบูรณ์ของข้อมูลแตกต่างกัน ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพด้านสังคมในชุมชน เช่น ข้อมูลประชากร หน่วยงานราชการในชุมชน การศึกษา สาธารณสุข และกลุ่มในชุมชน เป็นต้น ส่วนข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้อมูลต้นทุนการผลิตพืชหลัก ค่าใช้จ่ายครัวเรือนรวมของชุมชน แหล่งเงินทุน และแหล่งรายได้ของคนในชุมชน นอกจากนี้ไม่มีการแบ่งเป็นหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจ รวมทั้งข้อมูลบางส่วนไม่มีการระบุรายละเอียดข้อมูลที่สำคัญที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น จำนวนครัวเรือนที่ทำการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิด จำนวนผู้พิการ/ด้อยโอกาสที่ต้องได้รับความช่วยเหลือ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นเครื่องมือได้ทั้งหมด 5 เครื่องมือ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานชุมชน การผลิตพืช ค่าใช้จ่ายครัวเรือน แหล่งเงินทุน และแหล่งรายได้ของคนในชุมชน โดยข้อมูลพื้นฐานของชุมชนแบ่งได้เป็น 3 ส่วนคือ ข้อมูลศักยภาพชุมชน แหล่งน้ำของชุมชน และข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยมีรายละเอียดเครื่องมือต่างๆ ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานชุมชน

ข้อมูลทั่วไปของชุมชนส่วนใหญ่ของจังหวัดพิษณุโลกจะเป็นข้อมูลด้านสังคมต่างๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลประชากร สถานที่ราชการ การศึกษา สาธารณสุข กลุ่มต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ สั้นๆ ที่เป็นข้อมูลที่สำคัญที่บ่งบอกให้ทราบถึงลักษณะความเป็นอยู่ของชุมชน ความพร้อมของชุมชนทั้งในด้านการศึกษา ศาสนา สาธารณสุข และการคมนาคม/สื่อสาร ส่วนข้อมูลกลุ่มในชุมชน และปัญหาของชุมชน แสดงถึงศักยภาพความเข้มแข็ง และความสามัคคีของชุมชน จากข้อมูลดังกล่าวโดยสามารถนำมาเสนอเป็นเครื่องมือเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณูปโภค และด้านสังคม โดยศักยภาพด้านเศรษฐกิจประกอบไปด้วยสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์จปฐ.ต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน สัดส่วนครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกิน สัดส่วนครัวเรือนที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และสัดส่วนจำนวนผู้ว่างงานต่อจำนวนประชากรวัยทำงานในชุมชน ศักยภาพด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานประกอบด้วยสัดส่วนจำนวนประชากรต่อแพทย์ที่ประจำตำบล จำนวนเด็กนักเรียนต่อจำนวนครู สัดส่วนครัวเรือนที่มีน้ำประปาใช้ต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน สัดส่วนครัวเรือนที่มีการรวมกลุ่มต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน และสัดส่วนครัวเรือนที่มีโทรศัพท์ใช้ ส่วนศักยภาพด้านสังคมจะเป็นจำนวนกลุ่มและปราชญ์ในชุมชน และข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปัญหาที่ชุมชนต้องรีบแก้ไข โอกาสและอุปสรรคของชุมชน

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบศักยภาพของชุมชนในแต่ละด้าน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้ดีขึ้นทั้งในด้านการส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ การจัดสรรที่ดินทำกิน กรรมสิทธิ์ในที่ดิน พัฒนาด้านสาธารณูปโภคของชุมชน และแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

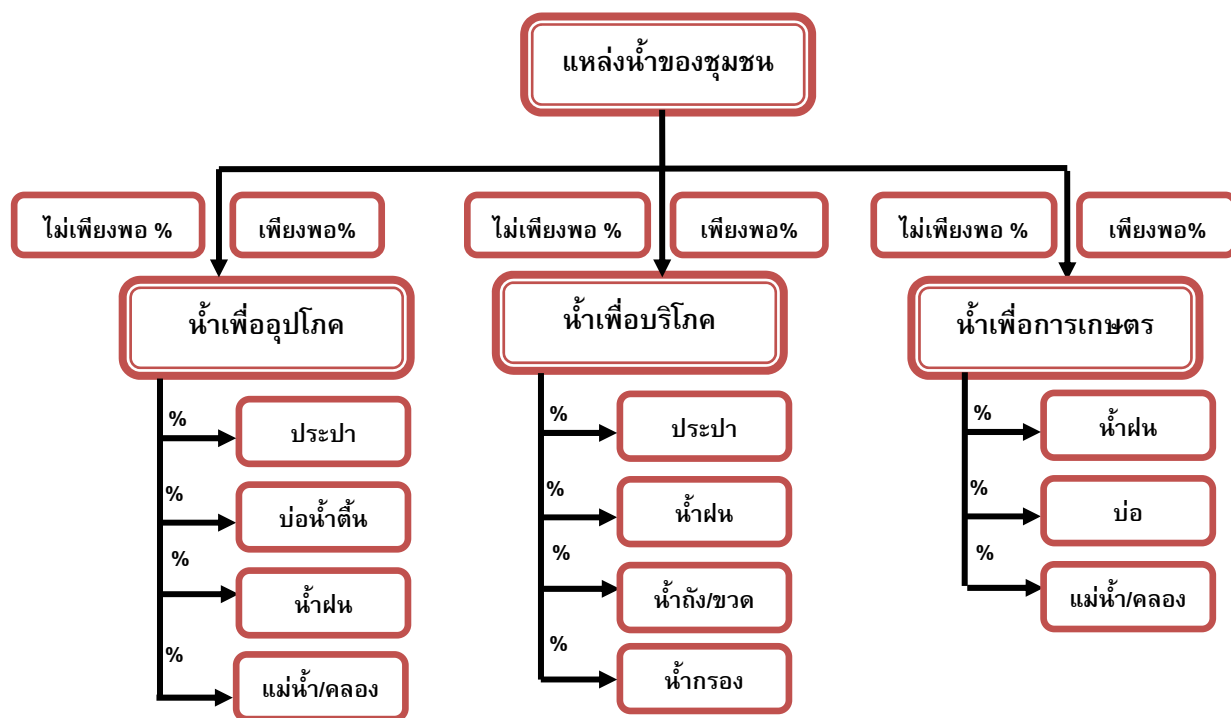

หมายเหตุ: ร้อยละ¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน
 ร้อยละ² คือ ร้อยละของจำนวนประชากรทั้งหมดในชุมชน
 ร้อยละ³ คือ ร้อยละของจำนวนเด็กนักเรียนต่อจำนวนครูในชุมชน
 ร้อยละ⁴ คือ ร้อยละของจำนวนประชากรต่อจำนวนแพทย์ประจำตำบล

ภาพที่ 2.14 ศักยภาพของชุมชน

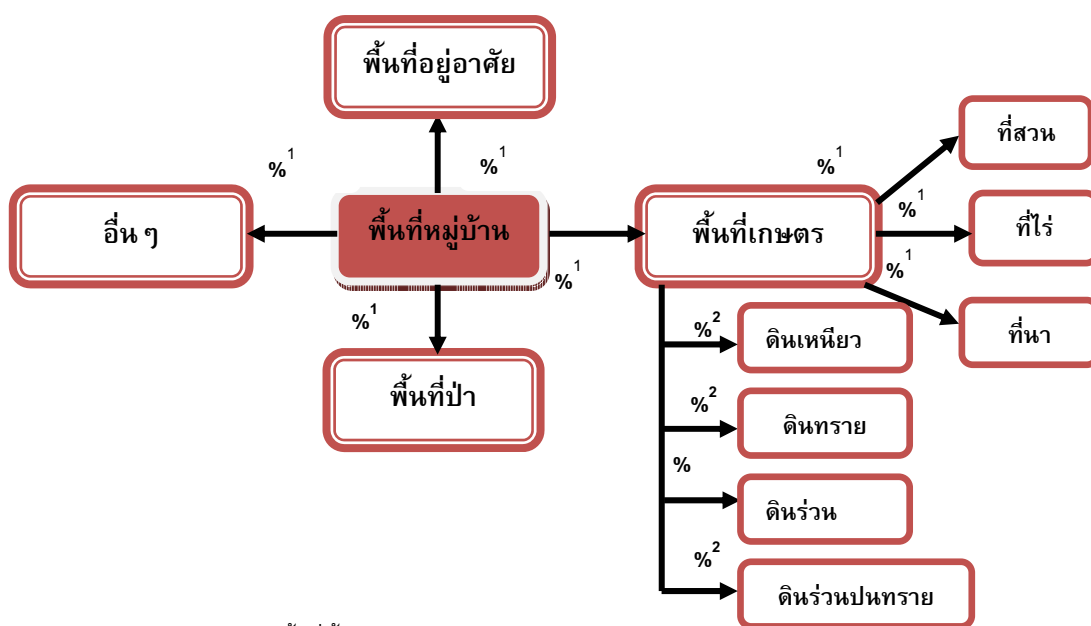
นอกจากข้อมูลด้านศักยภาพชุมชนข้างต้นแล้ว ยังมีข้อมูลแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในชุมชน ซึ่งจะระบุสัดส่วนการใช้ของแหล่งน้ำแต่ละแหล่ง รวมทั้งสัดส่วนความพอเพียงของแหล่งน้ำ จากข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาทำเป็นเครื่องมือ/ภาพที่แสดงแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชน ดังภาพที่ 2.15 ซึ่งทำให้ทราบถึงความสำคัญของแหล่งน้ำแต่ละชนิด และความพอเพียงของแหล่งน้ำ เป็นข้อมูลสำคัญในการจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชน (บางชุมชนไม่มีข้อมูลสัดส่วน)

จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน ซึ่งระบุจำนวนพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างๆ สามารถนำมาสร้างเป็นเครื่องมือแสดงสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินต่างๆ ของชุมชน ประกอบด้วย พื้นที่เกษตร พื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ป่า และพื้นที่อื่นๆ จากพื้นที่ทั้งหมดของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพการใช้ที่ดินของชุมชน และใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การปลูกป่าเพิ่มขึ้น การนำพื้นที่ว่างเปล่ามาทำให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังแสดงสัดส่วนลักษณะดินในพื้นที่เกษตร (ภาพที่ 2.16) ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน โดยลักษณะดินจะทำให้ทราบถึงชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกับลักษณะดินที่มีอยู่ และเมื่อพิจารณาพร้อมกับข้อมูลแหล่งน้ำก็จะทำให้ทราบถึงชนิดพืชที่มีความเหมาะสมกับลักษณะดินและน้ำของชุมชน แต่โดยทั่วไปเกษตรกรจะปลูกพืชที่มีราคาสูงกว่าการคำนึงถึงความเหมาะสมของพืช ชนิดดิน และความพอเพียงของแหล่งน้ำ ทำให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 2.15 แหล่งน้ำของคนในชุมชน

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของพื้นที่ทั้งหมดในชุมชน

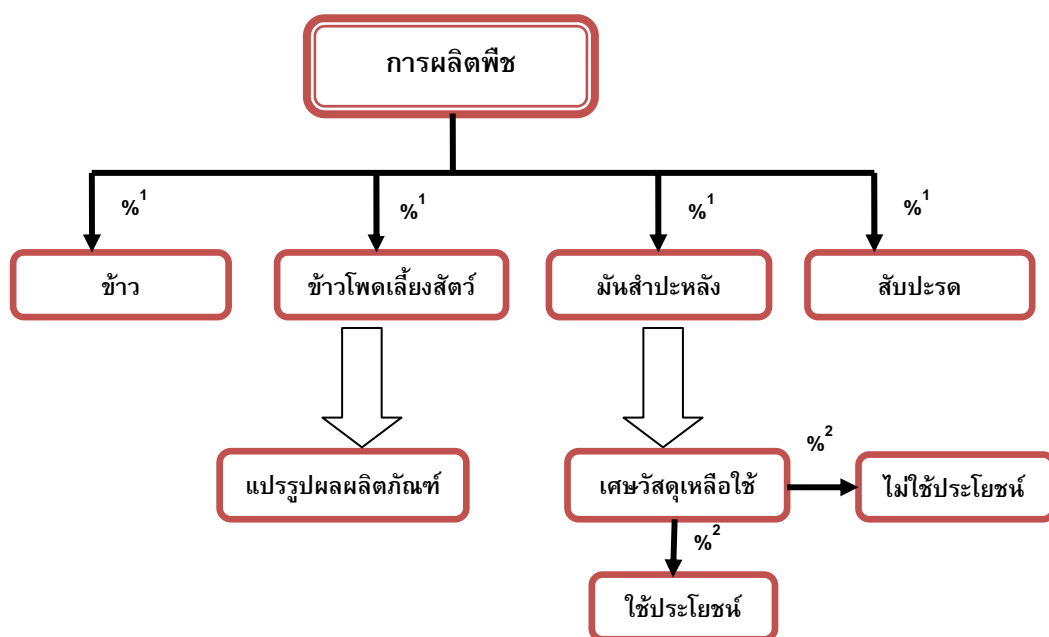
%² คือ ร้อยละของพื้นที่เกษตรในชุมชน

ภาพที่ 2.16 การใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน

การผลิตเกษตรของชุมชน

จากข้อมูลการผลิตพืชที่เป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน โดยมีรายละเอียดพืชที่ทำการผลิต พื้นที่ปลูก ส่วนข้อมูลผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่และต้นทุนการผลิตมีเฉพาะพืชหลักที่สำคัญ เช่น ข้าว และข้าวโพด

เลี้ยงสัตว์ จากข้อมูลพื้นที่ปลูกสามารถนำมาทำเป็นเครื่องมือเพื่อแสดงสัดส่วนการผลิตพืชแต่ละชนิดของคนในชุมชนได้จากจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชต่างๆ ต่อจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน ดังภาพที่ 2.17 (ชนิดพืชจะแตกต่างกันในแต่ละชุมชน) ซึ่งทำให้ทราบถึงพืชหลักที่สำคัญของชุมชน แนวทางในการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิต และเศษวัสดุเหลือใช้จากการผลิตเกษตรมีการนำไปใช้ประโยชน์ในชุมชนมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะนำไปสู่การนำวัสดุเหลือใช้มาใช้ให้เกิดประโยชน์หรือพัฒนาการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

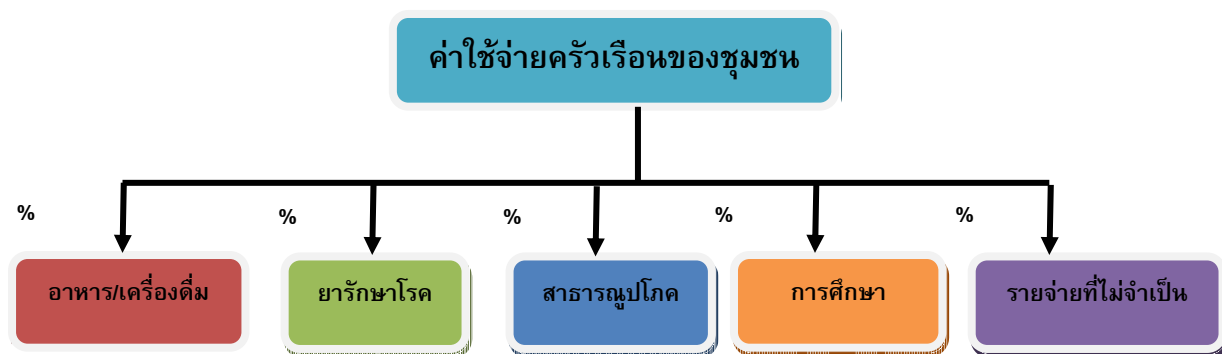
หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

%² คือ ร้อยละของเศษวัสดุเหลือใช้ทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 2.17 การผลิตพืชของคนในชุมชน

ค่าใช้จ่ายครัวเรือนของชุมชน

จากข้อมูลค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือนโดยรวมของชุมชนสามารถนำมาจัดทำเป็นเครื่องมือเพื่อแสดงรายจ่ายของครัวเรือนในชุมชน โดยนำมาจัดหมวดหมู่ค่าใช้จ่ายได้ 5 หมวด และระบุสัดส่วนค่าใช้จ่ายในแต่ละหมวดต่อจำนวนค่าใช้จ่ายทั้งหมดในชุมชน ได้แก่ หมวดอาหาร/เครื่องดื่ม ยารักษาโรค สาธารณูปโภค การศึกษา และรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ซึ่งทำให้ทราบถึงค่าใช้จ่ายหลักของครัวเรือนมาจากหมวดไหน และนำไปสู่การพิจารณาเพื่อลดรายจ่ายของครัวเรือน เช่น รายจ่ายที่ไม่จำเป็น

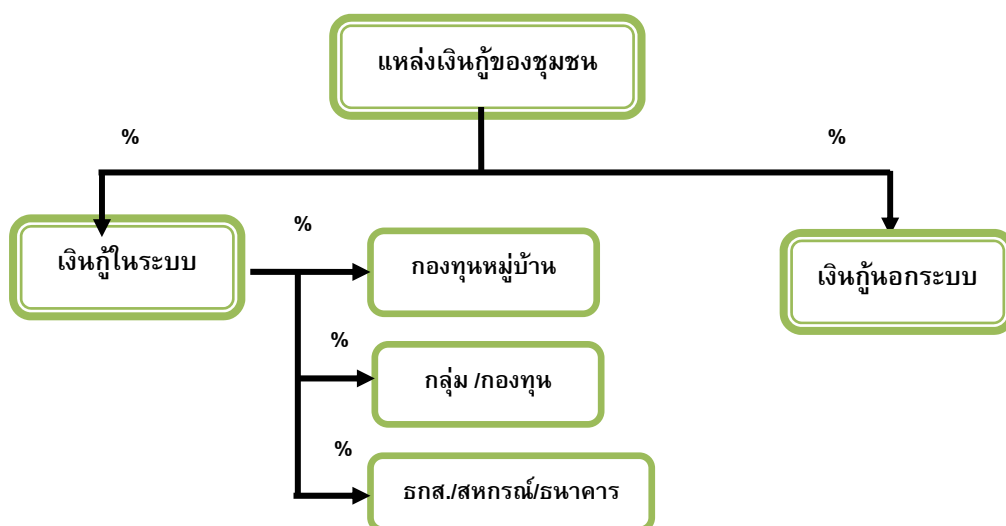

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของค่าใช้จ่ายครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 2.18 ค่าใช้จ่ายครัวเรือนของชุมชน

แหล่งเงินกู้ของชุมชน

จากข้อมูลแหล่งเงินกู้ของชุมชน ซึ่งชุมชนแบ่งเป็นเงินกู้ในระบบและนอกระบบ และระบุปริมาณเงินกู้จากแต่ละแหล่ง สามารถนำมาทำเป็นเครื่องมือเพื่อแสดงแหล่งเงินกู้ที่สำคัญของชุมชนได้ดังภาพที่ 2.19 ซึ่งแสดงถึงปริมาณหนี้และสัดส่วนหนี้จากแต่ละแหล่งต่อปริมาณหนี้ทั้งหมดของชุมชน ได้แก่ สัดส่วนเงินกู้ในระบบ และเงินกู้นอกระบบ โดยเงินกู้ในระบบมาจากกองทุนหมู่บ้าน กลุ่ม/กองทุนอื่นในชุมชน และธนาคารต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ซึ่งข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบถึงปริมาณหนี้และแหล่งหนี้ที่สำคัญของคนในชุมชน เพื่อไปสู่การแก้ปัญหาหนี้สินของชุมชน โดยเฉพาะหนี้นอกระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าหนี้ในระบบ

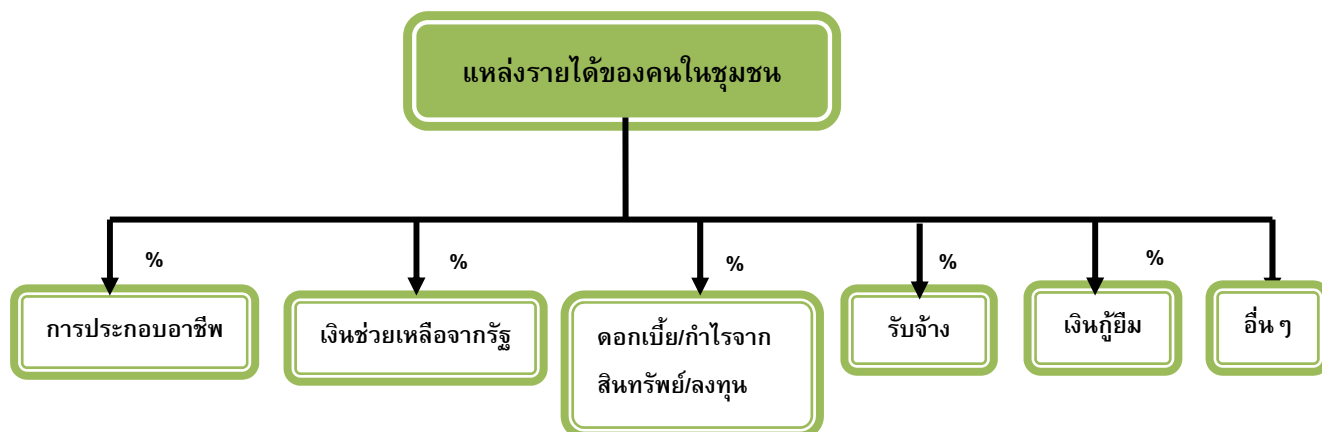

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 2.19 แหล่งเงินกู้ของชุมชน

แหล่งรายได้ของคนในชุมชน

เป็นเครื่องมือที่แสดงแหล่งรายได้รวมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลจากข้อมูลรายรับของหมู่บ้าน โดยชุมชนจะระบุรายรับที่ได้จากแต่ละแหล่ง สามารถนำมาจำแนกสัดส่วนรายได้จากแต่ละแหล่งของจำนวนรายได้ทั้งหมดของคนในชุมชน จำนวน 6 แหล่ง ได้แก่ การประกอบอาชีพ เงินช่วยเหลือ (เงินสงเคราะห์ สวัสดิการ) ดอกเบี้ย/กำไรจากทรัพย์สิน/ลงทุน การรับจ้าง เงินกู้ยืม และอื่นๆ เช่น การเสี่ยงโชคและถูกส่งเงินมาให้ (ภาพที่ 2.20) จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบถึงแหล่งรายได้ที่สำคัญของชุมชน เป็นข้อมูลสำคัญในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ให้แก่คนในชุมชน

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของรายได้รวมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 2.20 แหล่งรายได้ของคนในชุมชน

จากข้อมูลด้านรายจ่าย รายได้ และหนี้สินของคนในชุมชน สามารถนำมาหาสัดส่วนรายจ่ายต่อรายได้ และสัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ เพื่อดูศักยภาพทางการเงินของชุมชนในด้านความสามารถในการชำระหนี้ และความพอเพียงของรายได้ต่อรายจ่าย ซึ่งจะนำไปสู่การลดค่าใช้จ่าย เพิ่มรายได้ และลดการสร้างหนี้ของคนในชุมชน

นอกจากเครื่องมือที่นำเสนอข้างต้นแล้ว ยังมีข้อมูลที่สำคัญแต่ไม่สามารถนำมาแสดงเป็นเครื่องมือได้ เช่น ลักษณะความอยู่ดี มีสุขของชุมชน และความต้องการของชุมชน ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชน

บทที่ 3

เศรษฐกิจชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

การวิเคราะห์ข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนในบทนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรายงานผลการวิเคราะห์ที่ได้จากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นแบบสำรวจชุดที่สองที่ปรับใหม่หลังจากการคืนผลการวิเคราะห์จากการสำรวจชุดเดิมให้กับชุมชน โดยนำเครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชนจากบทที่ 2 มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ตามองค์ประกอบดังนี้ 1) การวิเคราะห์ระบบการผลิตหลัก 2) การวิเคราะห์แหล่งรายได้ 3) การวิเคราะห์การจัดการผลผลิตหลัก 4) การวิเคราะห์บทบาทของการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเอง 5) การพึ่งพาตนเองด้านแหล่งเงินทุน 6) ศักยภาพและทรัพยากรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และ 7) ความต้องการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ รายละเอียดของแต่ละส่วนมีดังนี้

จังหวัดพิษณุโลกประกอบด้วย 9 อำเภอ 93 ตำบล 1,039 หมู่บ้าน เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญมากจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 377 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 10,815.8 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,759,909 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.37 ของพื้นที่ภาคเหนือ และร้อยละ 2.1 ของพื้นที่ทั้งประเทศจังหวัดพิษณุโลก เป็นศูนย์กลางด้านคมนาคมขนส่งเชื่อมระหว่างจังหวัดและภาคต่างๆ ซึ่งเป็นข้อได้เปรียบของจังหวัดเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียงทั้งในด้านสถานที่ตั้งและศูนย์กลางทางคมนาคมขนส่งสามารถทำได้อย่างสะดวกทั้งทางอากาศ ทางรถไฟและทางรถยนต์ (ภาพที่ 1.1.3.1) มีโครงการชายเชื่อมโยงกับภูมิภาคของประเทศ “อินโดจีน” มีสถานประกอบการกิจการค้าขนาดใหญ่ ทั้งค้าส่งและค้าปลีกที่ทันสมัยครบวงจร และเป็นศูนย์กลางสินค้าการเกษตรพืชผัก ผลไม้ เศรษฐกิจของจังหวัดพิษณุโลกเมื่อพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) มาจากภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาเป็นภาคการค้าส่งและค้าปลีก ภาคการบริหารราชการแผ่นดินซึ่งมีสัดส่วนรวมกันเกินกว่าร้อยละ 50 ของ GPP ทั้งจังหวัด (รายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมจังหวัดพิษณุโลก, 2550)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดพิษณุโลกมาจากการจัดเก็บข้อมูลของหมู่บ้านที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 134 หมู่บ้าน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.90 ของหมู่บ้านทั้งหมดในจังหวัดพิษณุโลก จาก 15 ตำบล 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ และอำเภอพรหมพิราม ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.1 จากตารางดังกล่าว พบว่า จาก 4 อำเภอ มีเพียงอำเภอนครไทย ที่มีจำนวนตัวอย่างตำบลมากถึง 10 ตำบล จำนวน 98 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 73.13 ของจำนวนหมู่บ้านตัวอย่างทั้งหมด ในขณะที่อำเภอเมืองและอำเภอพรหมพิรามมีเพียง 2 ตำบล จำนวน 17 หมู่บ้าน และ 10 หมู่บ้าน ตามลำดับ ส่วนอำเภอชาติตระการมีเพียง 1 ตำบล จำนวน 9 หมู่บ้าน ดังนั้นข้อมูลที่ใช้อธิบายในภาพรวมของจังหวัดพิษณุโลกในการศึกษาครั้งนี้เป็นเพียงข้อมูลจาก 134 หมู่บ้านใน 15 ตำบลของ 4 อำเภอของจังหวัดพิษณุโลกเท่านั้น ซึ่งในเชิงวิชาการอาจไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนที่ดีของจังหวัดและอำเภอได้ทั้งหมด หากแต่จะใช้เป็นตัวแทนในการอธิบายเฉพาะพื้นที่ที่ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เท่านั้น ดังนั้นในบทนี้จึงจะแสดงผลการปรับใช้เครื่องมือเศรษฐกิจชุมชนในระดับจังหวัดและระดับตำบลเป็นหลัก

ตารางที่ 3.1 จำนวนตัวอย่างในแต่ละอำเภอของจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ตำบล	จำนวนหมู่บ้าน	ร้อยละ
เมือง นครไทย	ดอนทอง	7	5.22
	บ้านป่า	10	7.46
	บ้านแยง	12	8.96
	นครชุม	8	5.97
	นครไทย	13	9.70
	ห้วยเฮี้ย	8	5.97
	น้ำกุ่ม	6	4.48
	บ้านพร้าว	6	4.48
	บ่อโพธิ์	4	2.99
	นาบัว	11	8.21
	หนองกะท้าว	20	14.93
	ยางโกกลน	10	7.46
	ชาติตระการ	9	6.72
	พรหมพิราม	5	3.73
	หนองแขม	5	3.73
รวม		134	100.00

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชน

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่นำเสนอก็สามารถสะท้อนถึงสภาพเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลกที่เกิดจากการรวบรวมของชุมชนที่อยู่ในแต่ละท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งอาจช่วยสะท้อนข้อเท็จจริงและสร้างองค์ความรู้ให้กับชุมชน ในขณะที่จัดเก็บข้อมูลไปพร้อมๆ กัน ถึงแม้ว่าจะเกิดความบกพร่องของข้อมูลจากความไม่ชำนาญในเชิงวิชาการอย่างสมบูรณ์เต็มที่ แต่กระบวนการดังกล่าวก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงวิธีการที่จะช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ตนเองได้ในระดับหนึ่งพร้อมกันไปด้วย ซึ่งการเติมเต็มร่วมกันจากนักวิชาการที่เข้าไปร่วมเป็นกระบวนการ ทำให้การวิเคราะห์เศรษฐกิจชุมชนเกิดการเชื่อมต่อผลักดันให้การเรียนรู้มีประโยชน์ทั้งจากการสังเคราะห์ตนเองของชุมชนได้มากขึ้น และนักวิชาการได้มุมมองที่จะก่อให้เกิดการนำองค์ความรู้ไปใช้ในระดับการสร้างนโยบายของประเทศต่อไป

จากการรวบรวมข้อมูลจากชุมชนตัวอย่างสามารถนำมาเสนอเป็นภาพรวมที่ได้ทั้งหมดจากชุมชนตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลกและในแต่ละชุมชน ดังนี้

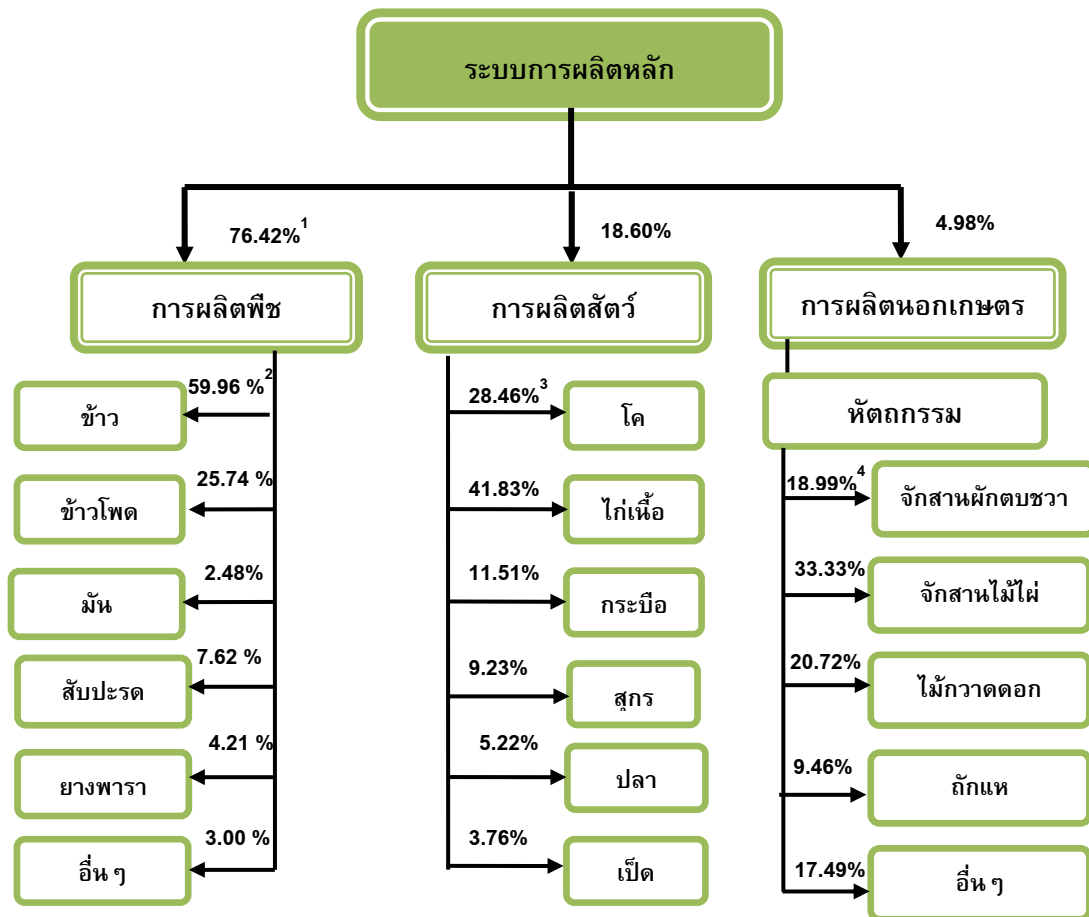
ภาพที่ 3.1 ที่ตั้งและขอบเขตการปกครองของจังหวัดพิษณุโลก

3.1 ระบบการผลิตหลักจังหวัดพิษณุโลก

จังหวัดพิษณุโลกมีการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา อ้อย ถั่วเหลือง ถั่วลิสง และ มะพร้าว ซึ่งพืชที่มีเนื้อที่เพาะปลูกมากที่สุดคือเนื้อที่ข้าวนาปี เท่ากับ 1,150,487 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 43.34 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมด รองลงมาคือเนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปรัง เท่ากับ 768,082 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.94 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมด ส่วนการเลี้ยงสัตว์จังหวัดพิษณุโลกมีการเลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ ได้แก่ โคเนื้อ โคนม กระบือ สุกร แพะ ไก่ไข่ ไก่เนื้อ และเป็ด ซึ่งในปี 2551 จังหวัดพิษณุโลกมีการเลี้ยงเป็ดมากที่สุดเท่ากับ 710,593 ตัว คิดเป็นร้อยละ 55.94 ของจำนวนสัตว์ทั้งหมด รองลงมาเป็นการเลี้ยงไก่เนื้อเท่ากับ 375,236 ตัว คิดเป็นร้อยละ 29.54 ของจำนวนสัตว์ทั้งหมด (ฐานข้อมูลพลังงานของจังหวัด, 2551)

จากการพิจารณาการประกอบอาชีพของครัวเรือนตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 25,469 ครัวเรือน จาก 134 หมู่บ้าน (15 ตำบล 4 อำเภอ) พบว่า ระบบการผลิตของจังหวัดพิษณุโลกประกอบด้วยระบบการผลิตพืช ระบบการผลิตสัตว์ และการผลิตนอกภาคเกษตร ชุมชนจังหวัดพิษณุโลกมีการพึ่งพิงอาชีพภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนในชุมชนมากถึงร้อยละ 95.02 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน ประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีการผลิตพืชเป็นอาชีพหลัก จำนวน 19,464 ครัวเรือน (ร้อยละ 76.42) และการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 4,736 ครัวเรือน (ร้อยละ 18.60) ซึ่งสอดคล้องกับภาพรวมของจังหวัด นอกจากการผลิตเกษตรแล้ว คนในชุมชนยังมีการผลิตนอกภาคเกษตรเพื่อเสริมรายได้จากภาคเกษตร จำนวน 1,269 ครัวเรือน (ร้อยละ 4.98) (ภาพที่ 3.2 และตารางที่ 3.2) สำหรับรายละเอียดการผลิตพืช การเลี้ยงสัตว์ และการผลิตนอกเกษตร จะนำเสนอในหัวข้อถัดไป

เมื่อพิจารณาการผลิตหลักรายตำบล พบว่า ทุกตำบลตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลกมีการผลิตพืชเป็นหลัก รองลงมาคือ การผลิตสัตว์ และการผลิตหัตถกรรม ตามลำดับ โดยมีครัวเรือนที่มีการผลิตพืชเป็นหลัก มากกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน โดยเฉพาะตำบลวังฆ้อง อำเภอฟาร์มโพธิ์และตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง มีครัวเรือนที่มีการผลิตพืชเป็นอาชีพหลักกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในแต่ละตำบล ส่วนการผลิตสัตว์นั้นพบว่าตำบลดอนทอง อำเภอเมือง มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.60 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน รองลงมาคือ ตำบลนครไทย และตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย (ร้อยละ 37.08 และร้อยละ 31.82 ตามลำดับ) สำหรับการผลิตหัตถกรรมนั้น พบการผลิตในทุกตำบลยกเว้น ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง และตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม แต่สัดส่วนการผลิตในแต่ละตำบลมีน้อยกว่าร้อยละ 10 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในแต่ละตำบล มีเพียงตำบลน้ำกุ่มและตำบลยางโกศล อำเภอนครไทย ที่มีการผลิตหัตถกรรมมากกว่าตำบลอื่น คิดเป็นร้อยละ 18.13 และร้อยละ 12.73 ตามลำดับ ดังตารางที่ 3.2

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.2 ระบบการผลิตหลักของจังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 3.2 การผลิตหลักของจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ตำบล	ปลูกพืช	เลี้ยงสัตว์	หัตถกรรม	รวม
เมือง	ดอนทอง	476	330	49	855
		(55.67)	(38.60)	(5.73)	(100.00)
	บ้านป่า	498	53	0	551
		(90.38)	(9.62)	(0.00)	(100.00)
นครไทย	บ้านแยง	2,037	297	78	2,412
		(84.45)	(12.31)	(3.23)	(100.00)
	นครชุม	1,210	472	111	1,793
		(67.48)	(26.32)	(6.19)	(100.00)
	นครไทย	1,325	792	19	2,136
		(62.03)	(37.08)	(0.89)	(100.00)
	ห้วยเหี้ย	933	155	19	1,107
		(84.28)	(14.00)	(1.72)	(100.00)
น้ำกุ่ม		877	85	213	1,175

(74.64) (7.23) (18.13) (100.00)

ตารางที่ 3.2 การผลิตหลักของจังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ปลูกพืช	เลี้ยงสัตว์	หัตถกรรม	รวม
ชาติตระการ	บ้านพร้าว	818	124	43	985
		(83.05)	(12.59)	(4.37)	(100.00)
	บ่อโพธิ์	797	414	90	1,301
		(61.26)	(31.82)	(6.92)	(100.00)
	นาบัว	2,404	797	152	3,353
		(71.70)	(23.77)	(4.53)	(100.00)
	หนองกะท้าว	3,888	387	196	4,471
		(86.96)	(8.66)	(4.38)	(100.00)
	ยางโกลน	1,555	152	249	1,956
		(79.50)	(7.77)	(12.73)	(100.00)
	ชาติตระการ	1,783	574	49	2,406
		(74.11)	(23.86)	(2.04)	(100.00)
พรหมพิราม	วังฆ้อง	504	18	1	523
		(96.37)	(3.44)	(0.19)	(100.00)
	หนองแขม	359	86	0	445
รวม		(80.67)	(19.33)	(0.00)	(100.00)
		19,464	4,736	1,269	25,469
		(76.42)	(18.60)	(4.98)	(100.00)

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

จากเครื่องมือระบบการผลิตหลักดังกล่าว นำมาพิจารณารายละเอียดการผลิตพืช การผลิตสัตว์ และการผลิตนอกเกษตร (หัตถกรรม) ในภาพรวมของหมู่บ้านตัวอย่างทั้งหมดและระดับตำบลของจังหวัดพิษณุโลก ได้ดังนี้

การผลิตพืชของจังหวัดพิษณุโลก

จากข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดพิษณุโลกจำนวน 134 หมู่บ้าน พบว่า มีการผลิตพืชที่หลากหลาย โดยมีการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ มีครัวเรือนทำการผลิตข้าวมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชทั้งหมด (19,464 ครัวเรือน) รองลงมาคือ การปลูกข้าวโพด (ร้อยละ 25.74) สับปะรด ยางพารา มันสำปะหลังและพืชอื่นๆ (พริก พริกไทย พืชผัก และไม้ผล) ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.2

ข้าว เป็นพืชหลักที่สำคัญของทุกตำบลในจังหวัดพิษณุโลก โดยเฉพาะตำบลดอนทอง อำเภอเมือง และตำบลหนองแขม อำเภอพิราม มีครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวเป็นหลักกว่าร้อยละ 99 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชทั้งหมดในชุมชน (ตารางที่ 3.3) และมีเพียงตำบลบ้านแยง และตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย ที่มีการปลูกข้าวเป็นหลักน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 13.65 และร้อยละ 33.33 ตามลำดับ

ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นพืชหลักที่สำคัญของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกรองจากข้าว โดยเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย โดยมีครัวเรือนที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในชุมชนสูงสุดถึงร้อยละ 55.46 ของครัวเรือนทั้งหมดที่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในชุมชน รองลงมาคือ ตำบลน้ำกุ่ม ตำบลนครชุม และตำบลห้วยเหี้ย ตามลำดับ โดยเฉพาะตำบลบ่อโพธิ์และตำบลห้วยเหี้ย มีครัวเรือนที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าการปลูกข้าวอีกด้วย

ส่วนสับปะรด ยางพาราและมันสำปะหลังนั้น มีการผลิตในสัดส่วนที่น้อย เป็นพืชหลักที่สำคัญของบางชุมชนเท่านั้น สับปะรด เป็นพืชหลักที่สำคัญอันดับ 3 ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยมีครัวเรือนร้อยละ 7.62 มีการผลิตสับปะรดเป็นอาชีพหลัก พบการผลิตใน 3 ตำบลเท่านั้น ได้แก่ ตำบลบ้านแยง ตำบลห้วยเหี้ย และตำบลหนองกระทาว อำเภอนครไทย โดยตำบลบ้านแยง มีครัวเรือนที่ปลูกสับปะรดเป็นอาชีพหลักมากถึงร้อยละ 50.56 ของครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน ในขณะที่ตำบลห้วยเหี้ยและตำบลหนองกระทาวมีการผลิตสับปะรดน้อยกว่าร้อยละ 10 สำหรับยางพารานั้น พบการผลิตใน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านแยงตำบลห้วยเหี้ย ตำบลบ้านพร้าว และตำบลหนองกระทาว ของอำเภอนครไทย โดยตำบลบ้านแยงและตำบลหนองกระทาว มีการปลูกยางพาราเป็นอาชีพหลักมากกว่าตำบลอื่น คิดเป็นร้อยละ 13.35 และร้อยละ 10.11 ตามลำดับ ส่วนมันสำปะหลัง เป็นพืชหลักที่สำคัญของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ มีครัวเรือนที่ปลูกมันสำปะหลังเป็นอาชีพหลักคิดเป็นร้อยละ 11.44 ของครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน ในขณะที่ชุมชนอื่นมีการผลิตในสัดส่วนน้อย

ตารางที่ 3.3 การผลิตพืชของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ตำบล	ข้าว	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	มันสำปะหลัง	ยางพารา	สับปะรด	อื่นๆ	รวม
เมือง	ดอนทอง	475	0	0	0	0	1	476
		(99.79)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.21)	(100.00)
	บ้านป่า	457	18	23	0	0	0	498
		(91.77)	(3.61)	(4.62)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
นครไทย	บ้านแยง	278	96	29	332	1,030	272	2,037
		(13.65)	(4.71)	(1.42)	(16.30)	(50.56)	(13.35)	(100.00)
	นครชุม	701	509	0	0	0	0	1,210
		(57.93)	(42.07)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
	นครไทย	919	363	0	0	0	43	1,325
		(69.36)	(27.40)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(3.25)	(100.00)
	ห้วยเหี้ย	311	381	6	90	75	70	933
		(33.33)	(40.84)	(0.64)	(9.65)	(8.04)	(7.50)	(100.00)
	น้ำกุ่ม	420	407	0	0	0	50	877
		(47.89)	(46.41)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(5.70)	(100.00)
	บ้านพร้าว	464	268	62	4	0	20	818
		(56.72)	(32.76)	(7.58)	(0.49)	(0.00)	(2.44)	(100.00)
	บ่อโพธิ์	331	442	0	0	0	24	797
		(41.53)	(55.46)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(3.01)	(100.00)

นาบัว	1972	432	0	0	0	0	2,404
	(82.03)	(17.97)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
หนองกะท้าว	1722	1135	158	393	378	102	3,888
	(44.29)	(29.19)	(4.06)	(10.11)	(9.72)	(2.62)	(100.00)
ยางโกลน	1166	389	0	0	0	0	1,555
	(74.98)	(25.02)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)

ตารางที่ 3.3 การผลิตพืชของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ข้าว	ข้าวโพด เลี้ยงสัตว์	มัน สำปะหลัง	ยางพารา	สับปะรด	อื่นๆ	รวม
ชาติตระการ	ชาติตระการ	1023	556	204	0	0	0	1,783
		(57.38)	(31.18)	(11.44)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
พรหมพิราม	วังฆ้อง	500	4	0	0	0	0	504
		(99.21)	(0.79)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
	หนองแขม	348	10	0	0	0	1	359
		(96.94)	(2.79)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.28)	(100.00)
รวม		1,1087	5,010	482	819	1,483	583	19,464
		(56.96)	(25.74)	(2.48)	(4.21)	(7.62)	(3.00)	(100.00)

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชทั้งหมดในชุมชน

นอกจากการศึกษาระบบการผลิตพืชที่สำคัญของชุมชนดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังศึกษาถึงช่วงเวลาเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวพืชหลักแต่ละชนิดของชุมชน และช่วงเวลาที่เกษตรกรว่างจากการเพาะปลูก โดยแท็บสีแสดงช่วงเวลาเพาะปลูก-เก็บเกี่ยวพืชและที่ไม่มีแท็บสีแสดงช่วงเวลาที่ชุมชนว่างจากการผลิตพืช ซึ่งจะช่วยใหทราบถึงฤดูกาลเพาะปลูก-เก็บเกี่ยวพืชหลักที่สำคัญของชุมชน รวมทั้งช่วงเวลาที่ว่างจากการผลิตพืช สามารถนำมาใช้พิจารณาช่วงเวลาที่เหมาะสมในการส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน (ว่างจากการผลิต) และช่วงเวลาที่เหมาะสมในการช่วยเหลือ/ส่งเสริมการผลิตพืชหลักของชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยช่วงเวลาการผลิตและเก็บเกี่ยวพืชหลักที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกนั้นจะแตกต่างกันในแต่ละชนิดพืช ดังนี้

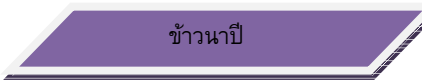
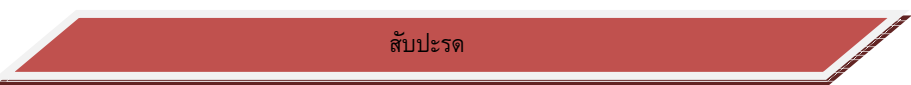
การปลูกข้าวของจังหวัดพิษณุโลกมีทั้งการปลูกข้าวนาปีและนาปรัง แต่ชุมชนกว่าร้อยละ 80 สามารถทำการเพาะปลูกข้าวได้เพียงปีละ 1 ครั้ง (ข้าวนาปี) โดยข้าวนาปีจะนิยมเพาะปลูกกันในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน และจะเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ส่วนข้าวนาปรังจะทำการเพาะปลูกเฉพาะบางพื้นที่ที่มีแหล่งน้ำเพียงพอ เช่น ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง ตำบลนครไทย ตำบลบ้านพร้าวและตำบลนาบัว อำเภอนครไทย เป็นต้น โดยจะเพาะปลูกในเดือนธันวาคมและเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนเมษายน (ภาพที่ 3.3)

การผลิตข้าวโพดของจังหวัดพิษณุโลก มีการเพาะปลูกข้าวโพดมี 2 รอบ/ปี คือข้าวโพดฤดูฝนและฤดูแล้งเช่นเดียวกับการปลูกข้าวขึ้นอยู่กับความพอเพียงของแหล่งน้ำ และรอบการผลิตข้าวโพดอยู่

ในช่วงเดียวกับการปลูกข้าว คือข้าวโพดฤดูฝนช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนพฤศจิกายน และข้าวโพดฤดูแล้งช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายน

ส่วนมันสำปะหลังและสับปะรดนั้น เป็นพืชที่มีอายุการเก็บเกี่ยวนาน สำหรับสับปะรดนั้นสามารถเก็บผลผลิตได้ตลอดทั้งปีและสามารถเก็บผลผลิตได้นานถึง 3 ปี จึงจะทำการปลูกใหม่อีกครั้ง ส่วนมันสำปะหลังส่วนใหญ่จะเริ่มปลูกกันในช่วงฤดูฝนเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน และเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนมีนาคมและเมษายนของอีกปี โดยอายุการเก็บเกี่ยวจะแตกต่างกันไปในแต่ละพันธุ์และท้องถิ่น

ปฏิทินการเพาะปลูกพืชหลักของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

ชนิดพืช	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค
ข้าว												
ข้าวโพด												
มัน สำปะหลัง												
สับปะรด												

ภาพที่ 3.3 ปฏิทินการเพาะปลูกพืชหลักของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

ข้อมูลการผลิตพืชของชุมชนพิษณุโลกดังกล่าว จะเห็นได้ว่า พืชหลักที่สำคัญของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่วนมันสำปะหลังและสับปะรดนั้นจะพบการเพาะปลูกเป็นพืชหลักในบางชุมชนเท่านั้น เนื่องจากแต่ละตำบลจะมีการเพาะปลูกพืชแตกต่างกันตามสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินและแหล่งน้ำ นอกจากนี้บางชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ ก็สามารถทำการเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี โดยสามารถปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง เช่น ในตำบลนาบัว ตำบลนครไทย อำเภอนครไทย และตำบลดอนทอง อำเภอเมือง เป็นต้น

ด้านความหลากหลายของการปลูกพืช พบว่าชุมชนส่วนใหญ่มีการผลิตพืชเพียง 1-2 ชนิด มีเพียงบางชุมชนที่มีการผลิตพืชค่อนข้างหลากหลาย ได้แก่ ตำบลบ้านแยง ตำบลห้วยเหี้ย และตำบลหนองกะทาว อำเภอนครไทย มีการเพาะปลูกพืชหลากหลายชนิด นอกจากข้าวและข้าวโพดแล้วยังมีการปลูกยางพารา มันสำปะหลัง สับปะรด และพืชอื่นๆ อีกด้วย ซึ่งจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันในด้านรายได้และอาชีพของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามหากชุมชนที่มีการผลิตพืชหลักเพียง 1-2 ชนิด แต่สามารถทำการผลิตได้ตลอดทั้งปี หรือมีการเลี้ยงสัตว์ หรือการผลิตนอกเกษตรร่วมด้วย ก็จะทำให้ความเสี่ยงด้านอาชีพและรายได้ของคนในชุมชนลดลงไปด้วย

การผลิตสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลก

การเลี้ยงสัตว์ถือเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกรองจากการปลูกพืช โดยมีครัวเรือนตัวอย่าง 4,736 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.60 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด 25,469 ครัวเรือน มีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลัก ซึ่งการเลี้ยงสัตว์ของครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงสัตว์แบบรายเดี่ยว จำนวน 4,545 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 95.95 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด และมีครัวเรือนเพียง 191 ครัวเรือน (ร้อยละ 4.05) ที่มีการเลี้ยงสัตว์แบบกลุ่ม จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงสัตว์โดยการรวมกลุ่มกันในการสร้างพลังต่อรองร่วมกันยังมีอยู่น้อยมาก ทำให้เกษตรกรในชุมชนประสบปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง สำหรับสัตว์ที่มีการเลี้ยงกันมากในชุมชน ได้แก่ ไก่เนื้อ คิดเป็นร้อยละ 41.83 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด แต่การเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าการเลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพหลัก โดยมีเพียงชุมชนในอำเภอเมืองที่มีการเลี้ยงไก่ฟาร์มเพื่อเป็นอาชีพหลัก ทำให้ภาพรวมการเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดมีความแตกต่างจากภาพระดับตำบล สำหรับสัตว์ที่นิยมเลี้ยงเป็นอาชีพหลักโดยทั่วไป ได้แก่ โคเนื้อ (ร้อยละ 28.46) รองลงมาคือกระบือ สุกร ปลา และเป็ด ตามลำดับ (ภาพที่ 3.2 และตารางที่ 3.4)

เมื่อพิจารณารายตำบล พบว่า ตำบลบ่อโพธิ์ และตำบลนาบัว อำเภอนครไทย และตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ มีการเลี้ยงสัตว์มากกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละตำบลตามลำดับ) โดย 2 ตำบลแรกมีการเลี้ยงไก่เป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ตำบลชาติตระการมีการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์พื้นเมืองเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งยังมีการเลี้ยงสุกรและเป็ดในสัดส่วนที่มากกว่าชุมชนอื่น ในขณะที่ตำบลน้ำกุ่มและตำบลยางโกลนมีการเลี้ยงกระบือในสัดส่วนที่สูงกว่าตำบลอื่น โดยมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 30 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ในตำบล ตามลำดับ ดังตารางที่ 3.4

จากข้อมูลการผลิตสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลกทำให้ทราบว่า การเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลักที่สำคัญที่เสริมรายได้จากการปลูกพืชแก่คนในชุมชน แต่การเลี้ยงยังมีไม่แพร่หลายมากนัก การเลี้ยงไก่เนื้อเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของคนในชุมชนอำเภอเมือง ขณะที่อำเภออื่นมีการเลี้ยงโคเนื้อเป็นส่วนใหญ่ และการเลี้ยงไก่เนื้อในชุมชนอื่นเป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในชุมชนมากกว่าการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นหลัก และลักษณะการเลี้ยงสัตว์เป็นแบบรายเดี่ยว ทำให้เกิดปัญหาด้านการจัดการการผลิตและการจัดการผลผลิต ดังนั้น การส่งเสริมการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ในชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 3.4 การเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ตำบล	กระบือ	ไก่	โค	ปลา	เป็ด	สุกร	รวม
เมือง	ดอนทอง	40	190	32	12	10	46	330
		(12.12)	(57.58)	(9.70)	(3.64)	(3.03)	(13.94)	(100.00)
	บ้านป่า	15	0	38	0	0	0	53
		(28.30)	(0.00)	(71.70)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
นครไทย	บ้านแยง	0	202	0	35	0	60	297
		(0.00)	(68.01)	(0.00)	(11.78)	(0.00)	(20.20)	(100.00)
	นครชุม	38	77	325	32	0	0	472
		(8.05)	(16.31)	(68.86)	(6.78)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
	นครไทย	70	331	314	10	0	67	792
		(8.84)	(41.79)	(39.65)	(1.26)	(0.00)	(8.46)	(100.00)
	ห้วยเขย	0	105	0	50	0	0	155
		(0.00)	(67.74)	(0.00)	(32.26)	(0.00)	(0.00)	(100.00)

น้ำกุ่ม	31 (36.47)	38 (44.71)	8 (9.41)	0 (0.00)	0 (0.00)	8 (9.41)	85 (100.00)
บ้านพร้าว	16 (12.90)	0 (0.00)	83 (66.94)	0 (0.00)	1 (0.81)	24 (19.35)	124 (100.00)
บ่อโพธิ์	38 (9.18)	329 (79.47)	44 (10.63)	0 (0.00)	0 (0.00)	3 (0.72)	414 (100.00)
นาบัว	113 (14.18)	378 (47.43)	67 (8.41)	84 (10.54)	54 (6.78)	101 (12.67)	797 (100.00)
หนองกะท้าว	32 (8.27)	281 (72.61)	45 (11.63)	21 (5.43)	0 (0.00)	8 (2.07)	387 (100.00)
ยางโกลน	48 (31.58)	0 (0.00)	95 (62.50)	0 (0.00)	0 (0.00)	9 (5.92)	152 (100.00)

ตารางที่ 3.4 การเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	กระบือ	ไก่	โค	ปลา	เป็ด	สุกร	รวม
ชาติตระการ	ชาติตระการ	104 (18.12)	12 (2.09)	271 (47.21)	0 (0.00)	80 (13.94)	107 (18.64)	574 (100.00)
พรหมพิราม	วังฆ้อง	0 (0.00)	0 (0.00)	18 (100.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	18 (100.00)
	หนองแขม	0 (0.00)	38 (44.19)	8 (9.30)	3 (3.49)	33 (38.37)	4 (4.65)	86 (100.00)
รวม		545 (11.51)	1981 (41.83)	1348 (28.46)	247 (5.22)	178 (3.76)	437 (9.23)	4,736 (100.00)

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์

การผลิตนอกภาคเกษตรของจังหวัดพิษณุโลก

นอกจากการผลิตพืชและสัตว์จะเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของชุมชนตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลกแล้ว ชุมชนยังมีการผลิตนอกภาคเกษตร (หัตถกรรม) เพื่อเสริมรายได้จากภาคเกษตรอีกด้วย โดยมีครัวเรือนที่มีการผลิตนอกภาคเกษตร (หัตถกรรม) จำนวน 1,269 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.98 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตเกษตรและนอกเกษตรทั้งหมด ถือได้ว่ายังมีสัดส่วนน้อย เนื่องจากครัวเรือนส่วนใหญ่มีการผลิตเกษตรเป็นหลัก การผลิตหัตถกรรมที่มีการผลิตกันมากในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ การจักสานจากไม้ไผ่มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 33.33 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมด รองลงมาคือ การผลิตไม้กวาดดอกหญ้า (ร้อยละ 20.72) จักสานผักตบชวา (ร้อยละ 18.00) ถักแห และอื่นๆ เช่น การทอผ้า ทำ โบว์พวงมาลัย ถักเครื่องประดับ เป็นต้น ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.2 และตารางที่ 3.5

เมื่อพิจารณารายตำบล พบว่า แต่ละตำบลมีการผลิตหัตถกรรมที่แตกต่างกันตามลักษณะวัตถุดิบที่มีและการส่งเสริมจากหน่วยงานในชุมชน โดยตำบลยางโกลนมีการผลิตหัตถกรรมสูงสุดจำนวน 249 ครัวเรือน จาก 1,269 ครัวเรือน (ร้อยละ 19.63) โดยจะเป็นการจักสานผักตบชวาและจักสานไม้ไผ่ รองลงมาคือ ตำบลน้ำกุ่ม (ไม้กวาดดอกหญ้า) ตำบลหนองกะท้าว (จักสานจากไม้ไผ่) และตำบลนาบัว อำเภอนครไทย (การถักแห จักสานไม้ไผ่และจักสานผักตบชวา) ตามลำดับ

ตารางที่ 3.5 การผลิตหัตถกรรมของจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ตำบล	จักสาน ผักตบชวา	จักสานไม้ ไผ่	ทอผ้า	ไม้กวาด ดอกหญ้า	ถักแห	หยัาตา	หัตถกรรม อื่นๆ	รวม
เมือง	ดอนทอง	0	5	0	0	0	0	44	49
		(0.00)	(10.20)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(89.80)	(100.00)
	บ้านป่า	0	0	0	0	0	0	0	0
		(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)
นครไทย	นครชุม	0	27	43	25	0	0	16	111
		(0.00)	(24.32)	(38.74)	(22.52)	0.00	(0.00)	(14.41)	(100.00)
	นครไทย	10	6	0	0	0	0	3	19
		(52.63)	(31.58)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(15.79)	(100.00)

ตารางที่ 3.5 การผลิตหัตถกรรมของจังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	จักสาน	จักสานไม้	ทอผ้า	ไม้กวาด	ถักแห	หัตถกรรม			
		ผักตบชวา	ไผ่		ดอกหญ้า		หญ้าคา	อื่นๆ	รวม	
	นาบัว	45	46	7	4	50	0	0	152	
		(29.61)	(30.26)	(4.61)	(2.63)	(32.89)	(0.00)	(0.00)	(100.00)	
	น้ำกุ่ม	0	0	0	213	0	0	0	213	
		(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)	
	บ่อโพธิ์	65	25	0	0	0	0	0	90	
		(72.22)	(27.78)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)	
	บ้านพร้าว	40	3	0	0	0	0	0	43	
		(93.02)	(6.98)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)	
	บ้านแยง	0	5	0	0	0	73	0	78	
		(0.00)	(6.41)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(93.59)	(0.00)	(100.00)	
	ยางโกลน	81	78	20	0	70	0	0	249	
		(32.53)	(31.33)	(8.03)	(0.00)	(28.11)	(0.00)	(0.00)	(100.00)	
	หนองกะท้าว	0	194	1	1	0	0	0	196	
		(0.00)	(98.98)	(0.51)	(0.51)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)	
	ห้วยเหี้ย	0	2	0	2	0	0	15	19	
		(0.00)	(10.53)	(0.00)	(10.53)	(0.00)	(0.00)	78.95	(100.00)	
	ชาติตระการ	0	31	0	18	0	0	0	49	
		(0.00)	(63.27)	(0.00)	(36.73)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)	
	พรมพิราม	วังฆ้อง	0	1	0	0	0	0	0	1
			(0.00)	(100.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
หนองแขม		0	0	0	0	0	0	0	0	
		(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
รวม		241	423	71	263	120	73	78	1,269	
		(18.99)	(33.33)	(5.59)	(20.72)	(9.46)	(5.75)	(6.15)	(100.00)	

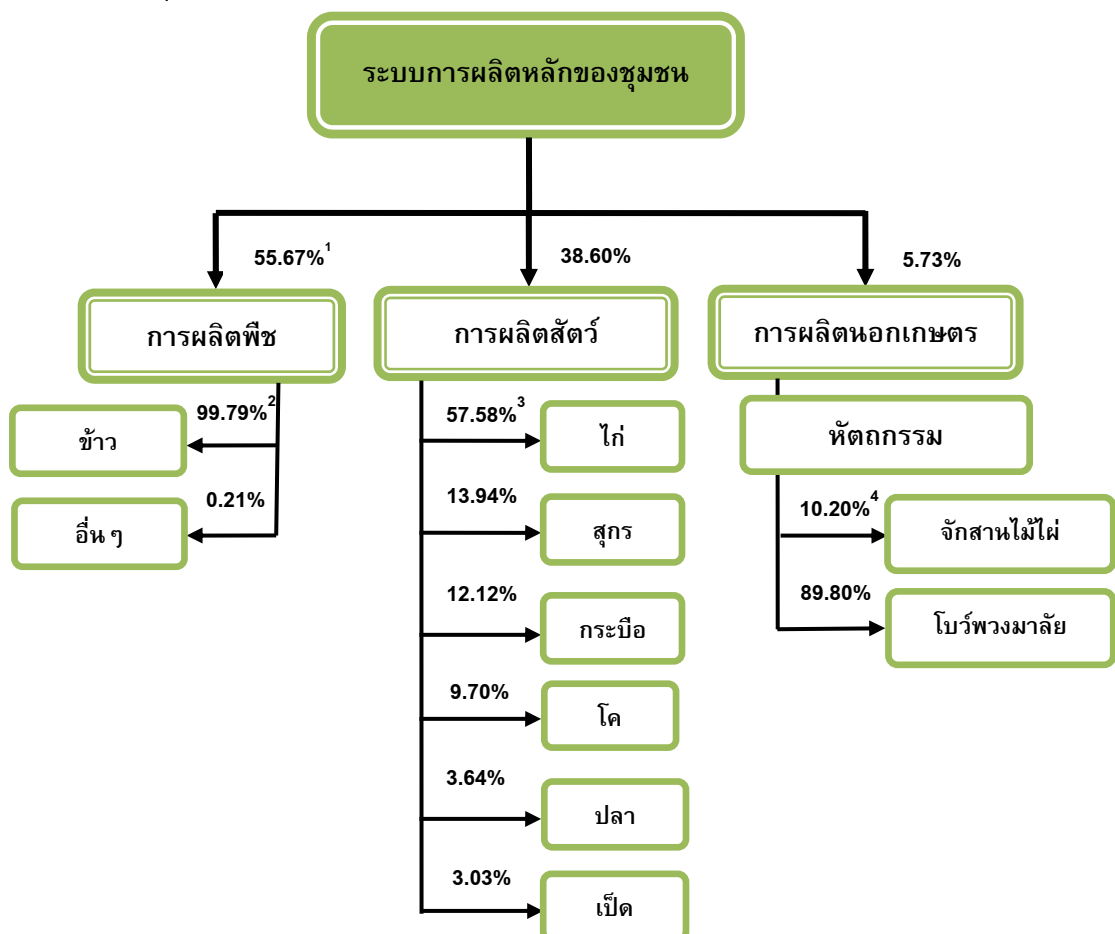
ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่ผลิตหัตถกรรมในชุมชน

ที่ผ่านมาได้กล่าวถึงระบบการผลิตหลักของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกในภาพรวมแล้ว ต่อไปนี้จะเป็นการนำเสนอรายละเอียดระบบการผลิตหลักของแต่ละตำบล เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการผลิตหลักของแต่ละตำบลมีทั้งที่แตกต่างและคล้ายคลึงกับภาพรวมของจังหวัด ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและหน่วยงานที่จะเข้าไปส่งเสริมและพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับบริบทที่แท้จริงของชุมชนมากขึ้น

ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง มีการผลิตที่สำคัญได้แก่ การผลิตเกษตร โดยแบ่งเป็นการผลิตพืชจำนวน 476 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.67 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (855 ครัวเรือน) และการเลี้ยงสัตว์ จำนวน 330 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 38.60 ซึ่งถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์สูงสุดเมื่อเทียบกับตำบลตัวอย่างทั้งหมดของจังหวัดพิษณุโลก ส่วนการผลิตหัตถกรรมมีจำนวนน้อยเพียง 49 ครัวเรือน (ร้อยละ 5.73)

ข้าว ถือได้ว่าเป็นพืชหลักที่สำคัญเพียงชนิดเดียวของตำบลดอนทอง โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักมากถึงร้อยละ 99.79 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงสุดเมื่อเทียบกับตำบลอื่น นอกจากนี้ตำบลดอนทองยังเป็นตำบลที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์สูงสุดอีกด้วย และมีการเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลายชนิดด้วย ได้แก่ การเลี้ยงไก่เนื้อ (ร้อยละ 57.58 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ในชุมชน) สุกร กระบือ และโคเนื้อในสัดส่วนที่สูงเช่นกัน ส่วนการผลิตหัตถกรรมส่วนใหญ่เป็นการผลิตโบว์พวงมาลัย คิดเป็นร้อยละ 89.80 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน และการจักสานไม้ไผ่ ดังภาพที่ 3.4

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

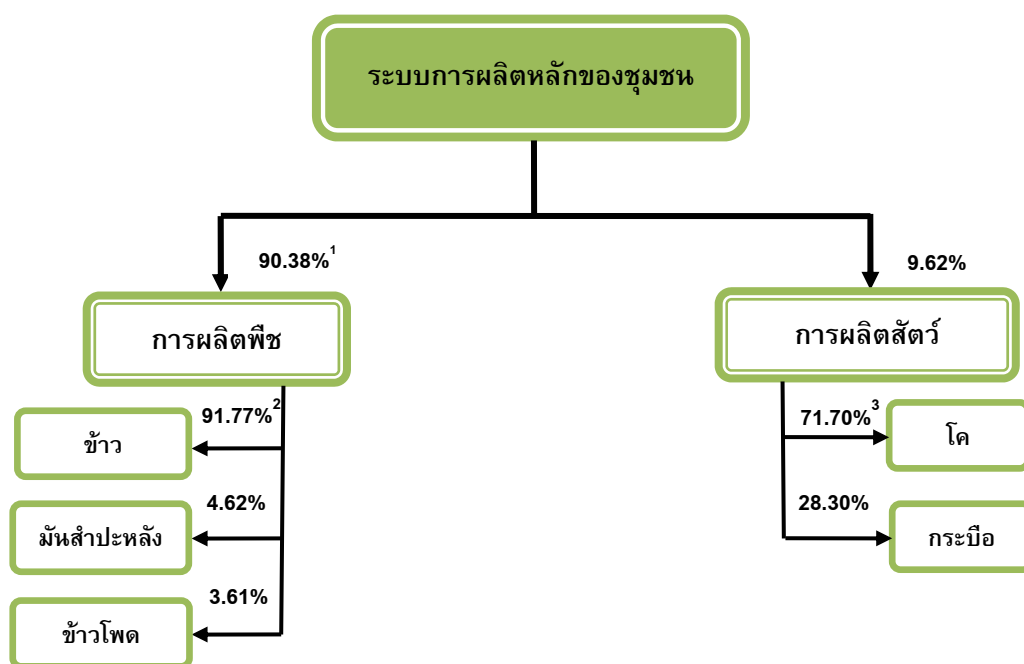
%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.4 ระบบการผลิตหลักของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง การผลิตเกษตรยังเป็นการผลิตที่สำคัญของชุมชนเช่นเดียวกับตำบลดอนทอง และเป็นตำบลที่มีการผลิตพืชเป็นอาชีพหลักในชุมชนมากเป็นอันดับสองรองจากตำบลวังทอง อำเภอพรหมพิราม โดยมีครัวเรือนกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (551 ครัวเรือน) มีการผลิตพืชเป็นอาชีพหลัก และครัวเรือนอีกร้อยละ 9.62 มีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลัก (53 ครัวเรือน) และไม่พบการผลิตหัตถกรรมเพื่อเสริมรายได้ภาคเกษตร ในตำบลบ้านป่า เมื่อพิจารณาการผลิตพืช พบว่า ข้าวเป็นพืชที่สำคัญของตำบลบ้านป่า โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวในชุมชนมากถึงร้อยละ 91.77 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด รองลงมาได้แก่ มันสำปะหลัง และข้าวโพด ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อ และกระบือ ดังภาพที่ 3.5

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

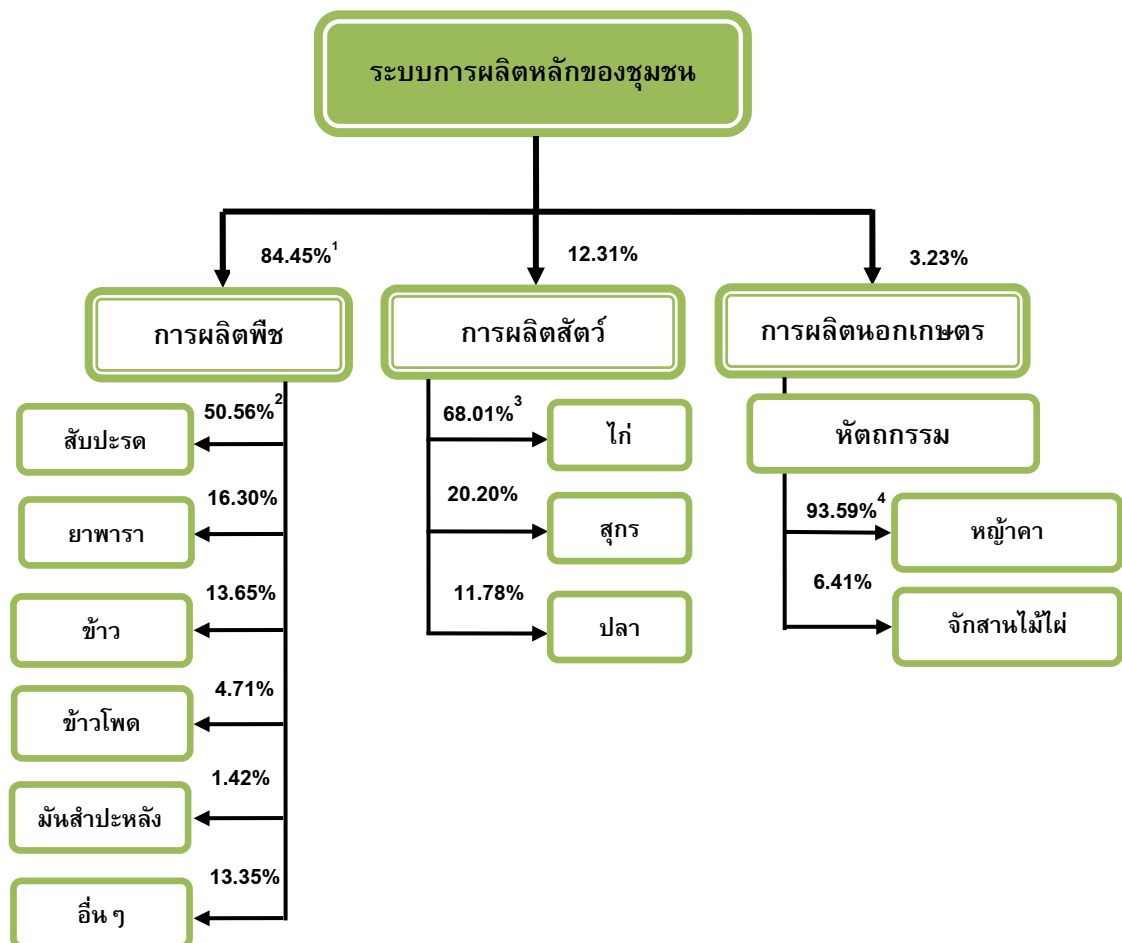
%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.5 ระบบการผลิตหลักของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

จากข้อมูลการผลิตหลักของตำบลดอนทองและตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จะพบว่า การผลิตพืชมีความหลากหลายค่อนข้างน้อย คือ มุ่งเน้นการปลูกข้าวเป็นหลัก ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันด้านการผลิตมีน้อย หากปีใดข้าวประสบปัญหาโรค แมลง ก็จะทำให้รายได้หลักของคนในชุมชนหายไป และไม่มีรายได้จาก

พืชอื่นมาช่วยเสริม โดยเฉพาะตำบลบ้านป่า ที่มีการผลิตสัตว์เพียงร้อยละ 9.62 และไม่พบการผลิตหัตถกรรมเสริมรายได้เลย จากข้อมูลดังกล่าว เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับหน่วยงานในพื้นที่ที่จะทำการส่งเสริมอาชีพหลักและอาชีพเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อป้องกันการความเสี่ยงจากการพึ่งพาการผลิตแบบเชิงเดี่ยวของชุมชน

ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย มีการผลิตเกษตรเป็นอาชีพหลักที่สำคัญเช่นเดียวกับชุมชนอื่น โดยเป็นการผลิตพืช จำนวน 2,037 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 84.45 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (2,412 ครัวเรือน) และการผลิตสัตว์ จำนวน 297 ครัวเรือน (ร้อยละ 12.31) ส่วนการผลิตหัตถกรรมมีจำนวน 78 ครัวเรือน (ร้อยละ 3.23) ตำบลบ้านแยงมีการผลิตพืชที่หลากหลาย และเป็นตำบลเดียวที่ข้าวไม่ใช่พืชเศรษฐกิจหลักในชุมชน โดยมีสับปะรดเป็นพืชหลักที่สำคัญ มีครัวเรือนที่ปลูกสับปะรดเป็นอาชีพหลักจำนวน 1,030 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 50.56 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการผลิตพืชในชุมชน รองลงมาคือ ยางพารา ข้าว ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ส่วนการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญได้แก่ การเลี้ยงไก่เนื้อ คิดเป็นร้อยละ 68.01 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน รองลงมาคือ สุกร และปลา ตามลำดับ สำหรับการผลิตหัตถกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การผลิตหม้อเผาและการจักสานจากไม้ไผ่ ดังภาพที่ 3.6

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

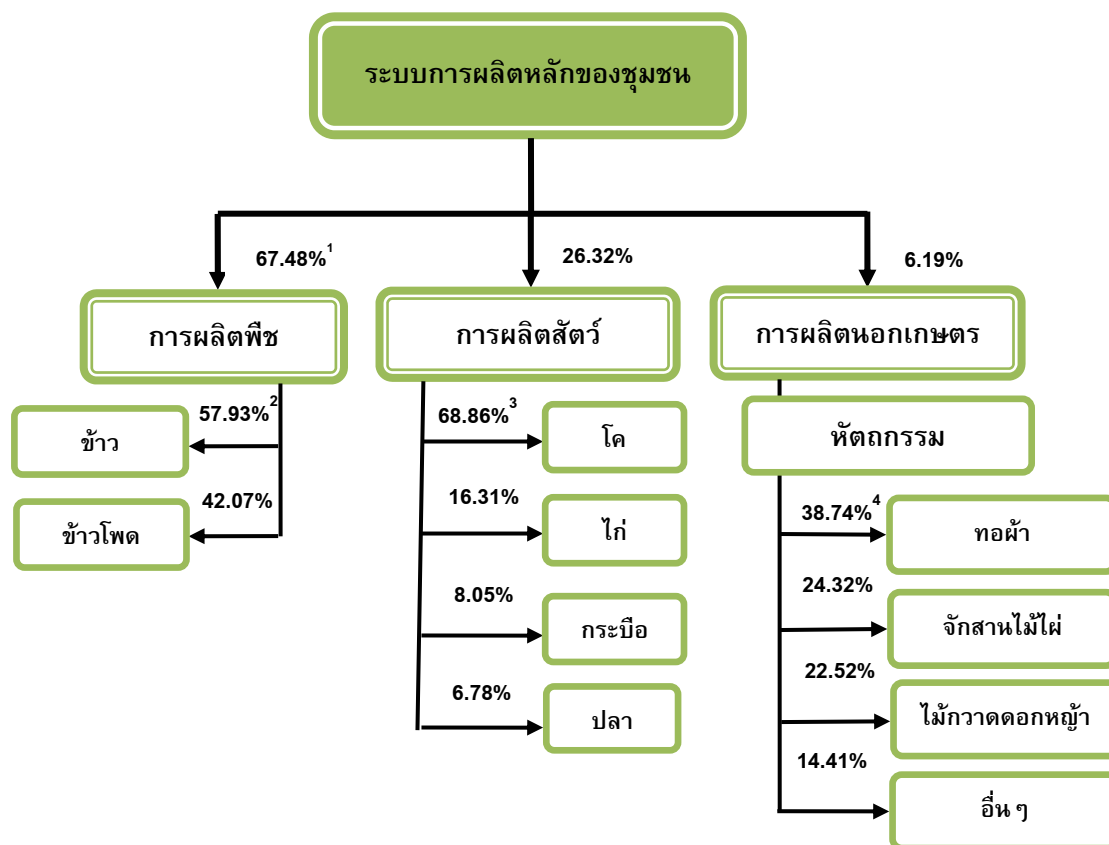
%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.6 ระบบการผลิตหลักของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนครชุม อำเภอนครชุม การผลิตเกษตรยังเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของตำบลนครชุม โดยมีการผลิตพืชมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 67.48 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (1,793 ครัวเรือน) รองลงมาคือ การเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 26.32) และการผลิตหัตถกรรม (ร้อยละ 6.19) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาการผลิต พบว่า พืชหลักที่สำคัญของตำบลนครชุมมีเพียง 2 ชนิด ได้แก่ ข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 57.93 และร้อยละ 42.07 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชทั้งหมดในชุมชน (1,210 ครัวเรือน) ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ โคเนื้อ คิดเป็นร้อยละ 68.86 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน (472 ครัวเรือน) รองลงมาคือ ไก่เนื้อ กระบือ และปลา ตามลำดับ ส่วนการผลิตหัตถกรรมที่สำคัญของตำบลนครชุม คือ การทอผ้า จักสานจากไม้ไผ่ และไม้กวาดดอกหญ้า ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.7

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

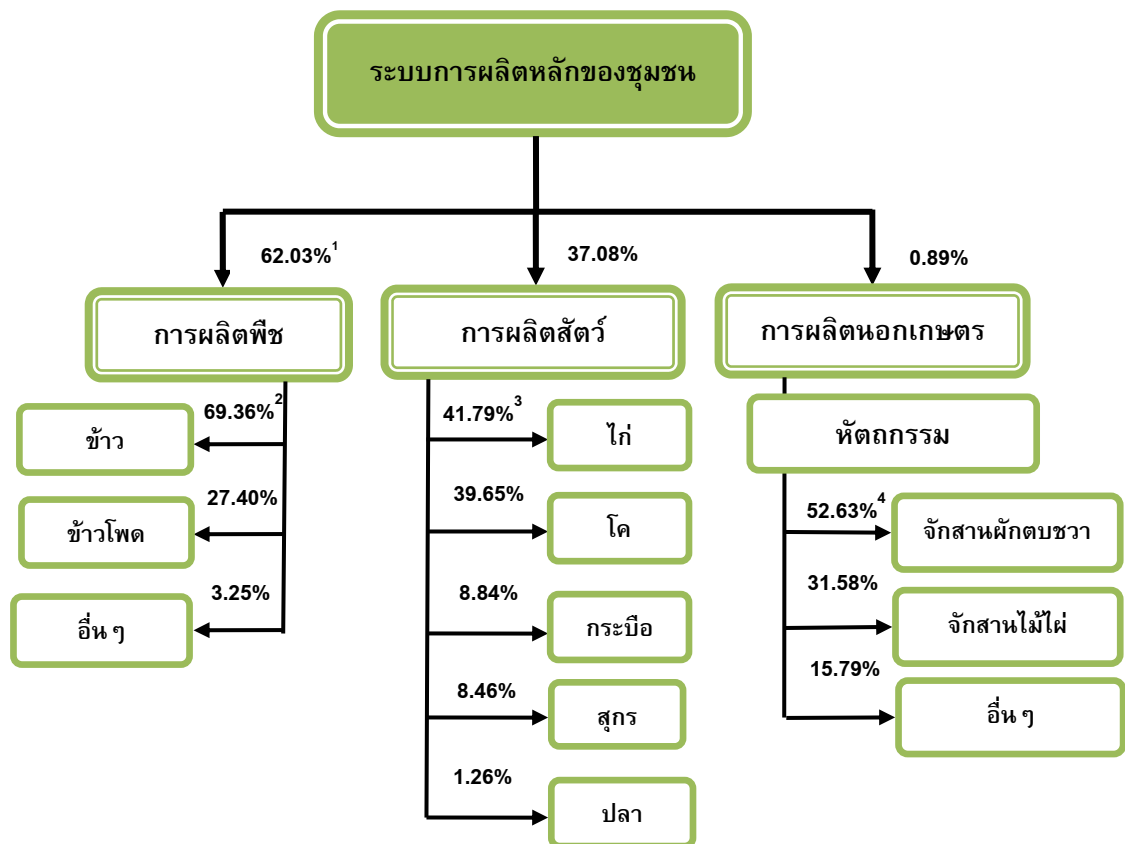
%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.7 ระบบการผลิตหลักของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนครไทย อำเภอนครไทย การผลิตเกษตรยังเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของตำบลนครไทย โดยครัวเรือนร้อยละ 62.03 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (2,136 ครัวเรือน) มีการผลิตพืชเป็นอาชีพหลัก และเป็นตำบลที่มีการเลี้ยงสัตว์ในสัดส่วนมากเป็นอันดับสองรองจากตำบลดอนทอง อำเภอเมือง โดยมีครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์มากถึงร้อยละ 37.08 (792 ครัวเรือน) ส่วนการผลิตหัตถกรรมมีเพียง 19 ครัวเรือน (ร้อยละ 0.89) ที่มีการผลิตหัตถกรรมเพื่อเสริมรายได้ของครอบครัว

ข้าวยังคงเป็นพืชหลักที่สำคัญของตำบลนครไทย โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลักคิดเป็นร้อยละ 69.36 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชทั้งหมดในชุมชน และการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 27.40) ส่วนการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ การเลี้ยงไก่เนื้อ และโคเนื้อ คิดเป็นร้อยละ 41.79 และร้อยละ 39.65 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ในชุมชน ตามลำดับ สำหรับการผลิตหัตถกรรมเป็นการจักสานจากผักตบชวาและการจักสานจากไม้ไผ่ ดังภาพที่ 3.8

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

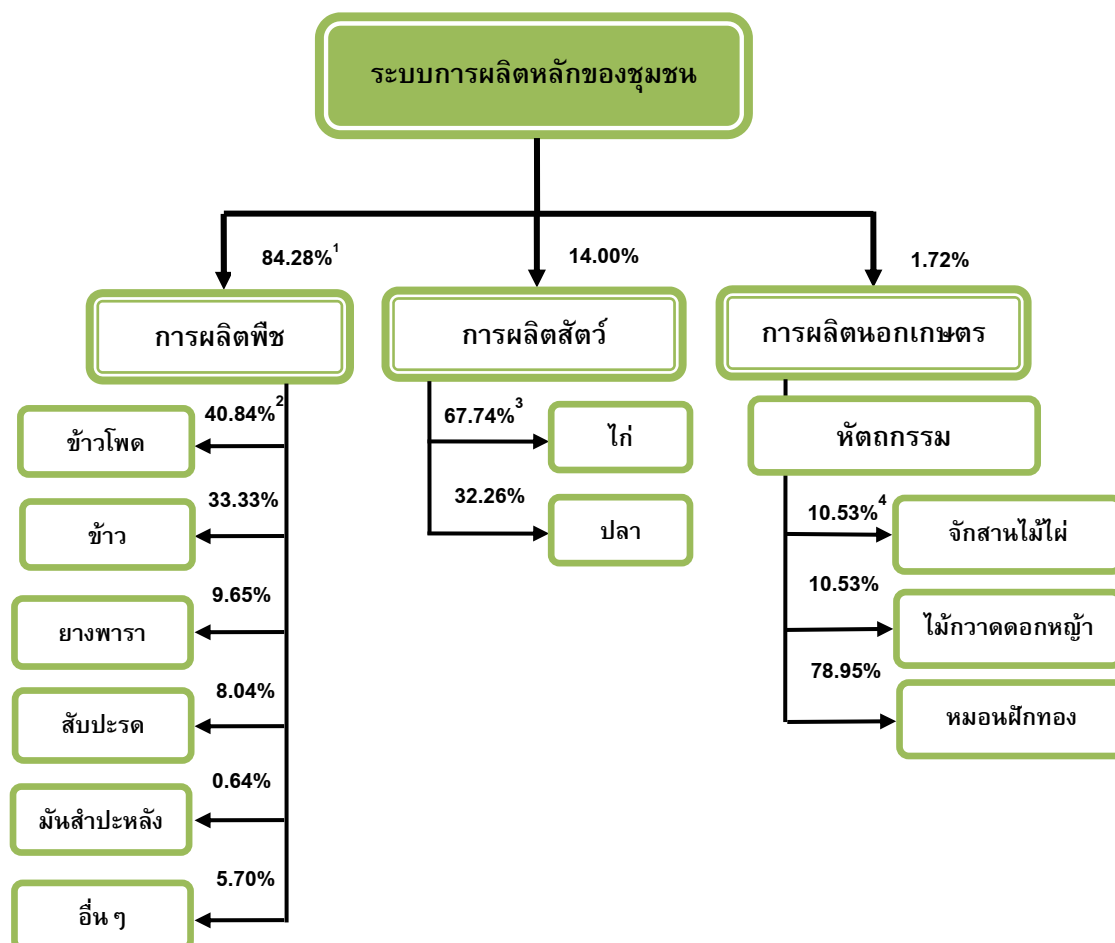
%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.8 ระบบการผลิตหลักของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลห้วยเอี้ย อำเภอนครไทย เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีการผลิตเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 84.28 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (1,107 ครัวเรือน) และการเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 14 ส่วนการผลิตหัตถกรรมมีสัดส่วนน้อยเพียงร้อยละ 1.72 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืช สัตว์ และการผลิตนอกเกษตร

ตำบลห้วยเขย้เป็นตำบลมีการผลิตพืชที่หลากหลายและเป็นตำบลที่มีครัวเรือนปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลักสูงกว่าการปลูกข้าว โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลักมากถึงร้อยละ 40.84 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชในชุมชน ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวเพียงร้อยละ 33.33 ส่วนการเลี้ยงสัตว์ พบว่าการเลี้ยงสัตว์เพียง 2 ชนิด คือ การเลี้ยงไก่เนื้อ และปลา ส่วนการผลิตหัตถกรรมที่สำคัญของตำบลห้วยเขย้ คือ การผลิตหมอนฝักทอง ดังภาพที่ 3.9

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

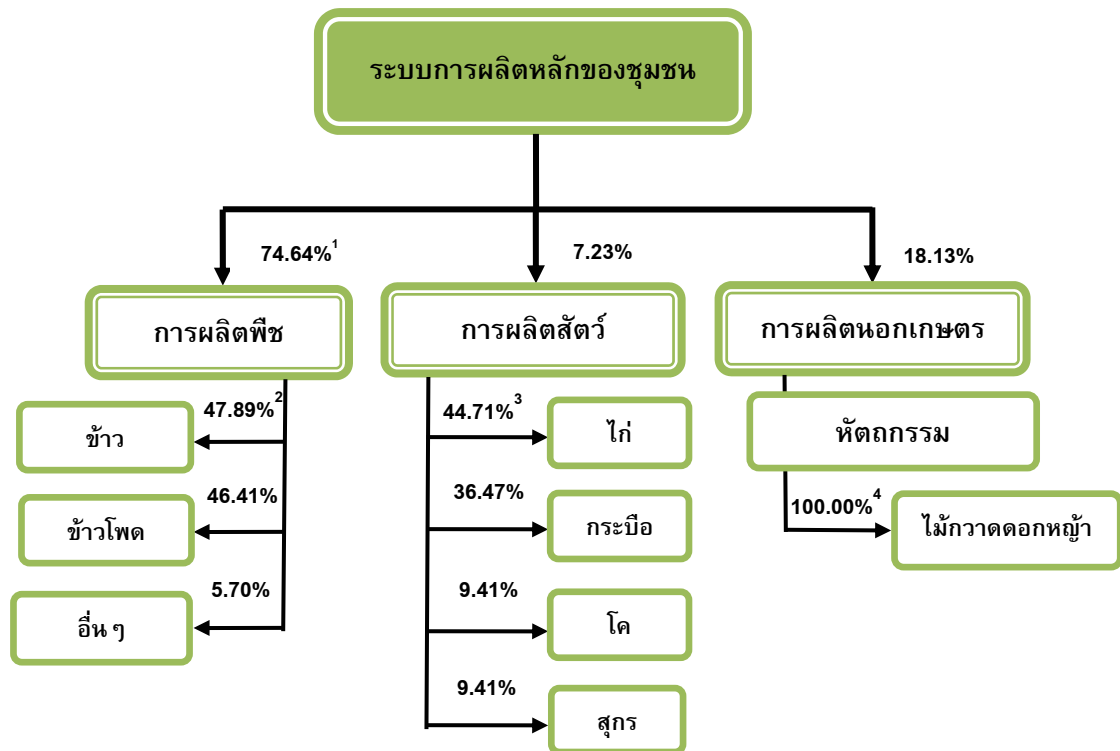
%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.9 ระบบการผลิตหลักของตำบลห้วยเขย้ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย ยังมีการผลิตเกษตรเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของชุมชน เช่นเดียวกับชุมชนอื่น โดยมีครัวเรือนมีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 74.64 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (1,175 ครัวเรือน) แต่มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมสูงกว่าตำบลอื่น และสูงกว่าการเลี้ยงสัตว์ในชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 18.13 และร้อยละ 7.23 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาการผลิตพืช พบว่า ข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นพืชหลักที่สำคัญของคนในชุมชน โดยมีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการผลิตใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 47.89 และร้อยละ 46.41 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชทั้งหมด

ในชุมชน (877 ครัวเรือน) ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ ไก่เนื้อ และกระบือ และการผลิตหัตถกรรมของชุมชน ได้แก่ การผลิตไม้กวาดดอกหญ้า ดังภาพที่ 3.10

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

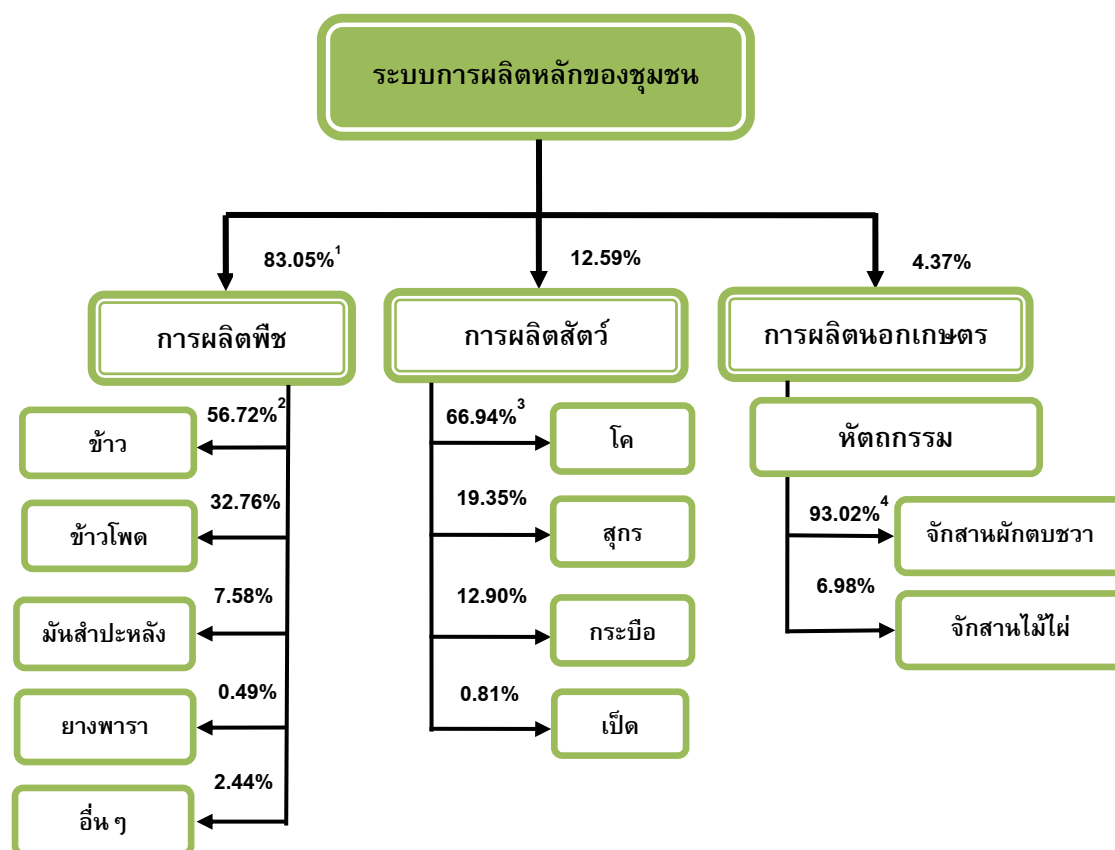
%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.10 ระบบการผลิตหลักของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย มีการผลิตเกษตรเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ โดยเป็นการผลิตพืช คิดเป็นร้อยละ 83.05 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (985 ครัวเรือน) รองลงคือ การเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 12.59) และการผลิตหัตถกรรมมีเพียงร้อยละ 3.47 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืช สัตว์ และการผลิตนอกเกษตร

การผลิตพืชที่สำคัญของตำบลบ้านพร้าว ได้แก่ การปลูกข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 56.72 และร้อยละ 32.76 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชทั้งหมดในชุมชน (818 ครัวเรือน) และการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือ การเลี้ยงโคเนื้อ สุกร และกระบือ ส่วนการผลิตหัตถกรรม เป็นการจักสานจากผักตบชวา และการจักสานจากไม้ไผ่ ดังภาพที่ 3.11

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

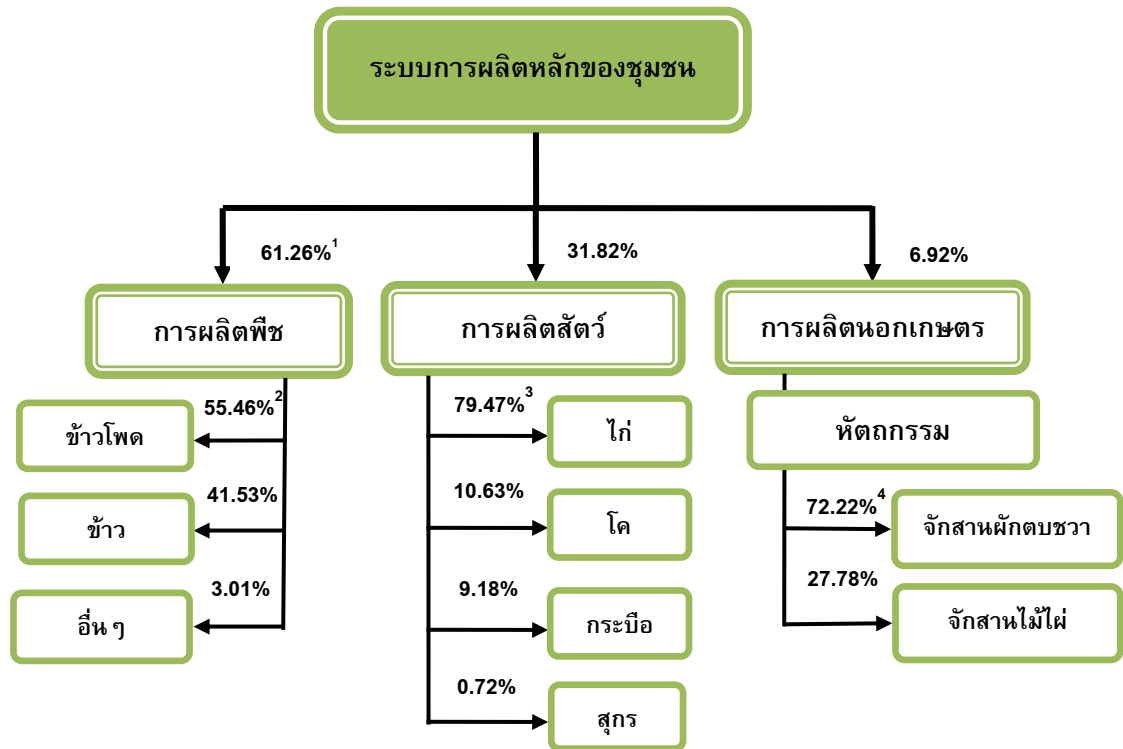
%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.11 ระบบการผลิตหลักของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย มีการผลิตเกษตรเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของชุมชน โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 61.26 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (1,301 ครัวเรือน) และการเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 31.82) ส่วนการผลิตหัตถกรรมมีสัดส่วนน้อยเพียงร้อยละ 6.92 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืช สัตว์ และการผลิตนอกเกษตร

เมื่อพิจารณาการผลิตพืช พบว่า ตำบลบ่อโพธิ์เป็นอีกหนึ่งตำบลที่สัดส่วนครัวเรือนมีการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงกว่าการผลิตข้าว โดยมีครัวเรือนร้อยละ 55.46 มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลัก ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืชทั้งหมดในชุมชน (797 ครัวเรือน) และมีการปลูกข้าว ร้อยละ 41.53 การเลี้ยงสัตว์ พบว่า ตำบลบ่อโพธิ์เป็นตำบลที่มีการเลี้ยงไก่เนื้อมากที่สุดเมื่อเทียบกับชุมชน โดยมีครัวเรือนที่มีการเลี้ยงไก่ คิดเป็นร้อยละ 79.47 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน ส่วนการผลิตหัตถกรรมที่สำคัญ ได้แก่ จักสานจากผักตบชวาและไม้ไผ่ คิดเป็นร้อยละ 72.22 และร้อยละ 27.78 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน ดังภาพที่ 3.12

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

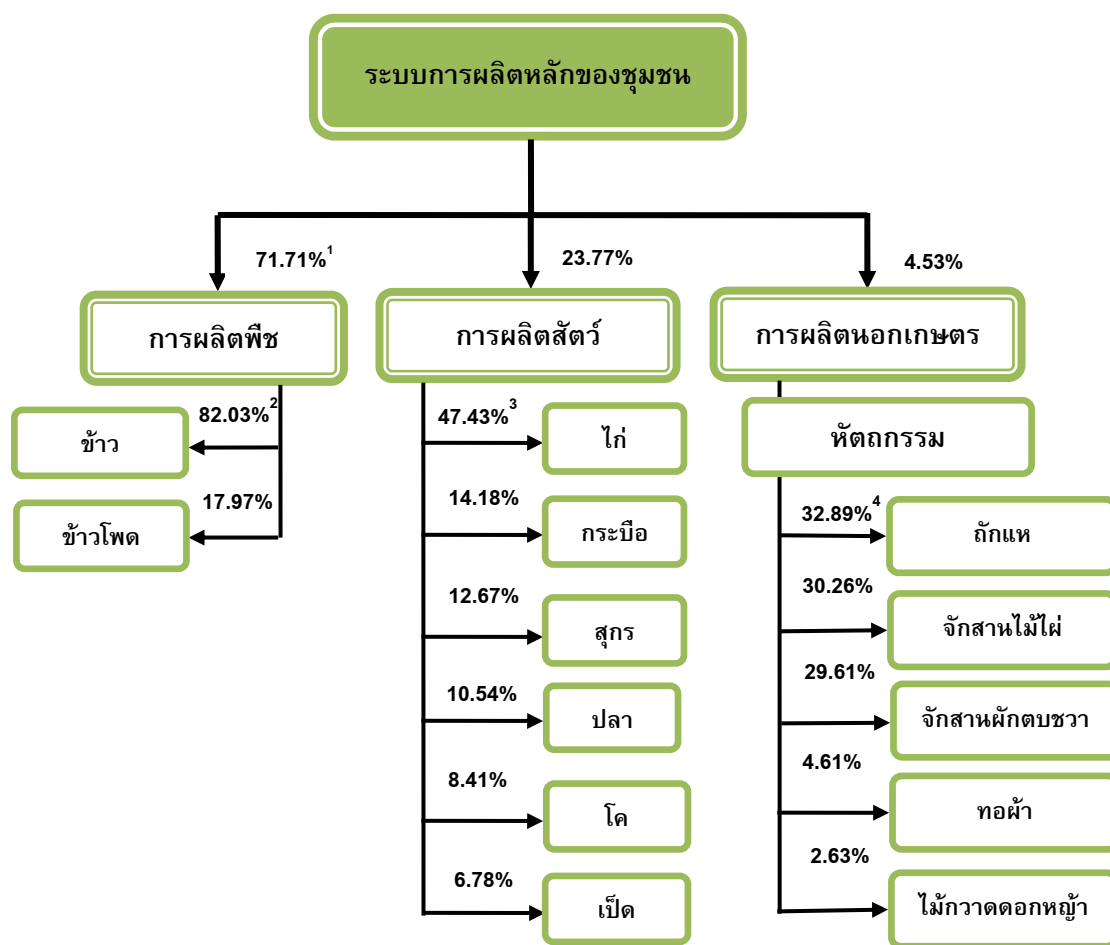
%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.12 ระบบการผลิตหลักของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนาบัว อำเภอ นครไทย มีการผลิตหลักที่สำคัญ คือ การผลิตพืช การเลี้ยงสัตว์ และการผลิตหัตถกรรม ตามลำดับ โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลักจำนวน 2,404 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.70 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (3,353 ครัวเรือน) การเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 23.77 และครัวเรือนอีกร้อยละ 4.53 เป็นการผลิตหัตถกรรม

การผลิตพืชที่สำคัญของตำบลนาบัวมีเพียง 2 ชนิด ได้แก่ การปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 82.03 และร้อยละ 17.97 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการผลิตพืช ตามลำดับ) ในขณะที่มีการเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลาย โดยการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ การเลี้ยงไก่เนื้อ คิดเป็นร้อยละ 47.43 ของครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงกระบือ สุกร โคเนื้อและเป็ด ส่วนการผลิตหัตถกรรมที่สำคัญของตำบลนาบัว ได้แก่ การถักแห การจักสานไม้ไผ่ และจักสานจากผักตบชวา ดังภาพที่ 3.13

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

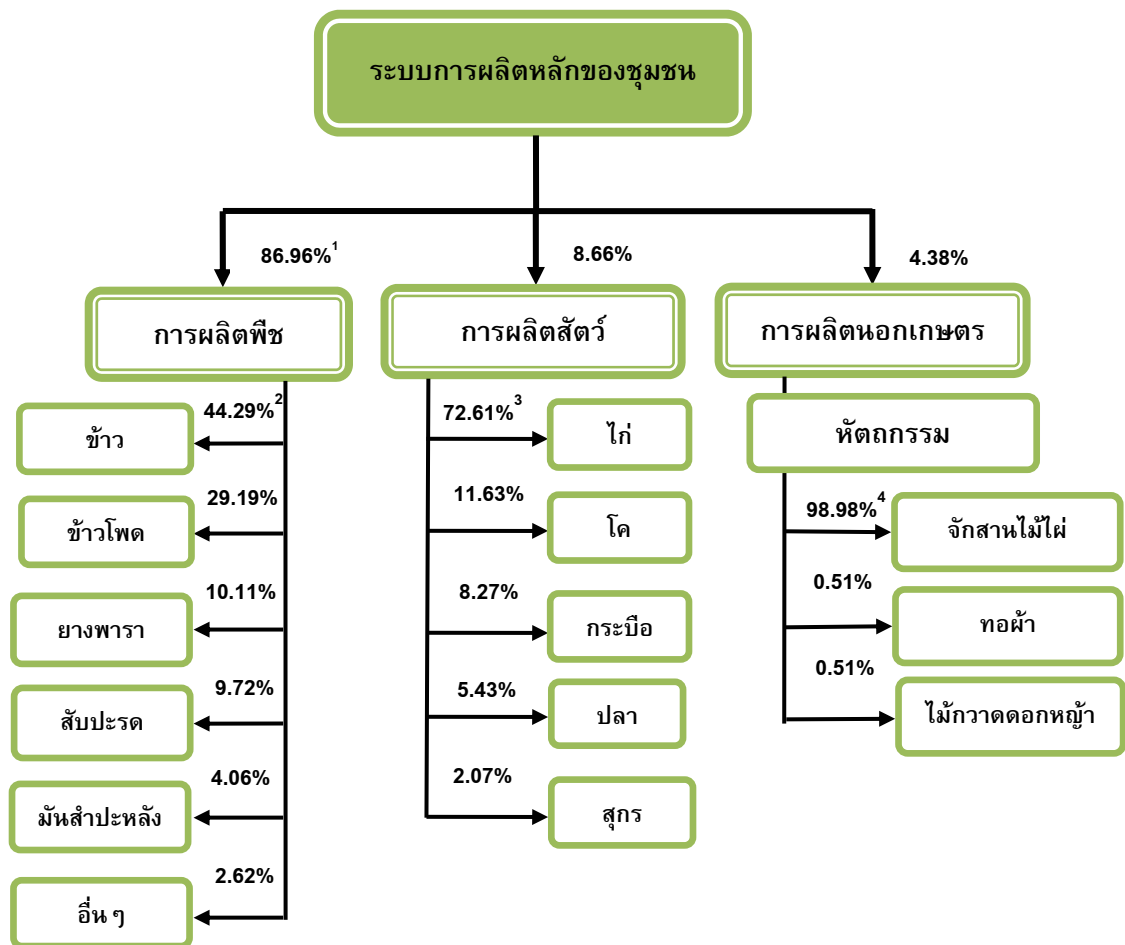
%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.13 ระบบการผลิตหลักของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย มีการผลิตหลักที่สำคัญ คือ การผลิตพืช รองลงมามีการเลี้ยงสัตว์ และการผลิตหัตถกรรม ตามลำดับ โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลักจำนวน 3,888 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 86.96 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (4,471 ครัวเรือน) เลี้ยงสัตว์มีจำนวน 387 ครัวเรือน (ร้อยละ 8.66) และการผลิตหัตถกรรมมีจำนวน 196 ครัวเรือน (ร้อยละ 4.38)

ตำบลหนองกะท้าวเป็นตำบลที่มีการผลิตพืชหลากหลาย นอกจากจะมีการผลิตข้าวและข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ เป็นหลักแล้วยังมีการปลูกพืชชนิดอื่นเพื่อเสริมรายได้แก่ครอบครัวได้แก่ ยางพารา สับปะรด มันสำหรั่งและพืชอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ที่หลากหลาย การเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อสูงสุด ร้อยละ 47.21 ของครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด รองลงมาเป็นการเลี้ยงไก่เนื้อและโคเนื้อ ตามลำดับ ส่วนการผลิตหัตถกรรมที่สำคัญ คือ การจักสานไม้ไผ่ ดังภาพที่ 3.14 จากความหลากหลายของการผลิตพืชและสัตว์ของตำบลหนองกะท้าว รวมทั้งมีการผลิตหัตถกรรมเพื่อเสริมรายได้ ถือได้ว่ามีภูมิคุ้มกันด้านอาชีพและรายได้แก่คนในชุมชนได้เป็นอย่างดีเมื่อเทียบกับชุมชนอื่น

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

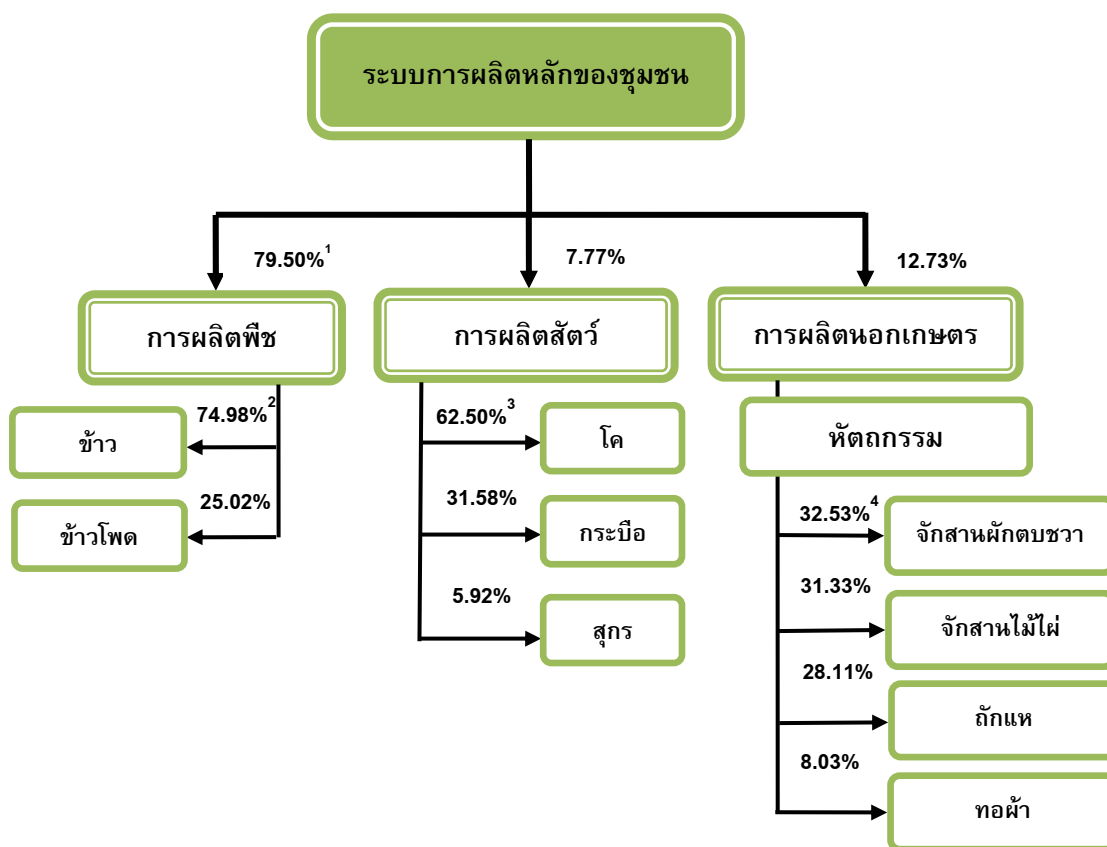
%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.14 ระบบการผลิตหลักของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย มีการผลิตหลักที่สำคัญ คือ การผลิตพืช รองลงมาคือ การผลิตหัตถกรรม และการเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลัก จำนวน 1,555 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 79.50 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (1,956 ครัวเรือน) การเลี้ยงสัตว์มีจำนวน 152 ครัวเรือน (ร้อยละ 7.77) และมีการผลิตหัตถกรรมจำนวน 196 ครัวเรือน (ร้อยละ 12.73) เพื่อเสริมรายได้ภาคเกษตร ซึ่งจะพบว่าอีกตำบลหนึ่งที่มีการผลิตหัตถกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าการเลี้ยงสัตว์

เมื่อพิจารณาการผลิตพืชของตำบลยางโกลน พบว่ามีการผลิตพืชเพียง 2 ชนิด ได้แก่ การผลิตข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เช่นเดียวกับชุมชนส่วนใหญ่ของจังหวัดพิษณุโลก (ร้อยละ 74.98 และร้อยละ 25.02 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตพืช ทั้งหมด ตามลำดับ) ส่วนการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อสูงสุด ร้อยละ 62.50 ของครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด รองลงมาเป็นการเลี้ยงกระบือและสุกร ตามลำดับ สำหรับการผลิตหัตถกรรมที่สำคัญ คือ การจักสานไม้ไผ่ คิดเป็นร้อยละ 32.53 ของ

จำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมด รองลงมาคือ จักสานจากไม้ไผ่ ถักแห และทอผ้า ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.15

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

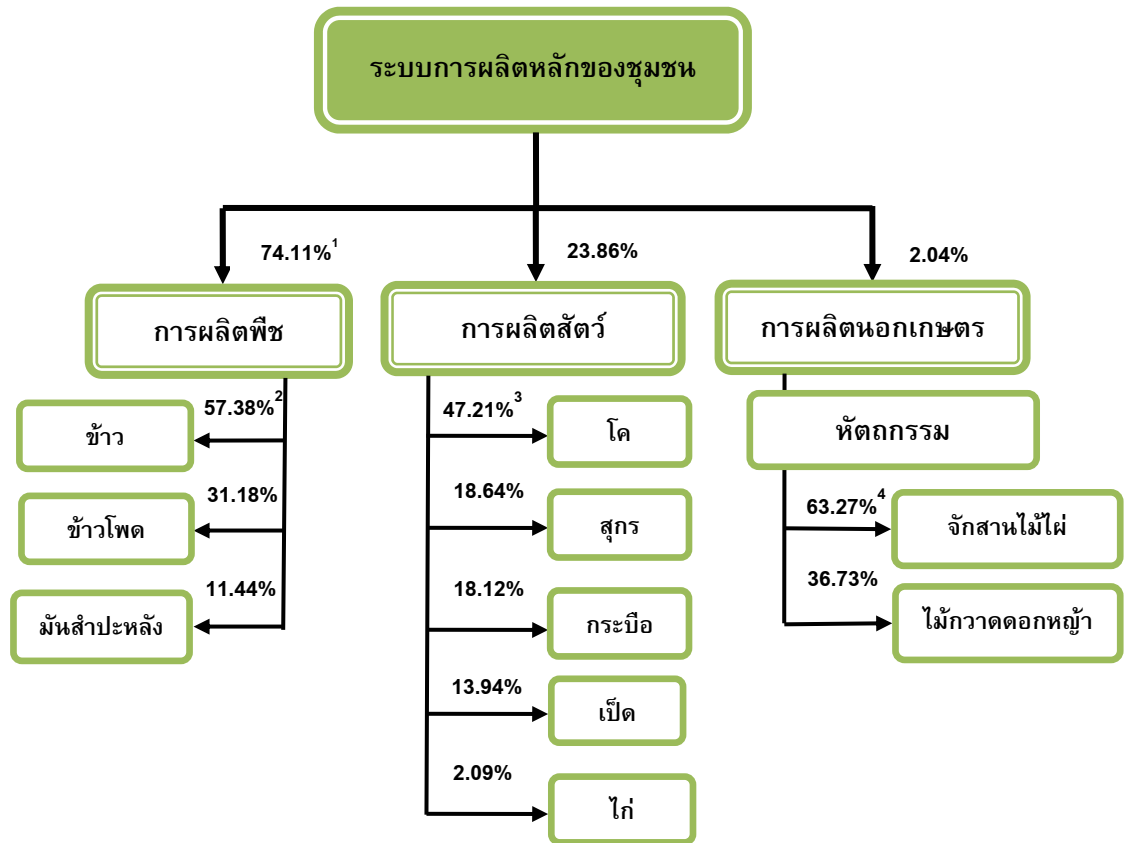
%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.15 ระบบการผลิตหลักของตำบลยางโกน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย มีการผลิตหลักที่สำคัญ คือ การผลิตพืช รองลงการผลิตเลี้ยงสัตว์ และการผลิตหัตถกรรม ตามลำดับ (ภาพที่ 3.16) โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลัก จำนวน 1,783 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.11 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (2,406 ครัวเรือน) เลี้ยงสัตว์ จำนวน 574 ครัวเรือน (ร้อยละ 17.76) และการผลิตหัตถกรรมมีจำนวน 49 ครัวเรือน (ร้อยละ 2.04) เมื่อพิจารณาการผลิตพืช พบว่า ตำบลชาติตระการมีการผลิตพืชเพียง 3 ชนิด ได้แก่ การผลิตข้าวมีจำนวน 1,023 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.38 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการผลิตพืช รองลงมาได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง ส่วนการเลี้ยงสัตว์มีการเลี้ยงที่ค่อนข้างหลากหลาย ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อสูงสุด ร้อยละ 47.21 ของครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมด รองลงมาเป็นการเลี้ยงโคเนื้อ (ร้อยละ 26.69) กระบือ ปลาและเป็ด เป็นต้น สำหรับการผลิตหัตถกรรมที่สำคัญได้แก่ การจักสานไม้ไผ่ และไม้กวาดดอกหญ้า

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

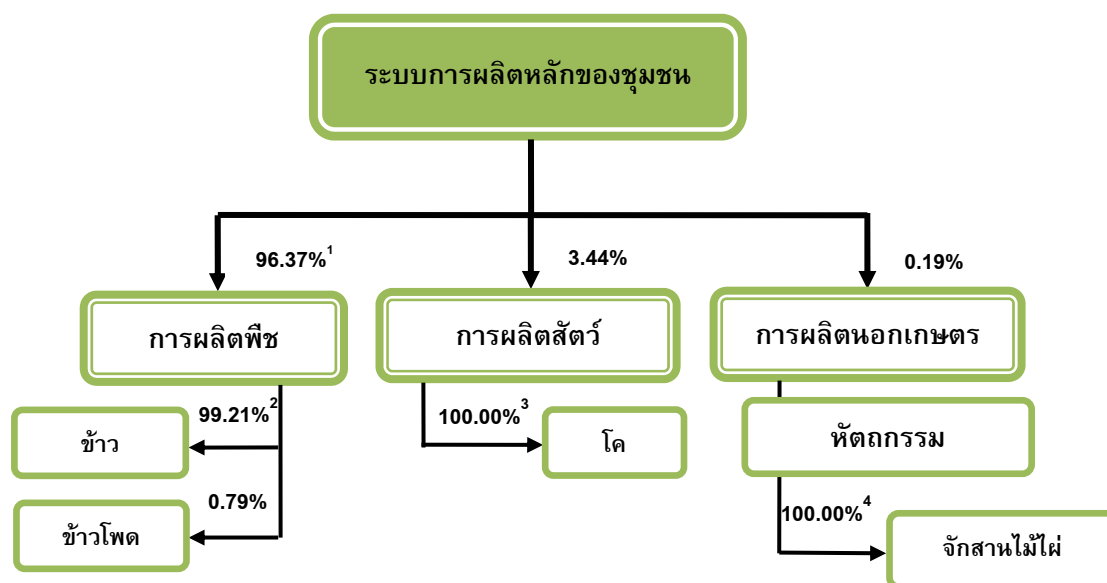
%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.16 ระบบการผลิตหลักของตำบลชาติตระการ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลวังน้อ อำเภอพรหมพิราม มีการผลิตหลักที่สำคัญ คือ การผลิตพืช รองลงมามีการเลี้ยงสัตว์ และการผลิตหัตถกรรม ตามลำดับ (ภาพที่ 3.17) โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลัก จำนวน 504 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.37 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (523 ครัวเรือน) การเลี้ยงสัตว์มีเพียง 18 ครัวเรือน (ร้อยละ 3.44) และมีการผลิตหัตถกรรมเพียง 1 ครัวเรือน (ร้อยละ 0.19) การผลิตพืชของตำบลวังน้อมีเพียง 2 ชนิด คือ การผลิตข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 99.21 และร้อยละ 0.79 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการผลิตพืช ตามลำดับ ส่วน การเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือ การเลี้ยงโคเนื้อ และการผลิตนอกเกษตร คือ การจักสานจากไม้ไผ่

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

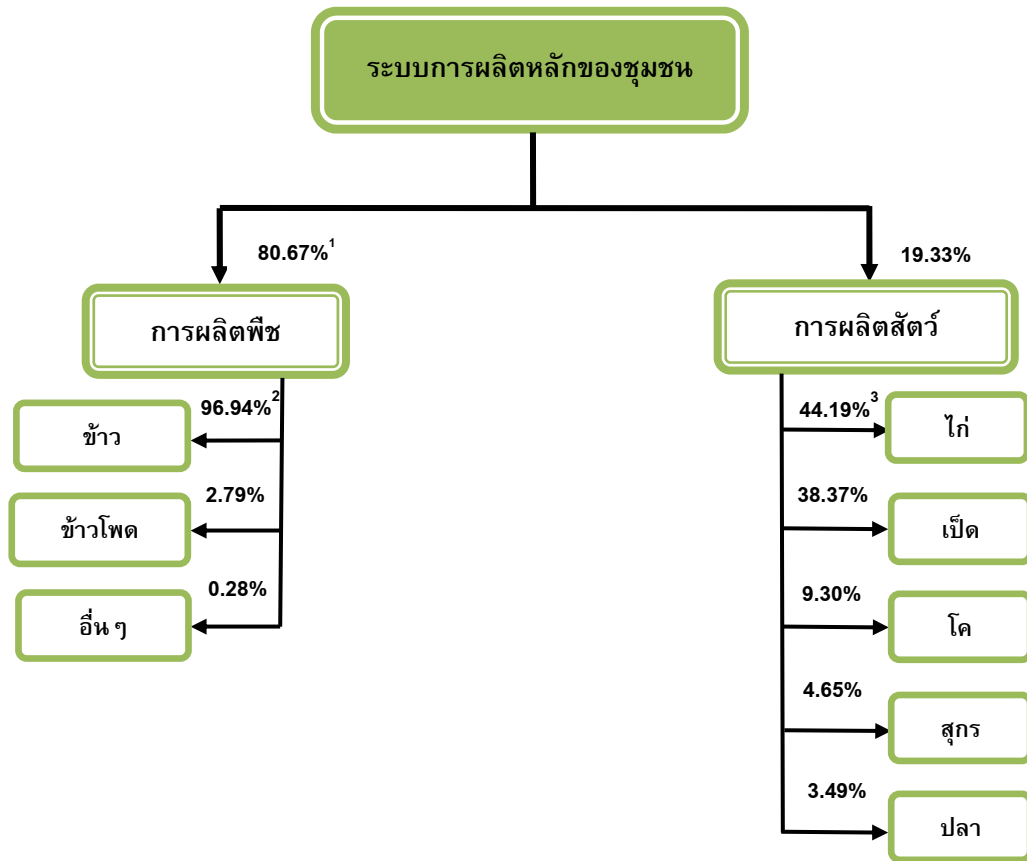
%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.17 ระบบการผลิตหลักของตำบลวังม่วง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองแถม อำเภอพรหมพิราม มีการผลิตหลักที่สำคัญ คือ การผลิตพืช และการเลี้ยงสัตว์ ไม่พบการผลิตหัตถกรรมในชุมชน (ภาพที่ 3.18) โดยมีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลักจำนวน 359 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80.97 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (445 ครัวเรือน) การผลิตพืชที่สำคัญ ได้แก่ การผลิตข้าว และข้าวโพด คิดเป็นร้อยละ 96.94 และร้อยละ 2.79 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการผลิตพืช ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงสัตว์มีจำนวน 86 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.44 การเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือ การเลี้ยงไก่เนื้อและเป็ด คิดเป็นร้อยละ 44.19 และร้อยละ 38.37 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหลักในชุมชน (พืช สัตว์ และหัตถกรรม)

%² คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนที่มีการผลิตหัตถกรรมทั้งหมดในชุมชน

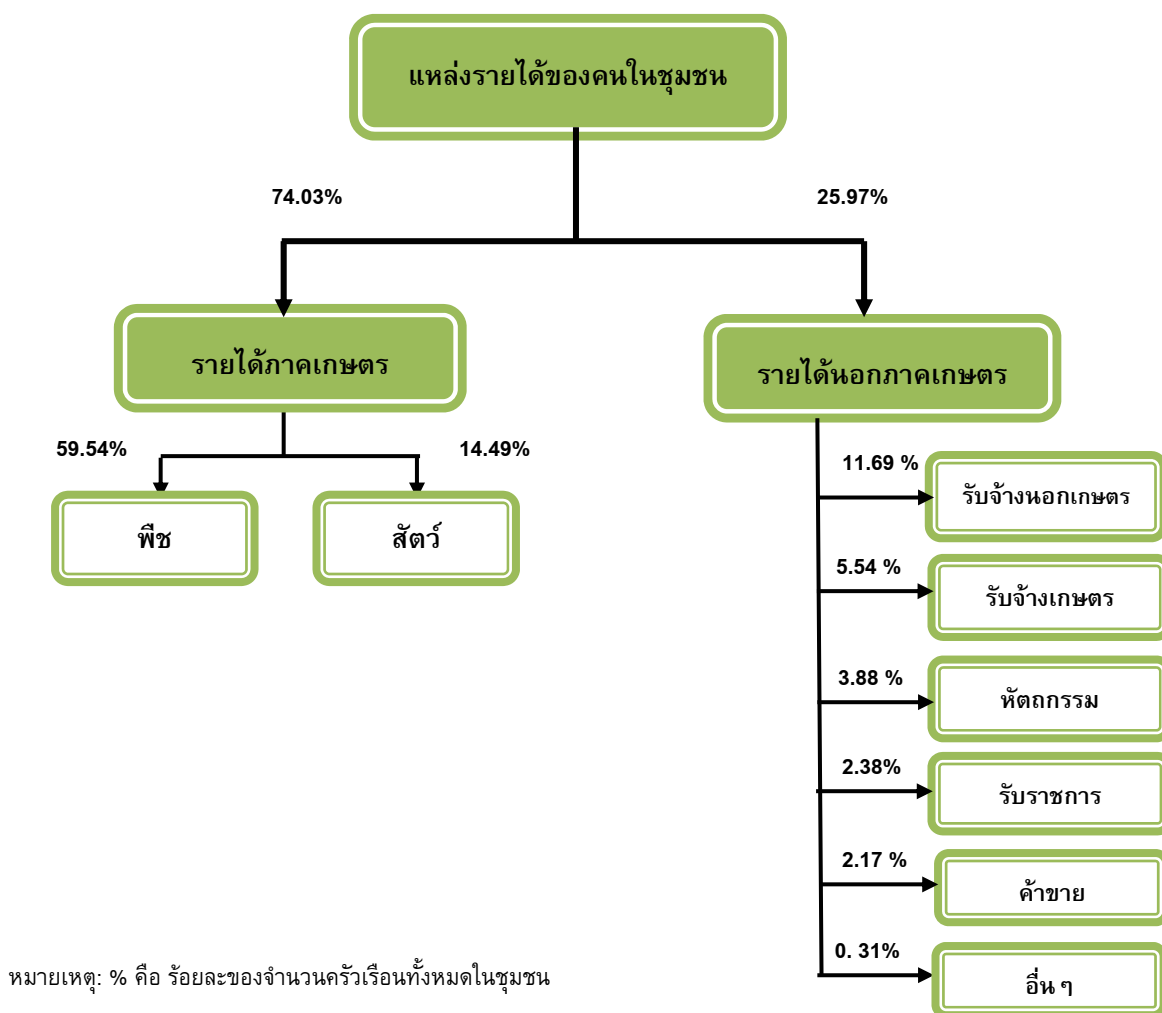
ภาพที่ 3.18 ระบบการผลิตหลักของตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

จากข้อมูลการผลิตหลักของตำบลวังฆ้องและตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม พบว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่มีการผลิตข้าวเป็นหลักเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้มีครัวเรือนเพียงส่วนน้อยที่มีการเลี้ยงสัตว์และผลิตหัตถกรรมเพื่อเสริมรายได้ หากผลผลิตข้าวเสียหายก็จะส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนอย่างมาก เนื่องจากไม่มีรายได้จากอาชีพอื่นทดแทน การส่งเสริมอาชีพอื่น เพื่อเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชุมชนนี้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านรายได้ให้แก่คนในชุมชน

จากข้อมูลระบบการผลิตหลักของจังหวัดพิษณุโลก ทำให้ชุมชนและหน่วยงานในชุมชนทราบถึงสินค้าหลักที่สำคัญของของชุมชน ที่จะนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพหลักของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวทางในเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการศึกษาการจัดการผลผลิตข้าว และข้าวโพดซึ่งเป็นสินค้าหลักของชุมชน และแนวทางในการเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ เช่น การแปรรูป เป็นต้น รวมทั้งแนวทางการนำฟางข้าว ชังข้าวโพด และเศษมันสำปะหลังที่มีอยู่จำนวนมากนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้ยังแสดงถึงความหลากหลายของอาชีพในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนตัวอย่างของจังหวัดพิษณุโลกมีความหลากหลายด้านอาชีพทั้งการผลิตพืช สัตว์ และการผลิตนอกเกษตร (หัตถกรรม) ที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันในด้านรายได้และอาชีพให้กับคนในชุมชนอีกด้วย

3.2 แหล่งรายได้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

สำหรับแหล่งรายได้ของชุมชนตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลกมีความสอดคล้องกับระบบการผลิตหลักของคนในชุมชน โดยชุมชนจังหวัดพิษณุโลกมีแหล่งรายได้สำคัญมาจากภาคการเกษตรเป็นหลัก รองลงมาคือ อาชีพรับจ้างทั่วไป หัตถกรรม รับราชการ และค้าขาย ตามลำดับ โดยมีครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้หลักมาจากภาคเกษตรจำนวน 24,201 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 74.03 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน (32,689 ครัวเรือน) แบ่งเป็นครัวเรือนที่มีรายได้จากปลูกพืชจำนวน 19,464 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.54 ของครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด และครัวเรือนที่เลี้ยงสัตว์ 4,737 ครัวเรือน (ร้อยละ 14.49) ส่วนครัวเรือนที่มีรายได้จากนอกภาคเกษตรมีจำนวน 8,489 ครัวเรือน (ร้อยละ 25.97) โดยครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้หลักมาจากการรับจ้างจำนวน 5,632 ครัวเรือน (ร้อยละ 17.23) ซึ่งเป็นการรับจ้างนอกภาคเกษตร ร้อยละ 11.69 และร้อยละ 5.54 เป็นการรับจ้างในภาคเกษตร นอกจากนี้ยังมีอาชีพหัตถกรรม รับราชการ และค้าขาย เป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือนในชุมชนอีกด้วย ดังภาพที่ 3.19 และตารางที่ 3.6

ภาพที่ 3.19 แหล่งรายได้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 3.6 แหล่งรายได้ของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ตำบล	ปลูกพืช	เลี้ยงสัตว์	หัตถกรรม	รับจ้างภาค เกษตร	รับจ้างนอก เกษตร	รับ ราชการ	ค้าขาย	อื่นๆ	รวม
เมือง	ดอนทอง	476	330	49	0	220	108	39	3	1,225
		(38.86)	(26.94)	(4.00)	(0.00)	(17.96)	(8.82)	(3.18)	(0.24)	(100.00)
	บ้านป่า	498	53	0	0	370	30	34		985
		(50.56)	(5.38)	(0.00)	(0.00)	(37.56)	(3.05)	(3.45)	(0.00)	(100.00)
นครไทย	บ้านแยง	2,037	297	78	133	300	10	46		2,901
		(70.22)	(10.24)	(2.69)	(4.58)	(10.34)	(0.34)	(1.59)	(0.00)	(100.00)
	นครชุม	1,210	472	111	60	188	12	10		2,063
		(58.65)	(22.88)	(5.38)	(2.91)	(9.11)	(0.58)	(0.48)	(0.00)	(100.00)
	นครไทย	1,325	792	19	195	547	373	202		3,453
		(38.37)	(22.94)	(0.55)	(5.65)	(15.84)	(10.80)	(5.85)	(0.00)	(100.00)
	ห้วยเขย	933	155	19	60	203	8	14		1,392
		(67.03)	(11.14)	(1.36)	(4.31)	(14.58)	(0.57)	(1.01)	(0.00)	(100.00)
	น้ำกุ่ม	877	85	213	135	83	3	42		1,438
		(60.99)	(5.91)	(14.81)	(9.39)	(5.77)	(0.21)	(2.92)	(0.00)	(100.00)
	บ้านพร้าว	818	124	43	49	50	9	21	11	1,125
		(72.71)	(11.02)	(3.82)	(4.36)	(4.44)	(0.80)	(1.87)	(0.98)	(100.00)
	บ่อโพธิ์	797	414	90	0	328	10	14	0	1,653
		(48.22)	(25.05)	(5.44)	(0.00)	(19.84)	(0.60)	(0.85)	(0.00)	(100.00)
	นาบัว	2,404	797	152	85	515	48	66	15	4,082
		(58.88)	(19.54)	(3.72)	(2.08)	(12.61)	(1.18)	(1.62)	(0.37)	(100.00)
	หนองกะท้าว	3,888	387	196	58	418	59	65	10	5,081
		(76.52)	(7.62)	(3.86)	(1.14)	(8.23)	(1.16)	(1.28)	(0.20)	(100.00)
	ยางโกลน	1,555	152	249	753	311	22	30	50	3,122
		(49.81)	(4.87)	(7.98)	(24.12)	(9.96)	(0.70)	(0.96)	(1.60)	(100.00)
ชาติตระการ	ชาติตระการ	1,783	574	49	252	245	33	17		2,953
		(60.38)	(19.44)	(1.66)	(8.53)	(8.30)	(1.12)	(0.58)	(0.00)	(100.00)
พรหมพิราม	วังฆ้อง	504	18	1	28	8	18	64		641
		(78.63)	(2.81)	(0.16)	(4.37)	(1.25)	(2.81)	(9.98)	(0.00)	(100.00)
	หนองแขม	359	86	0	3	35	35	44	13	575
		(62.43)	(14.96)	(0.00)	(0.52)	(6.09)	(6.09)	(7.65)	(2.26)	(100.00)
รวม		19,464	4,736	1,269	1,811	3,821	778	708	102	32,689
		(59.54)	(14.49)	(3.88)	(5.54)	(11.69)	(2.38)	(2.17)	(0.31)	(100.00)

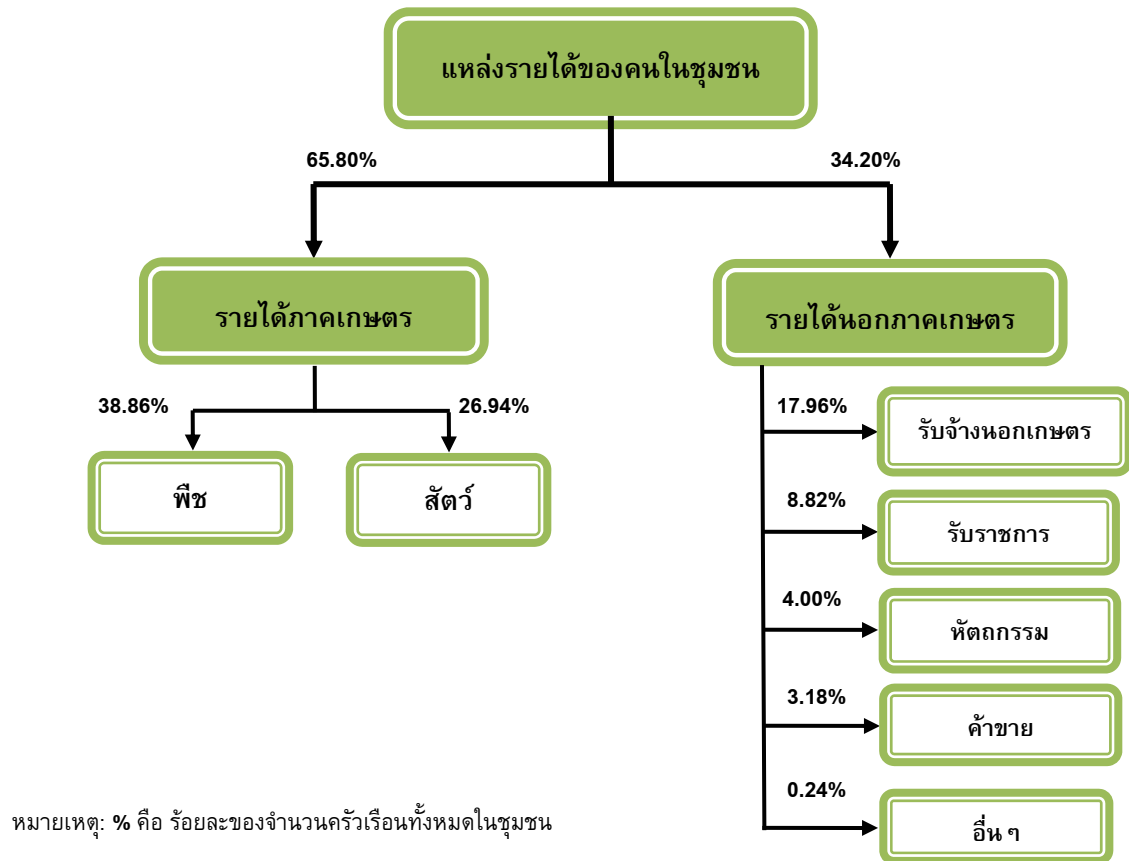
ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ร้อยละของครัวเรือนที่ประกอบอาชีพหลัก

เครื่องมือแหล่งรายได้ เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่เน้นย้ำถึงความสำคัญของอาชีพหลักของชุมชน เช่นเดียวกับเครื่องมือระบบการผลิตหลัก โดยแหล่งรายได้ที่สำคัญของชุมชนตัวอย่างของจังหวัดพิษณุโลกมาจากรายได้จากการผลิตพืชและสัตว์ ซึ่งรายละเอียดชนิดพืชและสัตว์ที่สำคัญสามารถดูเชื่อมโยงได้จากเครื่องมือระบบการผลิตหลัก ส่วนแหล่งรายได้นอกเกษตรมาจากการรับจ้างเป็นหลัก ซึ่งข้อมูลแหล่งรายได้ดังกล่าวทำให้ทราบเป้าหมายการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพหลักในชุมชนให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนเองที่จะพัฒนาประสิทธิภาพอาชีพที่สร้างรายได้หลักให้คนในชุมชน

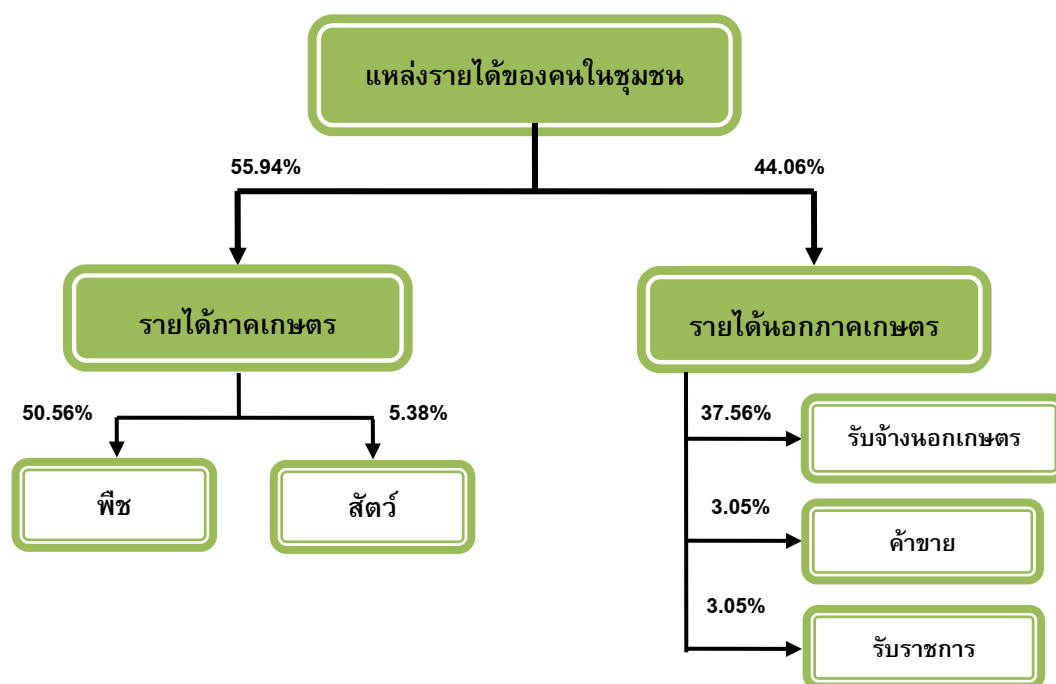
เมื่อพิจารณารายตำบล พบว่า การปลูกพืชเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของชุมชนทุกตำบล โดยเฉพาะตำบลวังฆ้อง อำเภอพรหมพิราม ตำบลหนองกะท้าวและตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทยที่มีครัวเรือนที่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลักสูงกว่าตำบลอื่น คือ มีสัดส่วนสูงกว่าร้อยละ 72 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในแต่ละตำบล ในขณะที่การเลี้ยงสัตว์เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของบางชุมชน ได้แก่ ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง ตำบลบ่อโพธิ์ และตำบลนครไทย อำเภอนครไทย เช่นเดียวกับรับจ้างนอกภาคเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง และการรับจ้างภาคเกษตรเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของตำบลยางโกน อำเภอนครไทย ส่วนอาชีพหัตถกรรมเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของตำบลน้ำกุ่มและตำบล นครชุม โดยมีรายละเอียดแหล่งรายได้ของแต่ละตำบล ดังนี้

ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 806 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.80 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,225 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรอีกร้อยละ 34.20 แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลดอนทองมาจากการปลูกพืชร้อยละ 38.36 และครัวเรือนอีกร้อยละ 26.94 มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตรของตำบลดอนทอง พบว่ามีรายได้นอกภาคเกษตรที่สำคัญมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตร คิดเป็นร้อยละ 17.96 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด รองลงมาคือ รับราชการ และค้าขาย (ภาพที่ 3.20) จากข้อมูลสัดส่วนแหล่งรายได้ของตำบลดอนทองจากการผลิตพืช สัตว์ และรายได้นอกภาคเกษตร มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน แสดงถึงการกระจายรายได้ของคนในชุมชน ไม่มีการพึ่งพิงรายได้จากอาชีพใดอาชีพหนึ่งเพียงอย่างเดียว ทำให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันด้านรายได้เป็นอย่างดี หากผลผลิตพืชเกษตรเสียหาย ชุมชนยังมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์และการรับจ้างนอกเกษตรเพื่อชดเชยรายได้ที่เสียไปจากการปลูกพืช

ภาพที่ 3.20 แหล่งรายได้ของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

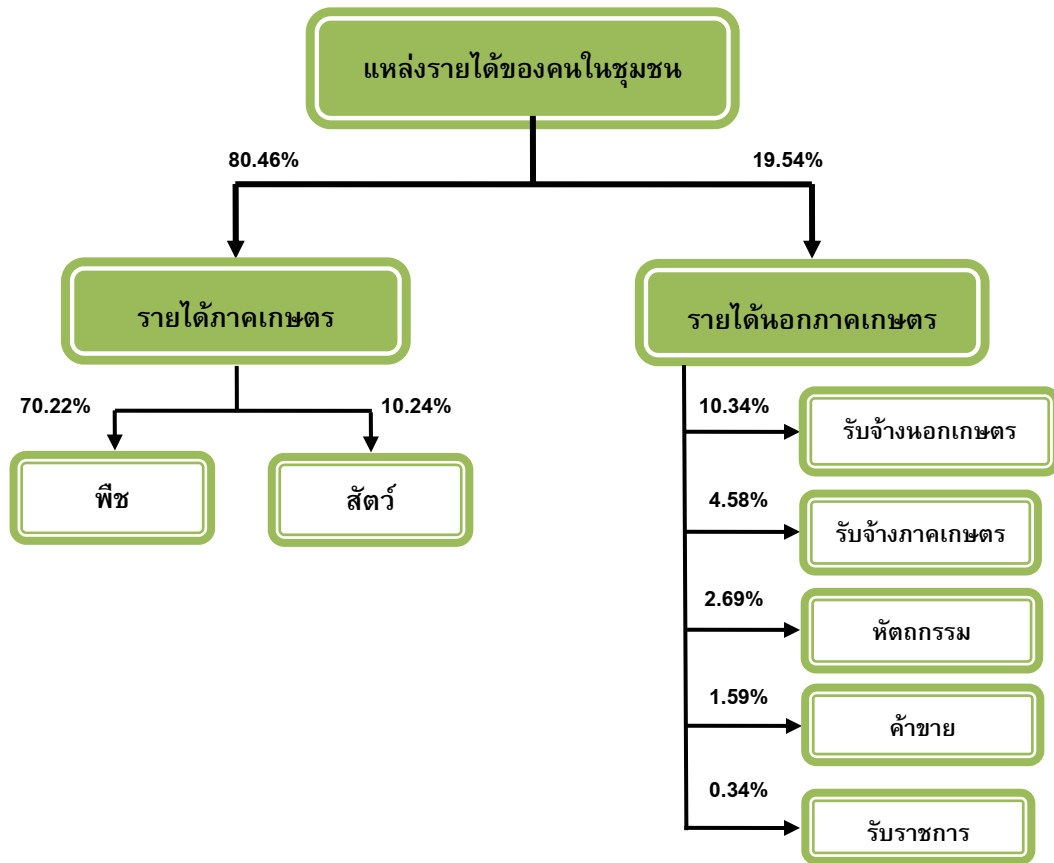
ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 806 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 55.94 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 985 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรสูงถึงร้อยละ 44.06 ซึ่งถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีรายได้นอกภาคเกษตรสูงเป็นอันดับสองรองจากตำบลยางโกลน (ร้อยละ 45.32) แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลบ้านป่ามาจากการปลูกพืชสูงถึงร้อยละ 50.56 ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เพียงร้อยละ 5.38 เท่านั้น เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ตำบลบ้านป่ามีรายได้นอกภาคเกษตรที่สำคัญมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตรสูงถึงร้อยละ 37.56 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด (ภาพที่ 3.21) ซึ่งเป็นตำบลที่มีรายได้จากการรับจ้างนอกภาคเกษตรสูงสุดเมื่อเทียบกับตำบลอื่น และเป็นตำบลที่ไม่พบครัวเรือนที่มีรายได้จากการผลิตหัตถกรรมและการรับจ้างภาคเกษตร

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.21 แหล่งรายได้ของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

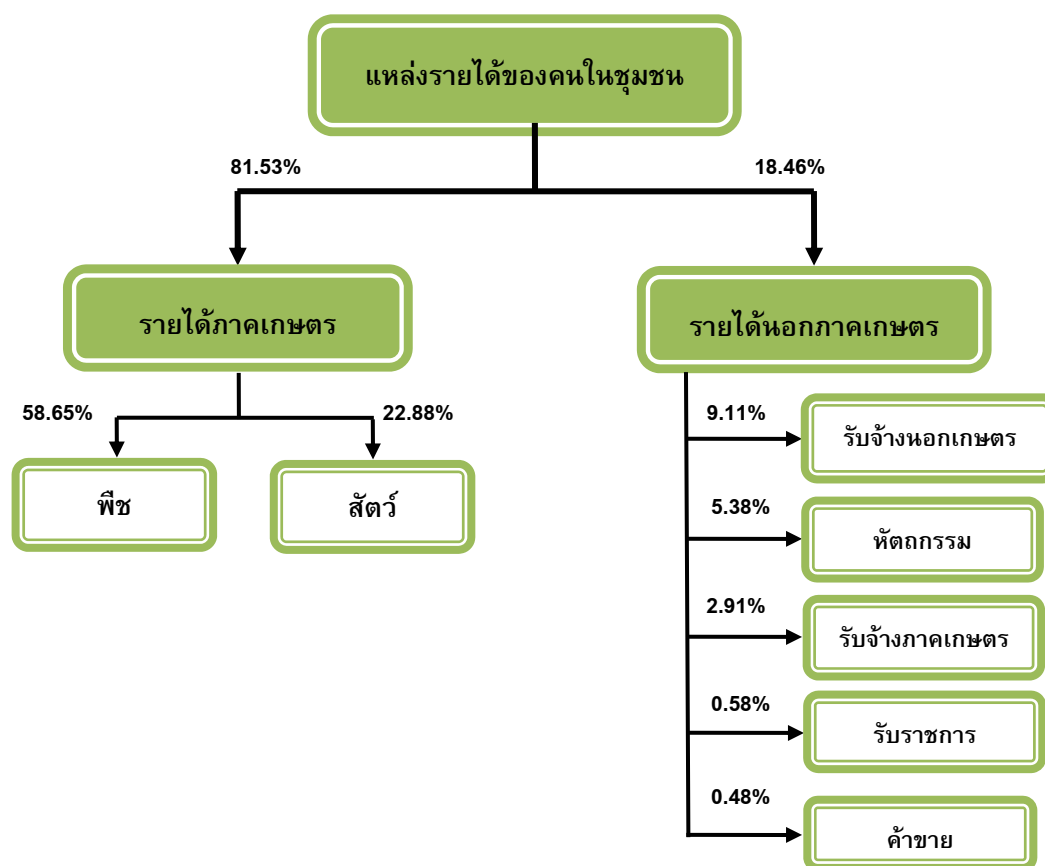
ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 2,334 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 80.46 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,901 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรอีกร้อยละ 19.54 แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลบ้านแยงมาจากการปลูกพืชสูงถึงร้อยละ 70.22 ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เพียงร้อยละ 10.24 เท่านั้น เมื่อพิจารณาแหล่งรายได้นอกเกษตรของตำบลบ้านแยง พบว่า มีรายได้นอกภาคเกษตรที่สำคัญมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตร คิดเป็นร้อยละ 10.34 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ นอกจากนี้ครัวเรือนในตำบลบ้านแยงยังมีรายได้จากการรับจ้างภาคเกษตร และหัตถกรรม อีกด้วย ดังภาพที่ 3.22

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.22 แหล่งรายได้ของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

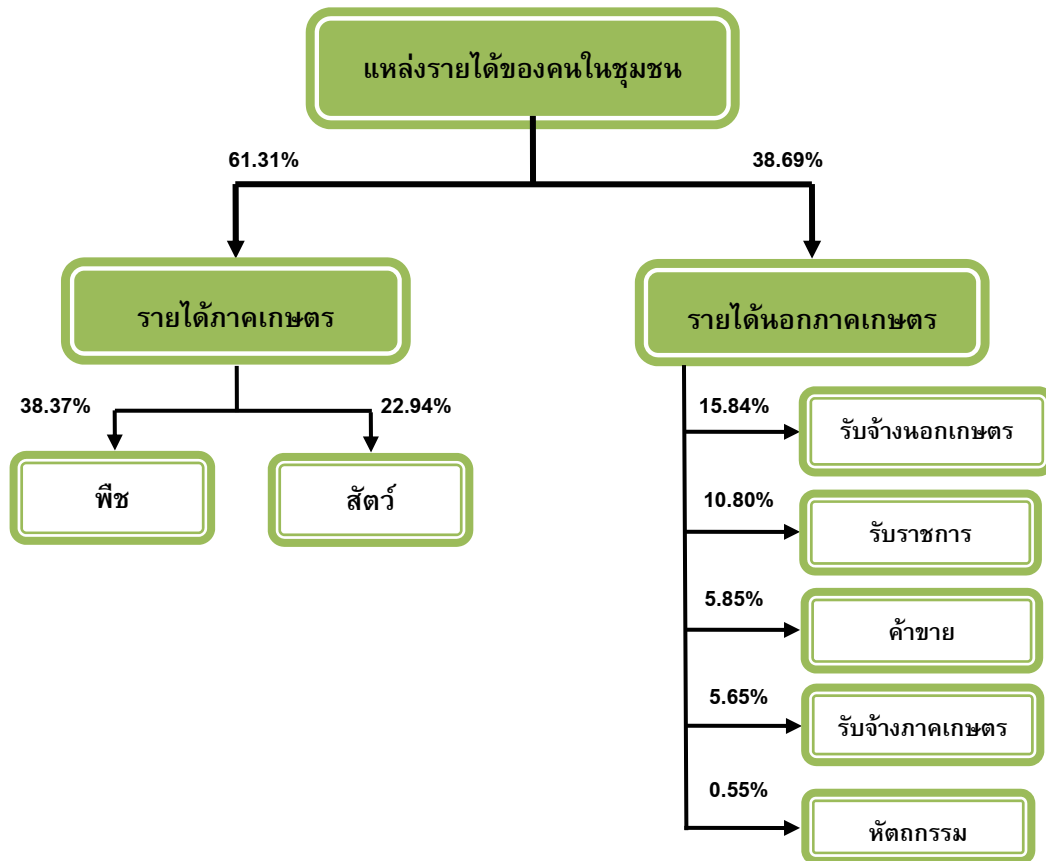
ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 1,682 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.53 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,063 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรจำนวน 528 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 18.46 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลนครชุมมาจากการปลูกพืชถึงร้อยละ 58.65 และครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์อีกร้อยละ 22.88 เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ตำบลนครชุม มีรายได้ที่สำคัญจากการรับจ้างนอกภาคเกษตร การผลิตหัตถกรรม และการรับจ้างภาคเกษตร ดังภาพที่ 3.23

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.23 แหล่งรายได้ของตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

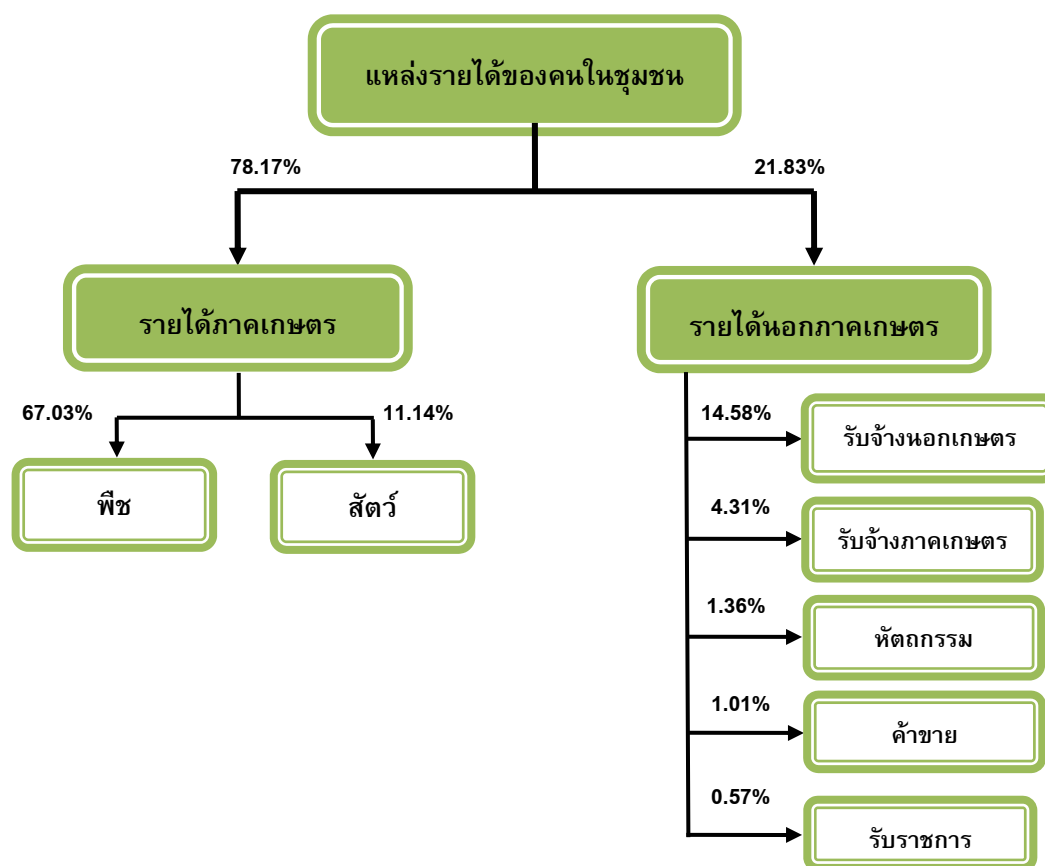
ตำบลนครไทย อำเภอ นครไทย มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 2,117 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 61.31 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,453 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรอีกร้อยละ 38.69 แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลนครไทยมาจากการปลูกพืชร้อยละ 38.37 และมีครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์อีกร้อยละ 22.94 เมื่อพิจารณารายได้จากนอกภาคเกษตร พบว่า ตำบลนครไทย เป็นตำบลเดียวที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากนอกเกษตรในสัดส่วนสูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้จากการปลูกพืช โดยตำบลนครไทยมีรายได้นอกภาคเกษตรที่สำคัญมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตร คิดเป็นร้อยละ 15.84 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และอาชีพรับราชการ ดังภาพที่ 3.24

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.24 แหล่งรายได้ของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

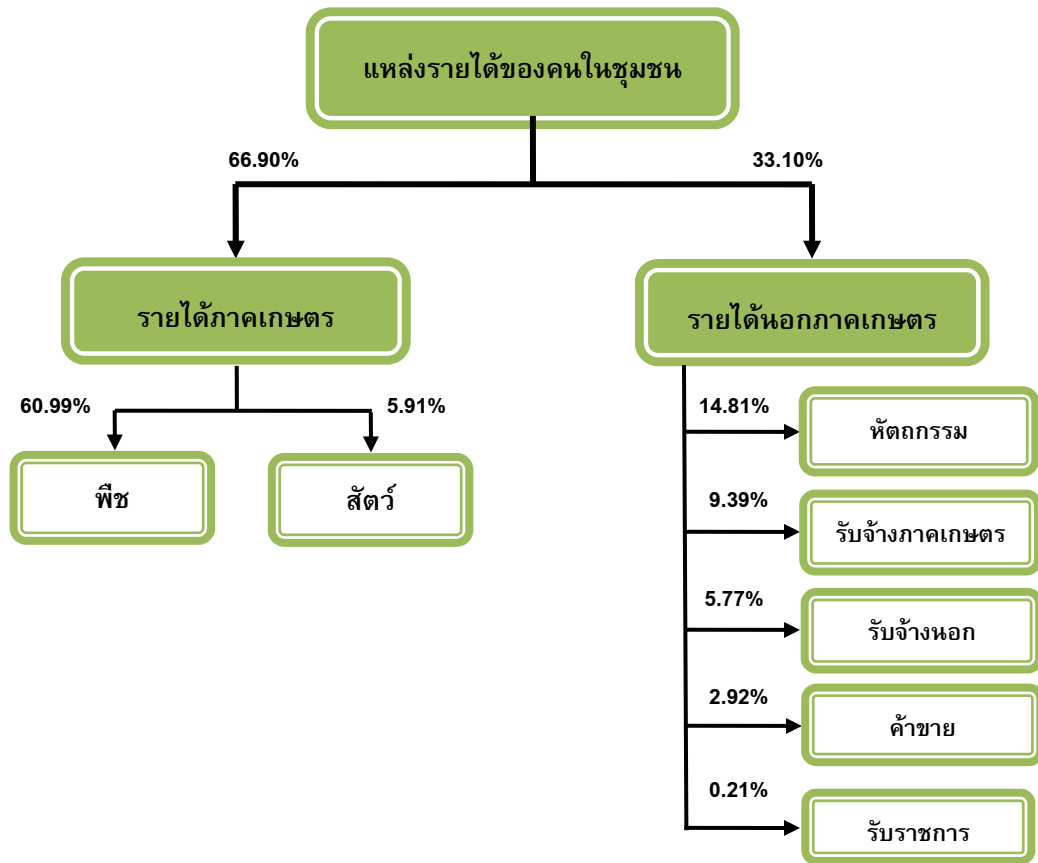
ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตร โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 1,088 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 78.17 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,392 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรมีจำนวน 304 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 21.83 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลห้วยเหี้ยมาจากการปลูกพืชสูงถึงร้อยละ 67.03 ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เพียงร้อยละ 11.14 เท่านั้น เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ตำบลห้วยเหี้ยมีแหล่งรายได้นอกเกษตรที่สำคัญมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตร คิดเป็นร้อยละ 14.58 และอาชีพรับจ้างภาคเกษตร ดังภาพที่ 3.25

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.25 แหล่งรายได้ของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

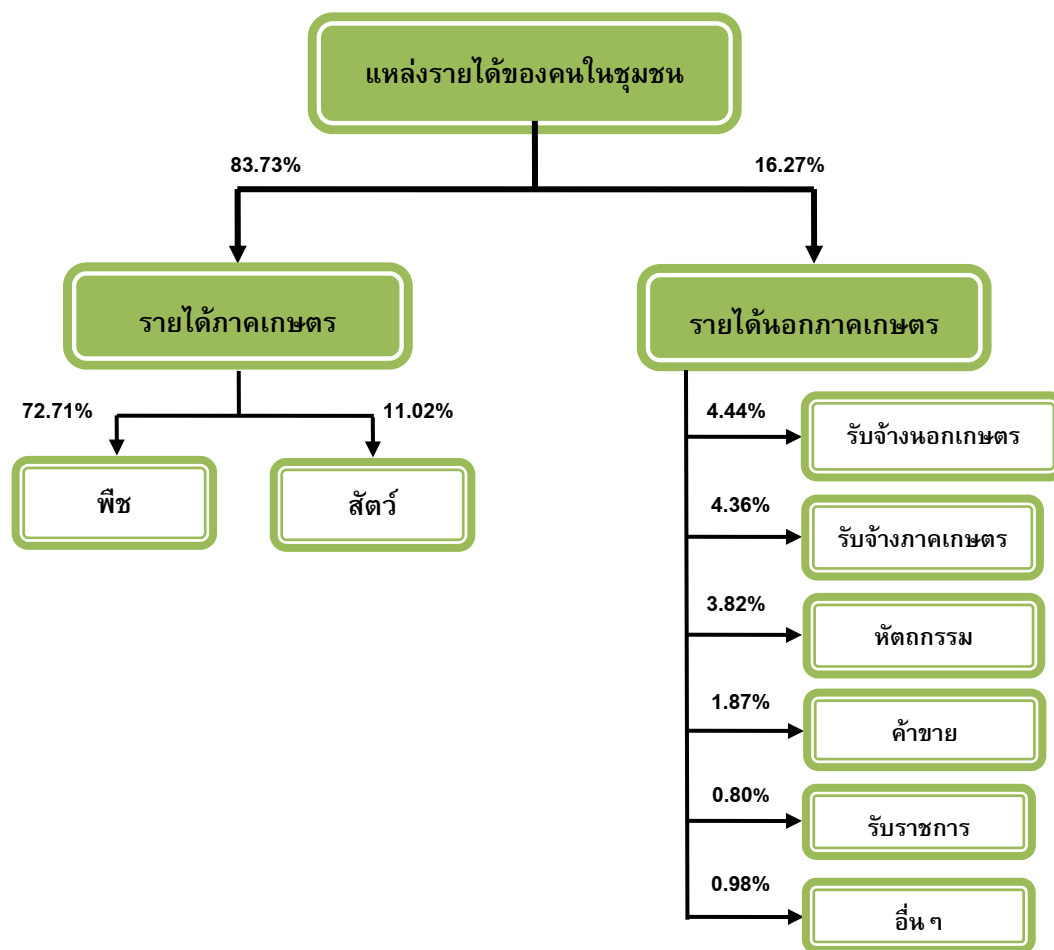
ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตร โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 962 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66.90 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,438 ครัวเรือน นอกจากนี้มีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรมีอีกร้อยละ 33.10 แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลน้ำกุ่มมาจากการปลูกพืชร้อยละ 60.99 ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เพียงร้อยละ 5.91 เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ตำบลน้ำกุ่มมีรายได้นอกเกษตรที่สำคัญมาจากการผลิตหัตถกรรมสูงถึงร้อยละ 14.81 (ภาพที่ 3.26) ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงสุดเมื่อเทียบกับตำบลอื่น นอกจากนี้ยังมีรายได้จากรับจ้างภาคเกษตร และนอกภาคเกษตร ในสัดส่วนที่สูงเช่นกัน

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.26 แหล่งรายได้ของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

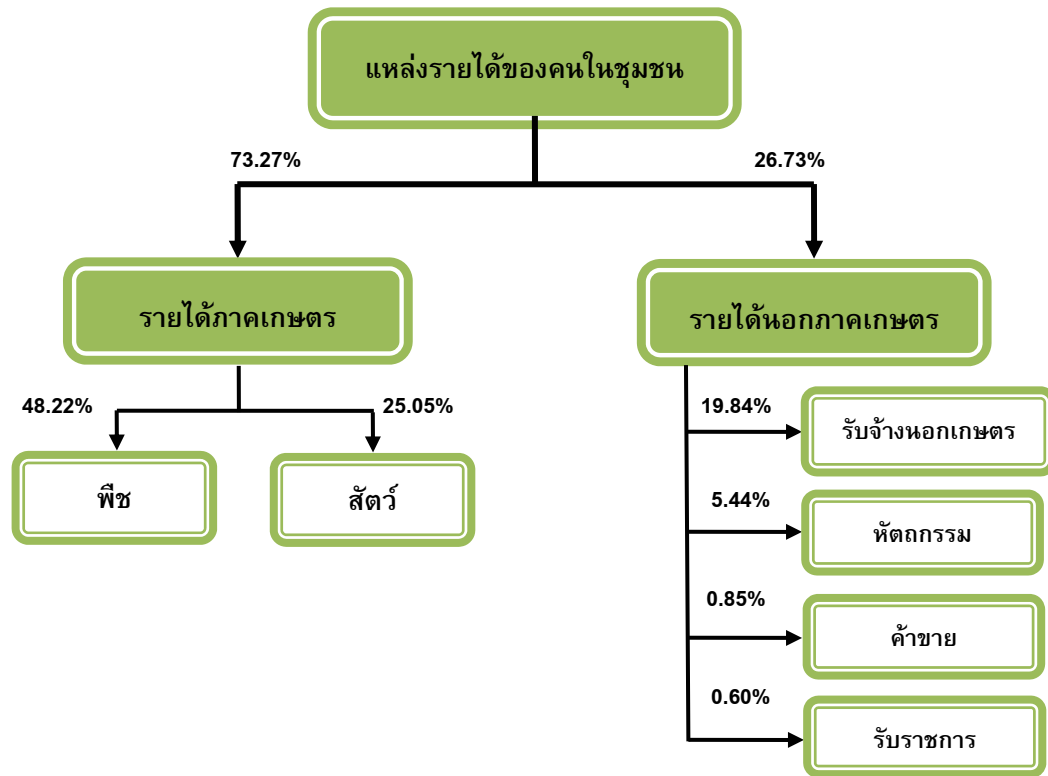
ตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 942 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 83.73 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,125 ครัวเรือน นอกจากนี้ครัวเรือนอีกร้อยละ 16.27 (183 ครัวเรือน) ยังมีรายได้จากนอกภาคเกษตรอีกด้วย แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลบ้านพร้าวมาจากการปลูกพืชถึงร้อยละ 72.71 ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากเลี้ยงสัตว์เพียงร้อยละ 11.02 เท่านั้น เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ตำบลบ้านพร้าวมีรายได้นอกภาคเกษตรที่สำคัญมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตร รับจ้างภาคเกษตร และหัตถกรรม ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 4) ดังภาพที่ 3.27

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.27 แหล่งรายได้ของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

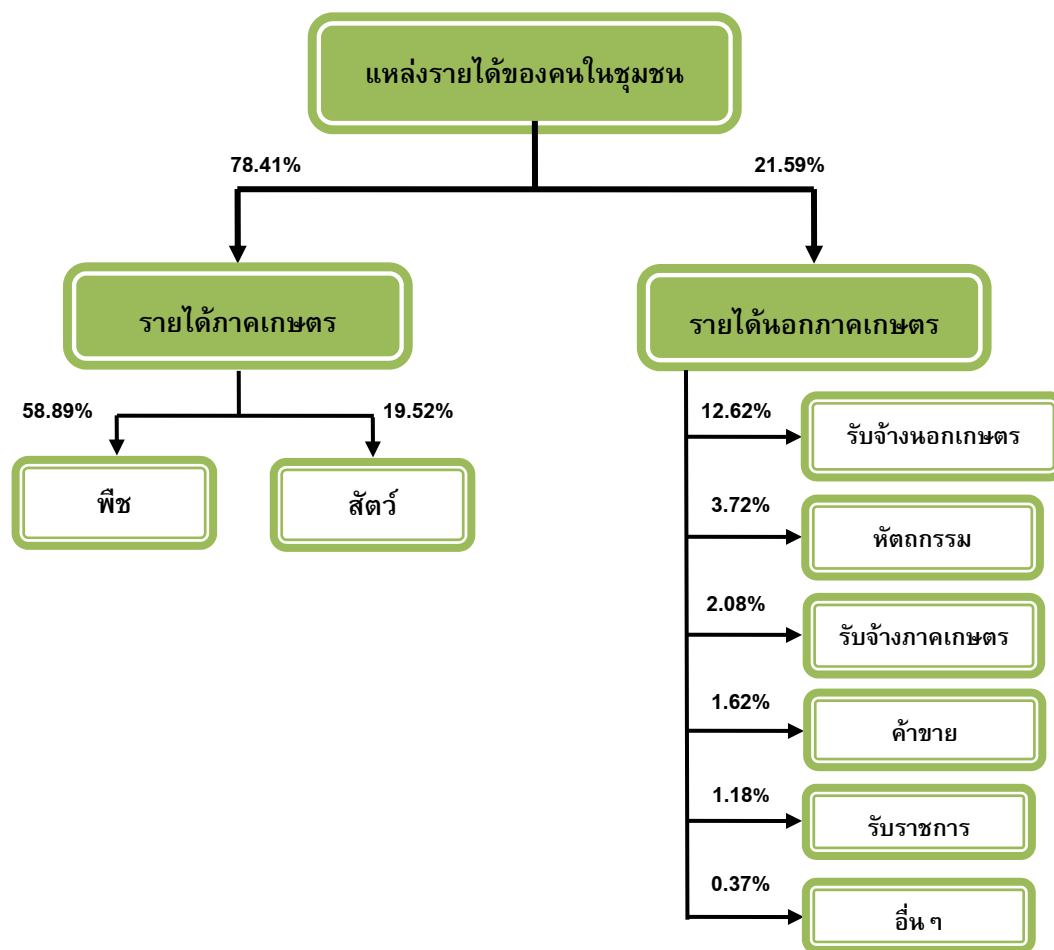
ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 1,211 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 73.27 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,653 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรอีกร้อยละ 26.73 แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลบ่อโพธิ์มาจากการปลูกพืชถึงร้อยละ 48.22 และมีครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์อีกร้อยละ 25.05 เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ตำบลบ่อโพธิ์มีแหล่งรายได้นอกเกษตรที่สำคัญมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตรสูงถึงร้อยละ 19.84 ถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูงอันดับที่สองรองจากตำบลบ้านป่า (ร้อยละ 37.56) นอกจากนี้ยังมีรายได้จากอาชีพหัตถกรรม ค้าขาย และรับราชการ อีกด้วย ดังภาพที่ 3.28

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.28 แหล่งรายได้ของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

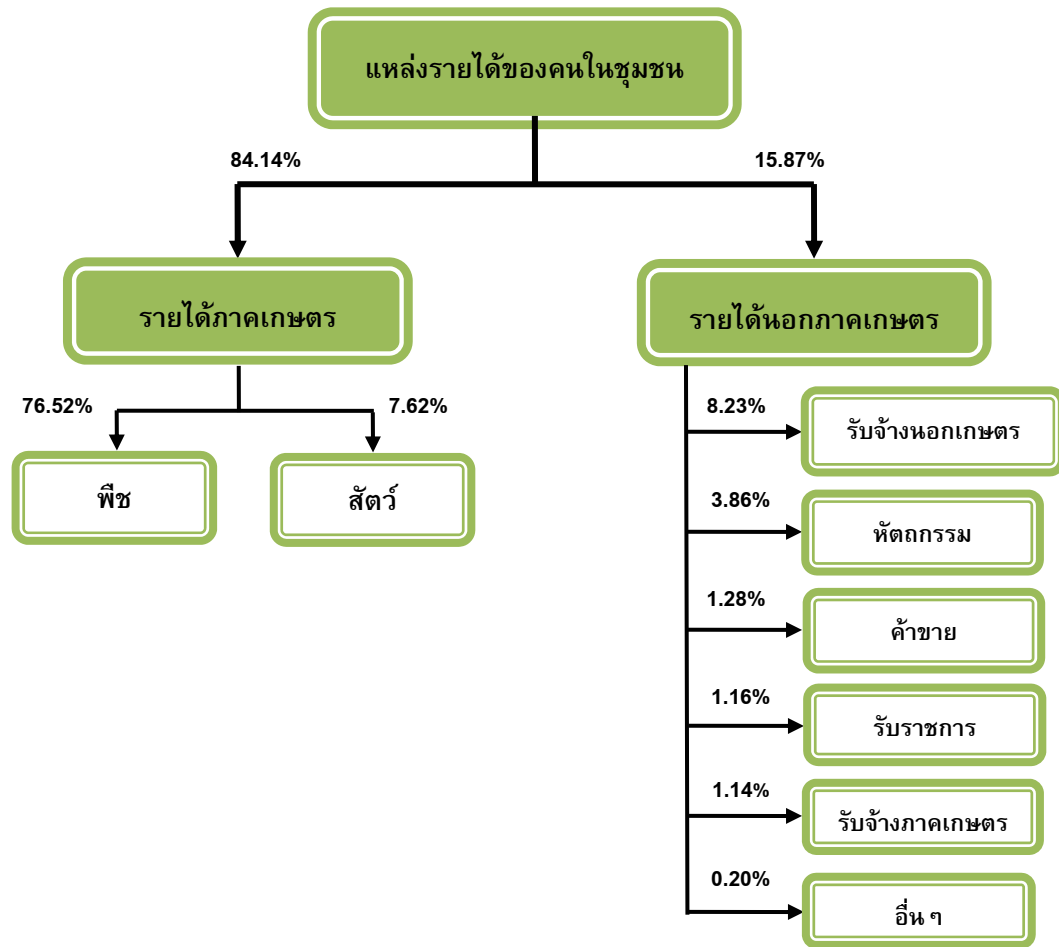
ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตรเป็นหลัก โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 3,201 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 78.41 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 4,082 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้นอกภาคเกษตรอีกร้อยละ 21.59 แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลนาบัวมาจากการปลูกพืชถึงร้อยละ 58.89 และมีครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 19.52 เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า มีรายได้สำคัญมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตร (ร้อยละ 12.62) หัตถกรรม และรับจ้างภาคเกษตร ดังภาพที่ 3.29

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.29 แหล่งรายได้ของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

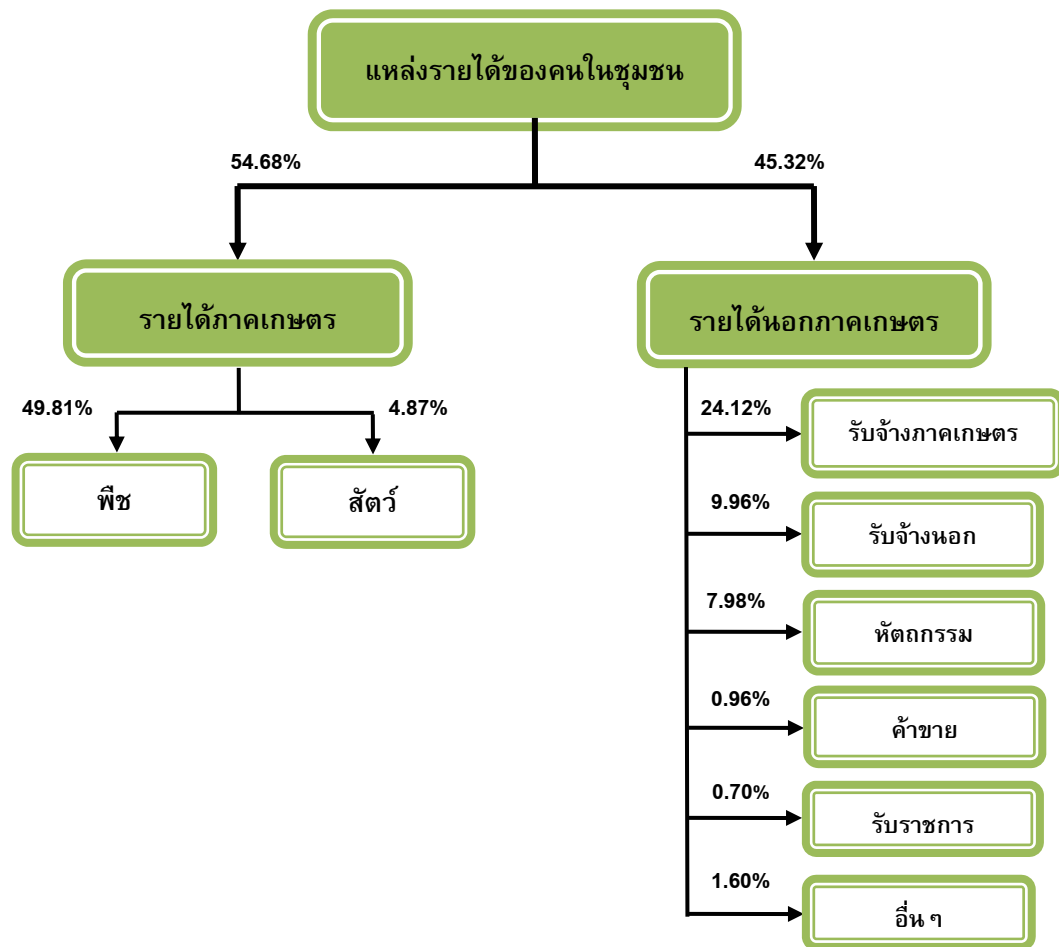
ตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตร เช่นเดียวกับตำบลอื่น โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 4,275 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 84.14 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 5,081 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้จากนอกภาคเกษตรมีจำนวน 806 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 15.87 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลหนองกะท้าวมาจากการปลูกพืชสูงสุดถึงร้อยละ 76.52 ในขณะที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เพียงร้อยละ 7.62 เท่านั้น เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลหนองกะท้าวมาจากการรับจ้างนอกภาคเกษตรคิดเป็นร้อยละ 8.23 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายได้การเลี้ยงสัตว์ในชุมชน นอกจากนี้ตำบลหนองกะท้าวยังมีรายได้นอกภาคเกษตรจากการผลิตหัตถกรรม และค้าขาย อีกด้วย ดังภาพที่ 3.30

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.30 แหล่งรายได้ของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

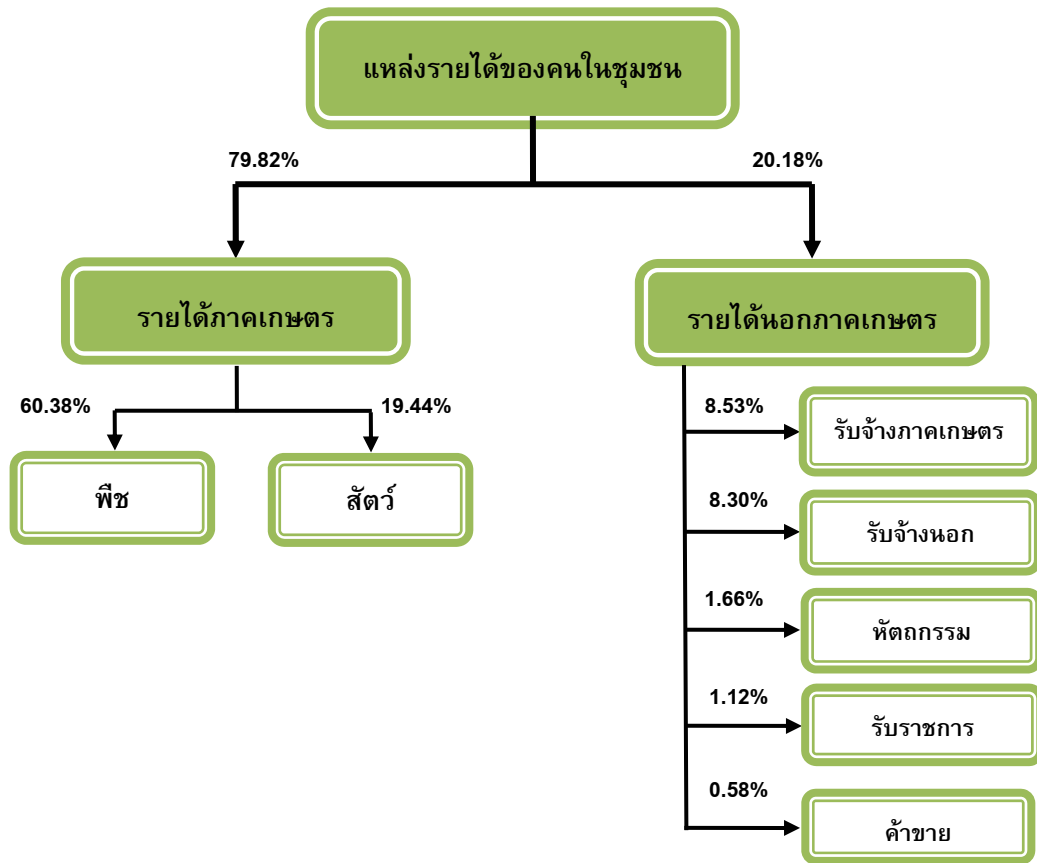
ตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตร โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 1,707 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 54.68 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 3,122 ครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีครัวเรือนที่มีรายได้จากนอกภาคเกษตร มีจำนวน 1,415 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 45.32 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีรายได้จากนอกภาคเกษตรสูงสุดเมื่อเทียบกับตำบลอื่น แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลยางโกลนมาจากการปลูกพืชร้อยละ 49.81 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากเลี้ยงสัตว์เพียงร้อยละ 4.87 เท่านั้น เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตรของตำบลยางโกลน พบว่า มีรายได้จากการรับจ้างภาคเกษตรสูงถึงร้อยละ 24.12 (ภาพที่ 3.31) ซึ่งแตกต่างจากตำบลอื่นที่มีรายได้จากการรับจ้างนอกเกษตรเป็นอันดับแรก และมีสัดส่วนรายได้ที่สูงกว่าครัวเรือนที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ของชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการรับจ้างนอกเกษตร และหัตถกรรม ในสัดส่วนที่สูงเช่นกัน

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.31 แหล่งรายได้ของตำบลยางโกน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

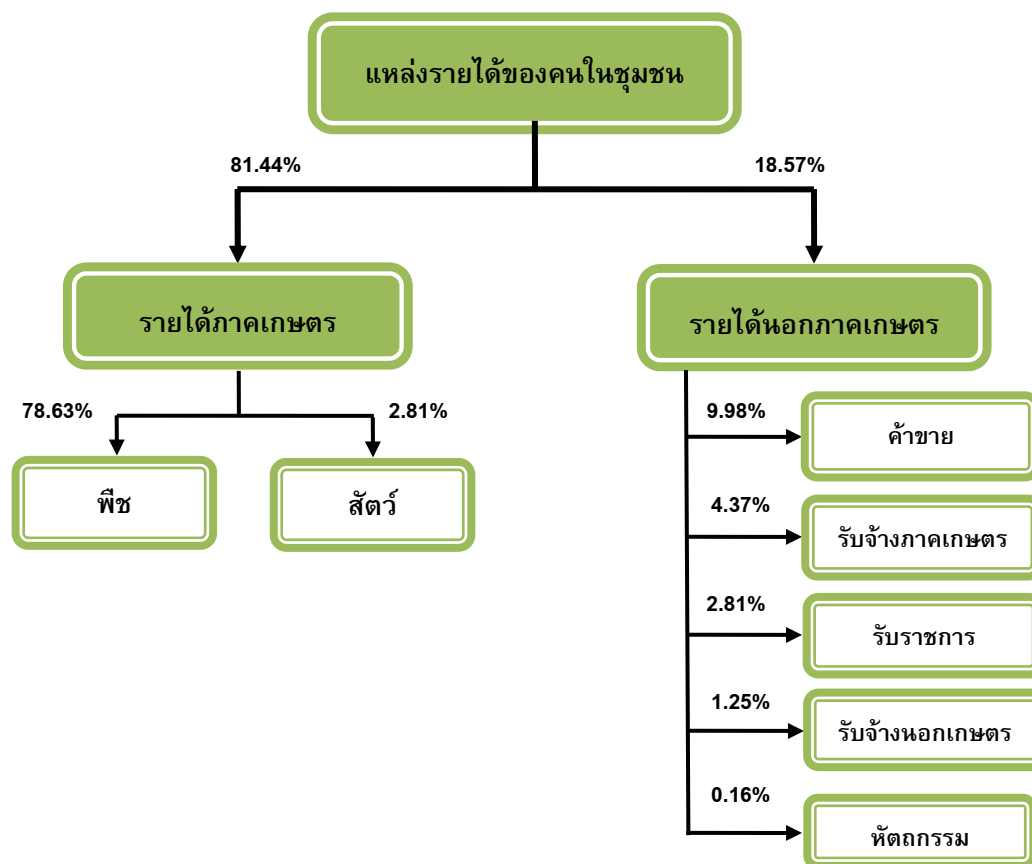
ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตร โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 2,357 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 79.82 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,953 ครัวเรือน และยังมีครัวเรือนที่มีรายได้จากนอกภาคเกษตรอีกร้อยละ 20.18 (596 ครัวเรือน) แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลชาติตระการมาจากการปลูกพืชสูงถึงร้อยละ 60.38 และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 19.44 เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า ตำบลชาติตระการมีรายได้นอกภาคเกษตรที่สำคัญมาจาก การรับจ้างภาคเกษตร (ร้อยละ 8.53) รับจ้างนอกภาคเกษตร และหัตถกรรม ดังภาพที่ 3.32

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.32 แหล่งรายได้ของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

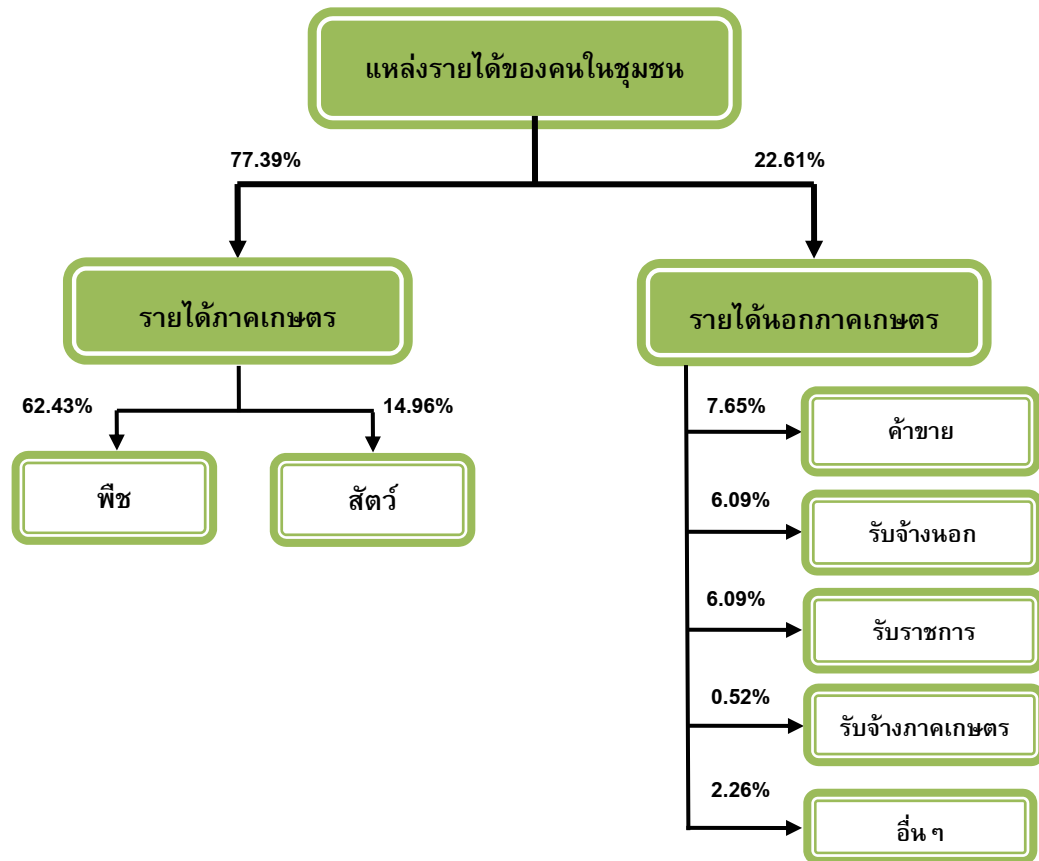
ตำบลวังทอง อำเภอพรหมพิราม เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตร โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 522 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 81.44 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 641 ครัวเรือน ในขณะที่ครัวเรือนอีกร้อยละ 18.57 ยังมีรายได้จากนอกภาคเกษตรอีกด้วย แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลวังทองมาจากการปลูกพืชสูงถึงร้อยละ 78.63 ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากเลี้ยงสัตว์เพียงร้อยละ 2.81 เท่านั้น เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตร พบว่า รายได้นอกภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลวังทองมาอาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 9.98 ถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีครัวเรือนที่มีรายได้จากการค้าขายสูงสุดเมื่อเทียบกับตำบลอื่น และมีสัดส่วนที่สูงกว่ารายได้จากการเลี้ยงสัตว์อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีรายได้จากการรับจ้างภาคเกษตร เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญรองจากการปลูกพืชและค้าขายอีกด้วย ดังภาพที่ 3.33

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.33 แหล่งรายได้ของตำบลวังฆ้อง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองแวม อำเภอพรหมพิราม เป็นตำบลที่มีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากภาคเกษตร โดยมีครัวเรือนที่มีรายได้จากภาคเกษตรจำนวน 445 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 77.39 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 575 ครัวเรือน ในขณะที่ครัวเรือนอีกร้อยละ 22.61 ยังมีรายได้จากนอกภาคเกษตรอีกด้วย แหล่งรายได้ภาคเกษตรที่สำคัญของตำบลหนองแวมมาจากการปลูกพืชสูงถึงร้อยละ 62.43 ในขณะที่การเลี้ยงสัตว์เป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือนเพียงร้อยละ 14.96 เท่านั้น เมื่อพิจารณารายได้นอกภาคเกษตรของตำบลหนองแวม พบว่า รายได้นอกภาคเกษตรส่วนใหญ่มาจากอาชีพค้าขาย (ร้อยละ 7.65) รับจ้างนอกเกษตร และรับราชการ (ภาพที่ 3.34) ซึ่งแตกต่างจากตำบลอื่นที่มีรายได้มาจากนอกภาคเกษตรส่วนใหญ่มาจากการรับจ้างนอกเกษตรเป็นอันดับแรก

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.34 แหล่งรายได้ของตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

3.3 การจัดการและการกระจายตัวของผลผลิตหลักจังหวัดพิษณุโลก

3.3.1 การจัดการผลผลิตหลักจังหวัดพิษณุโลก

การจัดการผลผลิตของจังหวัดพิษณุโลก แบ่งเป็นการจัดการผลผลิตพืชและสัตว์ โดยการวิเคราะห์จากปริมาณผลผลิตพืชและสัตว์แต่ละชนิดที่กระจายไปในแต่ละช่องทาง และจะนำเสนอทั้งภาพรวมของจังหวัดและรายละเอียดรายตำบลเพื่อให้ทราบการจัดการผลผลิตของชุมชนได้ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งเครื่องมือการจัดการผลผลิตนี้จะช่วยให้ทราบถึงศักยภาพการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการผลผลิต และปัญหาการจัดการผลผลิตของชุมชน และเป็นข้อมูลสำคัญให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และหาแนวทางเพื่อการพึ่งตนเองในชุมชนให้มากขึ้น เช่น การรวมกลุ่มขายผลผลิต จัดตั้งเป็นสหกรณ์รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในชุมชน และแนวทางในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อแก้ไขปัญหาการค้าตกต่ำ เป็นต้น นอกจากนี้หากดูเชื่อมโยงกับข้อมูลการกระจายของแหล่งรับซื้อผลผลิต ก็จะเป็นการเพิ่มทางเลือกของแหล่งรับซื้อผลผลิตที่ให้ได้ราคายุติธรรมและลดต้นทุนค่าขนส่งมากขึ้น

เมื่อพิจารณาการจัดการผลผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกยังคงพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก มีการพึ่งพาตนเองทั้งจากการจำหน่ายผลผลิตเองและการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการจำหน่ายผลผลิตน้อย ทำให้ชุมชนมีปัญหาด้านการจัดการผลผลิต ได้แก่ การถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง และปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ เป็นต้น

การจัดการผลผลิตพืชหลักของจังหวัดพิษณุโลก

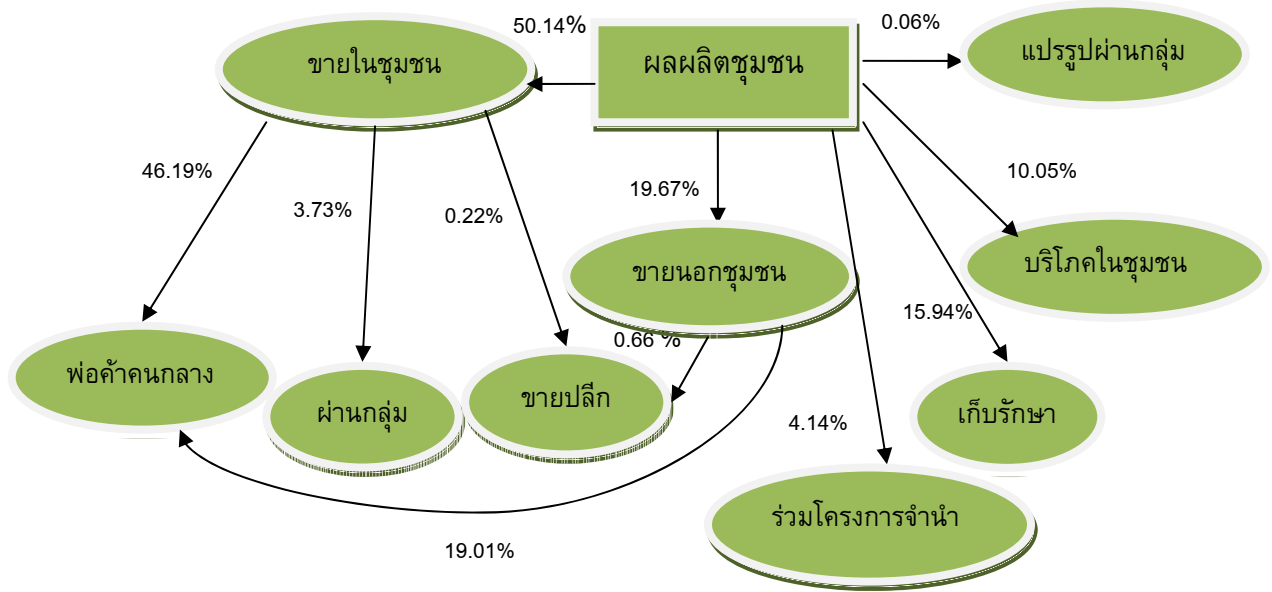
พิจารณาจากปริมาณผลผลิตพืชที่กระจายไปในแต่ละช่องทาง พบว่า ผลผลิตส่วนใหญ่มีการจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชนเป็นหลัก (ร้อยละ 73.84 ของผลผลิตทั้งหมด) และมีการขายเอง (ร้อยละ 20.36) และมีการขายผลผลิตเป็นกลุ่มเพียงร้อยละ 1.65 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจำหน่ายผลผลิตเกษตรของชุมชนยังคงพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลักและมีการพึ่งพาตนเองในชุมชนค่อนข้างน้อย ทำให้เกิดปัญหาการกดราคาจากพ่อค้าคนกลางและปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ

จากข้อมูลการจัดการผลผลิตพืชในภาพรวมดังกล่าว ทำให้ทราบถึงศักยภาพการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการผลผลิตของชุมชนค่อนข้างน้อย เนื่องจากการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางจากภายนอกชุมชนเป็นหลัก ข้อมูลตรงนี้อาจนำไปสู่การพิจารณาหาทางเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนในหลายรูปแบบเช่น หากการซื้อจากพ่อค้าคนกลางก่อให้เกิดปัญหาการกดราคาและถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง จากข้อมูลดังกล่าว เป็นข้อมูลสำคัญให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาทางเพื่อแก้ไขปัญหา ดังกล่าว และหาแนวทางเพื่อการพึ่งตนเองในชุมชนให้มากขึ้น เช่น การรวมกลุ่มขายผลผลิต จัดตั้งเป็นสหกรณ์รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในชุมชน และแนวทางในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อแก้ไขปัญหา ราคา เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมองดูศักยภาพของแต่ละชุมชนประกอบ เพราะอาจมีผลดีและผลเสียในการแก้ปัญหาแต่ละด้านต่างกัน หากการแก้ปัญหานั้น จะทำให้เกิดผลดีต่อส่วนรวมมากกว่าผลเสียที่จะเกิดตามมาชุมชนควรพิจารณาปรับปรุงวิธีการนั้นๆ แทนของเดิมก็จะเกิดประโยชน์เพิ่มขึ้นกว่าเดิมเป็นต้น นอกจากนี้หากดูเชื่อมโยงกับเครื่องมือแสดงการกระจายของแหล่งรับซื้อผลผลิต ก็จะเป็นการเพิ่มทางเลือกของแหล่งรับซื้อผลผลิตที่ได้ราคายุติธรรมและลดต้นทุนค่าขนส่งได้อีกทาง

โดยมีรายละเอียดการจัดการผลผลิตพืชหลักที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกดังต่อไปนี้

การจัดการผลผลิตข้าวของจังหวัดพิษณุโลก

ข้าว ถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอันดับหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลกทั้งการผลิตเพื่อบริโภคและเพื่อจำหน่าย ชุมชนตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลกมีปริมาณผลผลิตข้าวที่ผลิตได้มากถึง 123,798 ตัน โดยผลผลิตส่วนใหญ่ถูกจำหน่ายให้กับพ่อค้ากลาง (ร้อยละ 65.20 ของผลผลิตข้าวทั้งหมด) แบ่งเป็นการจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 46.19 และผลผลิตอีกร้อยละ 19.01 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังเก็บผลผลิตไว้เพื่อทำพันธุ์ร้อยละ 15.94 และเก็บไว้บริโภคในชุมชน ร้อยละ 10.05 ตามลำดับ ส่วนสำคัญในการสร้างรายได้แก่ชุมชนได้มากขึ้นจากการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตมีเพียงร้อยละ 0.06 รวมทั้งการจำหน่ายผ่านกลุ่มมีเพียงร้อยละ 3.73 เท่านั้น ทั้งนี้มีผลผลิตเพียงร้อยละ 4.14 ที่เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าว (ภาพที่ 3.35)

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.35 การจัดการผลผลิตข้าวของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

สำหรับปัญหาการจัดการผลผลิตข้าวของชุมชน พบว่ามีเพียง 34 หมู่บ้านจาก 134 หมู่บ้านที่ระบุปัญหาการจัดการผลผลิต โดยปัญหาการจัดการผลผลิตข้าวส่วนใหญ่ เป็นปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา และต้นทุนการผลิตสูง คิดเป็นร้อยละ 46.97 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด รองลงมาคือ น้ำไม่เพียงพอในการผลิต (ร้อยละ 15.15) และปัญหาศัตรูพืชในนาข้าว (ร้อยละ 10.61) ส่วนอีกร้อยละ 27.27 เป็นปัญหาอื่นๆ เช่น ไม่สามารถกำหนดราคาเองได้ ขาดการดูแลที่จริงจังจากภาครัฐ ขาดเมล็ดพันธุ์ที่ดี เป็นต้น

การกระจายผลผลิตข้าวไปยังแหล่งต่างๆ ทำให้เกิดความชัดเจนแก่ชุมชน ที่พบว่าพ่อค้าคนกลางเป็นแหล่งรับซื้อที่สำคัญ มีการจำหน่ายผ่านกลุ่มและนำไปขายเองน้อย แสดงถึงการพึ่งพาตนเองด้านการจำหน่ายยังมีอยู่ไม่มาก การสอบถามปัญหาการจัดการผลผลิตคำตอบที่อาจจะไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้องของชุมชน คือ พบว่า ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา ข้อมูลตรงนี้อาจเป็นข้อมูลสำคัญที่ชุมชนจังหวัดพิษณุโลกต้องนำมาพิจารณาในการแก้ปัญหาว่าทำไมถึงจะไม่ให้พ่อค้าคนกลางกดราคา เช่น การรวมกลุ่มจัดซื้อเองในรูปแบบสหกรณ์ นอกจากจะแก้ปัญหาพ่อค้าคนกลางกดราคาแล้วยังได้ผลตอบแทนคืนกำไรกลับสู่ทุกคนได้ด้วย

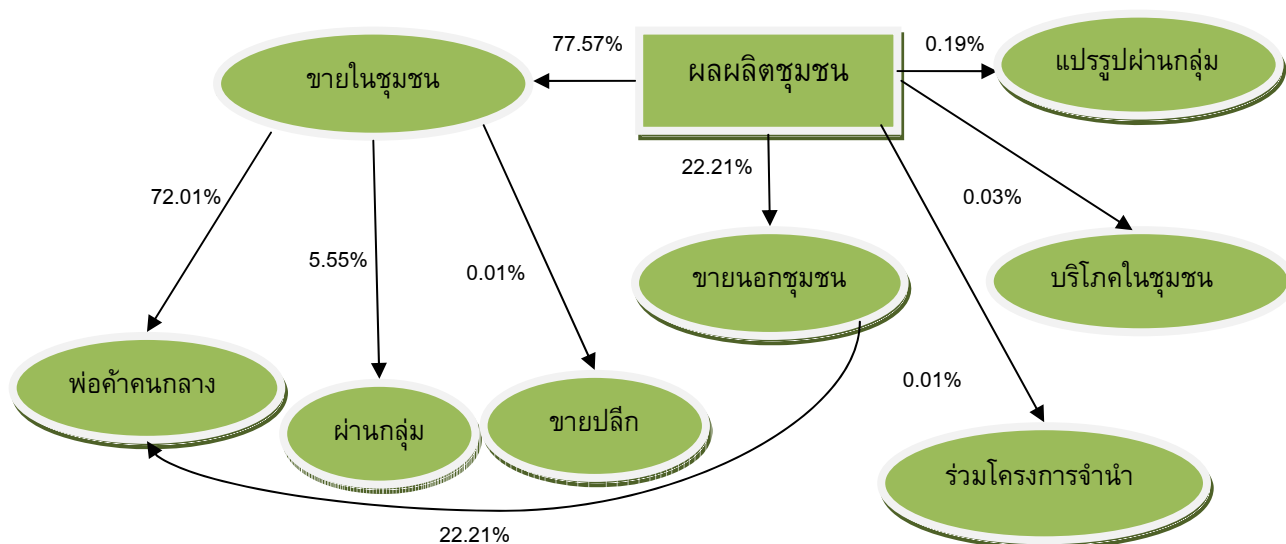
ในขณะที่ข้อมูลปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำและต้นทุนการผลิตสูง ก็เป็นปัญหาที่ชุมชนต้องพิจารณาในการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนเพราะข้าวเป็นพืชที่สร้างรายได้หลักของชุมชน การคิดพึ่งพาตนเองในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นแนวทางหลักประการแรกที่ต้องคำนึงถึง การเสริมประเด็นการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้ามาเชื่อมโยงให้เกิดการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้มากยิ่งขึ้น ทำอย่างไรจึงจะทำให้ราคาผลผลิตเพิ่มขึ้นและลดต้นทุนการผลิตแล้วแต่เป็นสิ่งที่จะทำให้ชุมชนมีรายได้จากการผลิตข้าวเพิ่มขึ้นทั้งสิ้น

ข้อมูลปัญหาอื่นด้านปัจจัยน้ำ ศัตรูพืช และเมล็ดพันธุ์ ล้วนแต่เป็นข้อมูลสำคัญที่ต้องการการแก้ไขปัญหาประกอบกันไป ซึ่งข้อมูลที่ถูกนำเสนอล้วนแต่เป็นข้อมูลสำคัญต่อการนำไปพิจารณาอย่าง

จริงจังของชุมชน การพิจารณาติดตามการแก้ไขปัญหาเป็นหน้าที่ของชุมชนที่จะทำให้เห็นว่าข้อมูลมีความหมายต่อการยกระดับรายได้ของชุมชนได้ในอนาคตหากมีการนำข้อมูลเหล่านี้มาพิจารณาและนำมาช่วยกันแก้ไขปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไป

รายละเอียดการจัดการผลผลิตข้าวในแต่ละตำบล ดังนี้

ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.69 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 476 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 36,107 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 72.01 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมา เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน (ร้อยละ 22.21) และการขายผ่านกลุ่มในชุมชน ร้อยละ 5.55 ตามลำดับ และมีการบริโภคในชุมชนค่อนข้างน้อย เพียงร้อยละ 0.03 ของผลผลิตทั้งหมด (ภาพที่ 3.36) ซึ่งจะเห็นได้ว่าตำบลดอนทองมีการผลิตข้าวเพื่อการจำหน่ายเป็นหลัก และมีการพึ่งพาตนเองในชุมชนน้อย ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางมากถึงร้อยละ 94.22 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด

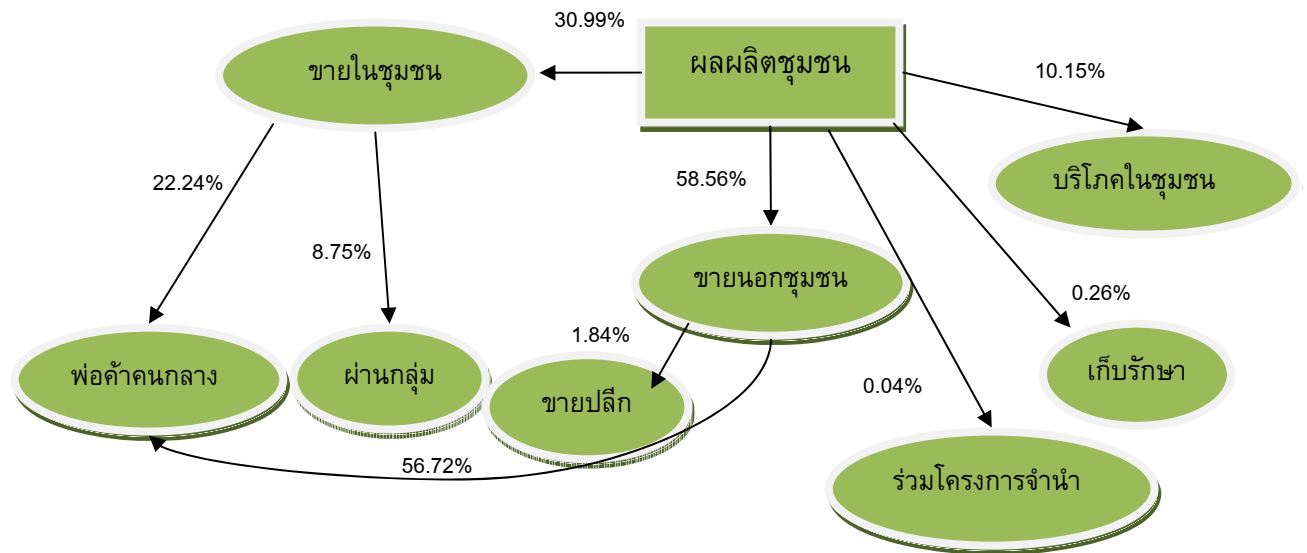
หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.36 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 91.77 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 498 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 11,425 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 78.96 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด แบ่งเป็นพ่อค้าคนนอกชุมชน ร้อยละ 56.72 และพ่อค้าคนกลางในชุมชน ร้อยละ 22.24 รองลงมาคือ การบริโภคในชุมชน ร้อยละ 10.15 และมีการขายผ่านกลุ่มในสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับชุมชนอื่น (ร้อยละ 8.75) ดังภาพที่ 3.37

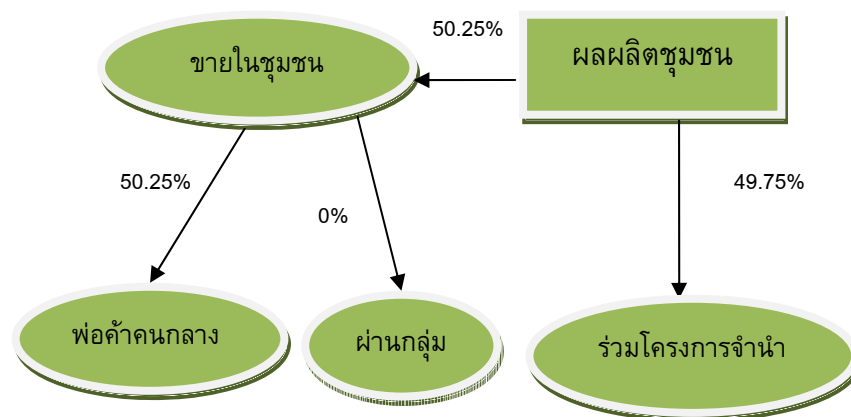
ในขณะที่ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีการปลูกข้าวน้อย โดยมีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวเพียงร้อยละ 13.65 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 2,037 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 176 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตให้กับ

พ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 50.25 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และผลผลิตอีกร้อยละ 49.75 เข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล ซึ่งเป็นตำบลเดียวที่มีสัดส่วนผลผลิตข้าวเข้าร่วมโครงการรับจำนำสูง และเป็นตำบลที่ไม่พบการขายผ่านกลุ่มและการบริโภคในชุมชนเลย (ภาพที่ 3.38) แสดงถึงการพึ่งตนเองของชุมชนมีน้อย และการผลิตข้าวของตำบลบ้านแยงเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นหลัก การส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อจัดการผลผลิตข้าวในชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับตำบลนี้ เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.37 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

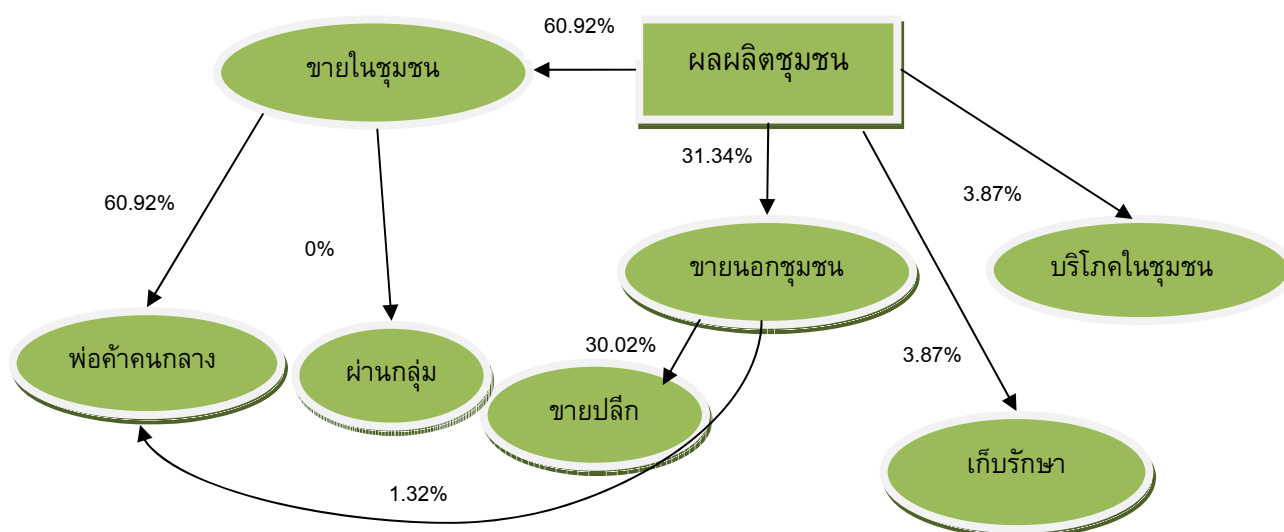

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.38 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 57.93 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 1,210 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 1,887 ตัน การผลิตข้าวของตำบลนครชุมเป็นการผลิตเพื่อการจำหน่ายเป็นหลัก การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เกษตรกรยังคงพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก โดยผลผลิตข้าวส่วนใหญ่ชุมชนจะ

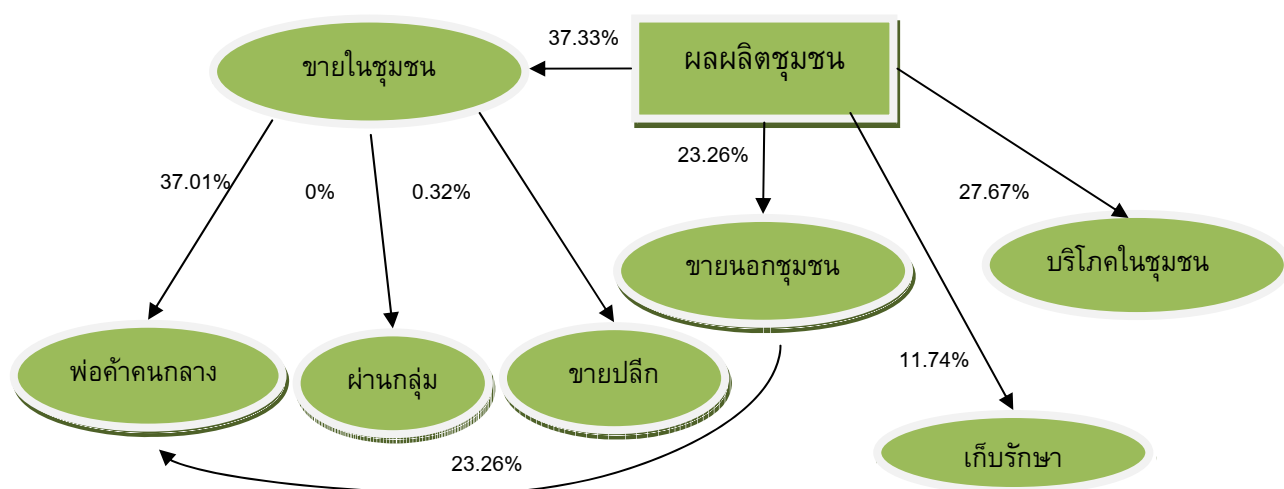
จำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 60.92 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมา เป็นการจำหน่ายผลผลิตเองนอกชุมชน (ร้อยละ 30.02) เก็บรักษาไว้และการบริโภคในชุมชน ในสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 3.87 ตามลำดับ (ภาพที่ 3.39)

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.39 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

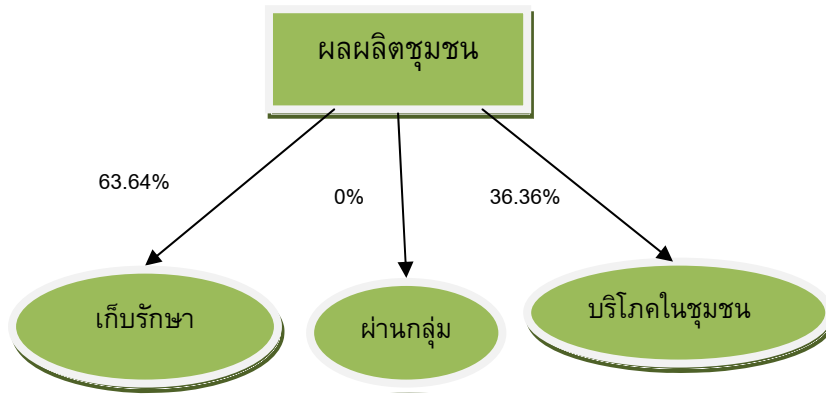
ตำบลนครไทย อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวมาก คิดเป็นร้อยละ 69.36 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 919 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 6,217 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก โดยจำหน่ายให้พ่อค้าในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 37.01 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ร้อยละ 23.26 รองลงมา เป็นการบริโภคในชุมชน (ร้อยละ 27.67) และเก็บรักษาไว้ ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.40

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.40 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

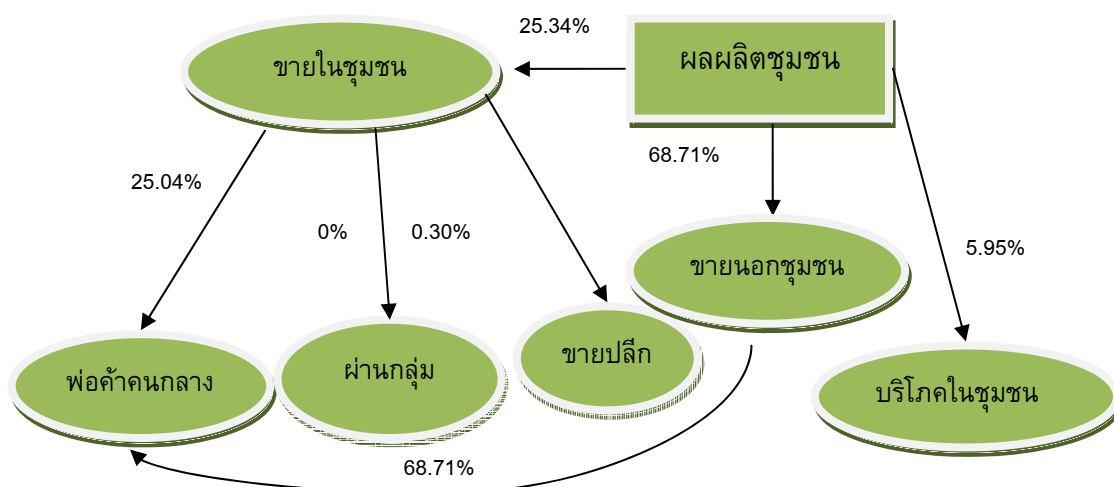
ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอหนองไทย เป็นตำบลที่มีการปลูกข้าวมากเป็นอันดับสองรองจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 933 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมดน้อยเพียง 55 ตัน การผลิตข้าวของตำบลห้วยเหี้ยเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคในชุมชนทั้งหมด ดังนั้น ผลผลิตทั้งหมดชุมชนจะใช้เพื่อบริโภคในชุมชนทั้งหมด โดยเก็บรักษาไว้เพื่อบริโภคในอนาคต ร้อยละ 63.64 และเพื่อการบริโภคในปัจจุบัน คิดเป็นร้อยละ 36.36 ดังภาพที่ 3.41

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.41 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก

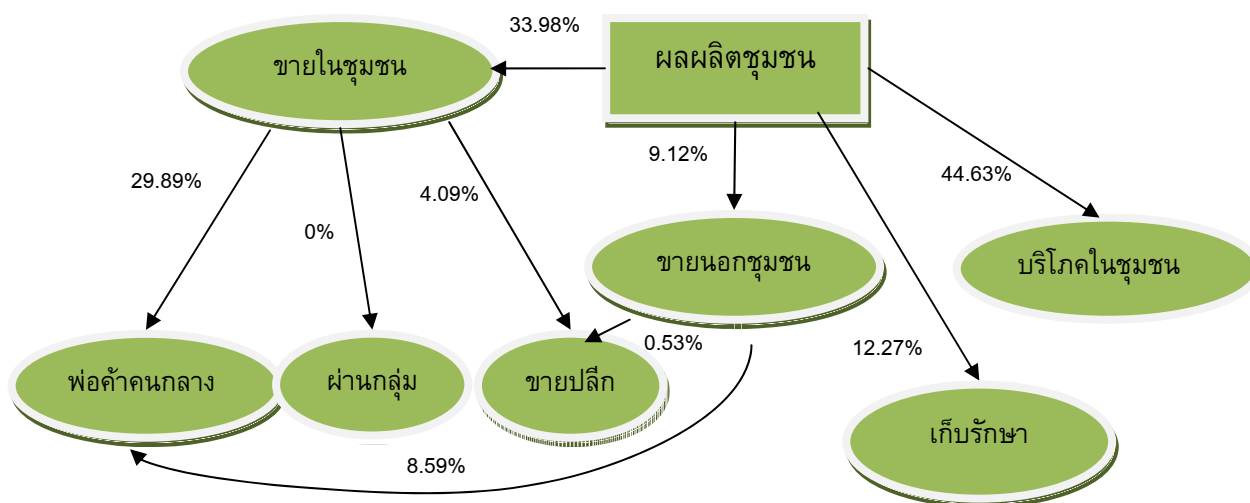
ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอหนองไทย มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกข้าว คิดเป็นร้อยละ 47.89 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 877 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 1,000 ตัน การจัดการผลผลิตของตำบลน้ำกุ่มจะพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก โดยมีการจำหน่ายผลผลิตให้พ่อค้าในสัดส่วนกว่าร้อยละ 93 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในตำบล เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ร้อยละ 68.71 และอีกร้อยละ 25.04 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน และเก็บไว้บริโภคในชุมชนเพียงร้อยละ 5.95 ดังภาพที่ 3.42

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.42 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก

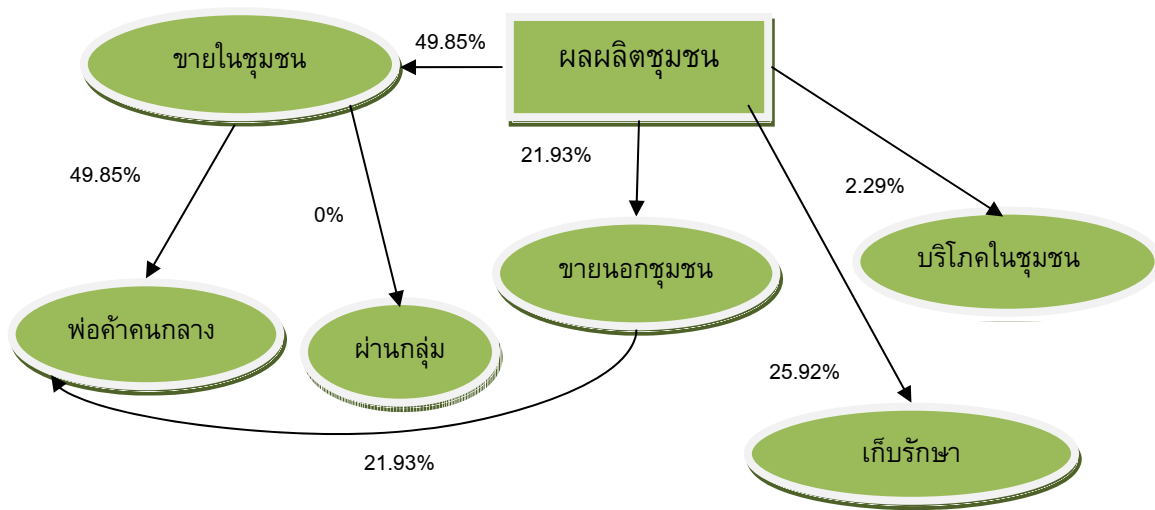
ตำบลบ้านพร้าว อำเภอหนองไทย มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกข้าวมาก คิดเป็นร้อยละ 56.72 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 818 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 2,444 ตัน การปลูกข้าวของตำบลบ้านพร้าวเพื่อการบริโภคในชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นผลผลิตส่วนใหญ่ชุมชนจะใช้เพื่อบริโภคในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 44.63 เก็บรักษาไว้บริโภคในอนาคต (ร้อยละ 12.27) ส่วนผลผลิตที่เหลือจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน (ร้อยละ 29.89) จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน และการขายปลีกเองทั้งในและนอกชุมชน ดังภาพที่ 3.43

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.43 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลบ้านพร้าว อำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก

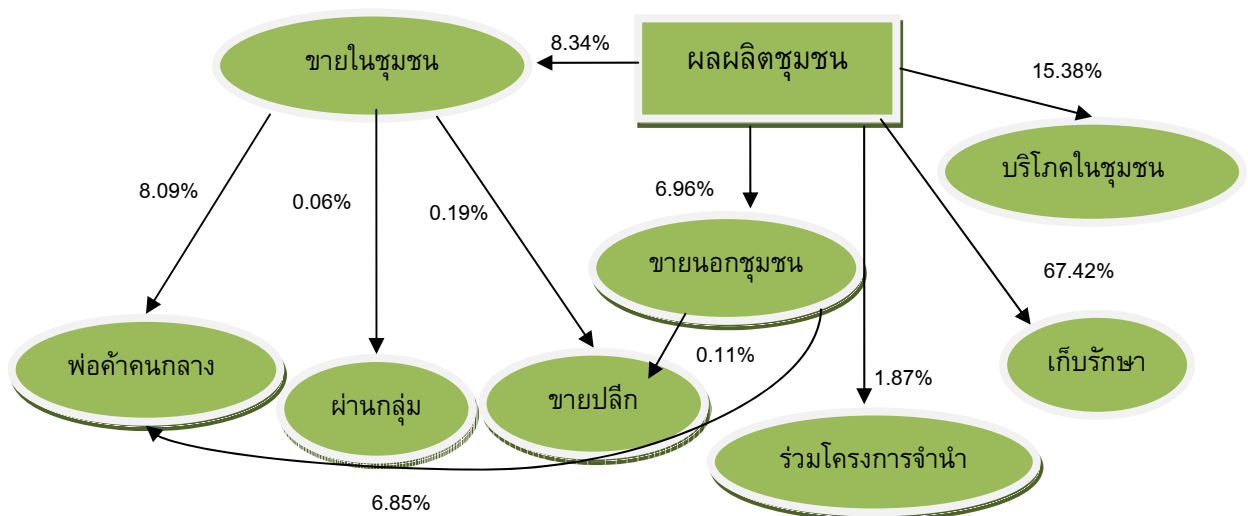
ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอหนองไทย เป็นอีกตำบลหนึ่งที่มีการปลูกข้าวมากเป็นอันดับสองรองจากการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 41.53 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 797 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 501 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 71.78 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในตำบล โดยผลผลิตร้อยละ 49.85 จะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน และผลผลิตอีกร้อยละ 21.93 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังมีการเก็บรักษาข้าวไว้ ร้อยละ 25.92 และอีกร้อยละ 2.29 ใช้บริโภคในชุมชน ดังภาพที่ 3.44

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.44 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

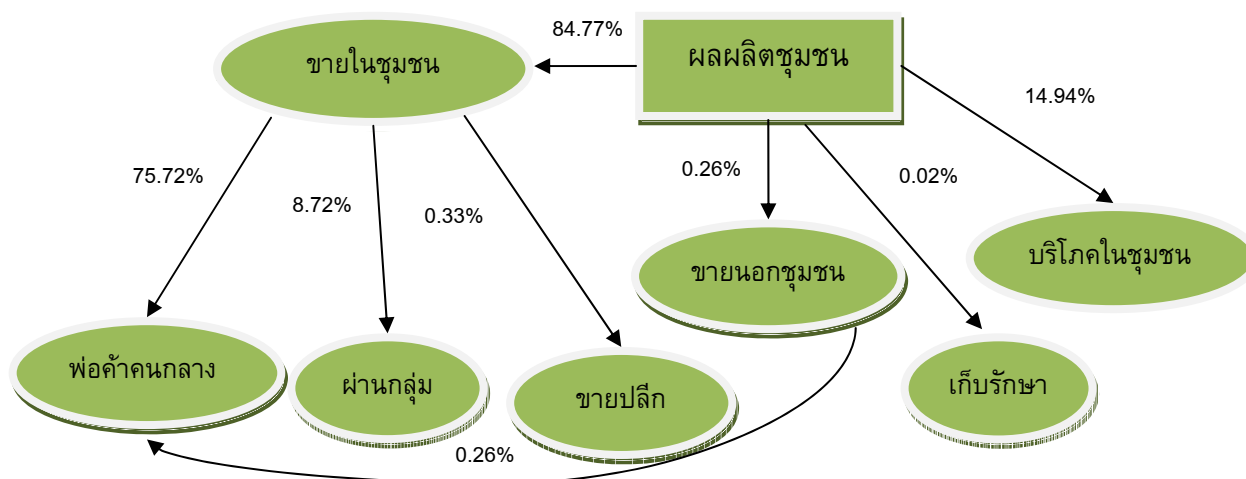
ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวมาก คิดเป็นร้อยละ 82.03 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 2,404 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 26,714 ตัน โดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อการบริโภคในชุมชนเป็นหลัก ทำให้การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการเก็บรักษาไว้เพื่อบริโภคในอนาคต คิดเป็นร้อยละ 67.42 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน และใช้บริโภคในชุมชน ร้อยละ 15.38 และที่เหลืออีกร้อยละ 17.06 สำหรับจำหน่าย โดยจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก (ร้อยละ 8.09) ส่วนการจำหน่ายผลผลิตเองและจำหน่ายผ่านกลุ่มมีเพียงสัดส่วนน้อย ดังภาพที่ 3.45

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.45 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

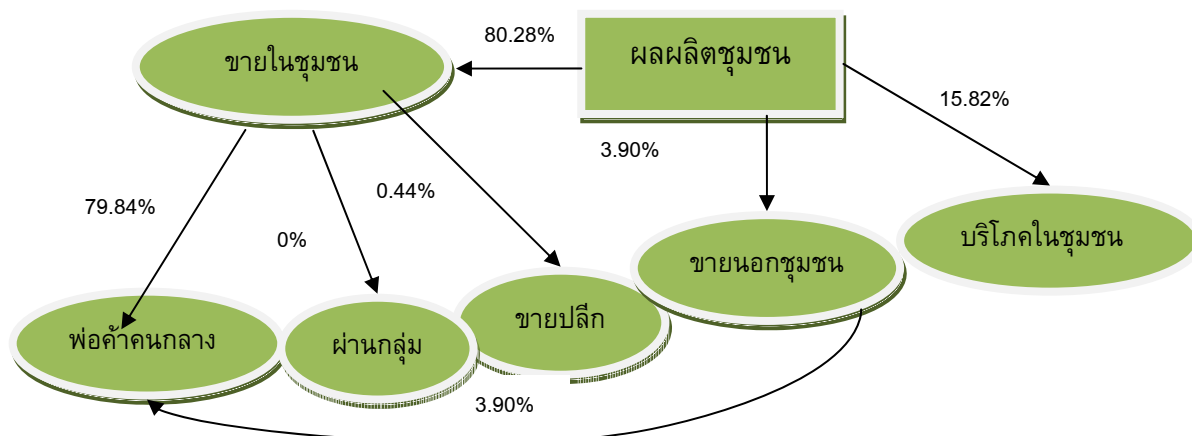
ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าว คิดเป็นร้อยละ 44.29 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 3,888 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 18,343 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 75.72 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน รองลงมาคือ การบริโภคในชุมชน (ร้อยละ 14.94) และจำหน่ายผ่านกลุ่มในชุมชน (ร้อยละ 8.72) ตามลำดับ (ภาพที่ 3.46) ถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีการจำหน่ายผลผลิตข้าวผ่านกลุ่มมากเป็นอันดับสองรองจากตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง ซึ่งแสดงถึงการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการผลผลิตมากกว่าตำบลอื่น

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.46 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

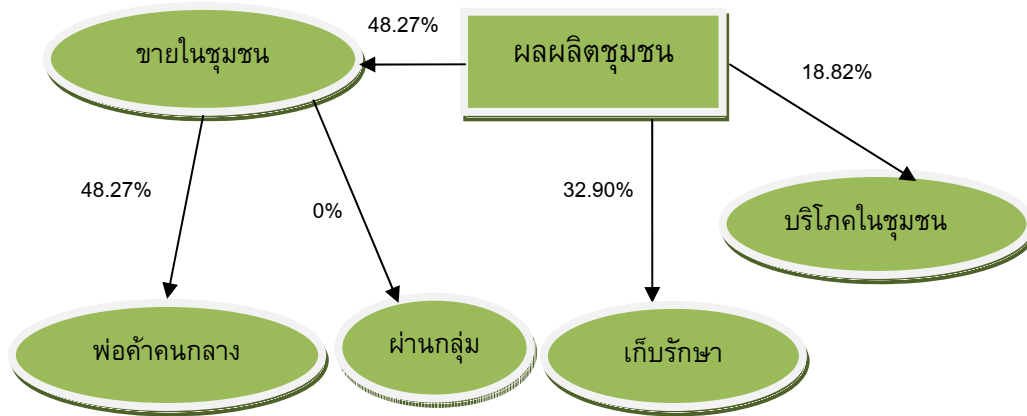
ตำบลยางโกहन อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวมาก คิดเป็นร้อยละ 74.98 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 1,555 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 6,861 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 79.84 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน รองลงมาคือ การบริโภคในชุมชน (ร้อยละ 15.82) และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน (ร้อยละ 3.90) ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.47

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.47 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

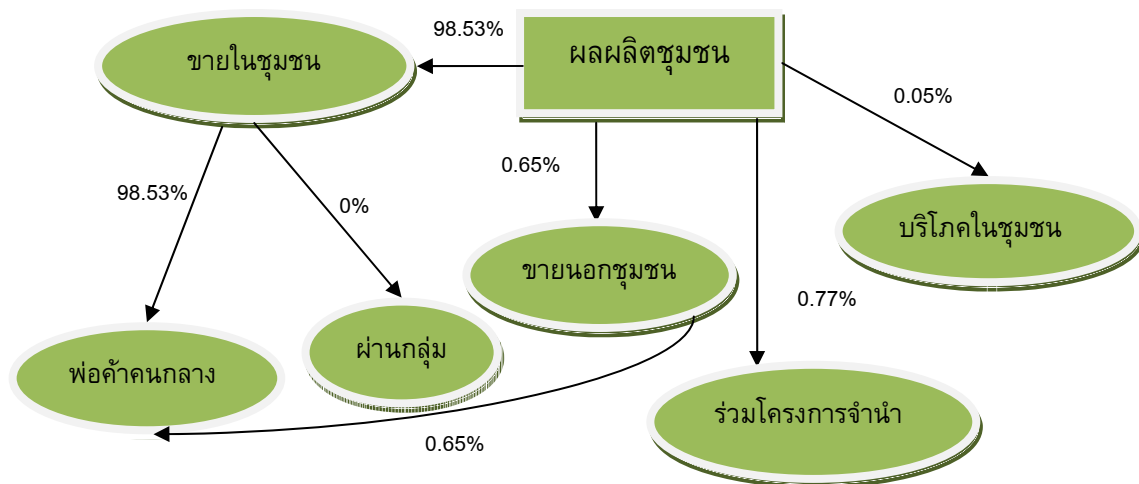
ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ เป็นตำบลที่สัดส่วนครัวเรือนที่ปลูกข้าว คิดเป็นร้อยละ 57.38 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดที่มีการปลูกพืช (1,783 ครัวเรือน) มีผลผลิตทั้งหมด 957 ตัน การจัดการผลผลิตข้าวส่วนใหญ่เกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก ร้อยละ 48.27 เก็บรักษาไว้ ร้อยละ 32.90 และบริโภคในชุมชน ร้อยละ 18.82 ดังภาพที่ 3.48

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.48 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

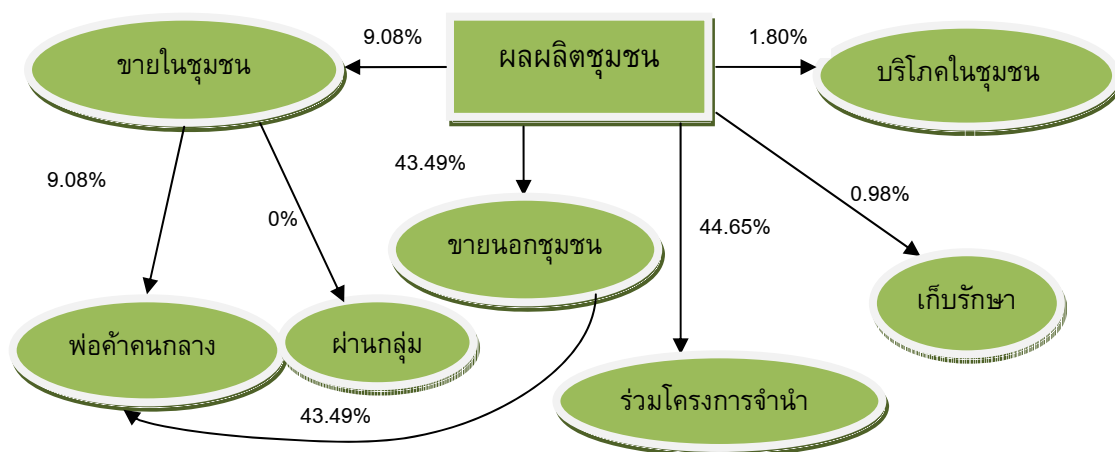
ตำบลวังฆ้อง อำเภอพรหมพิราม มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวมาก คิดเป็นร้อยละ 99.21 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 504 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 974 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 98.53 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน ส่วนช่องทางอื่นมีเพียงสัดส่วนน้อย (ภาพที่ 3.49) แสดงถึงการผลิตข้าวเพื่อการจำหน่ายเป็นหลัก และไม่พบการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการผลิตในตำบลวังฆ้อง

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.49 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลวังฆ้อง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวมาก คิดเป็นร้อยละ 96.94 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 359 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 10,133 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะเข้าโครงการรับจำนำข้าวของรัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 44.65 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ร้อยละ 43.49 ดังภาพที่ 3.50

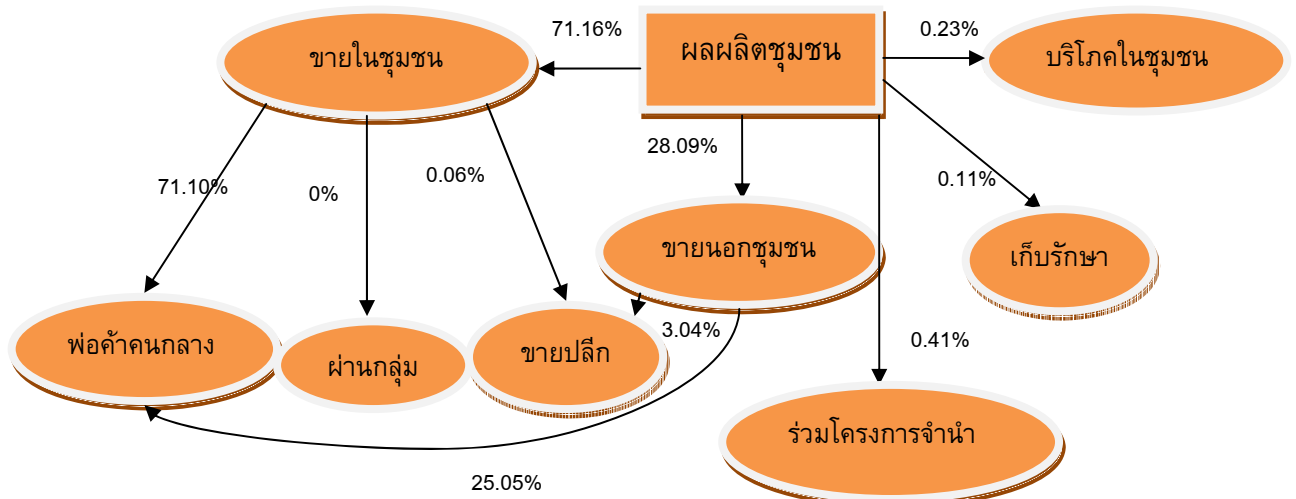

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.50 การจัดการผลผลิตข้าวของตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลก

การจำหน่ายผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่จะพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก โดยจำหน่ายผลผลิตข้าวโพดให้พ่อค้าคนกลางมากถึงร้อยละ 96.15 ของผลผลิตทั้งหมด (72,976 ตัน) โดยจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางในชุมชน มากที่สุด (ร้อยละ 71.10) รองลงมาเป็นพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน (ร้อยละ 25.05) (ภาพที่ 3.51) อย่างไรก็ตาม การไม่มีตลาดรับซื้อในชุมชนและไม่มีการรวมกลุ่มจำหน่ายผลผลิต เพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านราคา ทำให้ชุมชนมีปัญหาค่าการถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง นอกจากนี้ยังประสบปัญหาราคาส่งผลผลิตตกต่ำและต้นทุนการผลิตสูงจากราคาปุ๋ยเคมีที่สูงขึ้น เนื่องจากข้าวโพดมีการปุ๋ยเคมีในการผลิตจำนวนมากและมีการใช้เพิ่มมากขึ้นทุกปีจากการเสื่อมสภาพของดิน คิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด รองลงมาคือ ไม่มีการรวมกลุ่มในชุมชน (ร้อยละ 10) ไม่มีตลาดรับซื้อในชุมชน (ร้อยละ 10) ส่วนอีกร้อยละ 20 เป็นปัญหาอื่น ได้แก่ ปริมาณผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาได้ ขาดแคลนน้ำในการผลิต และไม่มีลานตากผลผลิต

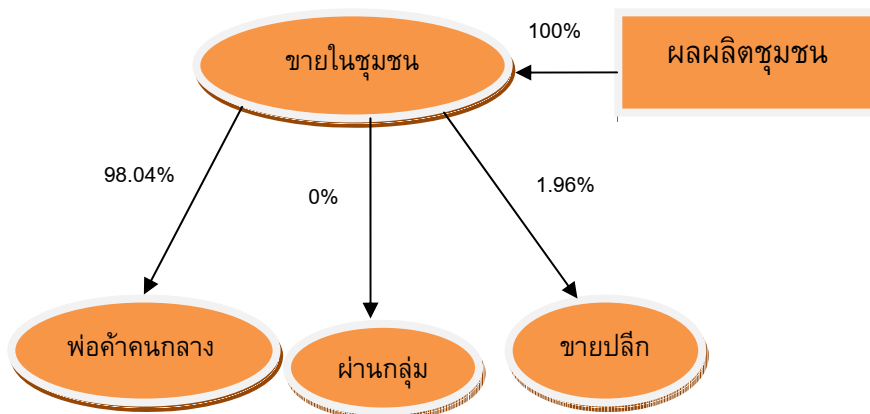

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.51 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลก

รายละเอียดการจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของแต่ละตำบลมีดังนี้

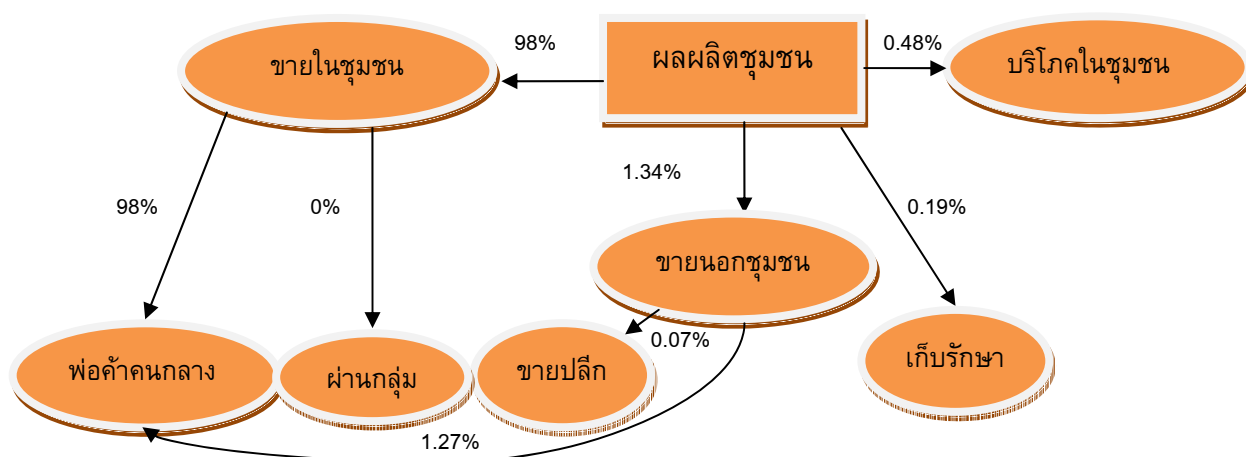
ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์น้อยเพียง 96 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 4.71 ของครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด ผลผลิตทั้งหมดจึงจำหน่ายภายในชุมชน โดยจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง คิดเป็นร้อยละ 98.04 ของจำนวนผลผลิตข้าวโพดทั้งหมดในชุมชน และอีกร้อยละ 1.96 เป็นการขายปลีกเองในชุมชน ดังภาพที่ 3.52

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.52 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

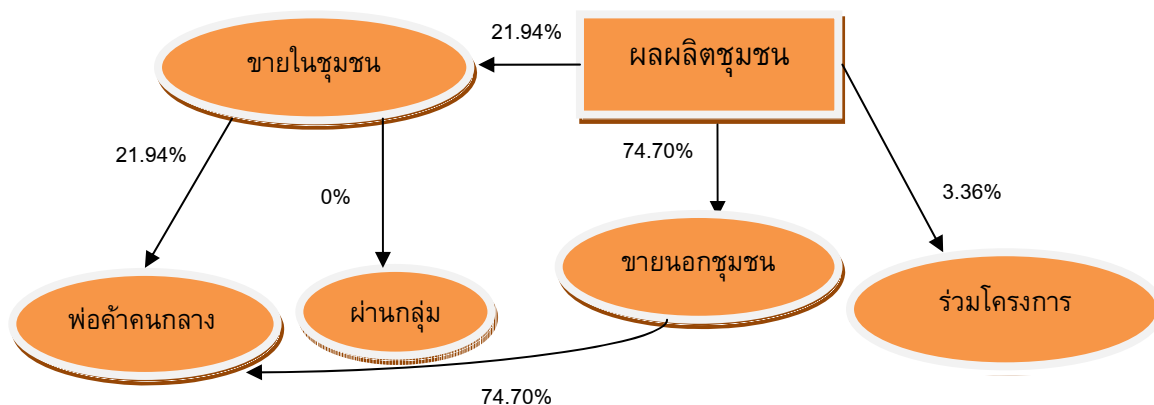
ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มาก คิดเป็นร้อยละ 42.07 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน 1,201 ครัวเรือน มีผลผลิตรวมทั้งหมด 22,057 ตัน การจัดการผลผลิตข้าวโพดเกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตให้พ่อค้าคนกลางในชุมชนมากถึงร้อยละ 98.00 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางนอกชุมชนเพียงร้อยละ 1.27 ดังภาพที่ 3.53

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.53 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

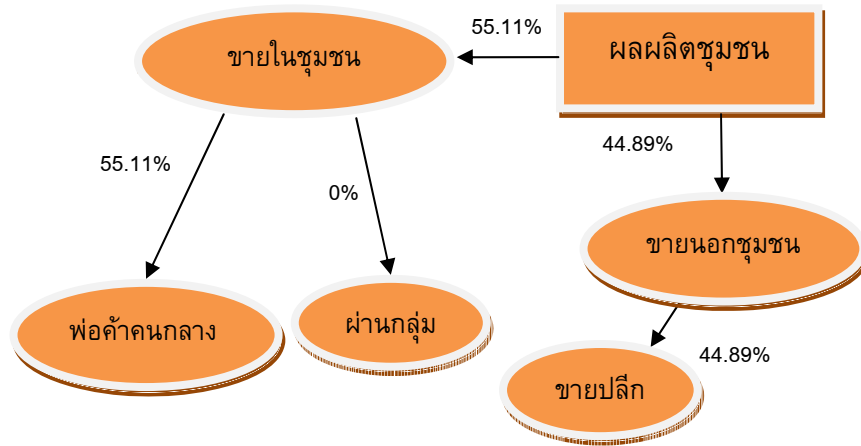
ตำบลนครไทย อำเภอ นครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 27.40 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 1,325 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 7,462ตัน การจัดการผลผลิตของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 96.64 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน และผลผลิตอีกร้อยละ 3.36 เข้าร่วมโครงการรับจำนำของรัฐบาล ดังภาพที่ 3.54

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.54 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลนครไทย อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

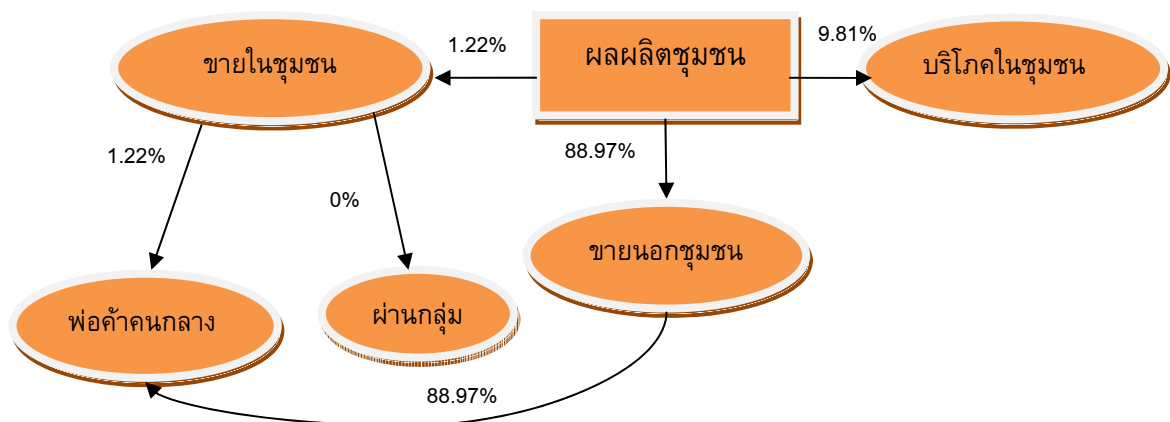
ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอ นครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 40.84 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 933 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 4,455ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 55.11 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน และจำหน่ายผลผลิตเองนอกชุมชน ร้อยละ 44.89 ดังภาพที่ 3.55

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.55 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 46.41 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 877 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 607 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 88.97 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน ใช้เลี้ยงสัตว์ในชุมชน (ร้อยละ 9.81) และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน ร้อยละ 1.22 ดังภาพที่ 3.56

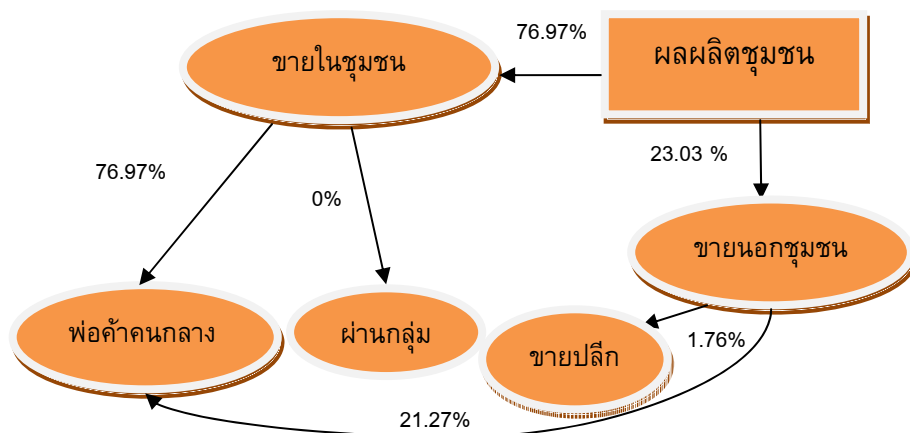
หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.56 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 32.76 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 818 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 5,687 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 76.97 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน ร้อยละ 21.27 และอีกร้อยละ 1.76 เป็นการขายปลีกเองนอกชุมชน ดังภาพที่ 3.57

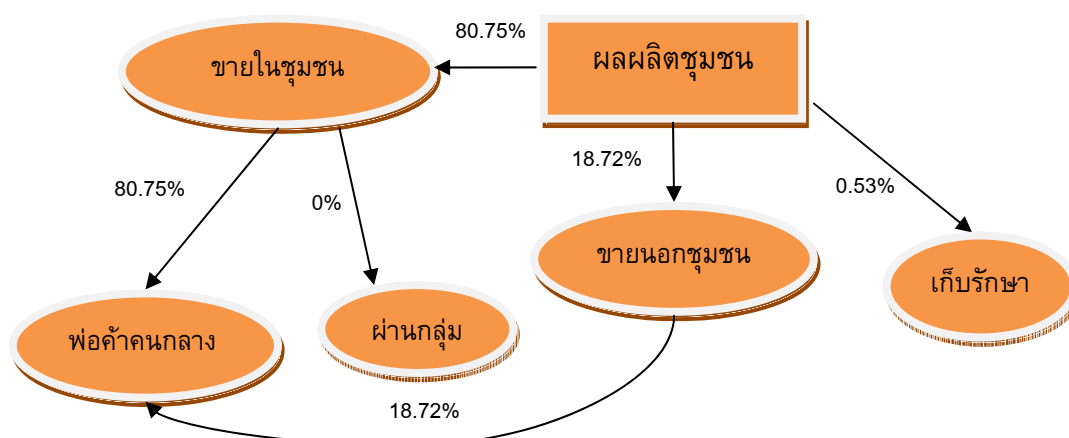
ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มาก คิดเป็นร้อยละ 55.46 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 797 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด

5,626 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 80.75 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน ร้อยละ 18.72 และอีกร้อยละ 0.53 เก็บรักษาไว้ ดังภาพที่ 3.58

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

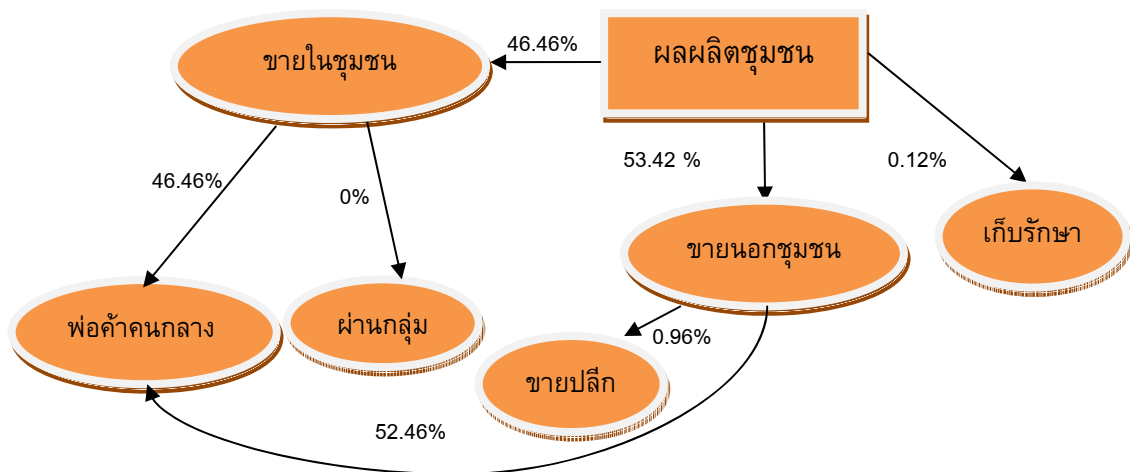
ภาพที่ 3.57 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.58 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

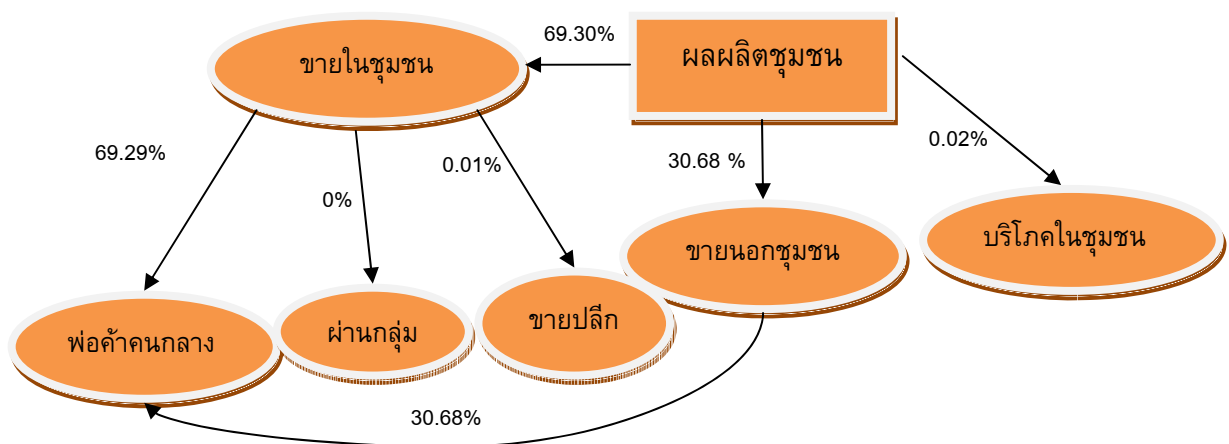
ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 17.97 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 2,404 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 10,406 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 52.42 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน ร้อยละ 46.46 และผลผลิตที่เหลือเป็นการขายปลีกนอกชุมชน และเก็บรักษาไว้ ดังภาพที่ 3.59

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.59 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

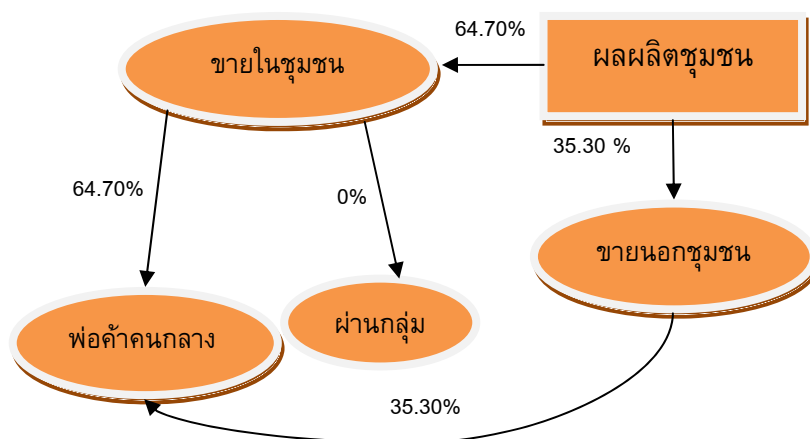
ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 29.19 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 3,888 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 11,548 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 69.29 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน ร้อยละ 30.68 ดังภาพที่ 3.60

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.60 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

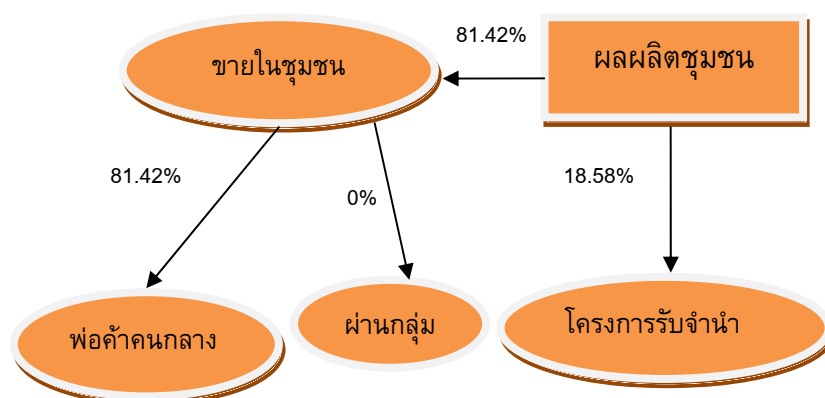
ตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 25.02 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 1,555 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 1,667 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 64.70 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ร้อยละ 35.30 ดังภาพที่ 3.61

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.61 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลยางโกน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองแวม อำเภอพรมพิราม มีสัดส่วนครัวเรือนในชุมชนมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์น้อยเพียงร้อยละ 2.79 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมด 359 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมดเพียง 270 ตัน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ของชุมชนจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 81.42 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน และเข้าร่วมโครงการรับจำนำข้าวโพดของรัฐบาล ร้อยละ 18.58 ดังภาพที่ 3.62

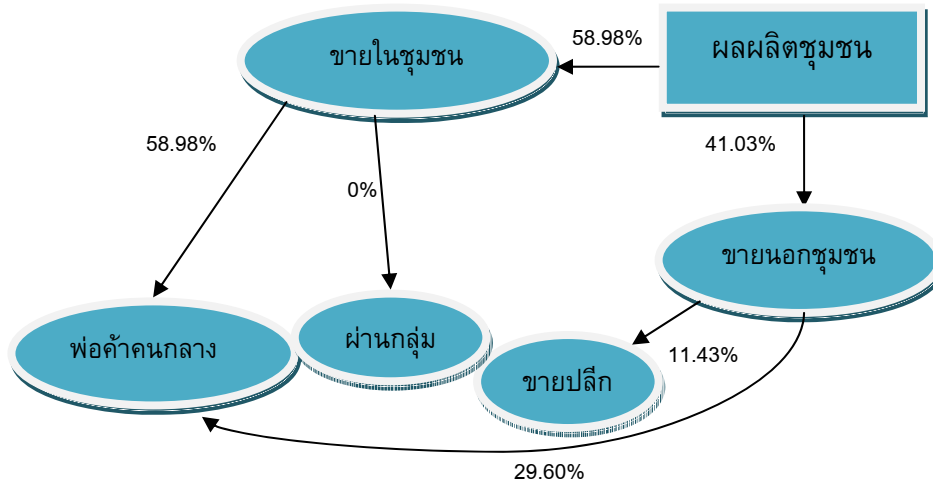

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.62 การจัดการผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตำบลหนองแวม อำเภอพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของจังหวัดพิษณุโลก

การผลิตมันสำปะหลังเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของชุมชนในอำเภอนครไทยและอำเภอชาติตระการ และบางชุมชนในอำเภอเมือง เมื่อพิจารณาการจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของชุมชน พบว่า การจัดการจัดผลผลิตมันสำปะหลังของชุมชนในนครไทยและอำเภอชาติตระการ ไม่แตกต่างกัน คือ จำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.98 รองลงมาคือ จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ร้อยละ 29.60 และขายผลผลิตเองนอกชุมชน ร้อยละ 11.43 ดังภาพที่ 3.63 โดยมีรายละเอียดการจัดการผลผลิตในแต่ละตำบล ดังนี้

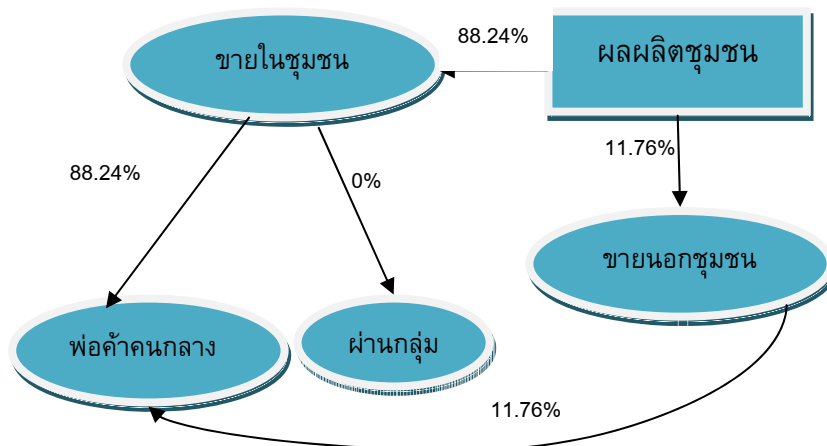

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.63 การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของจังหวัดพิษณุโลก

การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง ตำบลบ้านแยงและตำบลห้วยเหี้ย มีการปลูกมันสำปะหลังกันน้อย ผลผลิตจึงมีน้อย ทำให้การจัดการผลผลิตจะจำหน่ายผลผลิตทั้งหมดให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน ยกเว้นตำบลดอนทองจะจำหน่ายผลผลิตทั้งหมดเองนอกชุมชน

ตำบลบ้านพร้าว อำเภอพรหมพิราม เป็นตำบลหนึ่งที่มีการปลูกมันสำปะหลังในชุมชนเพียงร้อยละ 7.58 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกทั้งหมดในชุมชน 818 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 918 ตัน การจัดการผลผลิตเกษตรกรจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 88.24 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และผลผลิตอีกร้อยละ 11.76 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ดังภาพที่ 3.64

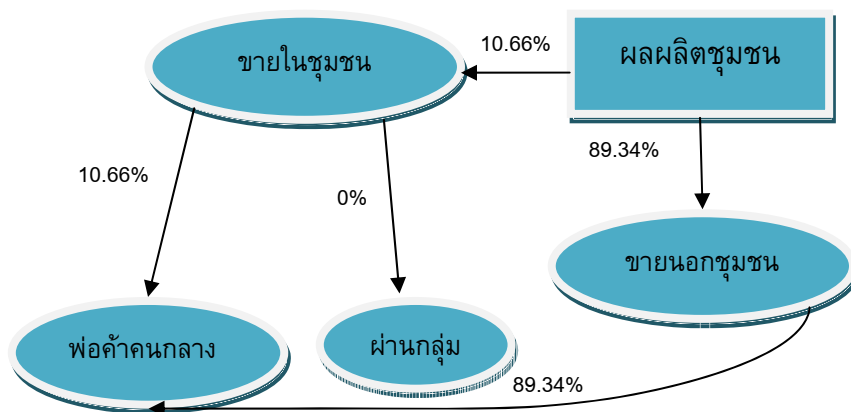
หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.64 การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีการปลูกมันสำปะหลังในชุมชนน้อยเพียงร้อยละ 4.06 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการปลูกทั้งหมดในชุมชน 1,555 ครัวเรือน มีผลผลิตทั้งหมด 1,184 ตัน การจัดการผลผลิต เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ

89.34 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และผลผลิตอีกร้อยละ 10.66 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน ดังภาพที่ 3.65

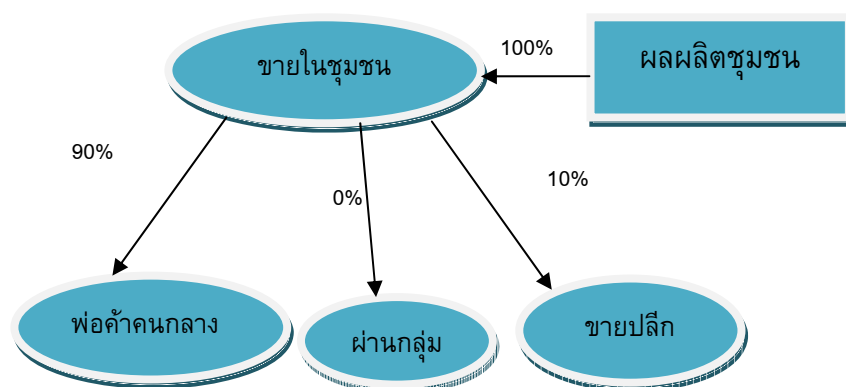
ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการเป็นอำเภอที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่มีการปลูกมันสำปะหลังมากกว่าอำเภออื่น คิดเป็นร้อยละ 11.44 ของครัวเรือนที่มีการปลูกพืชทั้งหมดในชุมชน มีผลผลิตรวมทั้งหมด 719 ตัน การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของอำเภอชาติตระการ พบว่า เกษตรกรจะจำหน่ายผลผลิตให้แก่พ่อค้าคนกลางในชุมชนทั้งหมด ส่วนอำเภอพรหมพิรามไม่พบการผลิตมันสำปะหลัง

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

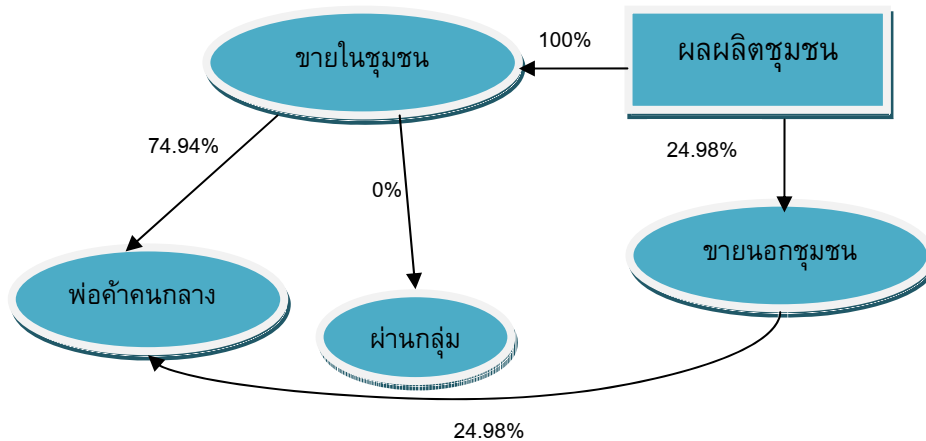
ภาพที่ 3.65 การจัดการผลผลิตมันสำปะหลังของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

การจัดการผลผลิตยางพารา มีเพียง 2 ตำบลที่ระบุการจัดการผลผลิตยางพารา คือ ตำบลบ้านแยง และตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย ซึ่งทั้งสองตำบลมีลักษณะการจัดการผลผลิตที่คล้ายกัน คือ ผลผลิตส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 90 และร้อยละ 74.94 ตามลำดับ (ภาพที่ 3.66 และภาพที่ 3.67) แต่มีการจัดการผลผลิตที่เหลื่อมแตกต่างกัน คือ ตำบลบ้านแยงจะขายผลผลิตอีกร้อยละ 10 เองในชุมชน ส่วนตำบลหนองกะท้าวจะจำหน่ายผลผลิตอีกร้อยละ 24.98 ให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

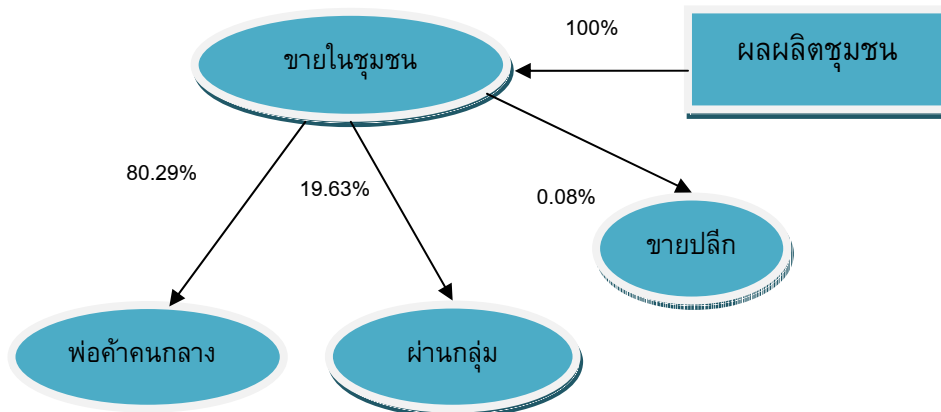
ภาพที่ 3.66 การจัดการผลผลิตยางพาราของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

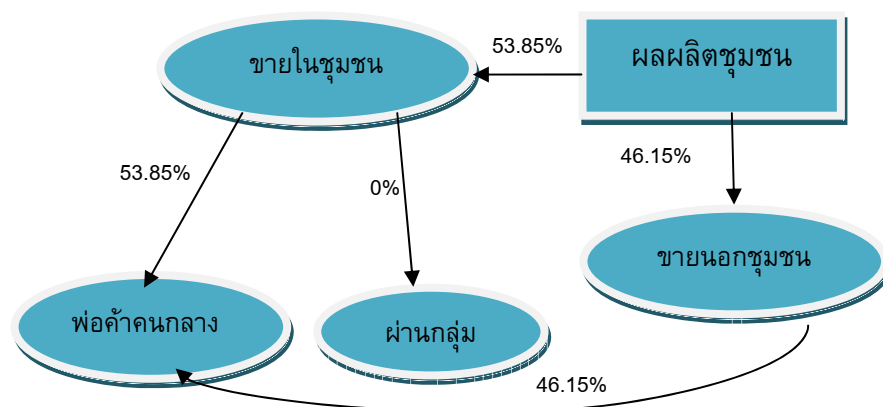
ภาพที่ 3.67 การจัดการผลผลิตยางพาราของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

การจัดการผลผลิตสับปะรด มีเพียง 2 ตำบลที่ระบุการจัดการผลผลิตสับปะรด คือ ตำบลบ้านแยง และตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย ซึ่งทั้งสองตำบลมีลักษณะการจัดการผลผลิตที่เหมือนกัน คือ ผลผลิตส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 80.29 และร้อยละ 53.85 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด ตามลำดับ (ภาพที่ 3.68 และ 3.69) แต่มีการจัดการผลผลิตที่เหลื่อมแตกต่างกัน คือ ตำบลบ้านแยงจะขายผลผลิตอีกร้อยละ 19.71 ขายผ่านกลุ่ม และการขายปลีกเอง ส่วนตำบลหนองกะท้าวจะจำหน่ายผลผลิตอีกร้อยละ 46.15 ให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.68 การจัดการผลผลิตสับปะรดของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

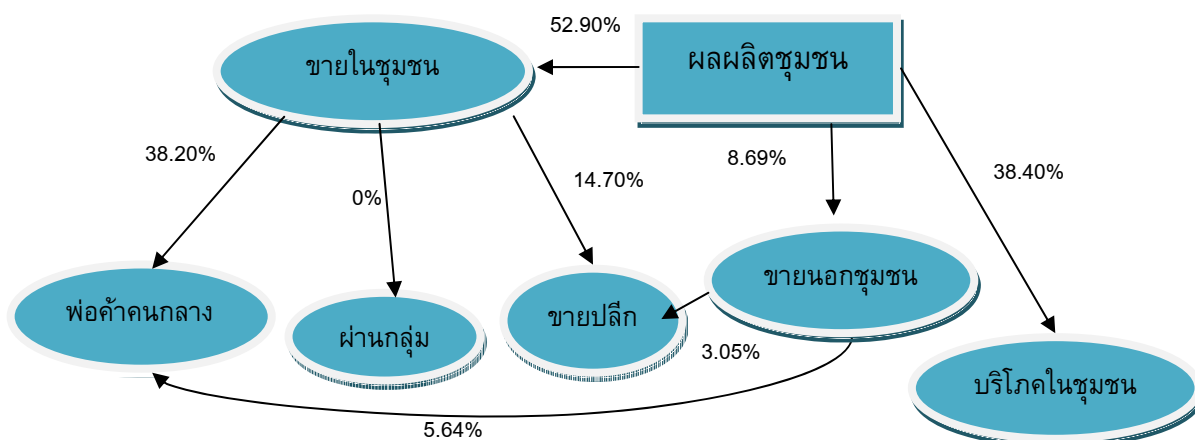
หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.69 การจัดการผลผลิตสับปะรดของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

การจัดการผลผลิตสัตว์ของจังหวัดพิษณุโลก

การเลี้ยงสัตว์ถือว่าเป็นอาชีพหลักและแหล่งรายได้ที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกรองจากการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือ ไก่ และโค โดยมีลักษณะการจัดการผลผลิตเช่นเดียวกับการจัดการผลผลิตพืช คือ ยังคงพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก (ร้อยละ 71.71 ของผลผลิตสัตว์ทั้งหมด) มีการเก็บไว้บริโภคในชุมชนร้อยละ 15.84 และมีการขายเองร้อยละ 12.01 โดยไม่พบการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิตสัตว์

จากการพิจารณาจำนวนไก่เนื้อที่เลี้ยงในชุมชนจังหวัดพิษณุโลก พบว่ามีการเลี้ยงในชุมชนของอำเภอเมืองมากที่สุดถึงร้อยละ 56.60 ของจำนวนไก่ที่เลี้ยงทั้งหมด รองลงมาคือ ชุมชนในอำเภอนครไทย (ร้อยละ 38.62) ในขณะที่ชุมชนในอำเภออื่นมีปริมาณการเลี้ยงไก่เพียงร้อยละ 4.53 ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนในอำเภอเมืองเป็นการเลี้ยงไก่ฟาร์มเพื่อเป็นอาชีพหลักและมีการจำหน่ายผลผลิตทั้งหมดให้กับพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก ซึ่งต่างจากชุมชนในอำเภออื่นที่เป็นการเลี้ยงไว้สำหรับบริโภคในชุมชนเป็นหลัก โดยแบ่งเป็นการบริโภคในชุมชนถึงร้อยละ 38.40 และขายผลผลิตเองร้อยละ 17.75 (ภาพที่ 3.70)

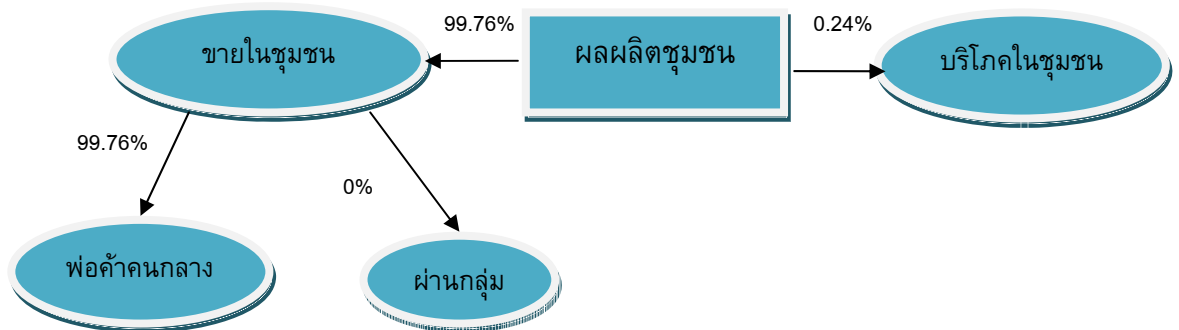

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.70 การจัดการผลผลิตไก่เนื้อของจังหวัดพิษณุโลก

รายละเอียดการจัดการผลผลิตไก่เนื้อแต่ละตำบลแสดงดังนี้

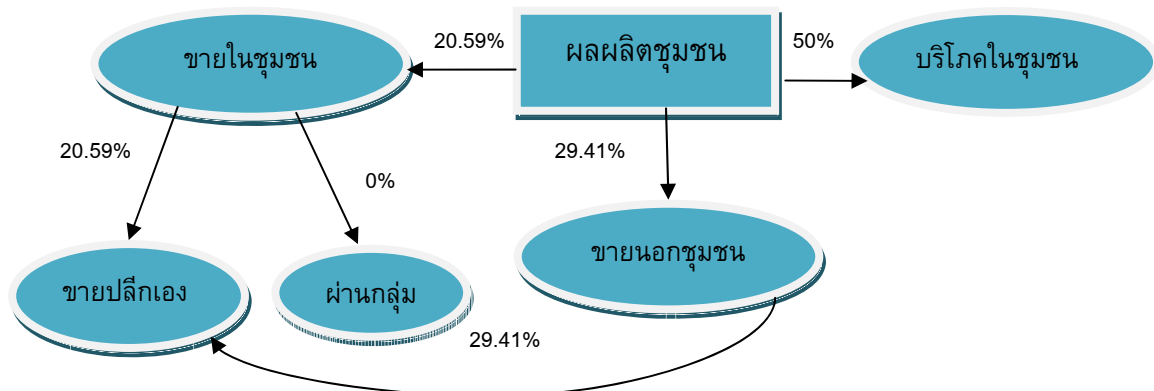
ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง มีการเลี้ยงไก่เนื้อทั้งหมด 190 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.58 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน ซึ่งเป็นการเลี้ยงเพื่อการค้าเป็นหลัก ทำให้การจัดการผลผลิตเป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางมากถึงร้อยละ 99.76 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และผลผลิตอีกร้อยละ 0.24 เป็นการบริโภคในชุมชน ดังภาพที่ 3.71

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.71 การจัดการผลผลิตไก่เนื้อของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

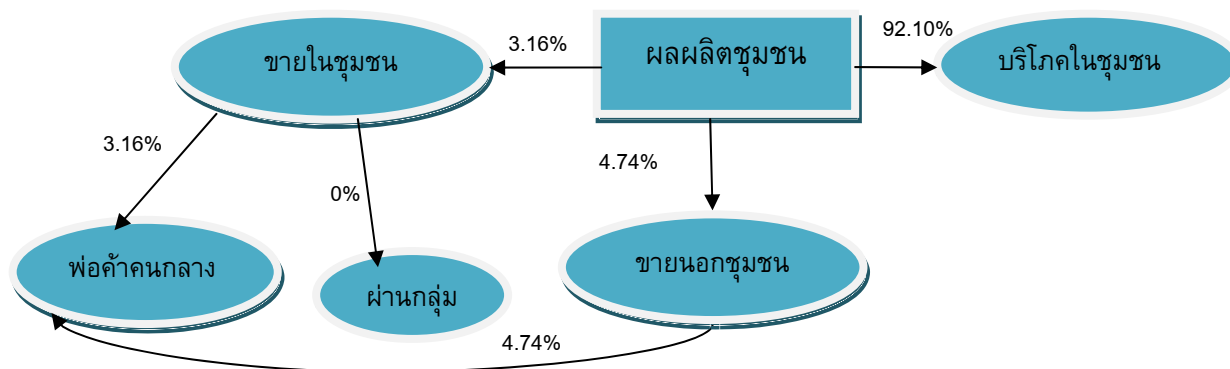
ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงไก่เนื้อทั้งหมด 77 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 16.31 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตของชุมชน คือ ผลผลิตร้อยละ 50 ใช้เพื่อบริโภคในชุมชน และผลผลิตอีกร้อยละ 50 เป็นการขายปลีกเองนอกและในชุมชน ร้อยละ 29.41 และ ร้อยละ 20.59 ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.72

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.72 การจัดการผลผลิตไก่เนื้อของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

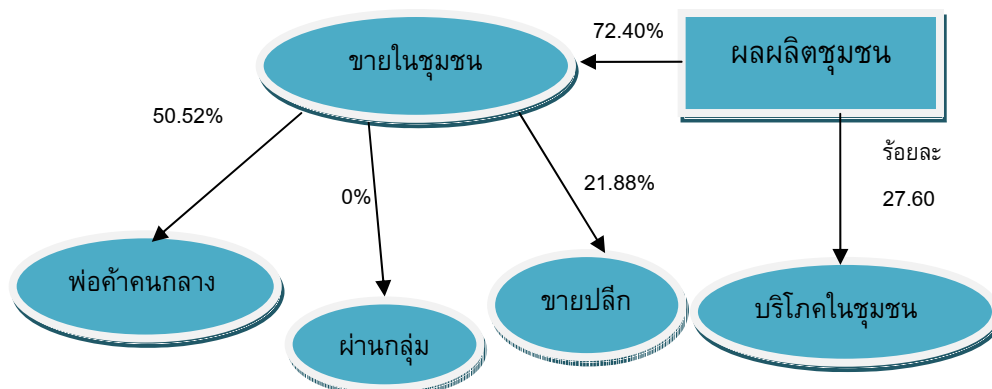
ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงไก่เนื้อทั้งหมด 378 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.43 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน ซึ่งเป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคเป็นหลัก ทำให้การจัดการผลผลิตเป็นการบริโภคในชุมชนมากถึงร้อยละ 92.10 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และผลผลิตอีกร้อยละ 7.90 เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน ดังภาพที่ 3.73

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.73 การจัดการผลผลิตไก่เนื้อของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

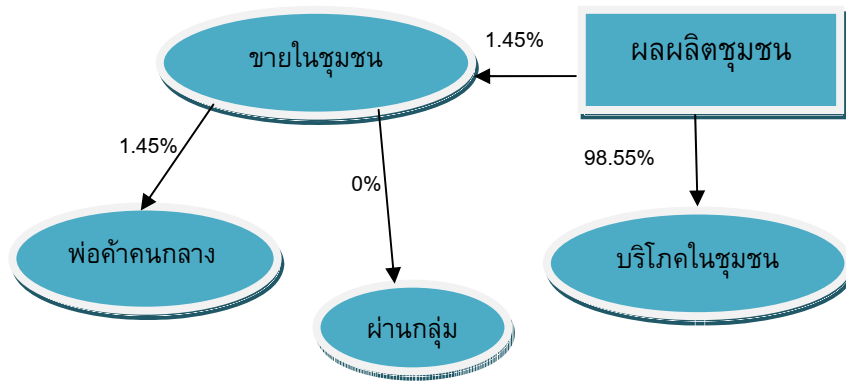
ตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย มีการเลี้ยงไก่เนื้อทั้งหมด 281 คิวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.61 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 50.52 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด ขายปลีกเองร้อยละ 21.88 และผลผลิตอีกร้อยละ 27.60 เป็นการบริโภคในชุมชน ดังภาพที่ 3.74

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.74 การจัดการผลผลิตไก่เนื้อของตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

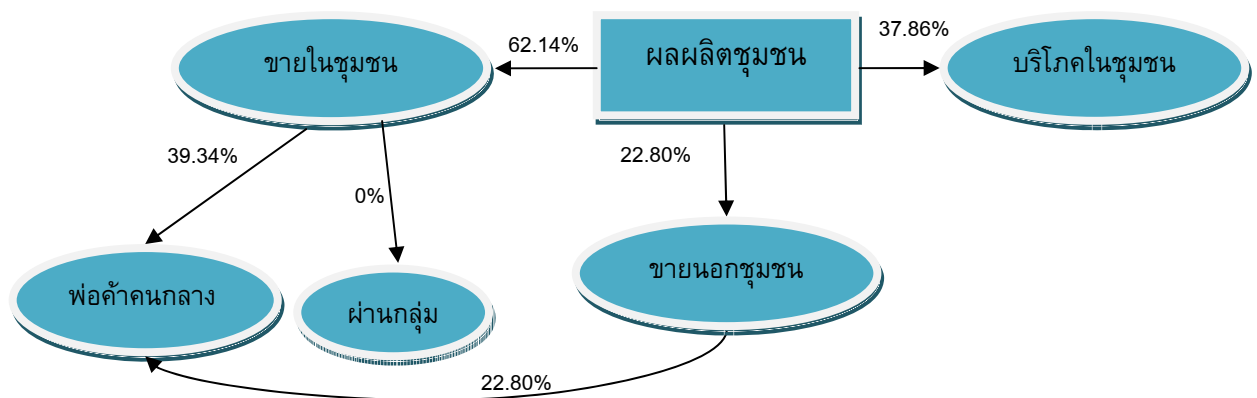
ตำบลบ้านพร้าว อำเภอ นครไทย มีการเลี้ยงไก่เนื้อทั้งหมด 281 คิวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.61 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การเลี้ยงไก่เนื้อในตำบลบ้านพร้าวเป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในชุมชนเป็นหลัก ทำให้ผลผลิตส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อบริโภคในชุมชนมากถึงร้อยละ 98.55 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และผลผลิตอีกร้อยละ 1.45 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน ดังภาพที่ 3.75

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.75 การจัดการผลผลิตไก่เนื้อของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงไก่เนื้อทั้งหมด 202 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.01 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 39.34 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด บริโภคในชุมชนร้อยละ 37.86 และผลผลิตอีกร้อยละ 22.80 จำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ดังภาพที่ 3.76

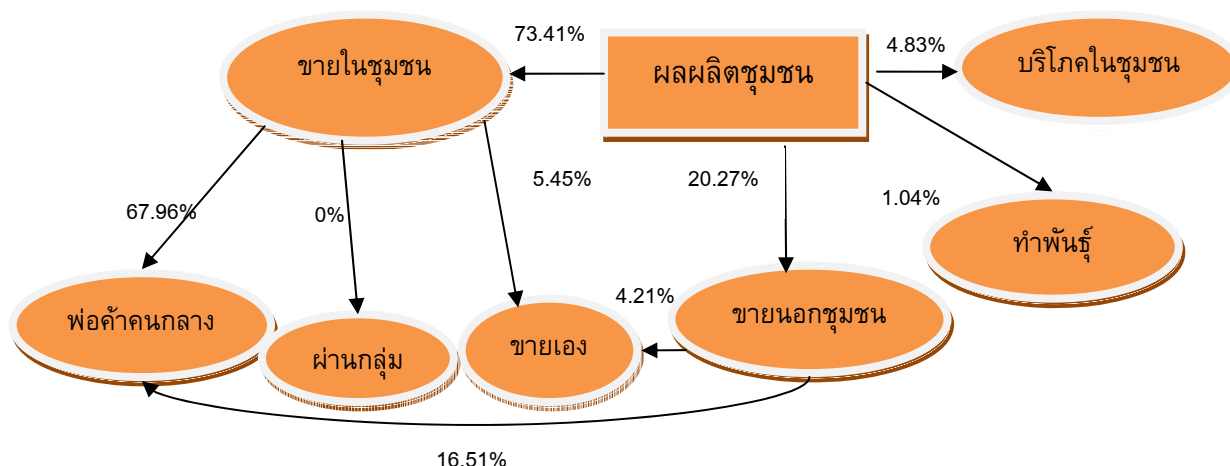

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.76 การจัดการผลผลิตไก่เนื้อของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

การจัดการผลผลิตโคเนื้อของจังหวัดพิษณุโลก

การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลกที่ช่วยเสริมรายได้จากการปลูกพืชของคนในชุมชน โดยเฉพาะอำเภอชาติตระการมีสัดส่วนครัวเรือนที่เลี้ยงโคเนื้อมากกว่าชุมชนในอำเภออื่น (ร้อยละ 47.21) การขายผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการขายให้กับพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน (ร้อยละ 84.47 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด) แบ่งเป็นพ่อค้าในชุมชนร้อยละ 67.96 และพ่อค้านอกชุมชนร้อยละ 16.51 ส่วนผลผลิตที่เหลือใช้เพื่อบริโภคในชุมชน และเก็บไว้ทำพันธุ์ (ภาพที่ 3.77)

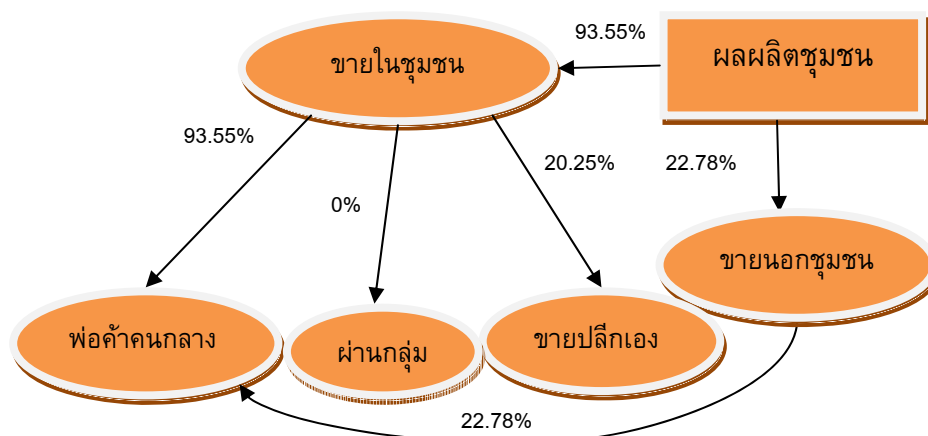

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.77 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของจังหวัดพิษณุโลก

รายละเอียดการจัดการผลผลิตโคเนื้อของแต่ละตำบลมีดังนี้

ตำบลบ้านป่า อำเภอมะนัง มีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด 38 คาร์วเรือน คิดเป็นร้อยละ 71.70 ของจำนวนคาร์วเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 93.55 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาเป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน (ร้อยละ 22.78) และผลผลิตที่เหลืออีกร้อยละ 20.25 เป็นการขายปลีกเองในชุมชน ดังภาพที่ 3.78

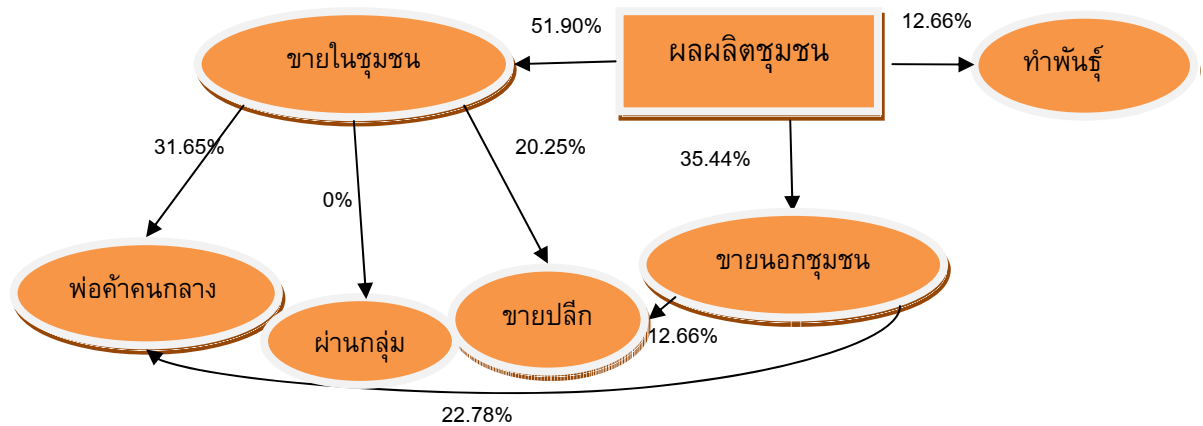

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.78 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลบ้านป่า อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด 325 คาร์วเรือน คิดเป็นร้อยละ 68.86 ของจำนวนคาร์วเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 31.65 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ การจำหน่ายให้กับ

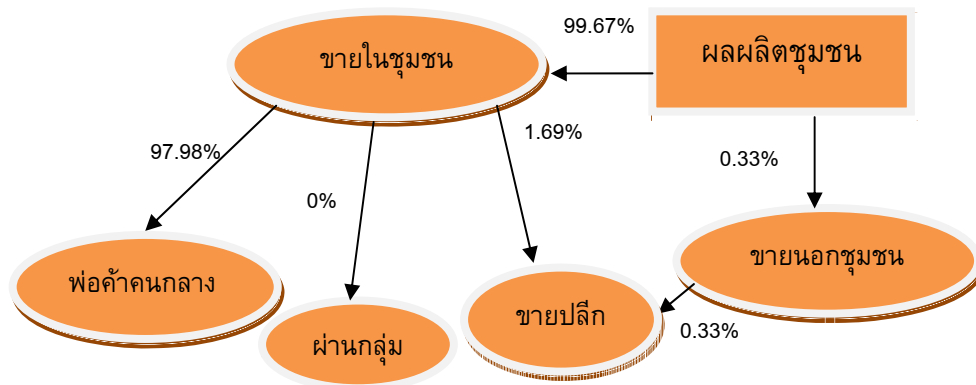
พ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ร้อยละ 22.78 ขายปลีกเองในชุมชน ร้อยละ 20.25 และผลผลิตอีกร้อยละ 12.66 เพื่อทำพันธุ์ ดังภาพที่ 3.79

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.79 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

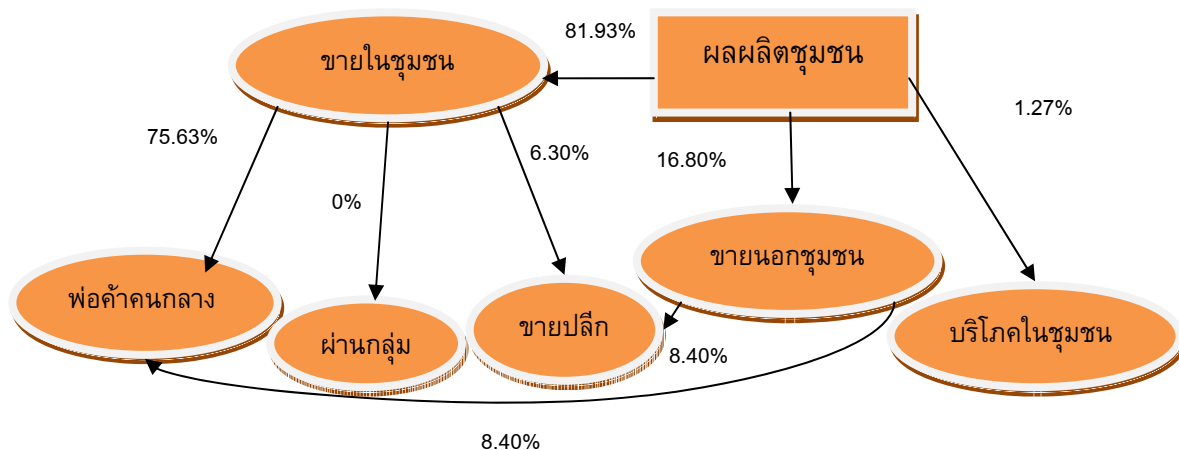
ตำบลนครไทย อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด 314 คิวรีเรือน คิดเป็นร้อยละ 39.65 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 97.98 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด ขายปลีกเองในชุมชน ร้อยละ 1.69 และผลผลิตอีกร้อยละ 0.33 เป็นการขายปลีกนอกชุมชน ดังภาพที่ 3.80

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.80 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด 67 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.41 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 75.63 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ การจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน (ร้อยละ 8.40) ขายปลีกเองนอกและในชุมชน ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.81

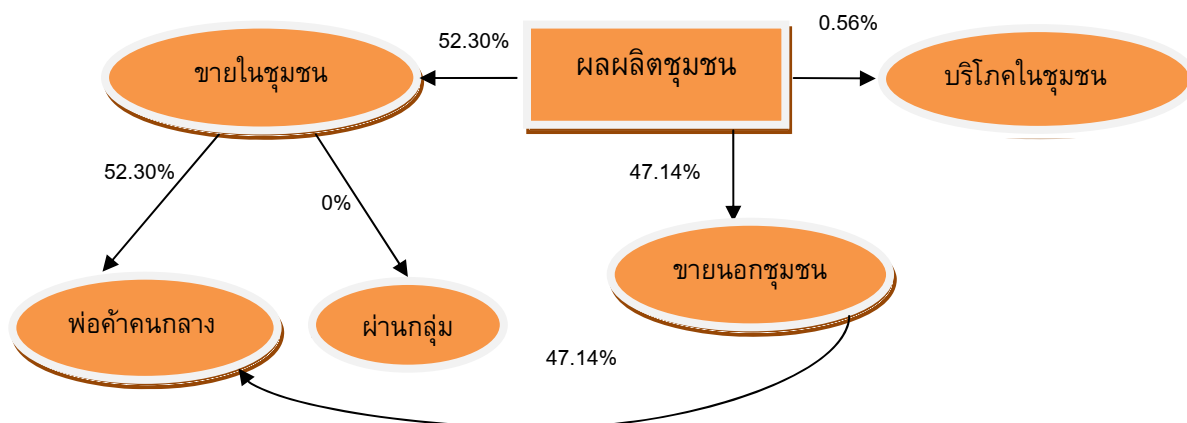

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.81 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงโคเนื้อน้อยเพียง 8 คาร์วเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.41 ของจำนวนคาร์วเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตเป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนทั้งหมด

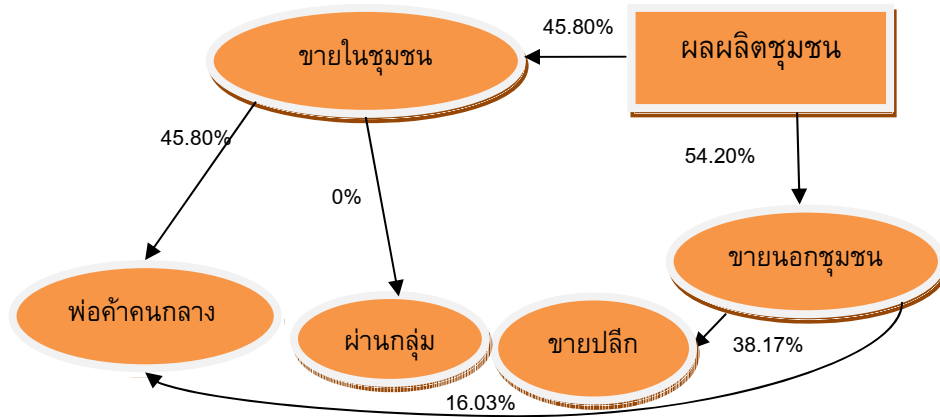
ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด 44 คาร์วเรือน คิดเป็นร้อยละ 10.63 ของจำนวนคาร์วเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 52.30 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ การจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน (ร้อยละ 47.14) และผลผลิตอีกร้อยละ 0.56 เพื่อบริโภคในชุมชน ดังภาพที่ 3.82

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.82 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

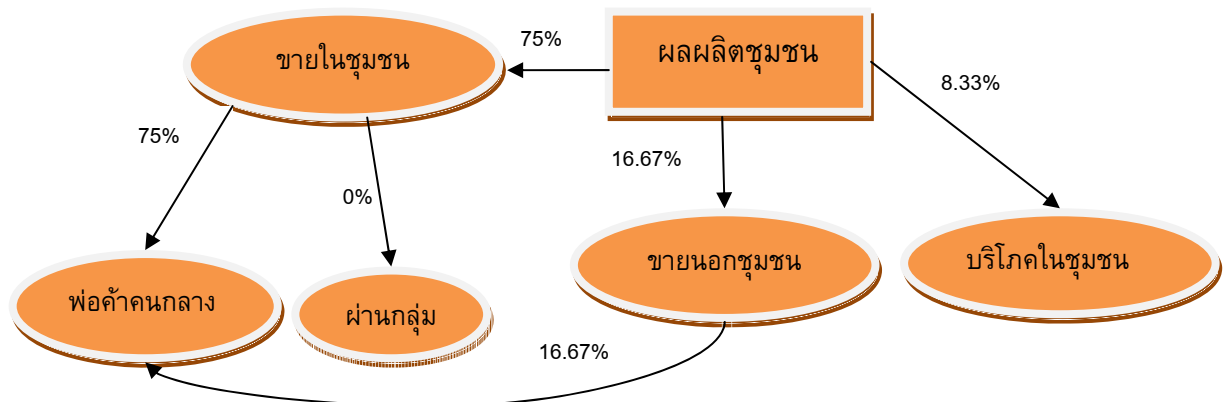
ตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด 83 คาร์วเรือน คิดเป็นร้อยละ 39.65 ของจำนวนคาร์วเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 45.80 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ การขายปลีกนอกชุมชน ร้อยละ 38.17 และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง ดังภาพที่ 3.83

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.83 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

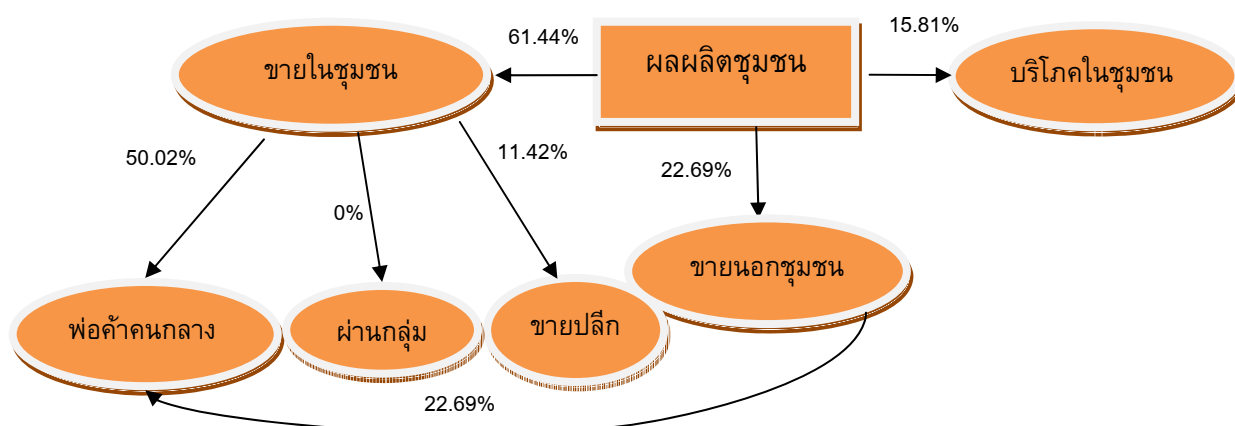
ตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด 95 คาร์วเรือน คิดเป็นร้อยละ 62.50 ของจำนวนคาร์วเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 75.00 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ การจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ร้อยละ 16.67 และผลผลิตอีกร้อยละ 8.33 เป็นการบริโภคในชุมชน ดังภาพที่ 3.84

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.84 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

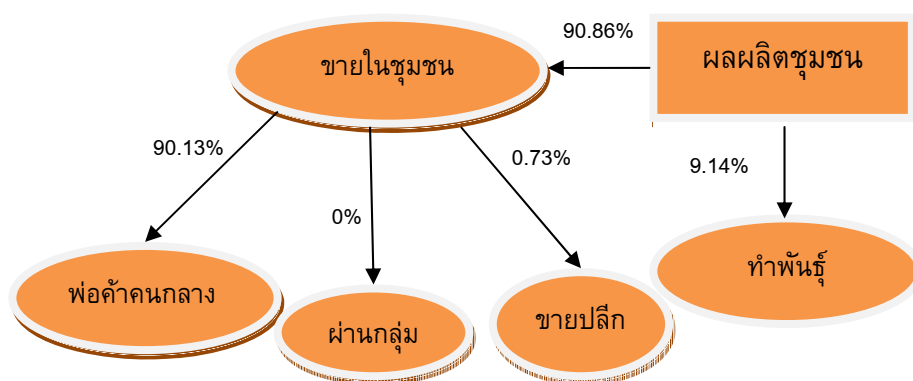
ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด 45 คาร์วเรือน คิดเป็นร้อยละ 11.63 ของจำนวนคาร์วเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 50.02 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ การจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน ร้อยละ 22.69 บริโภคในชุมชน และการขายปลีกนอกชุมชน ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.85

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.85 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลวังมั่ง อำเภอพหลิมพิราม มีการเลี้ยงโคเนื้อเพียงอย่างเดียว จำนวน 18 คัวเรือน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนร้อยละ 90.13 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ ทำพันธุ์ ร้อยละ 9.14 และผลผลิตอีกร้อยละ 0.73 เป็นการขายปลีกในชุมชน ดังภาพที่ 3.86

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

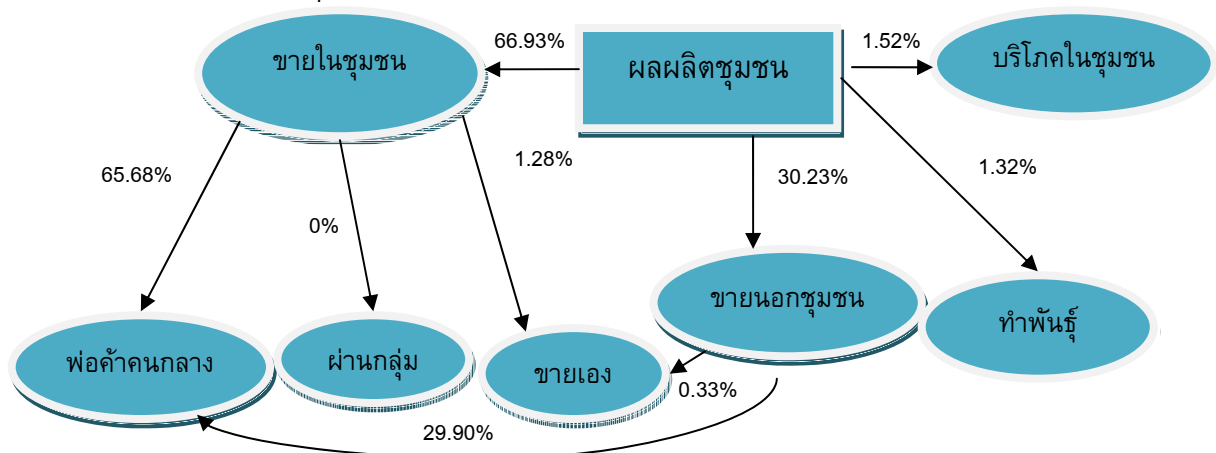
ภาพที่ 3.86 การจัดการผลผลิตโคเนื้อของตำบลวังมั่ง อำเภอพหลิมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองแถม อำเภอพหลิมพิราม มีการเลี้ยงโคเนื้อน้อยเพียง 8 คัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.30 ของจำนวนคัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตเป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชนทั้งหมด

การจัดการผลผลิตกระบือของจังหวัดพิษณุโลก

การเลี้ยงกระบือเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่สำคัญของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลกที่ช่วยเสริมรายได้จากการปลูกพืชของคัวในชุมชน โดยเฉพาะอำเภอลาดยาวมีการมีสัดส่วนคัวเรือนที่เลี้ยงกระบือมากกว่าชุมชนในอำเภออื่น (ร้อยละ 18.12) การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่จะขายให้กับพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน (ร้อยละ 95.58 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด) แบ่งเป็นพ่อค้าในชุมชนร้อยละ 65.68 และพ่อค้านอกชุมชนร้อยละ 30.23 บริโภคในชุมชน ร้อยละ 1.52 และเก็บไว้ทำพันธุ์ ร้อยละ 1.32 (ภาพที่ 3.87)

โดยไม่พบการจำหน่ายผลผลิตกระบือผ่านกลุ่มของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก และมีการขายผลผลิตเองไม่ถึงร้อยละ 0.5 ซึ่งแสดงถึงการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการผลผลิตกระบือของชุมชนมีน้อย พึ่งพาพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชนเป็นหลัก

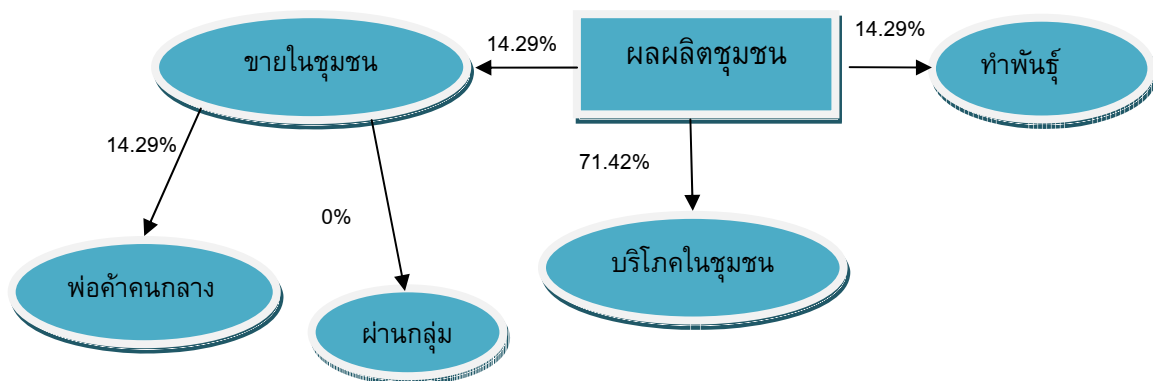

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.87 การจัดการผลผลิตกระบือของจังหวัดพิษณุโลก

รายละเอียดการจัดการผลผลิตกระบือของแต่ละตำบลมีดังนี้

ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง มีการเลี้ยงกระบือ จำนวน 40 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 12.12 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน ซึ่งเป็นการเลี้ยงเพื่อการบริโภคในชุมชน ทำให้การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่ใช้เพื่อการบริโภคในชุมชนมากถึงร้อยละ 71.42 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และผลผลิตที่เหลือจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนและทำพันธุ์ในสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 14.29 ดังภาพที่ 3.88

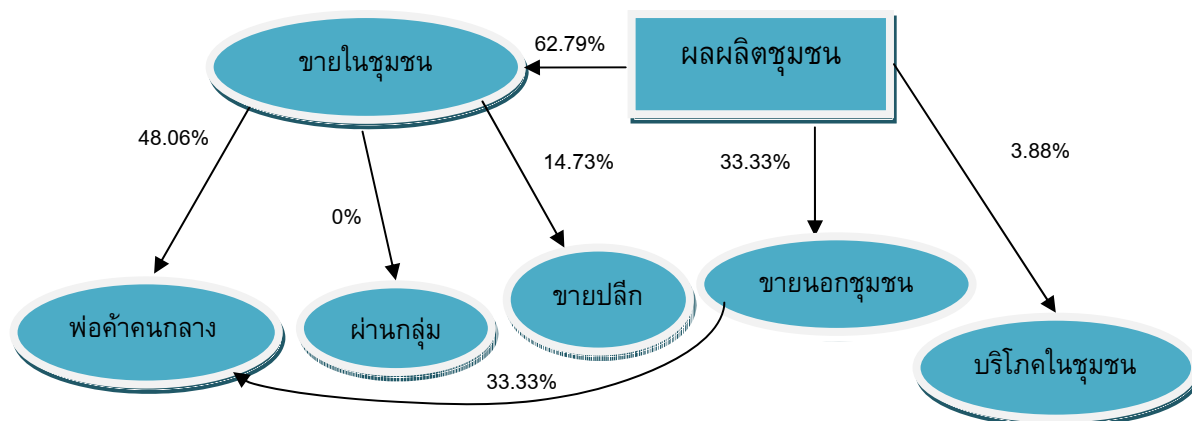

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.88 การจัดการผลผลิตกระบือของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงกระบือ จำนวน 38 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 8.05 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 48.06 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด รองลงมาคือ การจำหน่าย

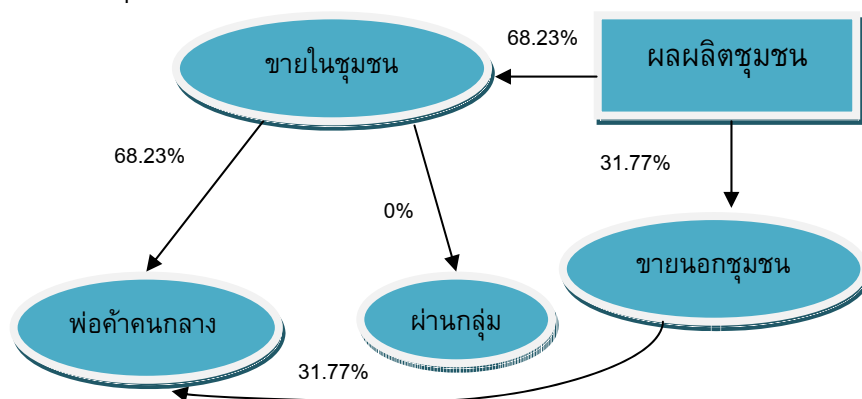
ให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน (ร้อยละ 33.33) ขายปลีกเองในชุมชน และบริโภคในชุมชน ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.89

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.89 การจัดการผลผลิตกระป๋องของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

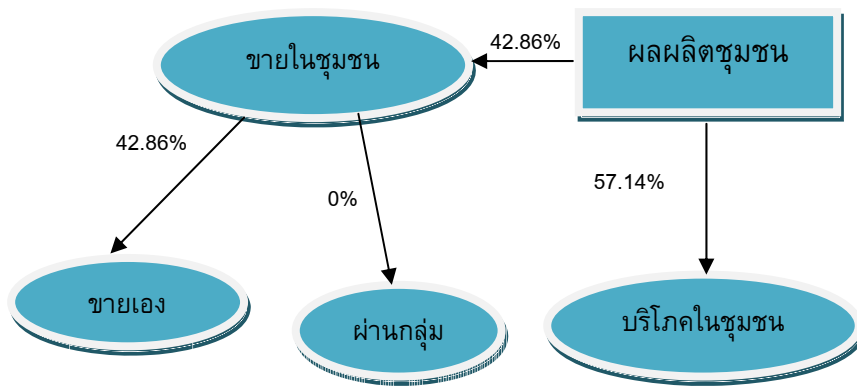
ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงกระบือ จำนวน 113 คัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 14.18 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 68.23 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน (ร้อยละ 31.77) ดังภาพที่ 3.90

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

ภาพที่ 3.90 การจัดการผลผลิตกระป๋องของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงกระบือ จำนวน 38ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 9.18 ของจำนวนครัวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตส่วนใหญ่เป็นการบริโภคในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 57.14 ของจำนวนผลผลิตทั้งหมด และจำหน่ายผลผลิตเองในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ดังภาพที่ 3.91

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนผลผลิตทั้งหมดในชุมชน

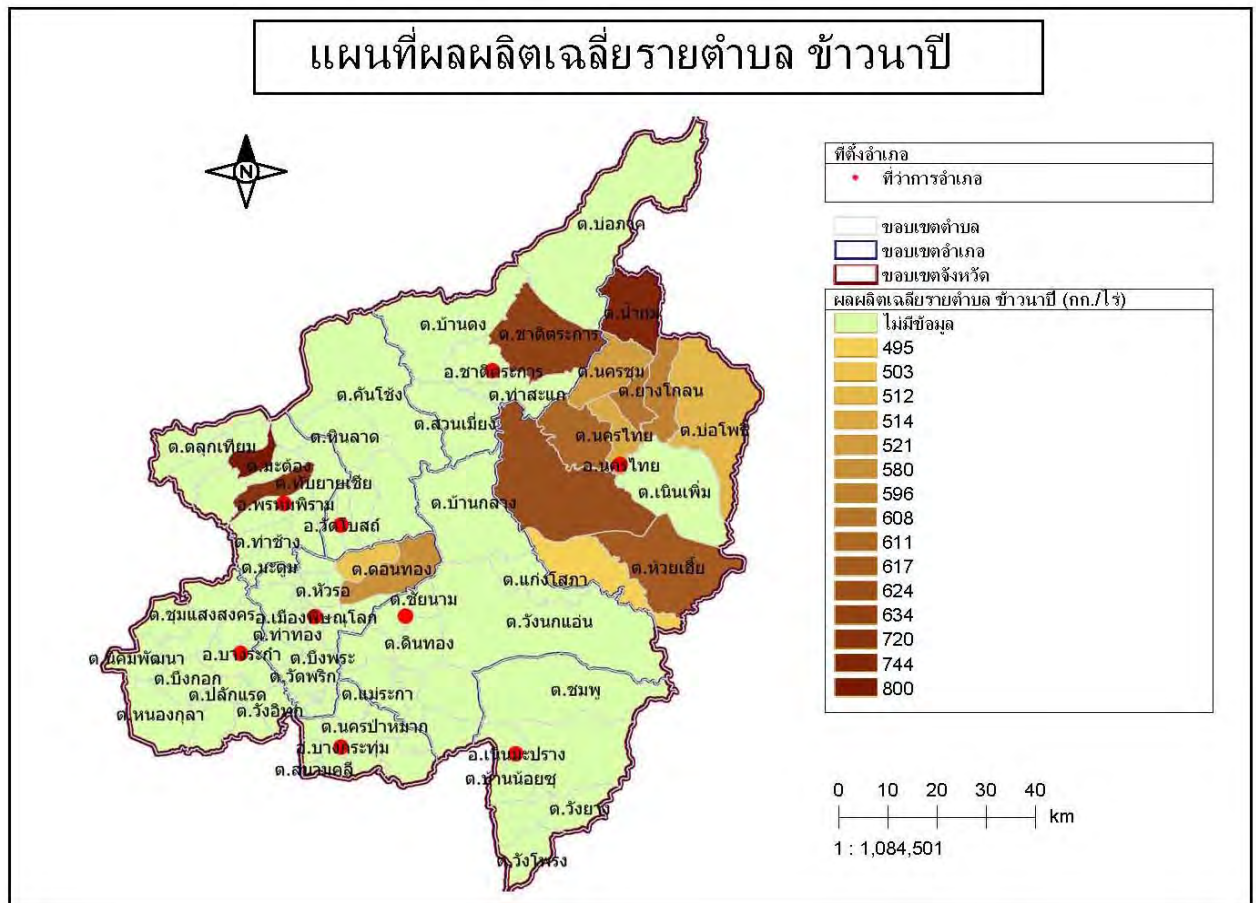
ภาพที่ 3.91 การจัดการผลผลิตกระบือของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย มีการเลี้ยงกระบือ จำนวน 31 คัรวเรือน คิดเป็นร้อยละ 36.47 ของจำนวนคัรวเรือนที่มีการเลี้ยงสัตว์ทั้งหมดในชุมชน การจัดการผลผลิตโดยการจำหน่ายผลผลิตทั้งหมดให้กับพ่อค้าคนกลางนอกชุมชน เช่นเดียวกับตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย ส่วนตำบลยางโกลน อำเภอนครไทย จำหน่ายผลผลิตกระบือทั้งหมดให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชน

3.3.2 การกระจายของผลผลิตและแหล่งรับซื้อผลผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

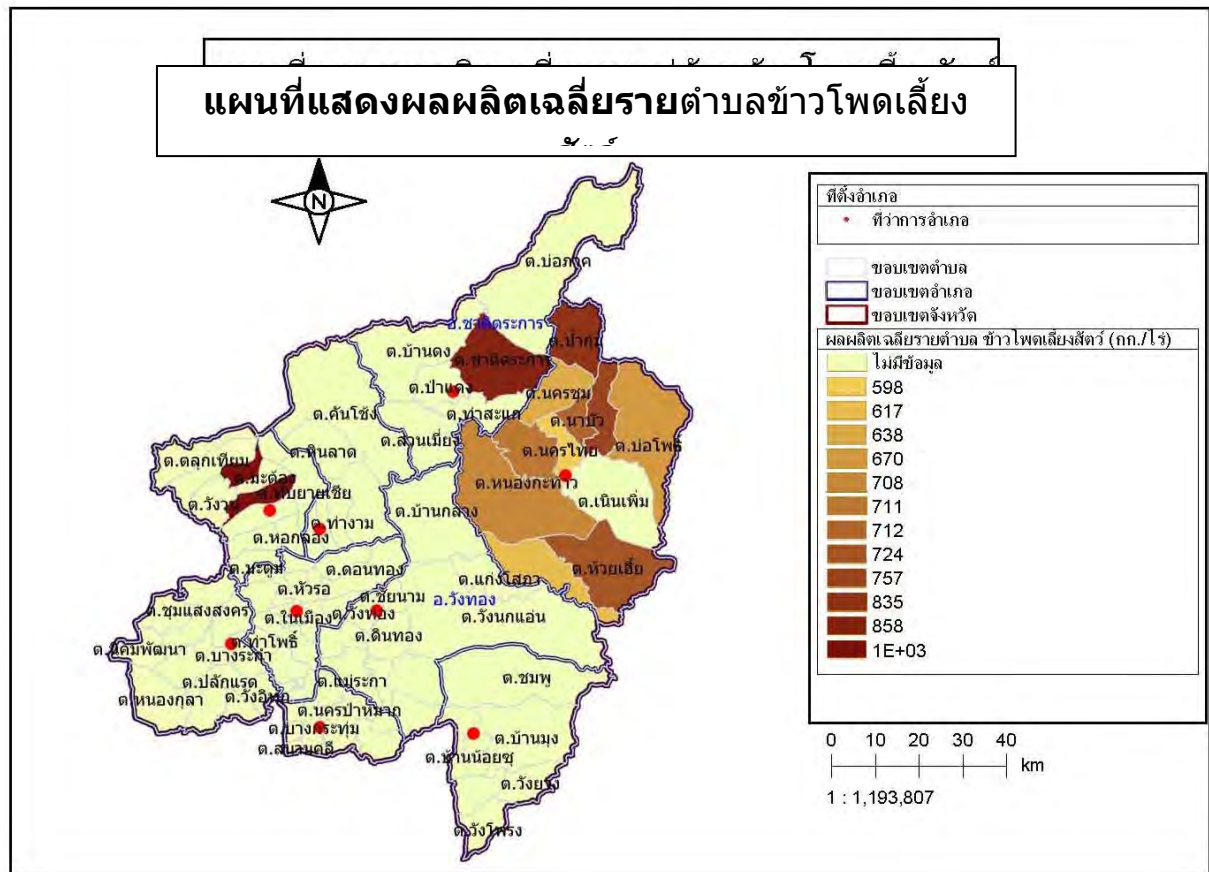
การกระจายของผลผลิตจังหวัดพิษณุโลก แสดงโดยใช้แผนที่ (GIS) แสดงจำนวนผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของแต่ละตำบล สีเข้มแทนผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูง และสีอ่อนแสดงผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำรวมทั้งระบุจำนวนปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชหลักที่สำคัญของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่ศักยภาพในการผลิตพืชแต่ละชนิด ทำให้ชุมชนเห็นศักยภาพการผลิตของตนเองและชุมชนอื่น ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีแรงกระตุ้นในการเพิ่มผลผลิตภาพของตนเองให้สูงขึ้นโดยสามารถไปเรียนรู้วิธีการผลิตจากชุมชนอื่นที่มีผลผลิตภาพที่สูงกว่า นอกจากนี้ยังทราบถึงความใกล้เคียงของที่ตั้งที่จะเดินทางไปเรียนรู้ และการไปรับซื้อผลผลิตสำหรับชุมชนที่จะจัดตั้งแหล่งรับซื้อผลผลิตเกษตรในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาการกตราคาจากพ่อค้าคนกลาง โดยสามารถดูเชื่อมโยงกับการกระจายของแหล่งรับซื้อผลผลิตในชุมชนร่วมด้วย

เมื่อพิจารณาการกระจายผลผลิตข้าวของชุมชนตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลก 15 ตำบลใน 4 อำเภอ โดยตำบลวังม่วง อำเภอพรหมพิราม มีผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่สูงสุด 800 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงคือตำบลน้ำกุ่ม (743.75 กิโลกรัมต่อไร่) และตำบลหนองแวม อำเภอพรหมพิราม จำนวน 720 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนตำบลบ้านแยงและตำบลบ่อโพธิ์ มีผลผลิตเฉลี่ยข้าวต่อไร่ค่อนข้างต่ำ คือ 495 กิโลกรัม ดังภาพที่ 3.92

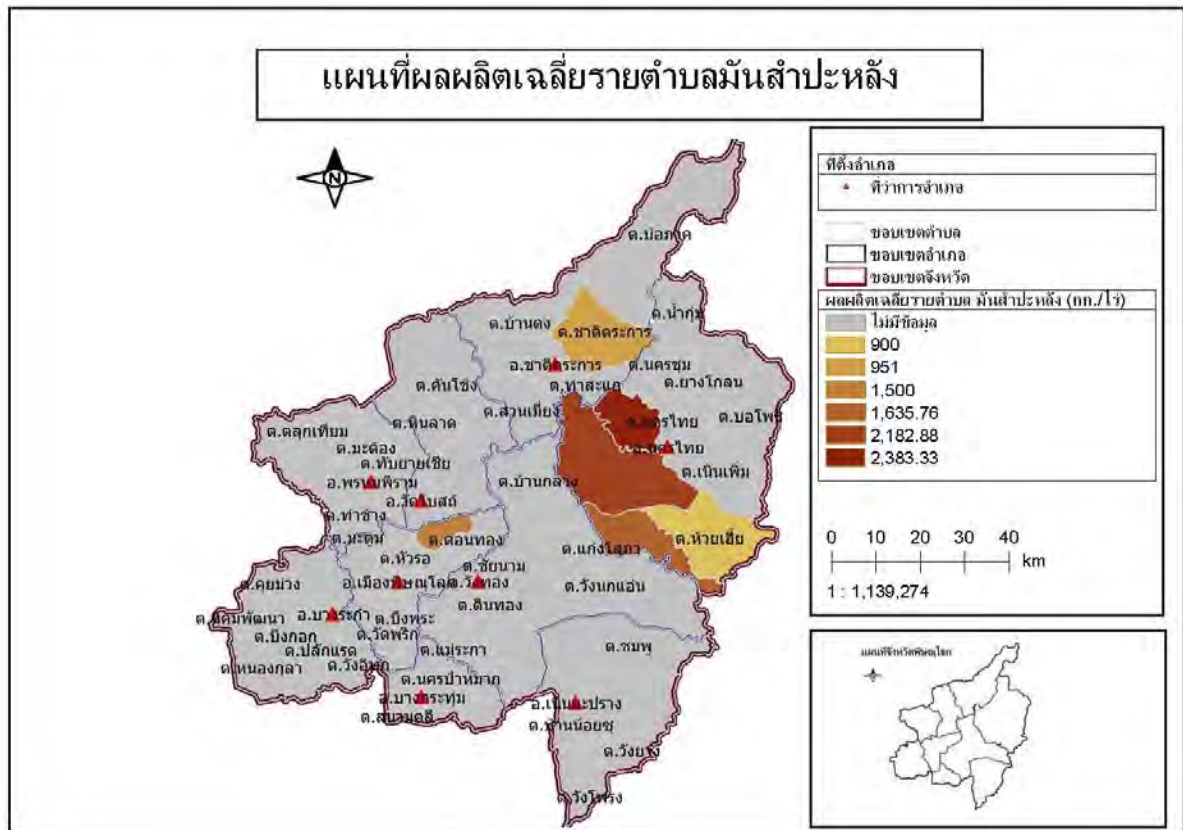
ภาพที่ 3.92 ระดับผลผลิตเฉลี่ยข้าวของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พบการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ใน 13 ตำบลตัวอย่าง จาก 3 อำเภอ ยกเว้น ตำบลดอนทองและตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง โดยตำบลที่มีผลผลิตเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ตำบลตำบลม่วงหม่องและตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จำนวน 1,000 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาคือ ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ (857.71 กิโลกรัมต่อไร่) ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอชาติตระการ (835.17 กิโลกรัมต่อไร่) และตำบลยางโกน (757.29 กิโลกรัมต่อไร่) ตามลำดับ และตำบลนครไทย อำเภอนครไทยมีผลผลิตต่ำสุดจำนวน 598.43 กิโลกรัมต่อไร่ ดังภาพที่ 3.93

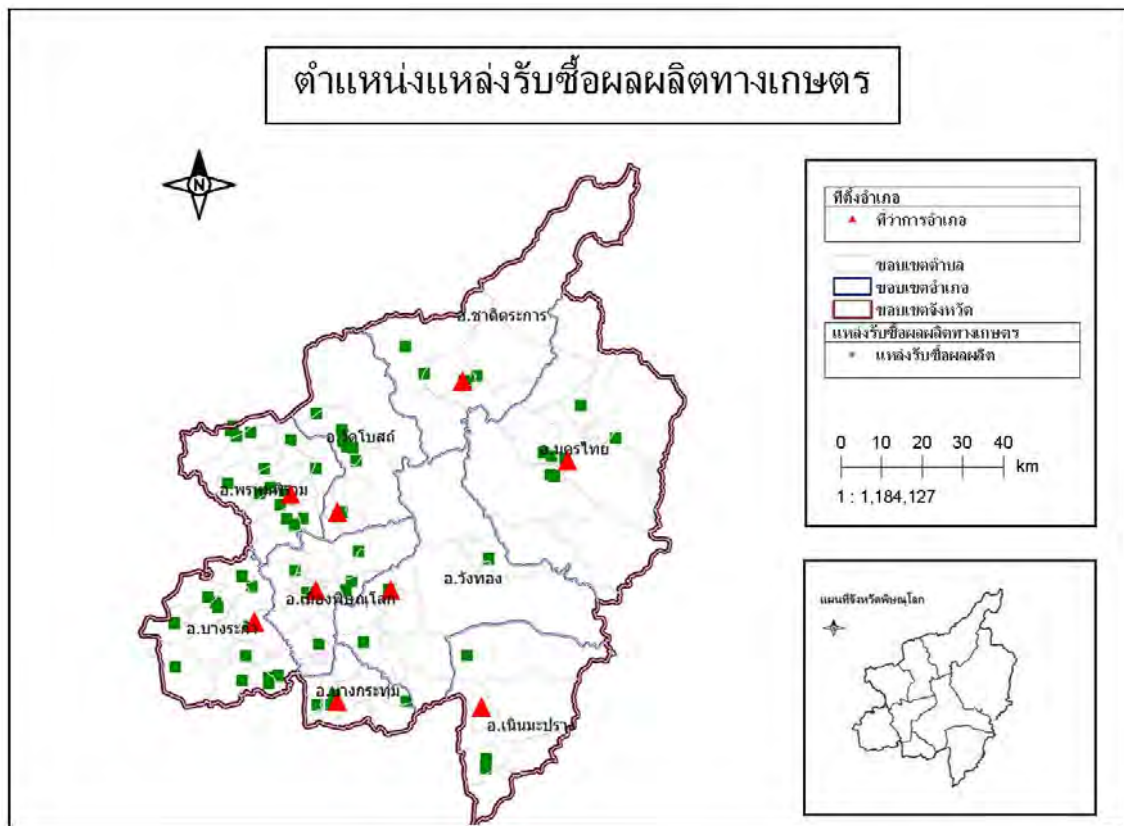
ภาพที่ 3.93 ระดับผลผลิตเฉลี่ยข้าวโพดของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

มันสำปะหลังเป็นพืชหลักอันดับที่สามของจังหวัดพิษณุโลก ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเกษตรกรตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลก แสดงการกระจายตัวของผลผลิตใน 6 ตำบล 3 อำเภอ (ตำบลนครไทย ตำบลห้วยเหี้ย ตำบลบ้านพร้าว ตำบลหนองกะท้าว ในอำเภอนครไทย ตำบลชาติตระการ ตำบลดอนทอง ในอำเภอเมือง) โดยตำบลนครไทยมีผลผลิตเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 2,383.33 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนผลผลิตเฉลี่ยต่ำสุดพบที่ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย เพียง 900 กิโลกรัมต่อไร่ ดังภาพที่ 3.94

ภาพที่ 3.94 ระดับผลผลิตเฉลี่ยสำปะหลังของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

สำหรับการกระจายตัวของแหล่งรับซื้อผลผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก (ไม่รวมพ่อคนกลางที่ไม่มีแหล่งรับซื้อชัดเจน) แต่ละตำแหน่งจะแสดงถึงร้านค้า โรงงาน หรือโรงสี ที่รับซื้อผลผลิตทางเกษตรของชุมชน (สัญลักษณ์ สีเหลี่ยมสีเขียว) โดยจะระบุชื่อแหล่งรับซื้อ ชนิดพืชและปริมาณผลผลิตที่รับซื้อ ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญให้กับเกษตรกรเพื่อเพิ่มทางเลือกในการเลือกแหล่งจำหน่ายผลผลิตที่ราคาเป็นธรรมและประหยัดค่าขนส่ง นอกจากนี้ยังสามารถเชื่อมโยงการกระจายผลผลิตและแหล่งรับซื้อผลผลิต เพื่อให้เห็นถึงความใกล้เคียงของแหล่งผลิตกับแหล่งรับซื้อผลผลิตเพื่อเป็นข้อมูลให้กับชุมชนได้ตัดสินใจในการเลือกแหล่งจำหน่ายผลผลิต โดยในจังหวัดพิษณุโลกมีการกระจายแหล่งรับซื้อผลผลิตมากในอำเภอพหลมพิราม และอำเภอเมือง ส่วนอำเภออื่นมีการกระจายค่อนข้างน้อย ดังภาพที่ 3.95

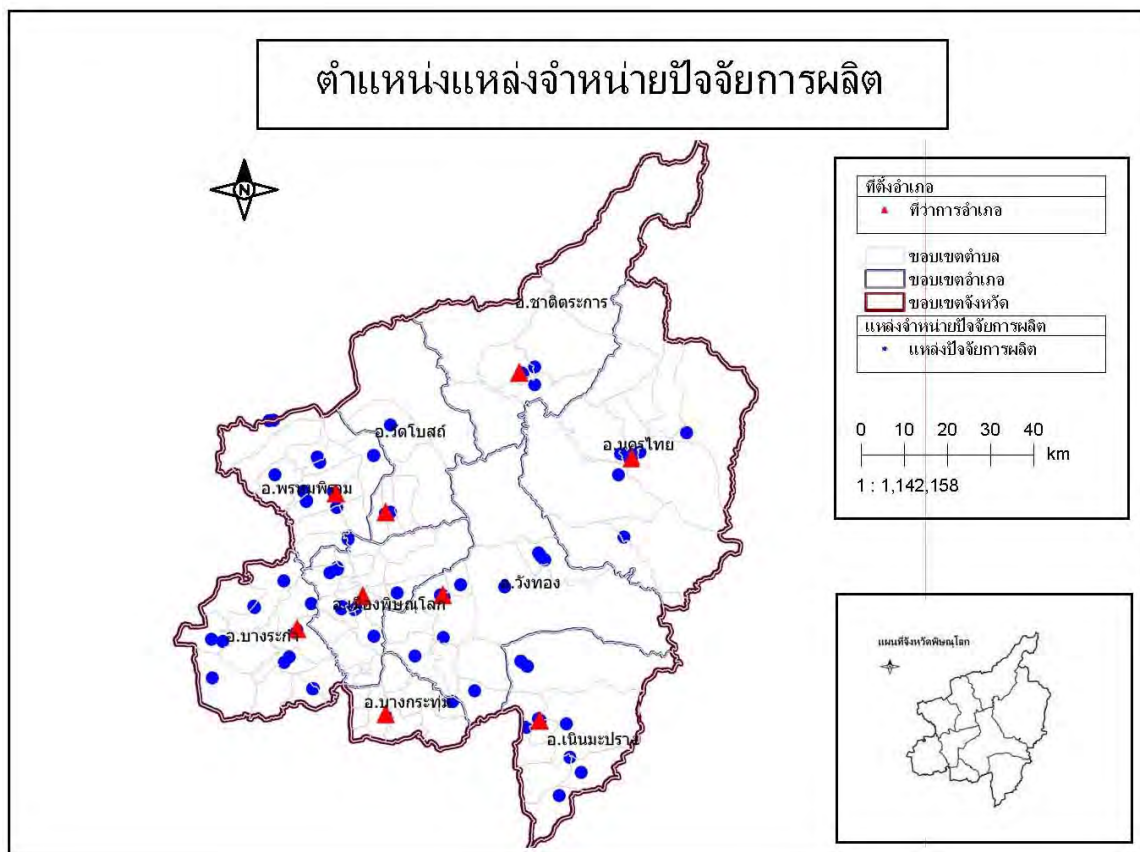

ภาพที่ 3.95 การกระจายของแหล่งรับซื้อผลผลิตของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

3.4 การกระจายตัวของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตจังหวัดพิษณุโลก

3.4.1 การกระจายตัวของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของชุมชน

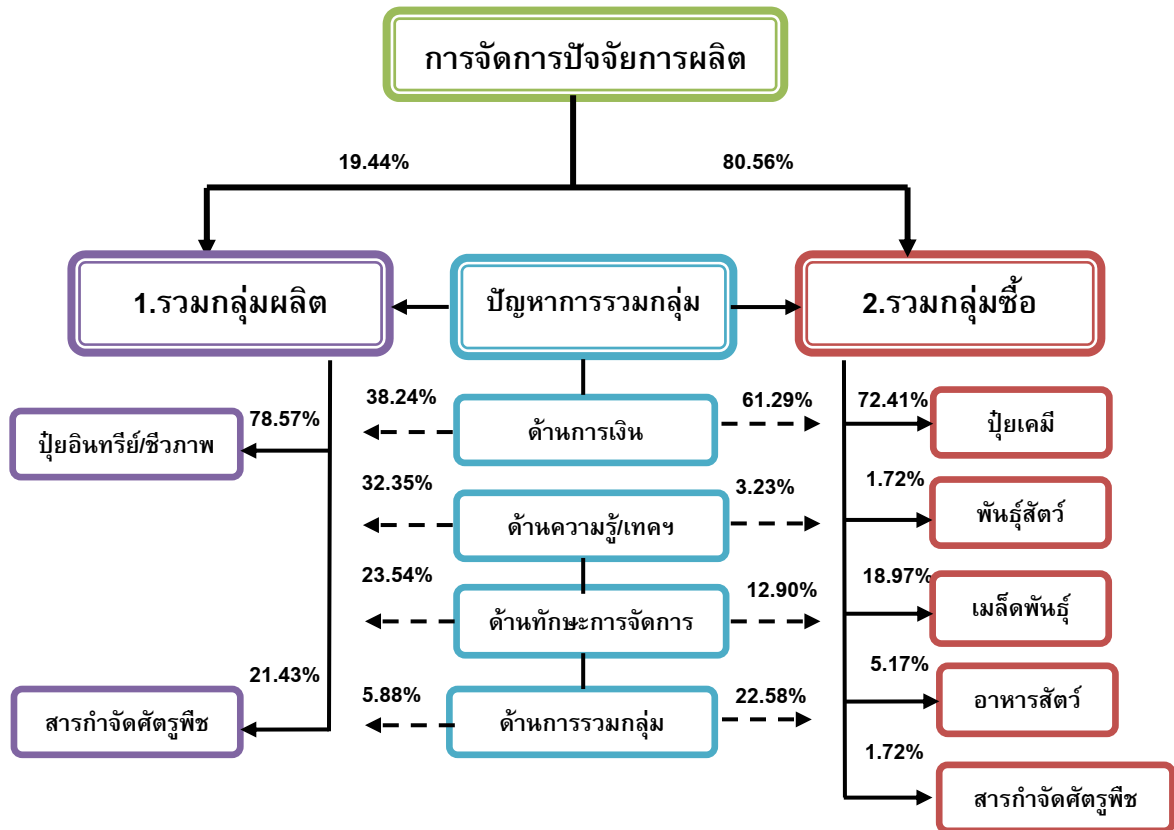
การกระจายตัวของวัตถุดิบ/ปัจจัยการผลิตที่ใช้ในการผลิตของชุมชน แสดงโดยใช้แหล่งจำหน่ายวัตถุดิบในชุมชน โดยจุดวงกลมสีเขียวเข้มแสดงถึงตำแหน่งของแหล่งวัตถุดิบ รวมทั้งในแต่ละตำแหน่งก็จะระบุชนิดของปัจจัยการผลิตที่จำหน่าย ซึ่งการกระจายของแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบจะกระจายตัวอย่างในทุกชุมชน ซึ่งจะจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ และปุ๋ยยาเป็นหลัก ชุมชนที่มีการผลิตเกษตรมากก็จะพบแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบมาก เช่น อำเภอพรหมพิราม มีแหล่งจำหน่ายวัตถุดิบจำนวนมากกว่าอำเภออื่น รองลงมาคือ อำเภอบางระกำ และอำเภอเมืองพิษณุโลก เป็นต้น (ภาพที่ 3.96) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวช่วยเพิ่มทางเลือกในการจัดหาปัจจัยการผลิต ที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ทั้งในด้านต้นทุน ค่าขนส่ง ค่าเดินทาง คุณภาพและราคาที่ยุติธรรม ซึ่งนำไปสู่การลดต้นทุนการผลิตเกษตรของชุมชนอีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 3.96 การกระจายตัวของแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิตของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

3.4.2 บทบาทของกลุ่มเพื่อพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต

เมื่อพิจารณาการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต มีปัญหาด้านการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากมีความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลหลายด้าน อย่างไรก็ตาม ข้อมูลบางส่วนสามารถนำมาวิเคราะห์บทบาทของกลุ่มเพื่อพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตได้ว่า จากจำนวน 72 คำตอบ (134 หมู่บ้าน) ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อปัจจัยการผลิตจำนวน 58 คำตอบ (ร้อยละ 80.56 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด) ปัจจัยการผลิตที่ชุมชนรวมกันซื้อ ได้แก่ ปุ๋ยเคมี สารกำจัดศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์อาหารสัตว์ และพันธุ์สัตว์ และเป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตจำนวน 14 คำตอบ (ร้อยละ 19.44) ปัจจัยการผลิตที่ชุมชนรวมกันผลิตได้แก่ ปุ๋ยอินทรีย์ และสารอินทรีย์/ชีวภาพกำจัดศัตรูพืช นอกจากนี้ปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตของชุมชนส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการเงิน รองลงมาคือ ปัญหาด้านความรู้/เทคโนโลยี ด้านทักษะการจัดการ และด้านการรวมกลุ่ม ส่วนปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตมีปัญหาด้านการเงินเป็นอันดับแรกเช่นกันรองลงมาคือ ปัญหาด้านการรวมกลุ่ม ด้านทักษะการจัดการ และด้านความรู้/เทคโนโลยี ตามลำดับดังภาพที่ 3.97

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.97 การจัดการปัจจัยการผลิตของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

จากข้อมูลการจัดการปัจจัยการผลิตของชุมชนดังกล่าว ช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจหรือมุมมองที่แสดงแง่คิดให้แก่ชุมชนในโอกาสต่อไปได้มากขึ้น ทำให้ทราบถึงความพยายามในการพึ่งพาตนเองของชุมชนในการรวมกลุ่มกันเพื่อผลิตและซื้อปัจจัยการผลิตที่ชุมชนไม่สามารถผลิตเองได้ เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองราคาและการซื้อในปริมาณมากทำให้ได้ราคาที่ถูกลง รวมทั้งยังมีการรวมกันเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารกำจัดศัตรูพืชใช้เอง แม้มีสัดส่วนที่น้อยแต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพึ่งพาตนเองของชุมชน นอกจากนี้เครื่องมือการจัดการปัจจัยการผลิตยังแสดงถึงปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตรวมกันและการรวมกันผลิต ทำให้ทราบปัญหาด้านการเงินเป็นปัญหาที่สำคัญของการรวมกลุ่มในชุมชนที่ต้องมีการแก้ไขเร่งด่วน เพื่อลดอุปสรรคในการรวมกลุ่มของชุมชน โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตที่มีปัญหาด้านการเงินค่อนข้างมาก (ร้อยละ 60.29 ของจำนวนปัญหาการรวมกลุ่มซื้อทั้งหมด) ในขณะที่การรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตนอกจากปัญหาด้านการเงินแล้ว ปัญหาด้านความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตยังเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มากขึ้น

เครื่องมือการเรียนรู้ด้านปัจจัยการผลิตของชุมชนเป็นเครื่องมือที่นำมาตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต ชุมชนได้มีการรวมกลุ่มการผลิตเกิดขึ้น แสดงถึงแนวทางในการสามารถรวมตัวกันในการแก้ไขปัญหาและการพึ่งพาตนเองของชุมชน ในขณะที่การตรวจสอบปัญหาการรวมกลุ่มของชุมชนจะทำให้ชุมชนนำไปหาทางแก้ไขเพื่อให้การรวมกลุ่มก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้มากขึ้น

การรวมกลุ่มทั้งการผลิตและการรวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิตเป็นกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ไปสู่การแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ที่ทำให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป อย่างไรก็ตามการรู้ข้อมูลของปัญหาก็เป็นสิ่งท้าทายต่อชุมชนในการพยายามหาหนทางแก้ไขปัญหาต่างๆ แต่การรู้ปัญหาแล้วแก้ปัญหาไว้โดยไม่นำออกมาพิจารณา ก็เป็นการแสดงถึงความไม่กระตือรือร้นในการพัฒนาชุมชนนั้นๆ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เป็นไปอย่างเชื่องช้าเช่นกัน

การรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต

ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์มากที่สุด (ร้อยละ 78.57 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด) และอีกร้อยละ 21.43 เป็นการรวมกลุ่มผลิตสารอินทรีย์กำจัดศัตรูพืช เมื่อพิจารณารายตำบลพบว่า มีเพียง 7 ตำบลจาก 15 ตำบลที่มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต ได้แก่ ตำบลดอนทองและตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง ตำบลนครชุม บ้านพร้า และตำบลนาบัว อำเภอนครไทย และตำบลวังฆ้องและตำบลหนองแขมของอำเภอฟาร์มไพรม โดยตำบลที่มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตมากกว่าตำบลอื่น คือ ตำบลนาบัว (5 กลุ่ม) และตำบลหนองแขม (3 กลุ่ม) (ตารางที่ 3.7)

การรวมกลุ่มเพื่อผลิตสารกำจัดศัตรูพืชเป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มที่รวมกันเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ คือกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์นอกจากผลิตปุ๋ยอินทรีย์แล้วยังมีการผลิตสารชีวภาพกำจัดศัตรูพืชควบคู่ไปด้วย วัตถุประสงค์สำหรับการผลิตของกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นวัตถุประสงค์ที่หาได้ในชุมชน เช่น มูลสัตว์ สมุนไพรต่างๆ (ร้อยละ 92.65 ของปริมาณวัตถุประสงค์ที่ใช้ทั้งหมด) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 7.35 เป็นวัตถุประสงค์จากนอกชุมชน เช่น กากน้ำตาล รวมทั้งมูลสัตว์ที่ไม่มีในชุมชน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านวัตถุประสงค์ ส่วนการจำหน่ายผลผลิตชุมชนจะจำหน่ายในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 64.91) นอกนั้นจะจำหน่ายให้แก่นอกชุมชน (ร้อยละ 35.09)

ตารางที่ 3.7 ประเภทของปัจจัยการผลิตที่มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ตำบล	ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ	สารกำจัดศัตรูพืช	รวม
เมือง	ดอนทอง (7) ^{1/}	2	0	2
		(28.57) ^{2/}	(0.00)	(28.57)
	บ้านป่า (10)	1	0	1
		(10.00)	(0.00)	(10.00)
นครไทย	บ้านแยง (12)	0	0	0
		(0.00)	(0.00)	(0.00)
	นครชุม (8)	1	0	1
		(12.50)	(0.00)	(12.50)
	นครไทย (13)	0	0	0
		(0.00)	(0.00)	(0.00)
	ห้วยเฮี้ย (8)	0	0	0
		(0.00)	(0.00)	(0.00)
	น้ำกุ่ม (6)	0	0	0
		(0.00)	(0.00)	(0.00)
	บ้านพร้าว (6)	1	0	1
		(16.67)	(0.00)	(16.67)

ตารางที่ 3.7 ประเภทของปัจจัยการผลิตที่มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ	สารกำจัดศัตรูพืช	รวม
	บ่อโพธิ์ (4)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
	นาบัว (11)	3 (27.27)	2 (18.18)	5 (45.45)
	หนองกะท้าว (20)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
	ยางโกลน (10)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
	ชาติตระการ (9)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
พรหมพิราม	วังฆ้อง (5)	1 (20.00)	0 (0.00)	1 (20.00)
	หนองแขม (5)	2 (40.00)	1 (20.00)	3 (60.00)
รวม		11 (8.21)	3 (2.24)	14 (10.45)

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ 1/ คือ จำนวนหมู่บ้านในแต่ละตำบล

2/ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านตัวอย่างทั้งหมด

ปัญหาของกลุ่มเพื่อการผลิตปัจจัยการผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก พบว่า มีปัญหาจำนวน 34 คำตอบ โดยเป็นปัญหาด้านเงินทุน ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนแหล่งเงินทุนและทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอมากที่สุด รองลงมาคือ เป็นปัญหาการขาดความรู้และเทคโนโลยีในการผลิต การแปรรูปผลิตภัณฑ์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปัญหาด้านการขาดทักษะในจัดทำแผนธุรกิจ การจัดการสต็อก และทักษะด้านการตลาด สำหรับปัญหาด้านการรวมกลุ่มไม่ติด เนื่องจากรายได้จากกลุ่มน้อยทำให้สมาชิกขาดแรงจูงใจในการรวมกลุ่ม และสมาชิกต่างคนต่างทำ ทำให้ไม่สามารถรวมกันได้ (ภาพที่ 3.97)

สำหรับการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต พิจารณาจากจำนวนทั้งหมด 58 คำตอบ ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อปุ๋ยมากที่สุด (ร้อยละ 72.41) รองลงมาคือเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์ และซื้ออาหารสัตว์ และการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อพันธุ์สัตว์และสารกำจัดศัตรูตามลำดับ (ภาพที่ 3.13) หากพิจารณาหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตจากจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในชุมชน พบว่ามีหมู่บ้านจำนวน 58 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 43.28 จากจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 134 หมู่บ้าน (ตารางที่ 3.8)

การรวมกันเพื่อจัดซื้อปุ๋ยส่วนใหญ่เพื่อซื้อปุ๋ยเคมี นอกนั้นคือปุ๋ยอินทรีย์ ตำบลที่มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อปุ๋ยเคมีมากที่สุดคือ ตำบลชาติตระการอำเภอชาติตระการ และตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย คือมีทุกหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปุ๋ยเคมี ส่วนการรวมกันเพื่อจัดซื้อเมล็ดพันธุ์จะเป็นเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดและเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งพบการรวมกลุ่มเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์มากในตำบลหนองกะท้าว

(ร้อยละ 25) สำหรับอาหารสัตว์ที่ชุมชนร่วมกันซื้อคือ อาหารสุกรและอาหารปลา พบการรวมกลุ่มใน 2 ตำบลคือ ตำบลนครไทยและตำบลหนองแขม อำเภอชาติตระการ

สำหรับปัญหาของกลุ่มที่รวมกันเพื่อจัดซื้อปัจจัยการผลิตของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก มีด้านเงินทุนไม่เพียงพอมากที่สุด รองลงมาคือปัญหาด้านการรวมกลุ่มกันไม่ติด ปัญหาด้านทักษะการจัดการ และปัญหาด้านการวางแผนธุรกิจ ตามลำดับ (ภาพที่ 3.97) ตำบลที่มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อปัจจัยการผลิตมากที่สุดคือ ตำบลหนองกะท้าว และตำบลชาติตระการ

ตารางที่ 3.8 ประเภทของปัจจัยการผลิตที่มีการรวมกลุ่มซื้อของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ตำบล	ปุ๋ยเคมี	เมล็ดพันธุ์	พันธุ์สัตว์	สารกำจัดศัตรูพืช	อาหารสัตว์	รวม
เมือง	ดอนทอง (7) ^{1/}	1	0	0	0	0	1
		(14.29) ^{2/}	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	บ้านป่า (10)	1	0	0	0	0	1
		(10.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
นครไทย	บ้านแยง (12)	3	1	1	1	0	6
		(25.00)	(8.33)	(8.33)	(8.33)	(0.00)	
	นครชุม (8)	0	1	0	0	0	1
		(0.00)	(12.50)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	นครไทย (13)	5	2	0	0	2	9
		(38.46)	(15.38)	(0.00)	(0.00)	(15.38)	
	ห้วยเหี้ย (8)	2	0	0	0	0	2
		(25.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	น้ำกุ่ม (6)	0	0	0	0	0	0
		(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	บ้านพร้าว (6)	6	1	0	0	0	8
		(100.00)	(16.67)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	บ่อโพธิ์ (4)	2	0	0	0	0	2
		(50.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	นาบัว (11)	3	0	0	0	0	3
		(27.27)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	หนองกะท้าว (20)	6	5	0	0	0	11
		(30.00)	(25.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	ยางโกลน (10)	0	0	0	0	0	0
		(0.00)	(0.00)	90.00	(0.00)	(0.00)	
ชาติตระการ	ชาติตระการ (9)	9	0	0	0	0	9
		(100.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
พรหมพิราม	วังฆ้อง (5)	2	0	0	0	0	2
		(40.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	
	หนองแขม (5)	2	1	0	0	1	4
		(40.00)	(20.00)	(0.00)	(0.00)	(20.00)	
รวม		42	11	1	1	3	58
		(31.34)	(8.21)	(0.75)	(0.75)	(2.24)	(43.28)

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

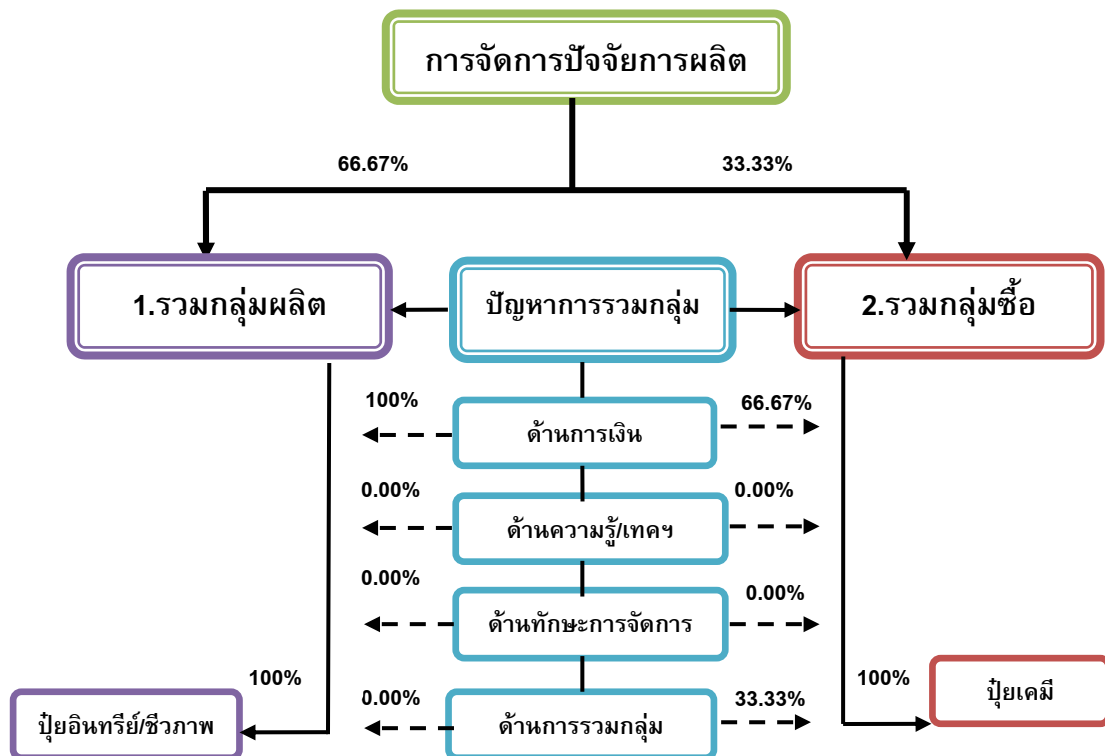
*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ 1/ คือ จำนวนหมู่บ้านในแต่ละตำบล

2/ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านตัวอย่างทั้งหมด

รายละเอียดการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตของแต่ละตำบลมีดังนี้

ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลดอนทองมีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตน้อย โดยมีเพียง 3 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิต จากจำนวน 7 หมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นการผลิตปัจจัยการผลิตจำนวน 2 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ร้อยละ 66.67 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด และการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตจำนวน 1 คำตอบ (ร้อยละ 33.33) โดยปัจจัยการผลิตที่รวมกันผลิตมีเพียงชนิดเดียว คือ ปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ ส่วนปัจจัยการผลิตที่รวมกลุ่มซื้อมีเพียงชนิดเดียวเช่นกันคือ ปุ๋ยเคมี

เมื่อพิจารณาปัญหาของการรวมกลุ่ม พบว่า ปัญหาสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต คือ ปัญหาด้านการเงิน เช่นเดียวกับปัญหาสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต คือ ปัญหาด้านการเงิน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ของจำนวนคำตอบของปัญหาด้านการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้งหมด และพบว่านอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการรวมกลุ่มอีกด้วย ดังภาพที่ 3.98

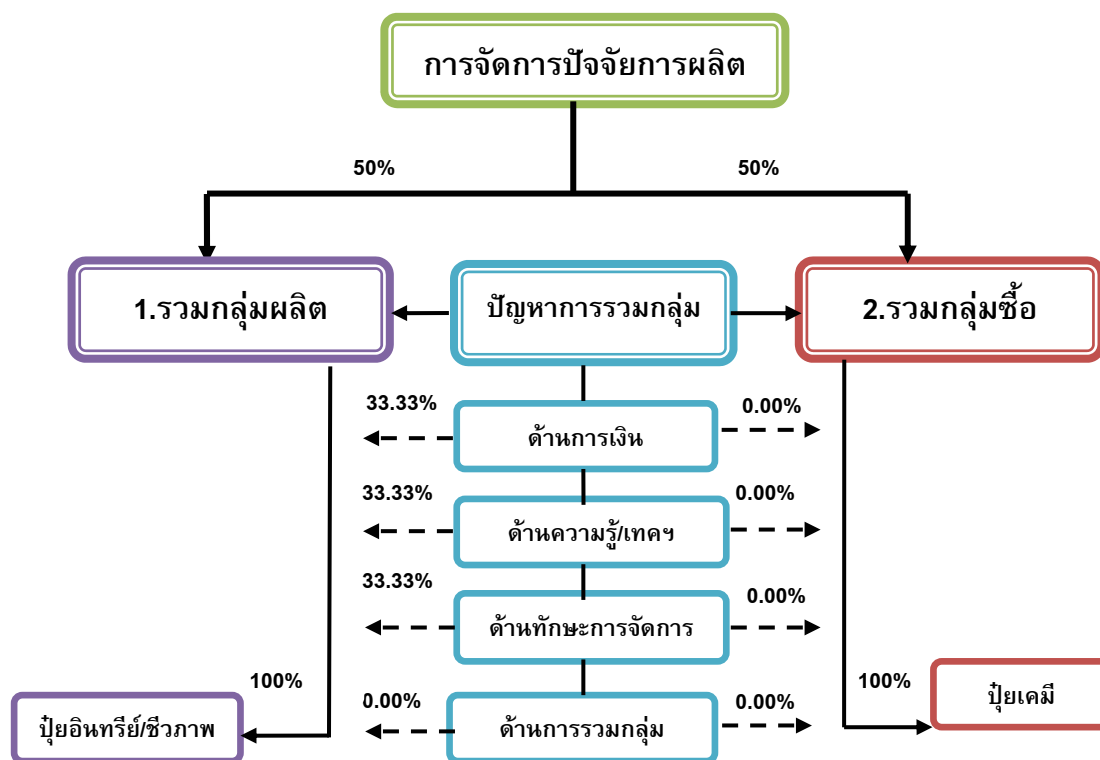

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.98 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง ตำบลบ้านป่ามีการจัดการผลิตมีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตน้อย โดยมีเพียง 2 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จาก 10 หมู่บ้าน โดยแบ่งเป็นการผลิตปัจจัยการผลิตจำนวน 1 คำตอบ และอีก 1 คำตอบเป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต เมื่อพิจารณารายละเอียดปัจจัยการผลิตในการจัดการปัจจัยการผลิต พบว่า การรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ ส่วนการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตเป็น

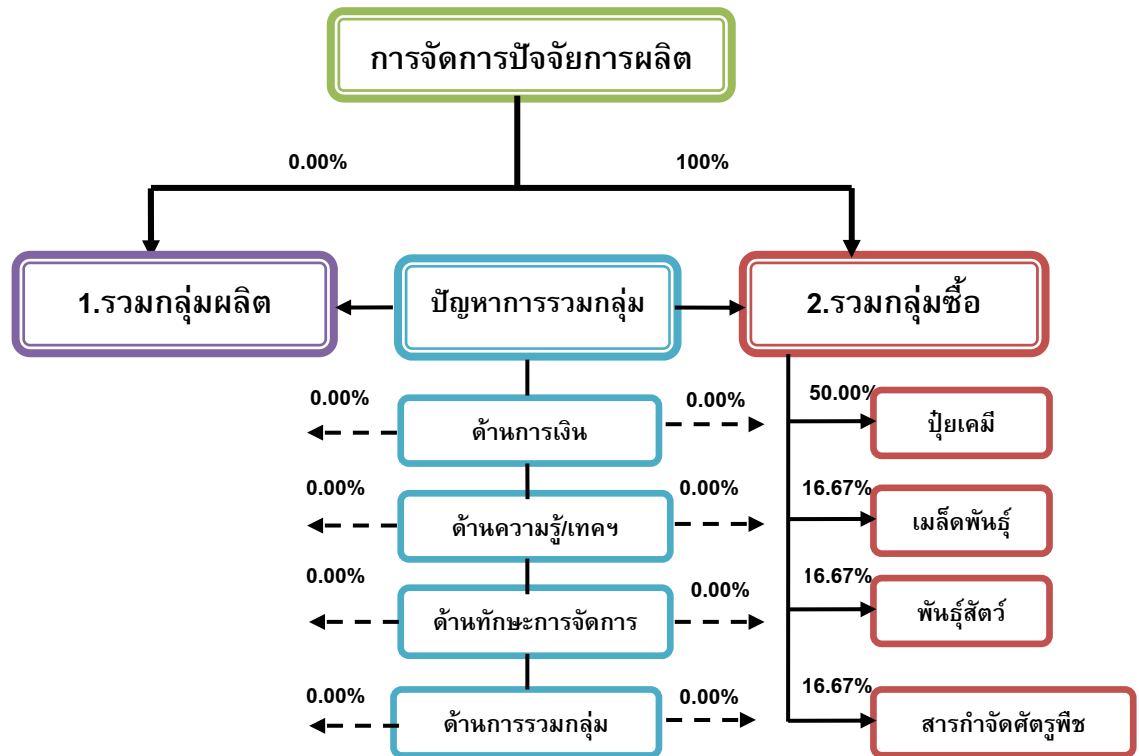
การรวมกลุ่มเพื่อซื้อปุ๋ยเคมี สำหรับปัญหาของการรวมกลุ่ม พบว่า ปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต คือ ปัญหาด้านการเงิน ด้านความรู้/เทคโนโลยี และด้านทักษะการจัดการ ด้วยจำนวนคำตอบเท่ากันคือ 1 คำตอบหรือร้อยละ 33.33 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด ส่วนการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตไม่พบปัญหาการรวมกลุ่ม ดังภาพที่ 3.99

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.99 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

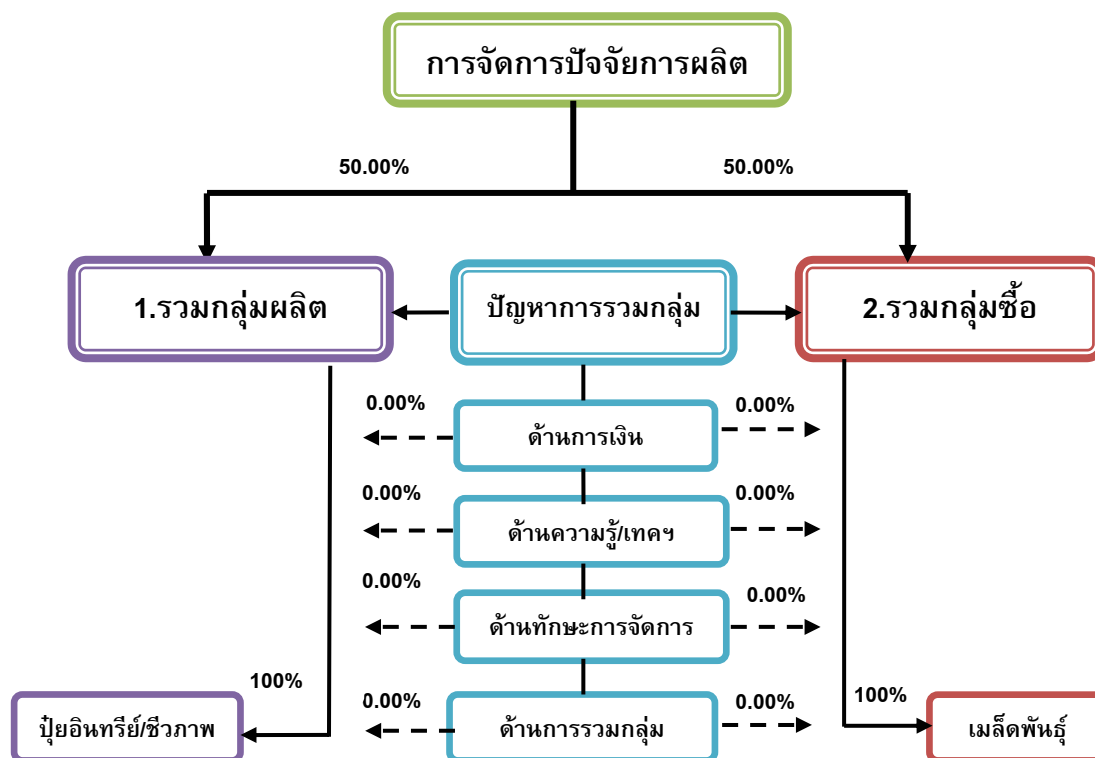
ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลบ้านแยง พบว่า มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตน้อยเช่นเดียวกับตำบลที่ผ่านมา โดยมีเพียง 6 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จาก 12 หมู่บ้าน การจัดการปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่โดยการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้งหมด และไม่พบการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตในตำบลบ้านแยง เมื่อพิจารณารายละเอียดการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต พบว่า เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยเคมีเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด รองลงมาเป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์ พันธุ์สัตว์ และสารกำจัดศัตรูพืช ในสัดส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 16.67) และไม่พบปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตในตำบลบ้านแยง ดังภาพที่ 3.100

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.100 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

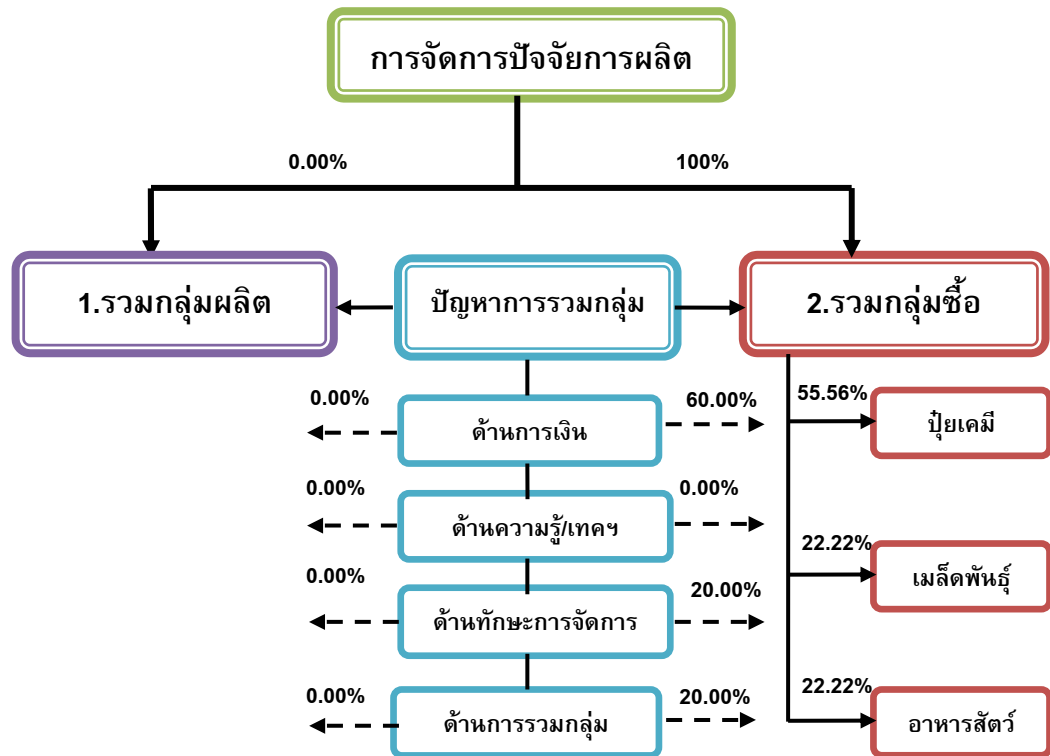
ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตค่อนข้างน้อยโดยมีเพียง 2 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 8 หมู่บ้าน โดยเป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตจำนวน 1 คำตอบ และการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตจำนวน 1 คำตอบ เมื่อพิจารณารายละเอียดในการจัดการปัจจัยการผลิตโดยปัจจัยการผลิตที่รวมกันผลิต พบว่ามีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพชนิดเดียว และปัจจัยการผลิตที่ตำบลนครชุมรวมกลุ่มซื้อ คือ ปุ๋ยเคมี ซึ่งมีลักษณะการจัดการปัจจัยการผลิตเช่นเดียวกับตำบลดอนทองและตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง นอกจากนี้ยังพบว่า การรวมกลุ่มของตำบลนครชุมชนไม่พบปัญหาของการรวมกลุ่มทั้งการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต และการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ดังภาพที่ 3.101

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.101 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

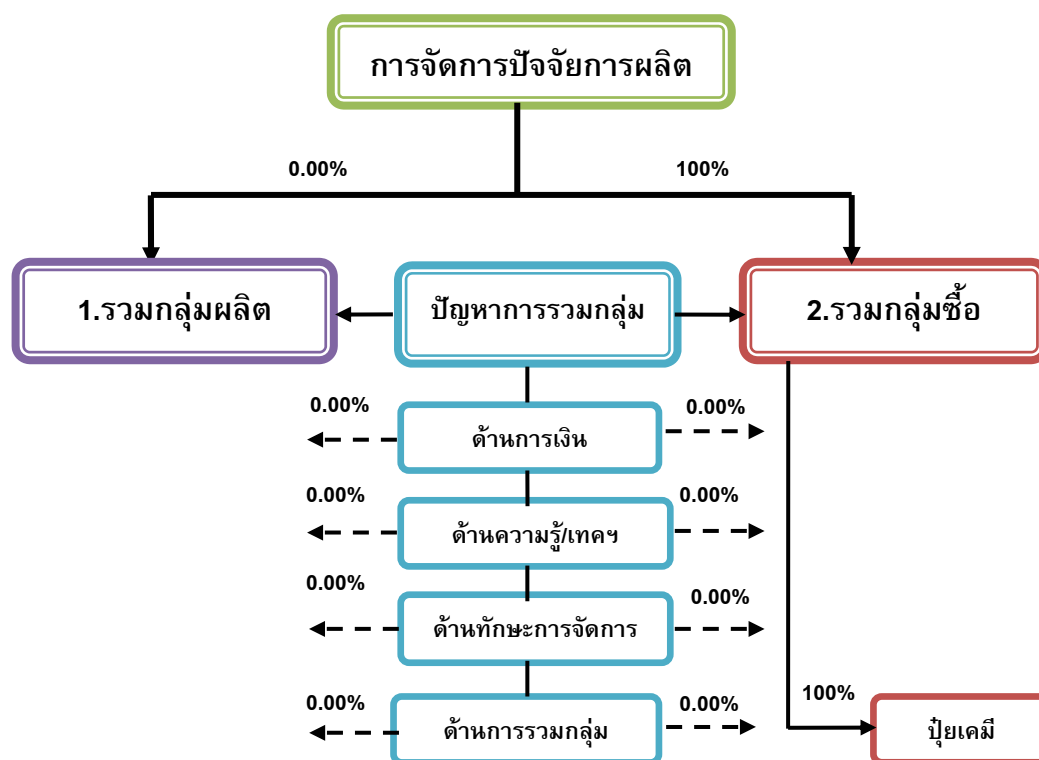
ตำบลนครไทย อำเภอนครไทย ตำบลนครไทยถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตมากกว่าตำบลอื่นที่มีผ่าน โดยมีจำนวน 9 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 13 หมู่บ้าน คิดร้อยละ 69.23 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้ง 9 คำตอบ โดยไม่พบการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตในตำบลนครไทย เมื่อพิจารณารายละเอียดการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ส่วนใหญ่เป็นการรวมกันเพื่อซื้อปุ๋ยเคมีเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 55.56 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด รองลงมาคือ การรวมกลุ่มเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์และอาหารสัตว์ในสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 22.22 สำหรับปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตนั้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการเงิน คิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนปัญหาทั้งหมด 9 คำตอบ รองลงมาคือ ปัญหาด้านทักษะการจัดการและด้านการรวมกลุ่ม ดังภาพที่ 3.102

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.102 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตน้อย โดยมีเพียง 2 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 7 หมู่บ้าน โดยเป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้งหมด เมื่อพิจารณารายละเอียดการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตพบว่า เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปุ๋ยเคมีเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังไม่พบปัญหาของการรวมเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตของตำบลห้วยเหี้ยอีกด้วย ดังภาพที่ 3.103 จากข้อมูลการจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลห้วยเหี้ย แสดงให้เห็นว่าชุมชนตำบลห้วยเหี้ยยังมีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตค่อนข้างน้อย ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ และการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตให้มากขึ้น เพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีการผลิตกันมากในตำบลห้วยเหี้ย และมีต้นทุนปุ๋ยเคมีสูง

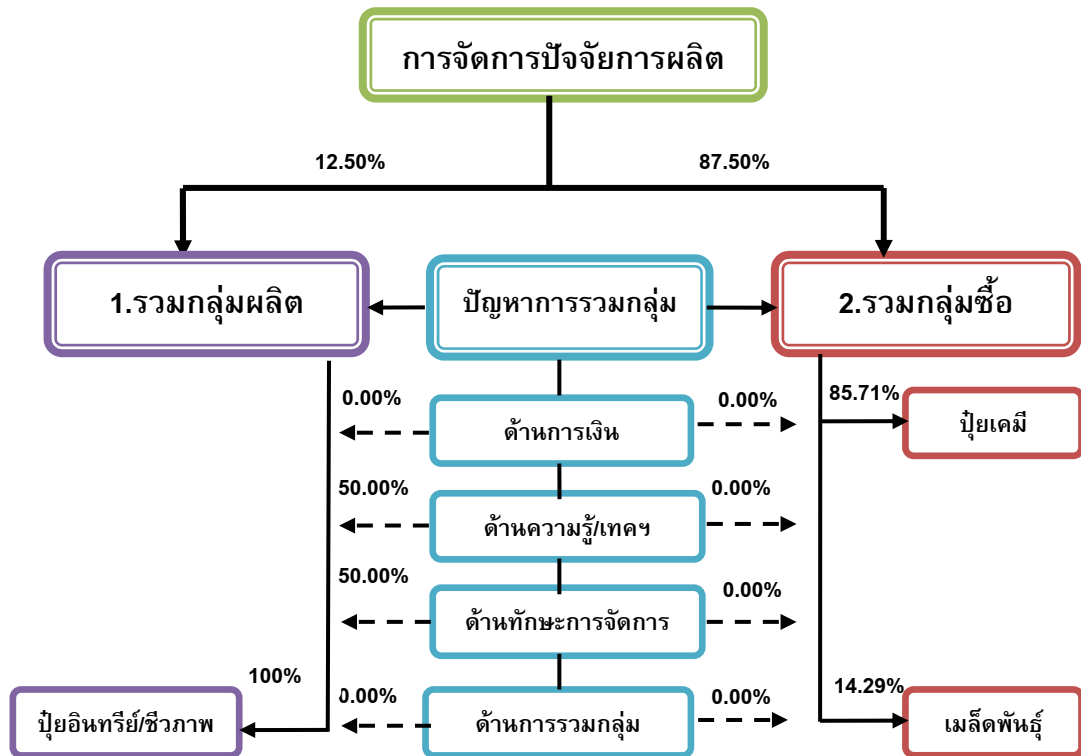

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.103 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตมาก โดยมีจำนวน 8 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 6 หมู่บ้าน การจัดการปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่เป็นการจัดการโดยการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตเป็นหลัก จำนวน 7 คำตอบ (ร้อยละ 87.50 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด) ในขณะที่อีกร้อยละ 12.50 เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต เมื่อพิจารณารายละเอียดในการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปุ๋ยเคมี (จำนวน 6 คำตอบ จาก 7 คำตอบหรือร้อยละ 85.71) และอีกร้อยละ 14.29 เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อเมล็ดพันธุ์ ในกรณีของการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตนั้น ยังคงมุ่งเน้นการรวมกันเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพเพียงอย่างเดียว

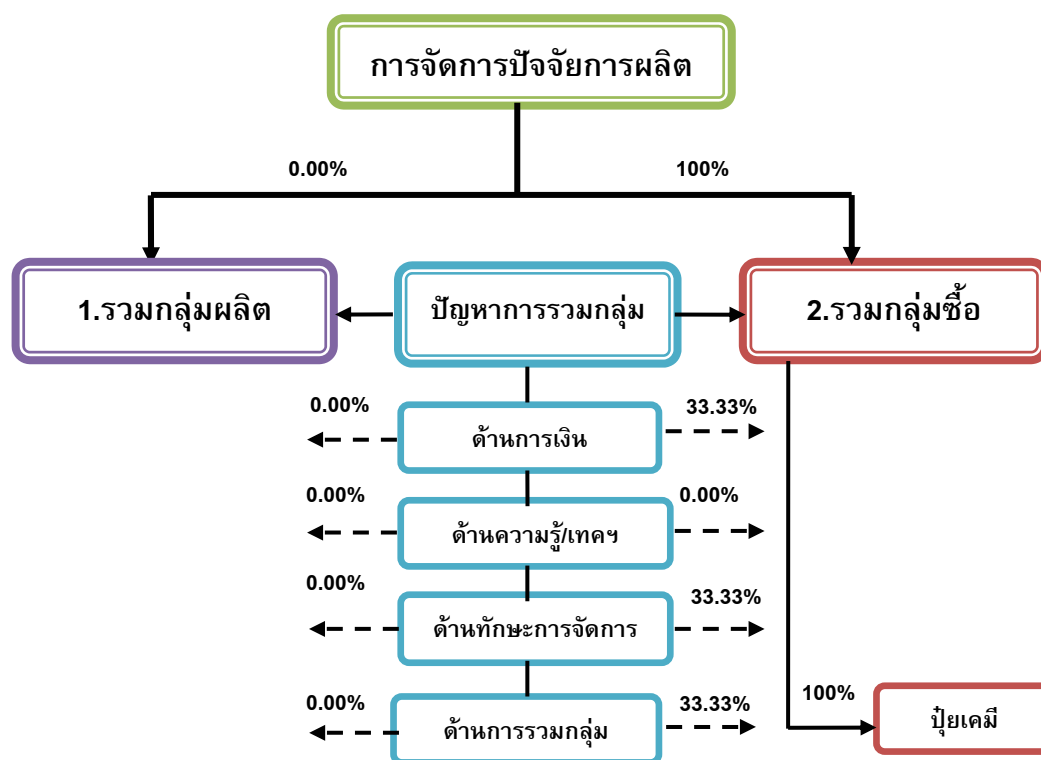
สำหรับปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต พบว่ามีเพียง 2 ปัญหา คือ ปัญหาด้านความรู้/เทคโนโลยี และปัญหาด้านทักษะการจัดการในสัดส่วนที่เท่ากัน ในขณะที่การรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตไม่พบปัญหาการรวมกลุ่ม ดังภาพที่ 3.104

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.104 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอ นครไทย เป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตในระดับปานกลางโดยมีจำนวน 2 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 4 หมู่บ้านเป็นการจัดการผลผลิตโดยเป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ซึ่งปัจจัยการผลิตที่ตำบลบ่อโพธิ์รวมกันซื้อ มีเพียงชนิดเดียวคือ ปุ๋ยเคมี เมื่อพิจารณาปัญหาของการรวมกลุ่ม พบว่า การรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตมีปัญหา 3 ด้านได้แก่ ปัญหาด้านการเงิน ด้านทักษะการจัดการ และด้านการรวมกลุ่ม ในสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 33.33 ของจำนวน 3 คำตอบ ดังภาพที่ 3.105

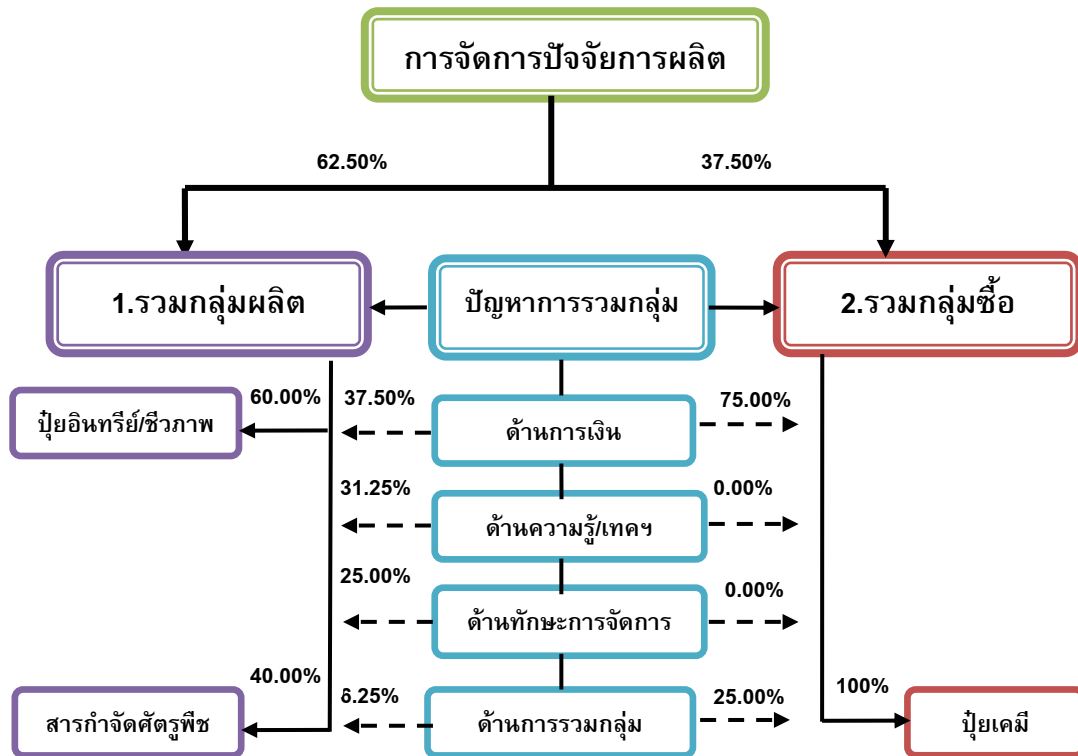

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.105 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตมากเมื่อเทียบกับตำบลอื่น โดยมีจำนวน 8 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 11 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 72.72 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด การจัดการปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่จะจัดการโดยการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตเป็นหลัก (จำนวน 5 คำตอบ คิดเป็นร้อยละ 62.50 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด) และในขณะที่ยังมีร้อยละ 37.50 เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต เมื่อพิจารณารายละเอียดในการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ จำนวน 3 คำตอบ และสารกำจัดศัตรูพืช จำนวน 2 คำตอบ ส่วนปัจจัยการผลิตที่รวมกลุ่มซื้อ มีเพียงชนิดเดียวคือ ปุ๋ยเคมี

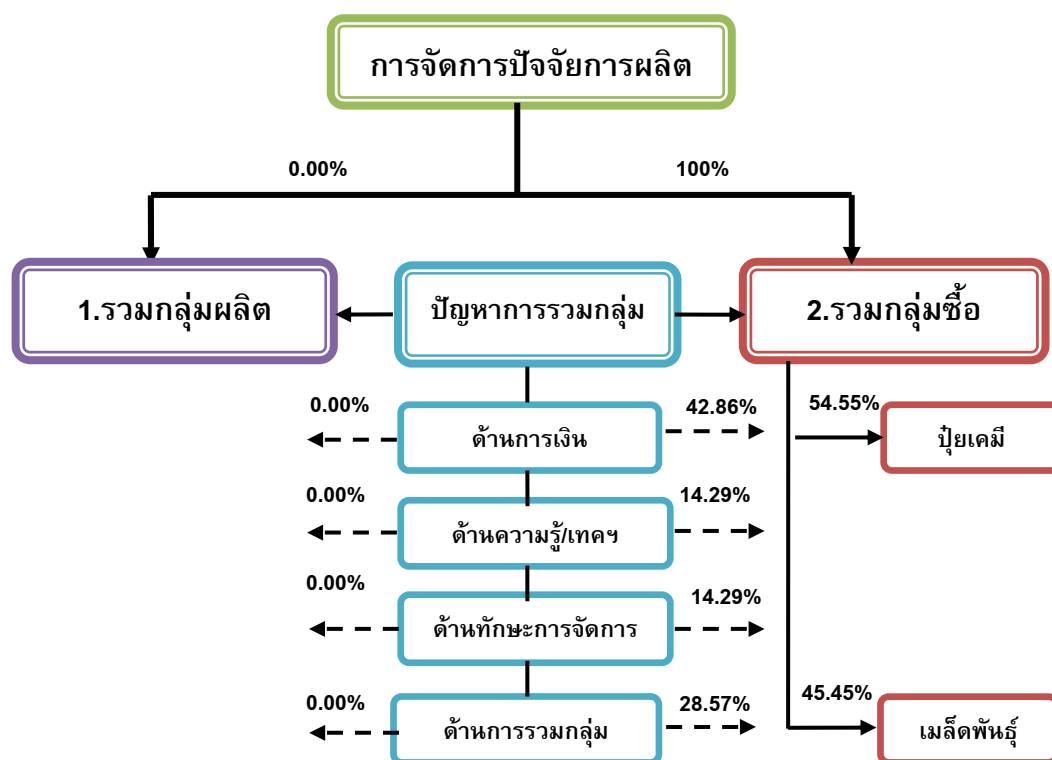
สำหรับปัญหาของการรวมกลุ่ม พบว่า ปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการเงิน (ร้อยละ 37.50 ของจำนวนคำตอบของปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตทั้งหมด) รองลงมาคือ ปัญหาด้านความรู้/เทคโนโลยี ด้านทักษะการจัดการ และด้านการรวมกลุ่ม ตามลำดับ ในขณะที่ปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตนั้นก็พบว่ามีปัญหาด้านการเงินเป็นปัญหาหลักเช่นกัน (ร้อยละ 75.00 ของจำนวนคำตอบของปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้งหมด) นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการรวมกลุ่มอีกด้วย ดังภาพที่ 3.106

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.106 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

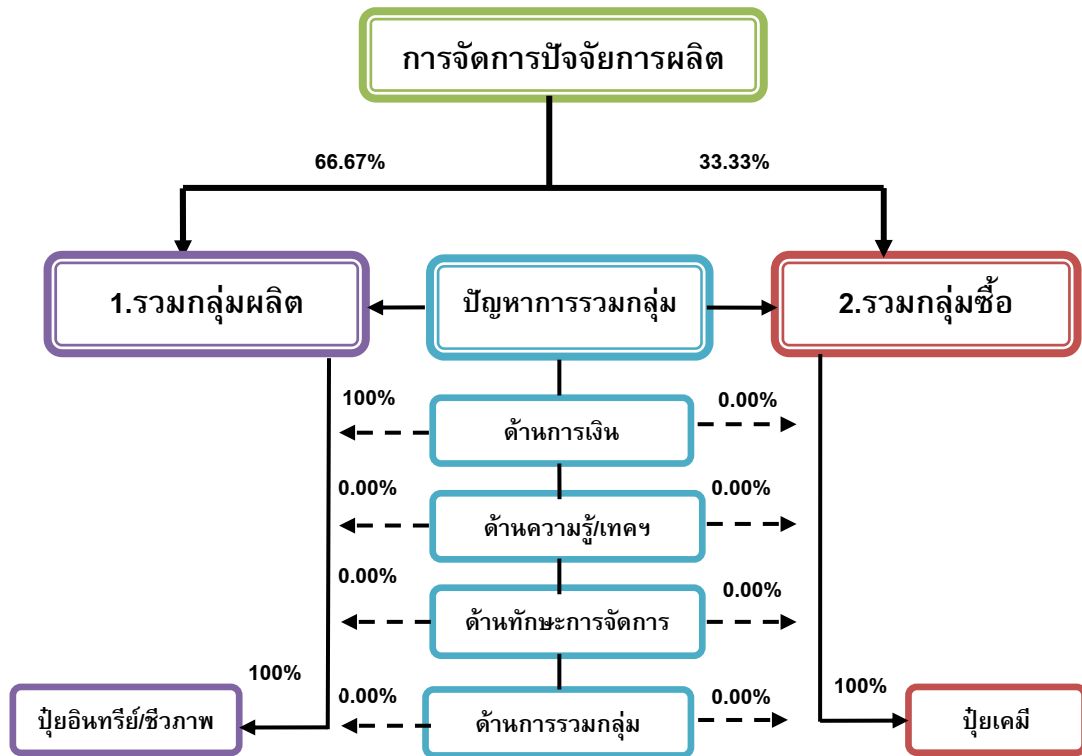
ตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตในระดับมาก โดยมีจำนวน 11 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 11 หมู่บ้าน เป็นการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้ง 11 คำตอบ เมื่อพิจารณารายละเอียดการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกันซื้อ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปุ๋ยเคมี และเมล็ดพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 54.55 และร้อยละ 45.45 ตามลำดับ ส่วนปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตนั้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านการเงิน (ร้อยละ 42.86 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด) และด้านการรวมกลุ่ม (ร้อยละ 28.57) เช่นเดียวตำบลนาบัว ดังภาพที่ 3.107

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.107 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลวังฆ้อง อำเภอพหลมพิจราม เป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตระดับหนึ่ง โดยมีจำนวน 3 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 5 หมู่บ้าน เป็นการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตจำนวน 2 คำตอบ (ร้อยละ 66.67 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด) และอีกร้อยละ 33.33 เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต เมื่อพิจารณารายละเอียดการจัดการปัจจัยการผลิตโดยปัจจัยการผลิตที่รวมกันผลิต พบว่า เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ ในขณะที่การจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกลุ่มเพื่อปัจจัยการผลิต เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปุ๋ยเคมี สำหรับปัญหาของการรวมกลุ่มพบว่า มีเพียงปัญหาของการรวมกันเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต โดยไม่พบปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต ซึ่งปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตของตำบลวังฆ้องมีเพียงปัญหาเดียว คือ ปัญหาด้านการเงิน ดังภาพที่ 3.108

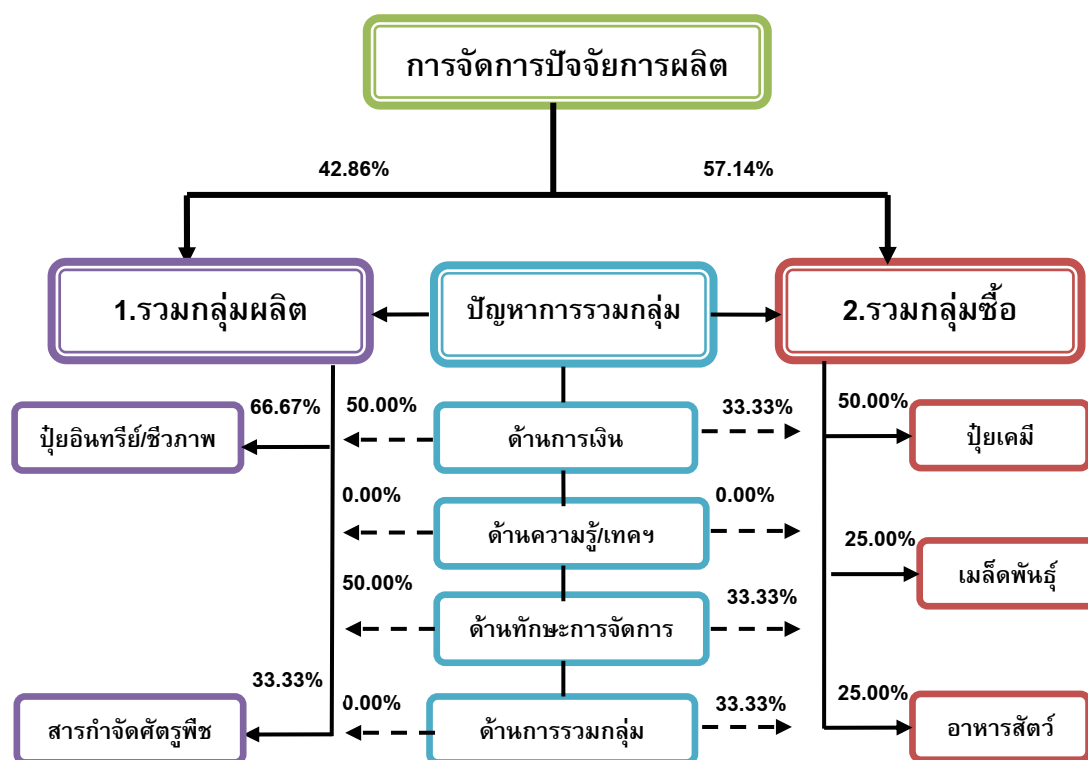

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.108 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลวังฆ้อง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองแวม อำเภอพรหมพิราม เป็นตำบลที่มีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตในระดับมาก โดยมีจำนวน 7 คำตอบที่มีการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งพาตนเองปัจจัยการผลิต จากจำนวน 5 หมู่บ้าน แสดงถึงทุกหมู่บ้านมีการพึ่งพาตนเองปัจจัยการผลิตและมีหมู่บ้านที่มีการรวมกลุ่มมากกว่า 1 กลุ่ม การจัดการปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่จะจัดการโดยการรวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิตเป็นหลัก จำนวน 4 คำตอบ (ร้อยละ 57.14 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด) ในขณะที่อีกร้อยละ 42.86 เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต เมื่อพิจารณารายละเอียดในการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิต พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปุ๋ยเคมี (ร้อยละ 50) เมล็ดพันธุ์ และอาหารสัตว์ ส่วนในกรณีของการจัดการปัจจัยการผลิตโดยการรวมกันผลิต พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ และสารกำจัดศัตรูพืช (ร้อยละ 66.67 และร้อยละ 33.33 ตามลำดับ)

สำหรับปัญหาของการรวมกลุ่ม พบว่า ปัญหาสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปัญหาด้านการเงิน และปัญหาด้านทักษะการจัดการ เช่นเดียวกับปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตได้แก่ ปัญหาด้านการเงิน ด้านทักษะการจัดการ นอกจากนี้การรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตยังมีปัญหาด้านการรวมกลุ่มอีกด้วย ดังภาพที่ 3.109

หมายเหตุ: % คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

ภาพที่ 3.109 การจัดการปัจจัยการผลิตของตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

3.5 การพึ่งพาตนเองด้านแหล่งที่มาของทุนจังหวัดพิษณุโลก

แหล่งเงินทุนของชุมชนตัวอย่างจังหวัดพิษณุโลก จากการพิจารณาจำนวนเงินทุนทั้งหมดของกลุ่มในชุมชน จำนวน 413 ล้าน พบว่า แหล่งเงินทุนของกลุ่มส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบ (ร้อยละ 72.20 ของเงินทุนทั้งหมด) รองลงมาเป็นเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน (ร้อยละ 12.06) เงินกู้นอก ระบบ และเป็นเงินทุนจากการลงทุนในกลุ่มเพียงร้อยละ 2.36 (ภาพที่ 3.110) ถึงแม้จะมีแหล่งทุนดังกล่าวแต่ปัญหาของกลุ่มส่วนใหญ่ยังคงมีปัญหาด้านเงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอมากที่สุดแสดงให้เห็นถึงความไม่เพียงพอต่อการสนองตอบของแหล่งทุนดังกล่าว โดยเงินทุนของชุมชนส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้เพื่อจัดซื้อปัจจัยการผลิต ร้อยละ 54.79 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด เพื่อการผลิตปัจจัยการผลิตในชุมชน ร้อยละ 42.47 และอีกร้อยละ 2.74 เพื่อการจัดการผลผลิตในชุมชน

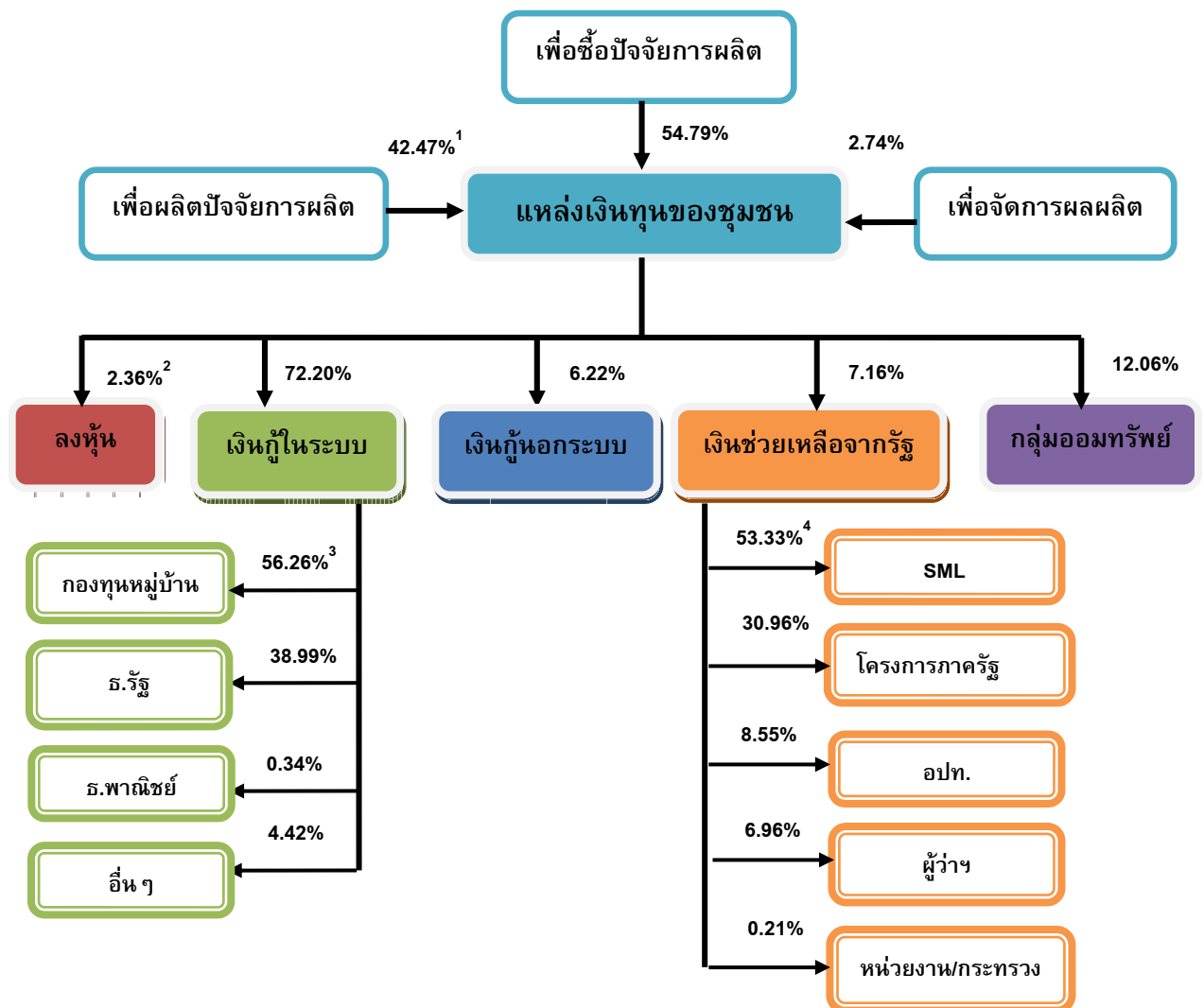
แหล่งเงินทุนจากการกู้ยืมในระบบ (จำนวน 298 ล้านบาท) มาจากกองทุนหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 56.26 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด) รองลงมาเป็นการกู้ยืมจากธนาคารของรัฐ ได้แก่ ธกส. และธนาคารออมสิน (ร้อยละ 38.99) และจากแหล่งอื่นๆ คือ เงินกู้โครงการ กขคจ. (ร้อยละ 4.43) ตามลำดับ โดยมีการกู้ยืมจากธนาคารพาณิชย์เพียงร้อยละ 0.43 ส่วนเงินทุนนอกระบบมาจากนายทุนในชุมชนและเพื่อนบ้าน โดยตำบลที่มีการกู้ยืมในระบบสูงสุดคือ ตำบลชาติตระการ (ร้อยละ 88.15) รองลงมาคือ ตำบลบ้านป่า (ร้อยละ 86.55) ในขณะที่ตำบลบ่อโพธิ์มีการกู้ยืมนอกระบบสูงสุด (ร้อยละ 36.40 (ตารางที่ 3.9)

กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญเป็นอันดับสองรองจากการกู้ยืมเงินในระบบ โดยตำบลดอนทอง อำเภอเมือง มีสัดส่วนเงินทุนของกลุ่มมาจากกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนสูงถึงร้อยละ

51.79 ของเงินทุนทั้งหมดในชุมชน และมีสัดส่วนที่มากกว่าเงินทุนจากกู้ยืมอีกด้วย ถือได้ว่าเป็นชุมชนต้นแบบให้แก่ชุมชนอื่นในการพยายามพึ่งเงินออมของชุมชนเป็นหลัก

ด้านเงินช่วยเหลือจากรัฐ ส่วนใหญ่จะได้รับเงินช่วยเหลือจากโครงการ SML(ร้อยละ 53.33) นอกนั้นเป็นเงินช่วยเหลือโครงการอื่นๆ ของภาครัฐ (ร้อยละ 30.96) จากบอปท. และจากผู้ว่าราชการจังหวัด ตามลำดับ โดยตำบลที่มีเงินทุนจากเงินช่วยเหลือจากรัฐสูงกว่าตำบลอื่น คือ ตำบลน้ำกุ่ม รองลงมาคือ ตำบลบ้านแยง และตำบลนครชุม

สำหรับแหล่งเงินทุนจากการลงหุ้นนั้น แม้ว่าทุกชุมชนจะมีการลงหุ้นในกลุ่ม แต่เป็นจำนวนเงินที่น้อยเมื่อเทียบกับเงินทุนจากแหล่งอื่น คือ มีเพียงร้อยละ 2.36 ของเงินทุนทั้งหมดในชุมชน โดยกลุ่มจะมีการรวมกลุ่มสมาชิกตั้งแต่ 7 – 682 ราย มีราคาหุ้นตั้งแต่ 10 บาทจนถึง 2,500 บาท และกลุ่มส่วนใหญ่ (ร้อยละ 55.77 ของจำนวนกลุ่มทั้งหมด) จะมีการกำหนดเพดานหุ้น สูงสุดไม่เกินคนละ 1,000 หุ้น

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.110 แหล่งเงินทุนของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 3.9 แหล่งเงินทุนของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

หน่วย: ล้านบาท

อำเภอ	ตำบล	เงินทุน	เงินกู้ในระบบ	เงินกู้นอกระบบ	กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน	เงินช่วยเหลือภาครัฐ	รวม
เมือง	ดอนทอง	0.01	4.83	0.00	5.93	0.68	11.45
		(0.10)	(42.17)	(0.00)	(51.79)	(5.94)	(100.00)
	บ้านป่า	1.08	12.59	0.05	0.43	0.40	14.55
		(7.43)	(86.55)	(0.34)	(2.92)	(2.75)	(100.00)
นครไทย	บ้านแยง	0.43	7.52	0.00	6.00	4.09	18.03
		(2.40)	(41.69)	(0.00)	(33.24)	(22.67)	(100.00)
	นครชุม	0.00	7.56	0.38	1.63	2.76	12.33
		(0.00)	(61.33)	(3.08)	(13.20)	(22.39)	(100.00)
	นครไทย	0.46	21.14	0.10	3.15	3.61	28.47
		(1.62)	(74.27)	(0.35)	(11.07)	(12.69)	(100.00)
	ห้วยเฮี้ย	0.00	6.17	0.00	2.47	0.28	8.92
		(0.00)	(69.12)	(0.00)	(27.74)	(3.14)	(100.00)
	น้ำกุ่ม	0.19	5.26	0.00	0.52	2.64	8.60
		(2.17)	(61.07)	(0.00)	(6.07)	(30.68)	(100.00)
	บ้านพร้าว	0.27	15.81	0.00	0.72	1.65	18.45
		(1.46)	(85.67)	(0.00)	(3.92)	(8.94)	(100.00)
	บ่อโพธิ์	0.22	2.70	2.05	0.46	0.20	5.63
		(3.94)	(47.94)	(36.40)	(8.17)	(3.55)	(100.00)
	นาบัว	0.02	7.76	0.20	2.12	1.09	11.19
		(0.16)	(69.36)	(1.79)	(18.95)	(9.74)	(100.00)
	หนองกะท้าว	0.46	96.14	12.95	15.66	7.18	132.39
		(0.35)	(72.62)	(9.78)	(11.83)	(5.42)	(100.00)
	ยางโกศล	0.39	13.29	0.69	1.16	0.46	15.99
		(2.45)	(83.10)	(4.32)	(7.25)	(2.88)	(100.00)
ชาติตระการ	ชาติตระการ	4.65	76.76	0.29	3.22	2.16	87.08
		(5.34)	(88.15)	(0.33)	(3.70)	(2.47)	(100.00)
พรหมพิราม	วังฆ้อง	0.27	6.12	3.37	4.09	1.25	15.10
		(1.82)	(40.50)	(22.33)	(27.08)	(8.28)	(100.00)
	หนองแขม	1.28	14.80	5.64	2.28	1.16	25.15
		(5.07)	(58.85)	(22.42)	(9.05)	(4.60)	(100.00)
รวม		9.74	298.43	25.72	49.84	29.60	413.34
		(2.36)	(72.20)	(6.22)	(12.06)	(7.16)	(100.00)

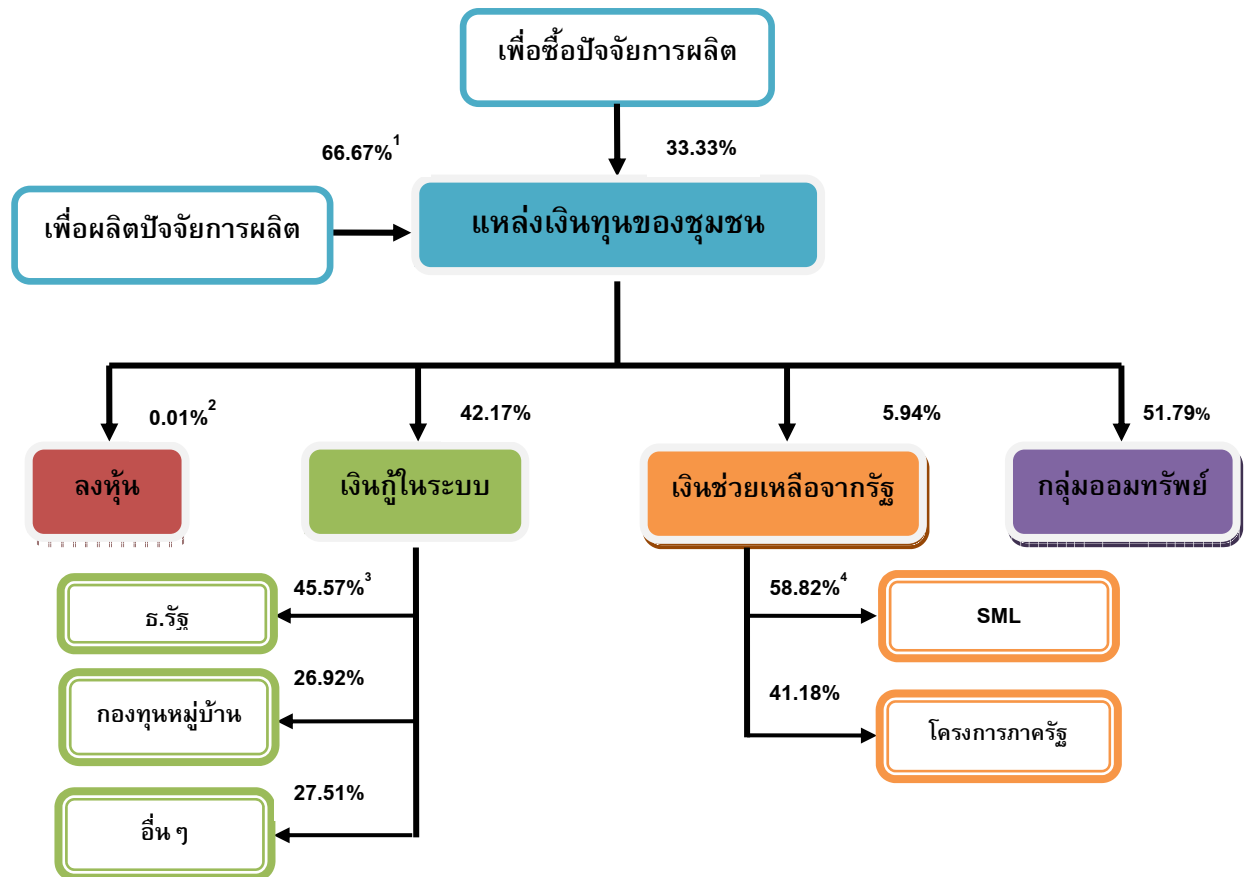
ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ร้อยละของจำนวนเงินจากแหล่งเงินทุนทั้งหมด

จากเครื่องมือแหล่งเงินทุนของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ทำให้ทราบถึงการพึ่งพาตนเองด้านเงินทุนของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกค่อนข้างน้อย (ร้อยละ 14.42) จากสัดส่วนการลงหุ้นและการออมทรัพย์ในชุมชน โดยยังพึ่งพาแหล่งเงินทุนในระบบเป็นส่วนใหญ่ การส่งเสริมการลงหุ้นและการออมทรัพย์ในชุมชนยังเป็นประเด็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ คอยกระตุ้นให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ในการใช้เงินทุนของตนเองเพื่อไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ยสูง นอกจากจะมีต้นทุนที่ต่ำลงแล้วยังมีเงินทุนหมุนเวียนต่อเนื่องโดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอกมากเกินไป ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอีกทางหนึ่ง

รายละเอียดแหล่งที่มาของเงินทุนของแต่ละตำบลมีดังนี้

ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง เงินทุนของชุมชนส่วนใหญ่จะนำไปผลิตปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 66.67) และใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 33.33) แหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินออมทรัพย์ในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 51.79 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นเงินกู้ในระบบ (ร้อยละ 42.17) เงินช่วยเหลือจากรัฐ เงินกู้นอกระบบ และเงินหุ้นตามลำดับ (ภาพที่ 3.111) โดยแหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญของชุมชน คือ ธนาคารของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 45.57 กองทุนหมู่บ้าน และแหล่งอื่นๆ ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐที่สำคัญได้แก่ โครงการ SML (ร้อยละ 58.82) และโครงการรัฐ (ร้อยละ 41.18) จากเครื่องมือด้านแหล่งเงินทุนของตำบลดอนทอง ทำให้ทราบถึงการพึ่งพาตนเองด้านเงินทุนค่อนข้างสูงจากการมีแหล่งเงินทุนจากการออมทรัพย์ของชุมชนเองมากกว่าการพึ่งพาเงินกู้ในระบบซึ่งแตกต่างกับชุมชนอื่นที่มีการพึ่งพาเงินทุนจากเงินกู้ในระบบสูงกว่าเงินทุนของชุมชนเอง นอกจากนี้ยังไม่พบการกู้ยืมนอกระบบในชุมชนอีกด้วย ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นได้เป็นอย่างดี

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

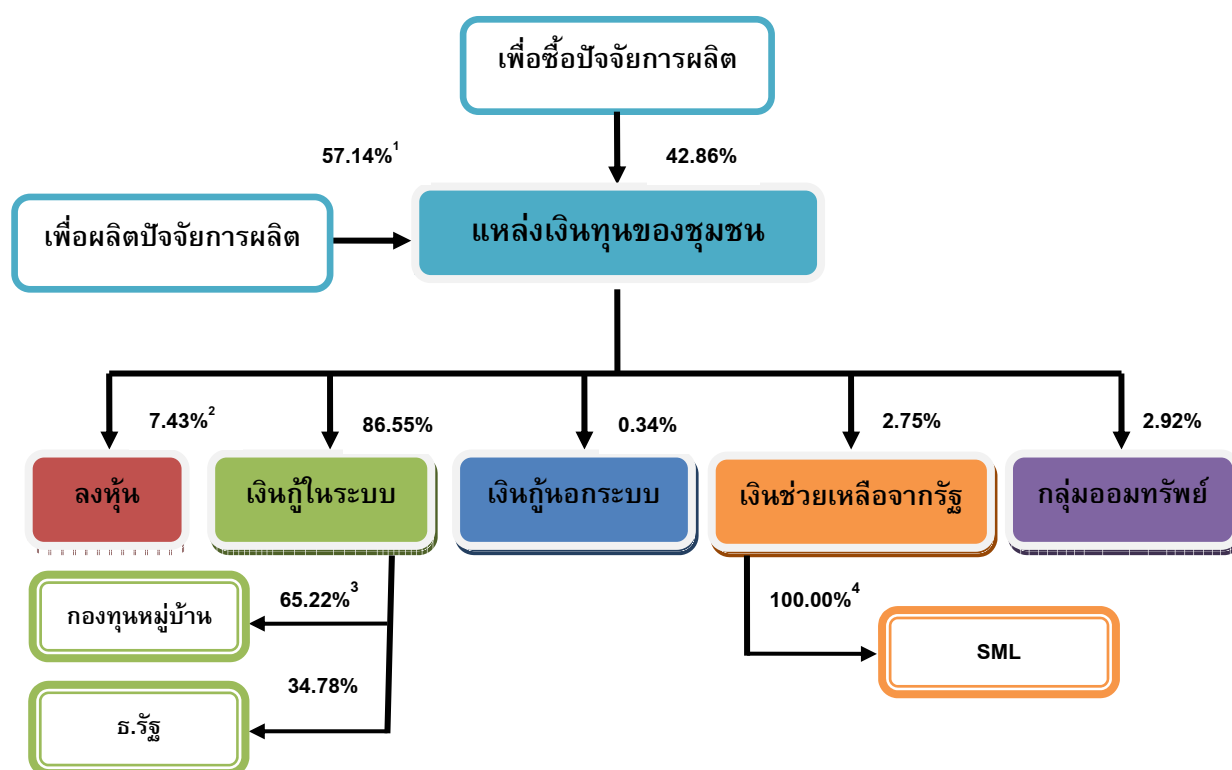
%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.111 แหล่งเงินทุนของตำบลดอนทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง เงินทุนส่วนใหญ่ของตำบลบ้านป่าจะถูกนำไปใช้เพื่อการผลิตปัจจัยการผลิตในชุมชนคิดเป็นร้อยละ 57.14 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด และเงินทุนอีกร้อยละ 42.86 ใช้เพื่อซื้อ

ปัจจัยการผลิต ชุมชนมีการพึ่งพาเงินทุนจากเงินกู้ในระบบเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 86.55 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน มีการพึ่งพาตนเองค่อนข้างน้อย โดยมีเงินทุนจากการลงทุน และกลุ่มออมทรัพย์เพียงร้อยละ 7.43 และร้อยละ 2.92 ตามลำดับ แหล่งเงินทุนจากการกู้ยืมในระบบของตำบลบ้านป่าพบว่า กองทุนหมู่บ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชนกว่าร้อยละ 65 ของจำนวนแหล่งเงินทุนจากแหล่งเงินกู้ในระบบของชุมชน นอกจากนี้ยังมีธนาคารของรัฐเป็นแหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญอีกด้วย ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐมาจากโครงการ SML ดังภาพที่ 3.112

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

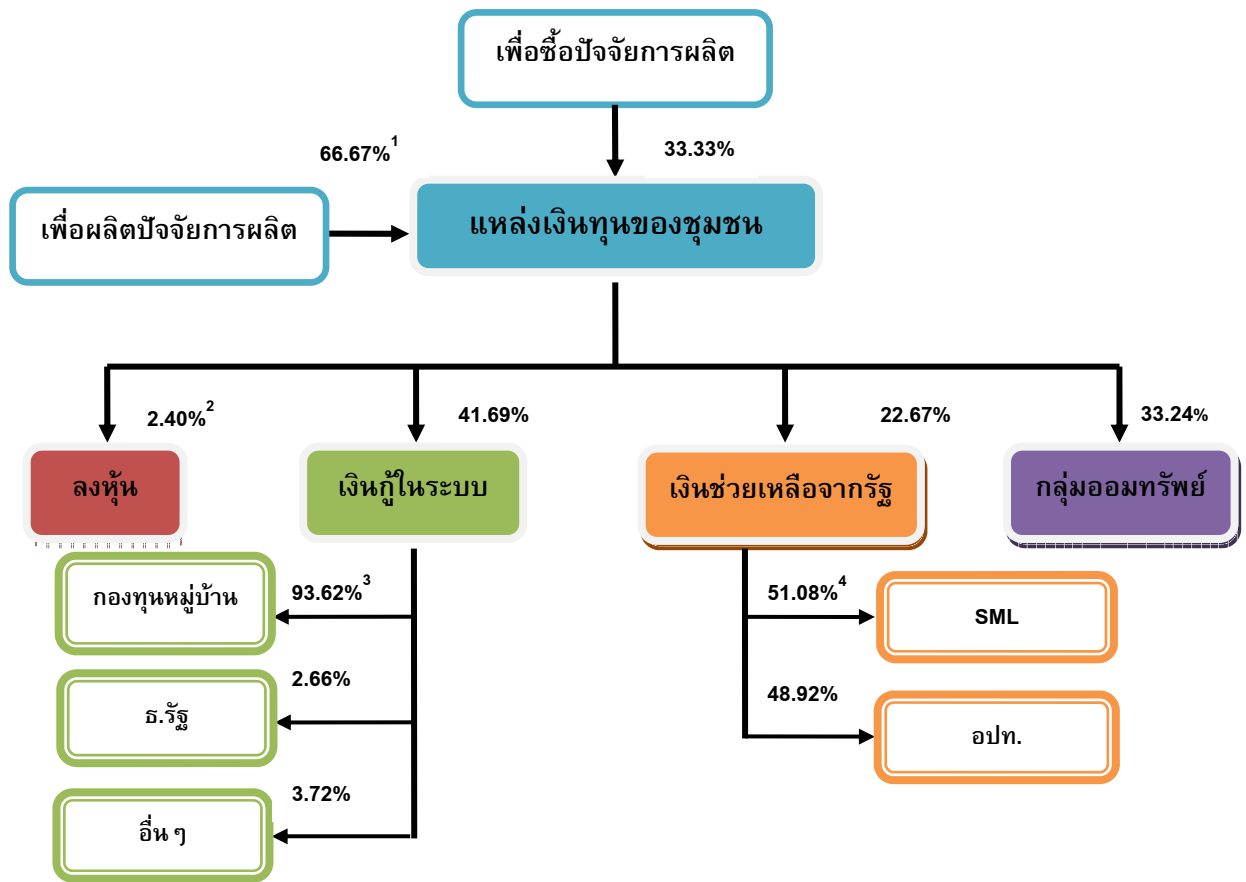
%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.112 แหล่งเงินทุนของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย เงินทุนส่วนใหญ่ของตำบลบ้านแยงถูกนำไปใช้เพื่อผลิตปัจจัยการผลิต คิดเป็นร้อยละ 66.67 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด และเงินทุนอีกร้อยละ 33.33 ใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต แหล่งเงินที่สำคัญของตำบลบ้านแยงมาจากเงินเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 41.69 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน (ร้อยละ 33.24) เงินช่วยเหลือจากรัฐ (ร้อยละ 22.67) และการลงทุน ตามลำดับ

แหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญของตำบลบ้านแยง พบว่า กองทุนหมู่บ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของตำบลโดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 93.62 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด เมื่อพิจารณาเงินช่วยเหลือจากรัฐ พบว่า เงินช่วยเหลือจากโครงการ SML มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน

ด้านแหล่งเงินทุนแก่ชุมชนค่อนข้างมาก (ร้อยละ 51.08 ของเงินทุนการช่วยเหลือของรัฐ) นอกจากนี้ ยังมีเงินช่วยเหลือจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) อีกด้วย ดังภาพที่ 3.113

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

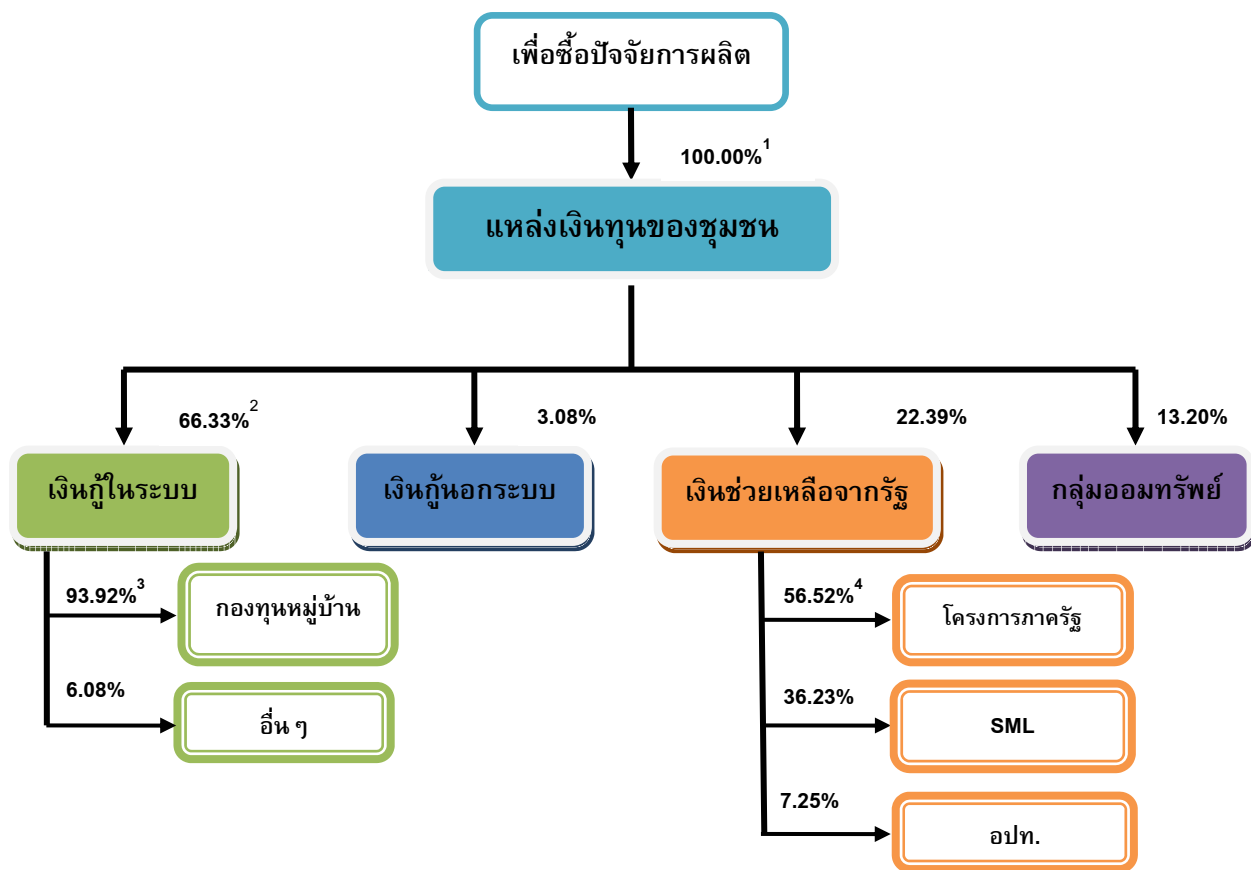
%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.113 แหล่งเงินทุนของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนครชุม อำเภอนครไทย เงินทุนของตำบลนครชุมถูกนำไปใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้งหมด โดยแหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 66.33 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมาเป็นเงินจากช่วยเหลือจากรัฐ (ร้อยละ 22.39) กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนตามลำดับ และไม่พบการลงทุนในชุมชน แหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญของตำบลนครชุมมาจากเงินกองทุนหมู่บ้านมากถึงร้อยละ 93.92 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐ เงินจากโครงการต่างๆ ของภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านการเงินของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 56.52 ของเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมด และโครงการ SML ดังภาพที่ 3.114

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

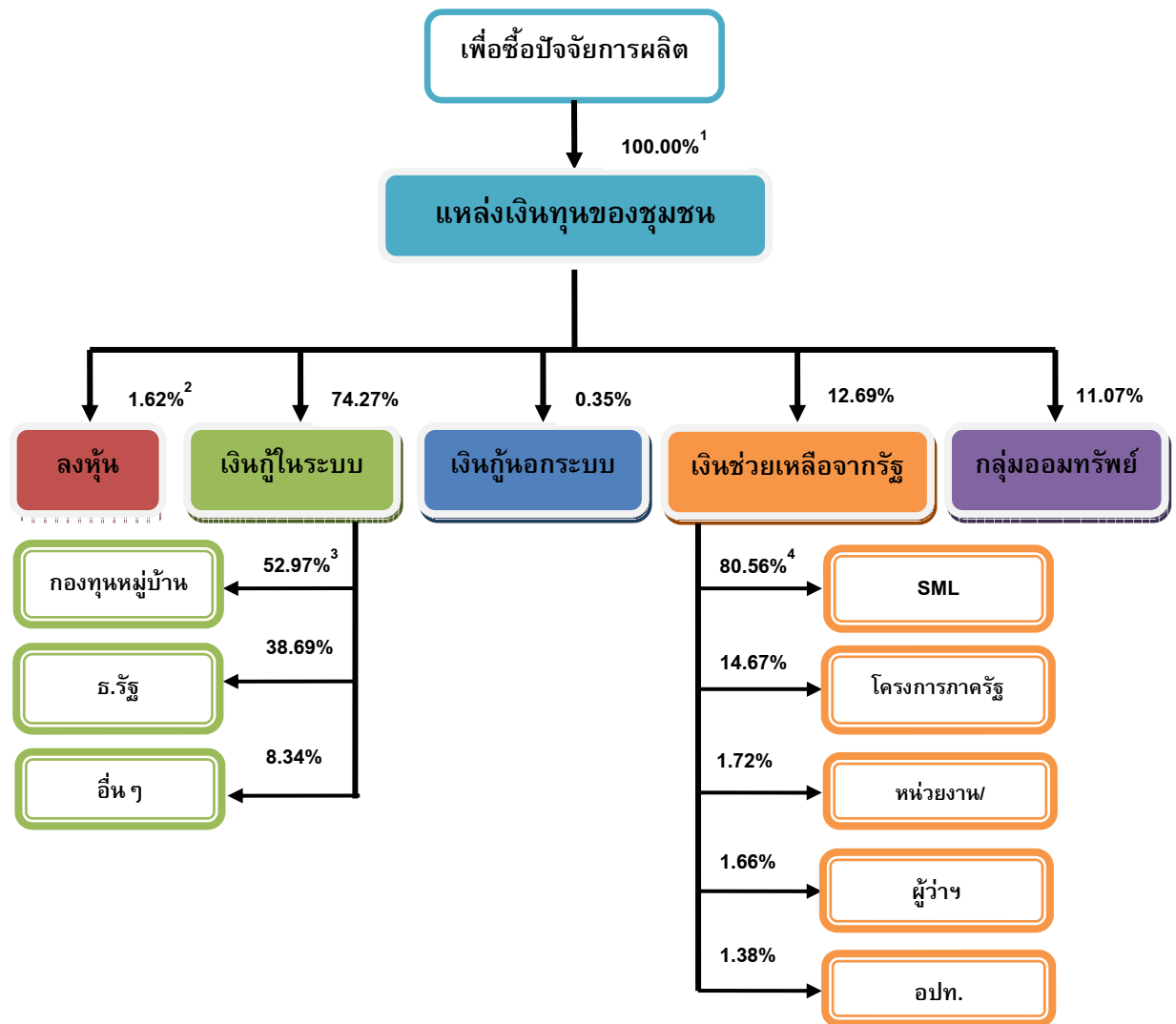
%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.114 แหล่งเงินทุนของตำบลนครชุม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนครไทย อำเภอนครไทย เงินทุนขอตำบลนครไทยถูกนำไปใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้งหมด โดยแหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 74.27 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นเงินจากช่วยเหลือจากรัฐ (ร้อยละ 12.69) กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน การลงหุ้น และเงินกู้นอกระบบ ตามลำดับ แหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญของตำบลนครชุม พบว่า กองทุนหมู่บ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชน (ร้อยละ 52.97 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด) และเงินกู้จากธนาคารรัฐ (ร้อยละ 38.69) และเมื่อพิจารณาเงินช่วยเหลือจากรัฐ พบว่า เงินสนับสนุนจากโครงการ SML มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชนค่อนข้างมาก (ร้อยละ 80.56 ของเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมด) รวมทั้งเงินสนับสนุนจากโครงการต่างๆ ของภาครัฐ ดังภาพที่ 3.115

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

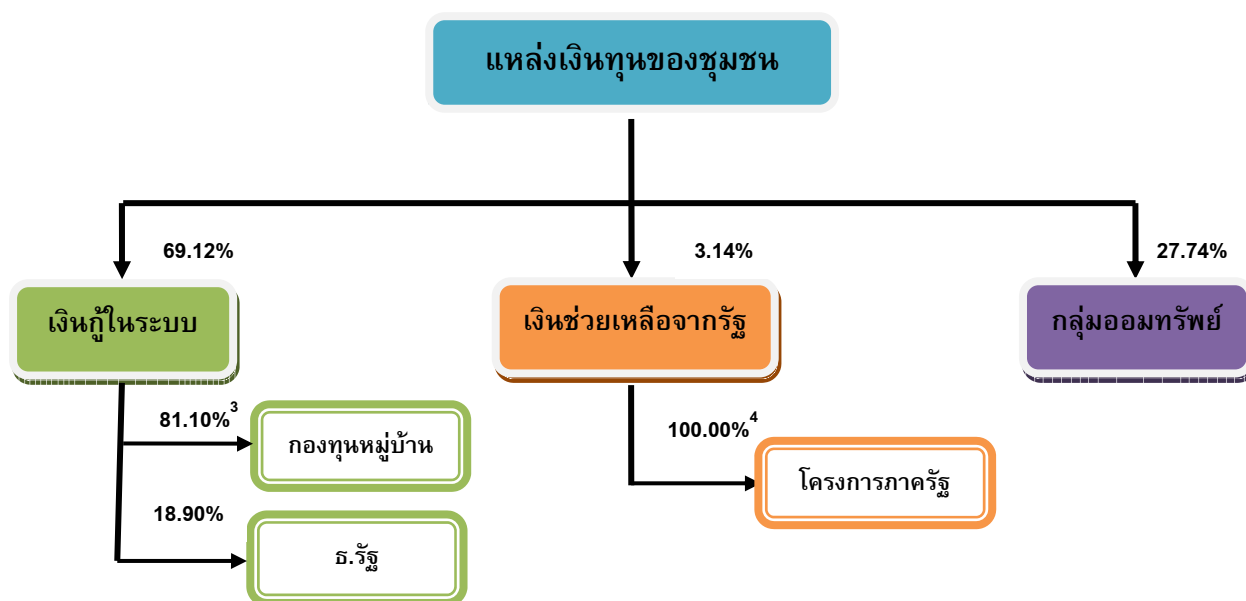
%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.115 แหล่งเงินทุนของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย เป็นตำบลที่ไม่ได้ระบุนำเงินทุนของชุมชนไปใช้ โดยระบุเพียงแหล่งที่มาของเงินทุน แหล่งเงินทุนของตำบลห้วยเหี้ยมาจาก 3 ช่องทางหลัก ได้แก่ เงินกู้ในระบบ เงินช่วยเหลือจากรัฐ และกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน โดยเงินทุนส่วนใหญ่ของตำบลห้วยเหี้ยมาจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 69.12 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน (ร้อยละ 27.74) และเงินช่วยเหลือจากภาครัฐ แหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญมาจากกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 81.10 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด และธนาคารของรัฐ เช่นเดียวกับตำบลอื่น ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐเป็นเงินช่วยเหลือจากโครงการต่างๆ ของรัฐ ดังภาพที่ 3.116

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

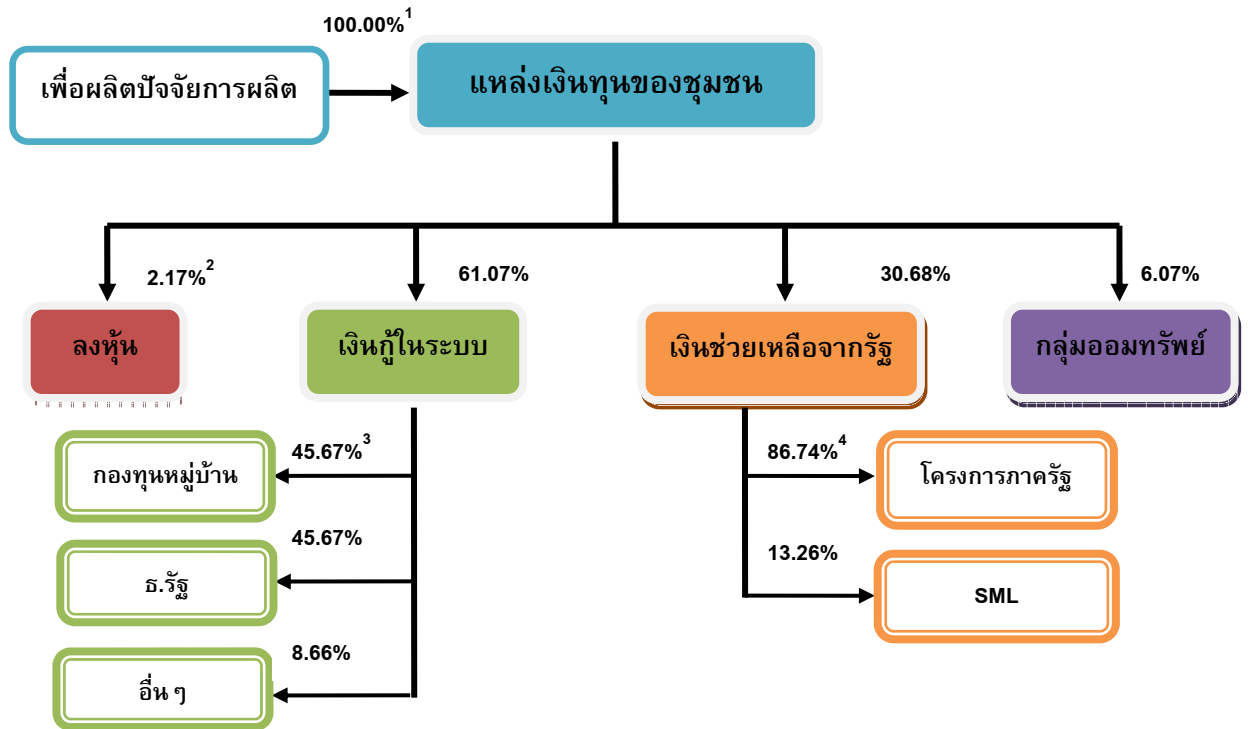
%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.116 แหล่งเงินทุนของตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย เงินทุนของตำบลน้ำกุ่มจะถูกนำไปใช้เพื่อผลิตปัจจัยการผลิตทั้งหมด โดยแหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 61.07 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นเงินจากช่วยเหลือจากรัฐ (ร้อยละ 30.68) กลุ่มออมทรัพย์ และการลงหุ้นตามลำดับ แหล่งเงินกู้ในระบบของตำบลน้ำกุ่ม พบว่า กองทุนหมู่บ้าน และเงินกู้จากธนาคารรัฐยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชนในสัดส่วนเท่ากัน คือร้อยละ 45.67 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด และเมื่อพิจารณาเงินช่วยเหลือจากรัฐ พบว่า เงินสนับสนุนจากโครงการต่างๆ ของภาครัฐยังคงมีบทบาทในการช่วยสนับสนุนเงินของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 86.74 ของเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมด รวมทั้งโครงการ SML ดังภาพที่ 3.117

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

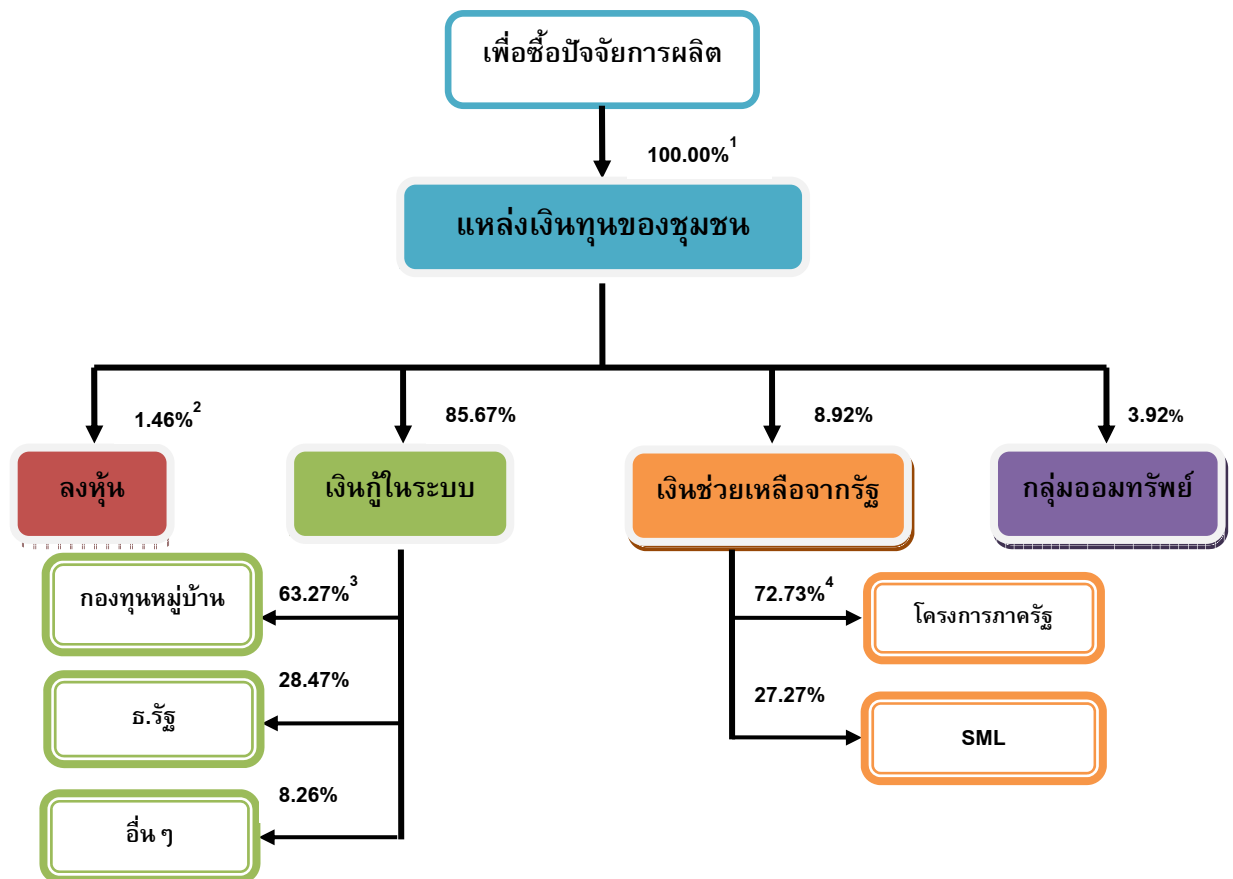
%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดของชุมชน

%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.117 แหล่งเงินทุนของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย เงินทุนของบ้านพร้าวถูกนำไปใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิตทั้งหมด โดยแหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 85.67 ของจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นเงินจากช่วยเหลือจากรัฐ (ร้อยละ 8.92) กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน และการลงทุน ตามลำดับ แหล่งเงินกู้ในระบบของตำบลบ้านพร้าว พบว่า กองทุนหมู่บ้าน ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด) และเงินกู้จากธนาคารรัฐ ยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชน (ร้อยละ 63.27 และร้อยละ 28.47 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาเงินช่วยเหลือจากรัฐ พบว่า เงินสนับสนุนจากโครงการต่างๆ ของภาครัฐ ยังคงมีบทบาทสำคัญในการช่วยสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 80.56 ของเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมด และ โครงการ SML ดังภาพที่ 3.118

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดของชุมชน

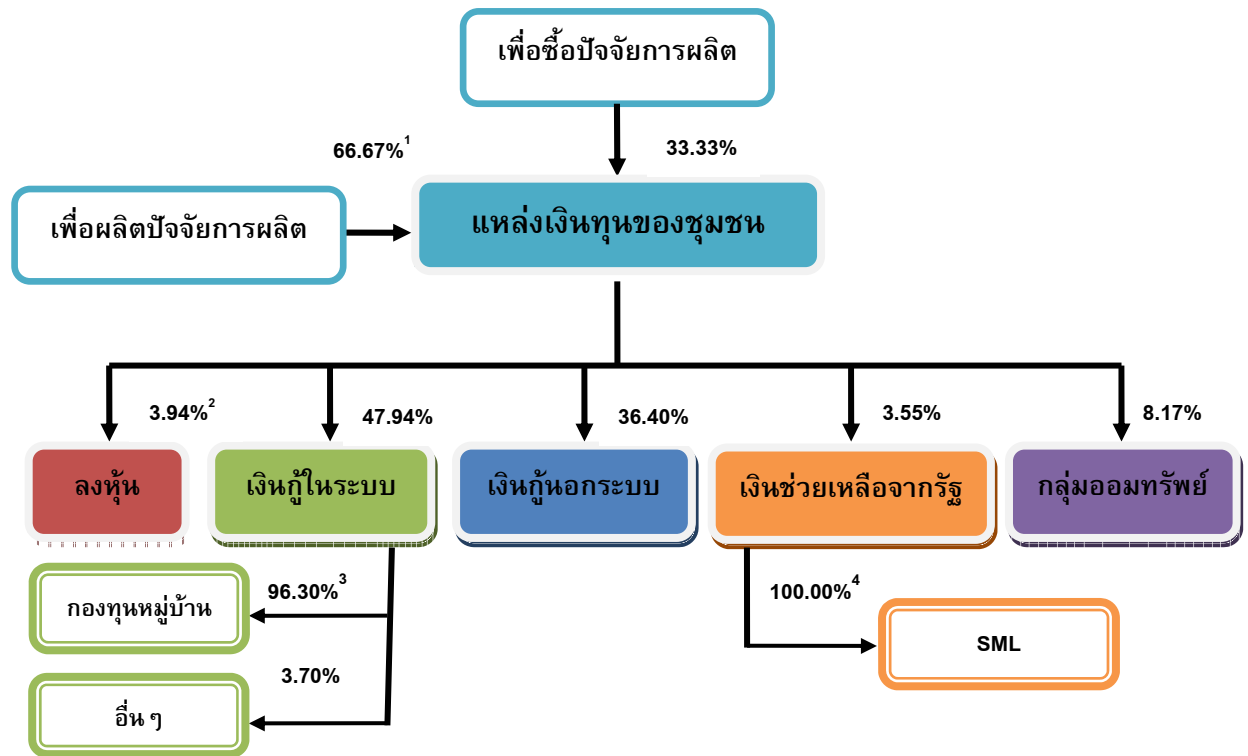
%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.118 แหล่งเงินทุนของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย เงินทุนของชุมชนจะนำไปใช้เพื่อผลิตปัจจัยการผลิต ร้อยละ 66.67 และเงินอีกร้อยละ 33.33 เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต โดยแหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 47.94 ของจำนวนเงินลงทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นเงินกู้ในระบบ (ร้อยละ 36.40) กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน การลงทุน และเงินช่วยเหลือจากรัฐ ตามลำดับ

แหล่งเงินกู้ในระบบที่ของตำบลบ่อโพธิ์ พบว่า กองทุนหมู่บ้านยังคงมีบทบาทสูงสุดในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 96.39 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐนั้นมาจากโครงการ SML เพียงอย่างเดียว ดังภาพที่ 3.119

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

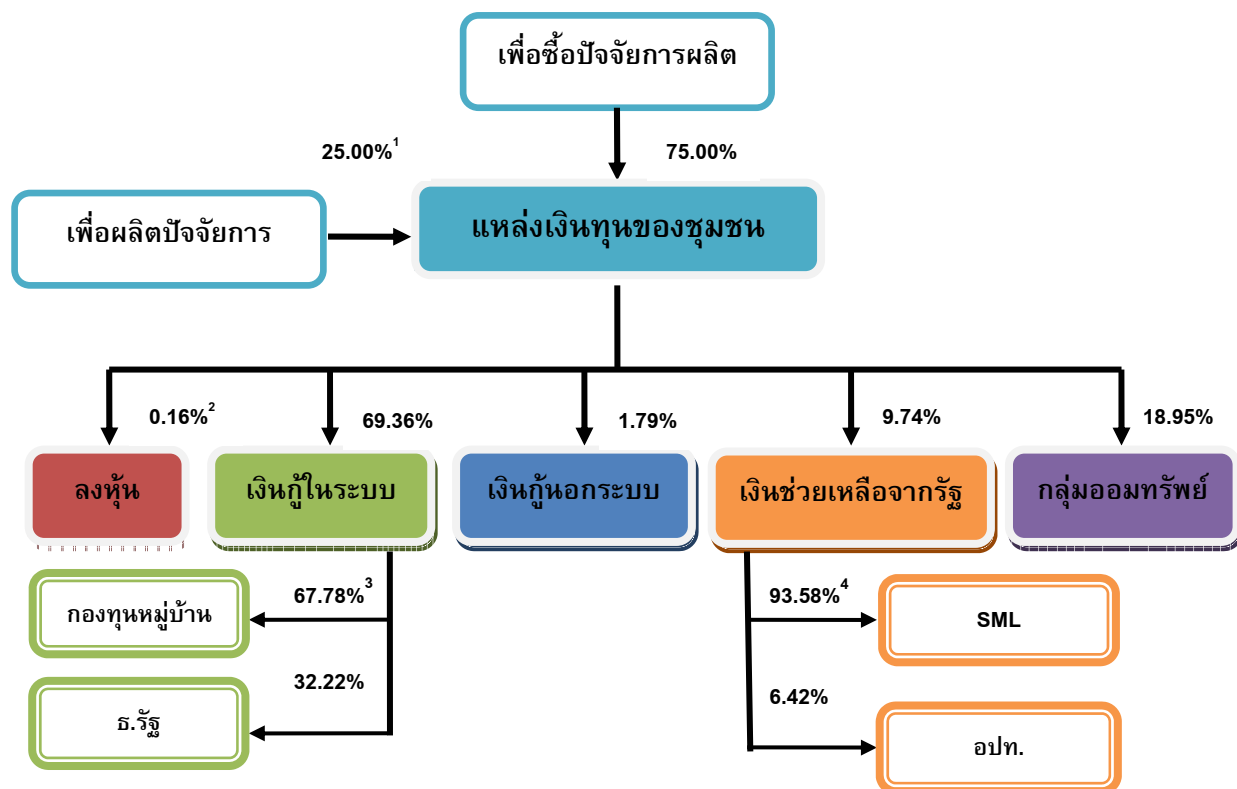
%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.119 แหล่งเงินทุนของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนาบัว อำเภอ นครไทย เงินทุนของตำบลนาบัวถูกนำไปใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิตเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 75.00 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน และอีกร้อยละ 25 ใช้เพื่อผลิตปัจจัยการผลิต โดยแหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 69.36 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เงินจากช่วยเหลือจากรัฐ เงินกู้นอกระบบ และการลงทุน ตามลำดับ

แหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญของตำบลนาบ้วยังคงเป็นเงินทุนจากเงินกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 65.22 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด และส่วนที่เหลือเป็นเงินกู้จากธนาคารรัฐ และเมื่อพิจารณาเงินช่วยเหลือจากรัฐ พบว่า เงินสนับสนุนจากโครงการ SML ยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 93.58 ของเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมด ดังภาพที่ 3.120

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

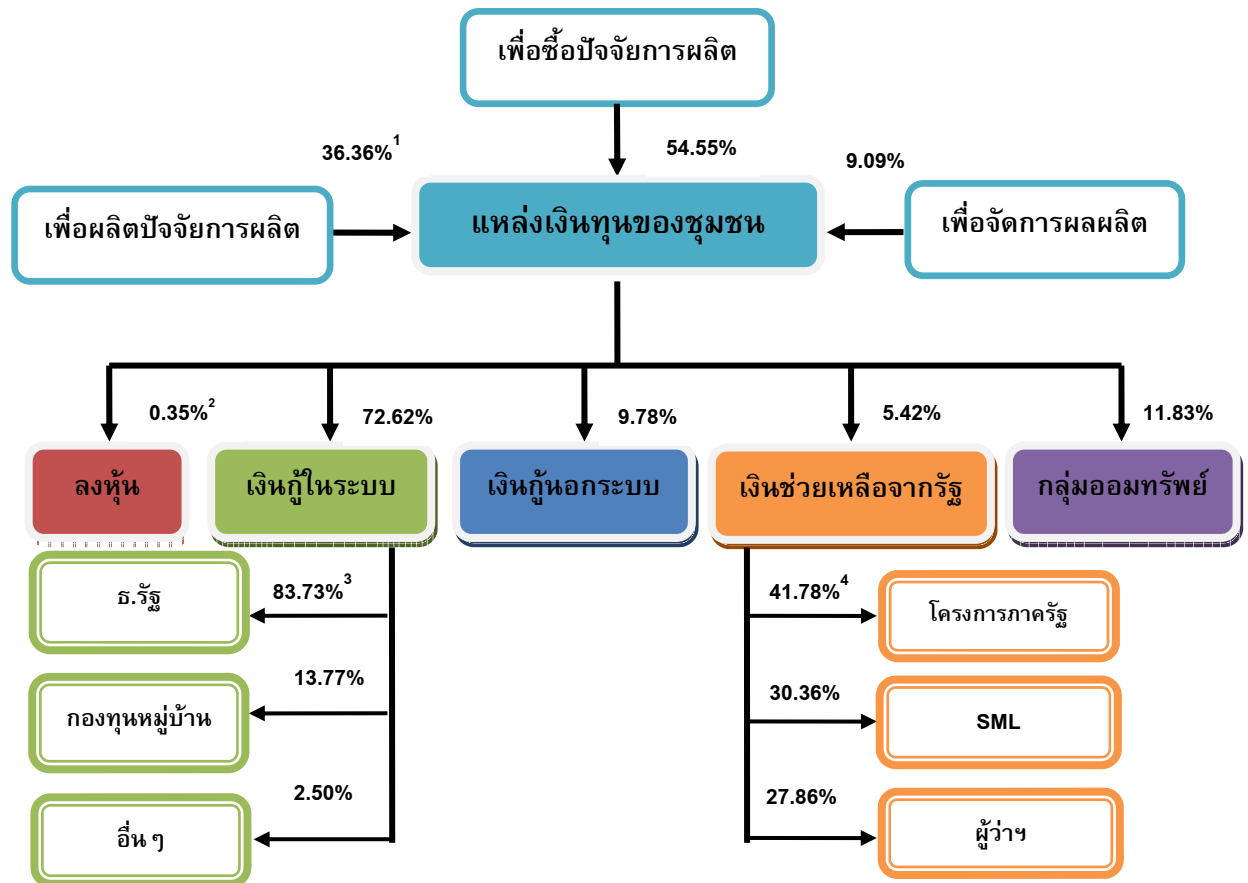
%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.120 แหล่งเงินทุนของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย เงินทุนของตำบลหนองกะท้าวส่วนใหญ่นำไปใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิตคิดเป็นร้อยละ 54.55 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด รองลงมาคือ เพื่อผลิตปัจจัยการผลิต และการจัดการผลผลิต โดยแหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบ (ร้อยละ 72.62 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมด) รองลงมา เป็นกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เงินกู้นอกระบบ เงินจากช่วยเหลือจากรัฐ และการลงทุน ตามลำดับ

แหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญของตำบลหนองกะท้าว คือ ธนาคารของรัฐ ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด และกองทุนหมู่บ้าน ยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชน (ร้อยละ 83.73 ร้อยละ 13.77 ตามลำดับ) ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐนั้น เงินสนับสนุนจากโครงการต่างๆ ของภาครัฐ ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 80.56 ของเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมด รองลงมาคือ โครงการ SML และงบจากผู้ว่าราชการจังหวัด ดังภาพที่ 3.121

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

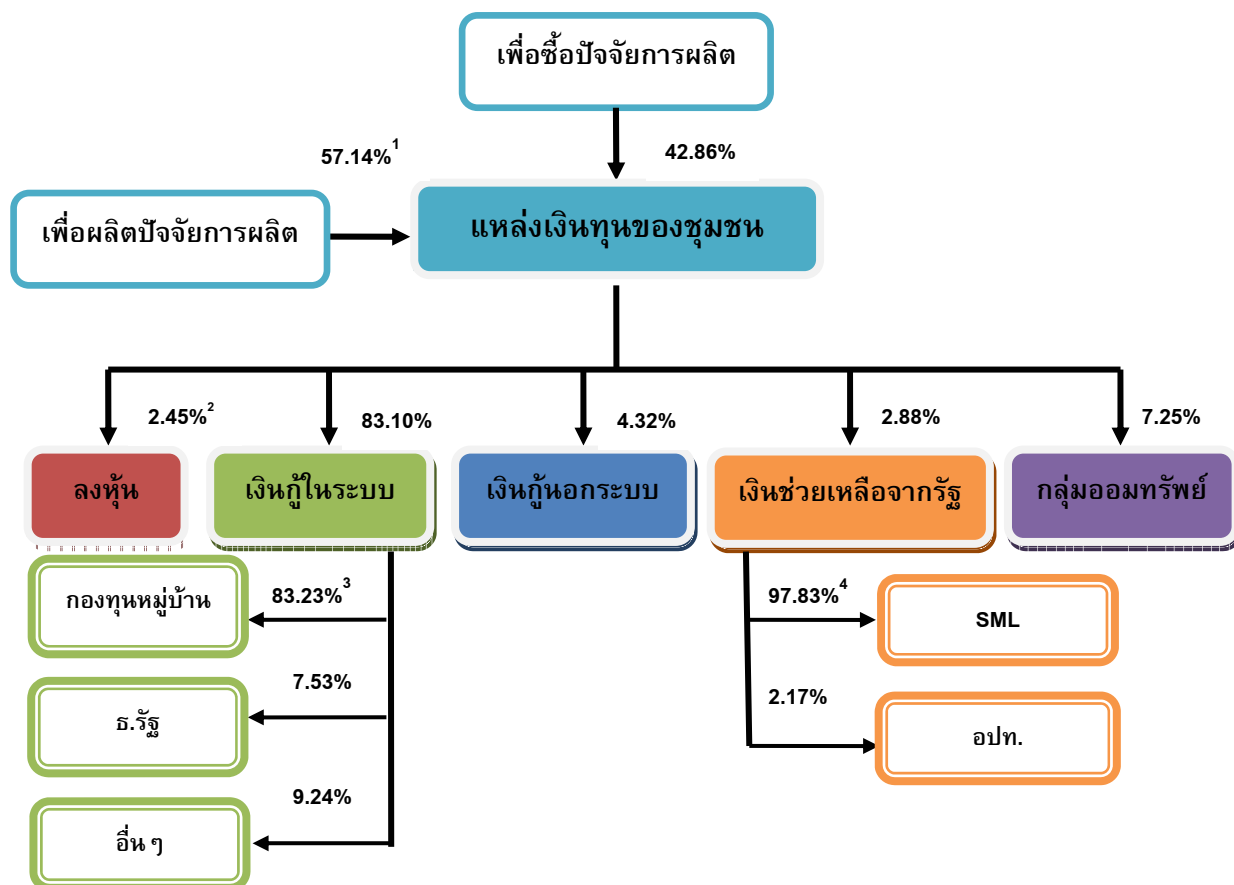
%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.121 แหล่งเงินทุนของตำบลหนองกะท้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลยางโกहन อำเภอ นครไทย เงินทุนของตำบลยางโกहनส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้เพื่อผลิตปัจจัยการผลิตคิดเป็นร้อยละ 57.14 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด รองลงมาคือ เพื่อผลิตปัจจัยการผลิตและการจัดการผลผลิต ตามลำดับ โดยแหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 72.62 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมา เป็นกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เงินกู้นอกระบบ เงินจากช่วยเหลือจากรัฐ และการลงทุน ตามลำดับ

แหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญของตำบลยางโกहन พบว่า ธนาคารของรัฐ มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชนคิดเป็นร้อยละ 83.73 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด และส่วนที่เหลือมาจากเงินกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ 13.77) และเมื่อพิจารณาเงินช่วยเหลือจากรัฐ พบว่า เงินสนับสนุนโครงการต่างๆ ของภาครัฐ ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนด้านเงินทุนแก่ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 80.56 ของเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมด รองลงมาคือ โครงการ SML และงบจากผู้ว่าราชการจังหวัด ดังภาพที่ 3.122

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

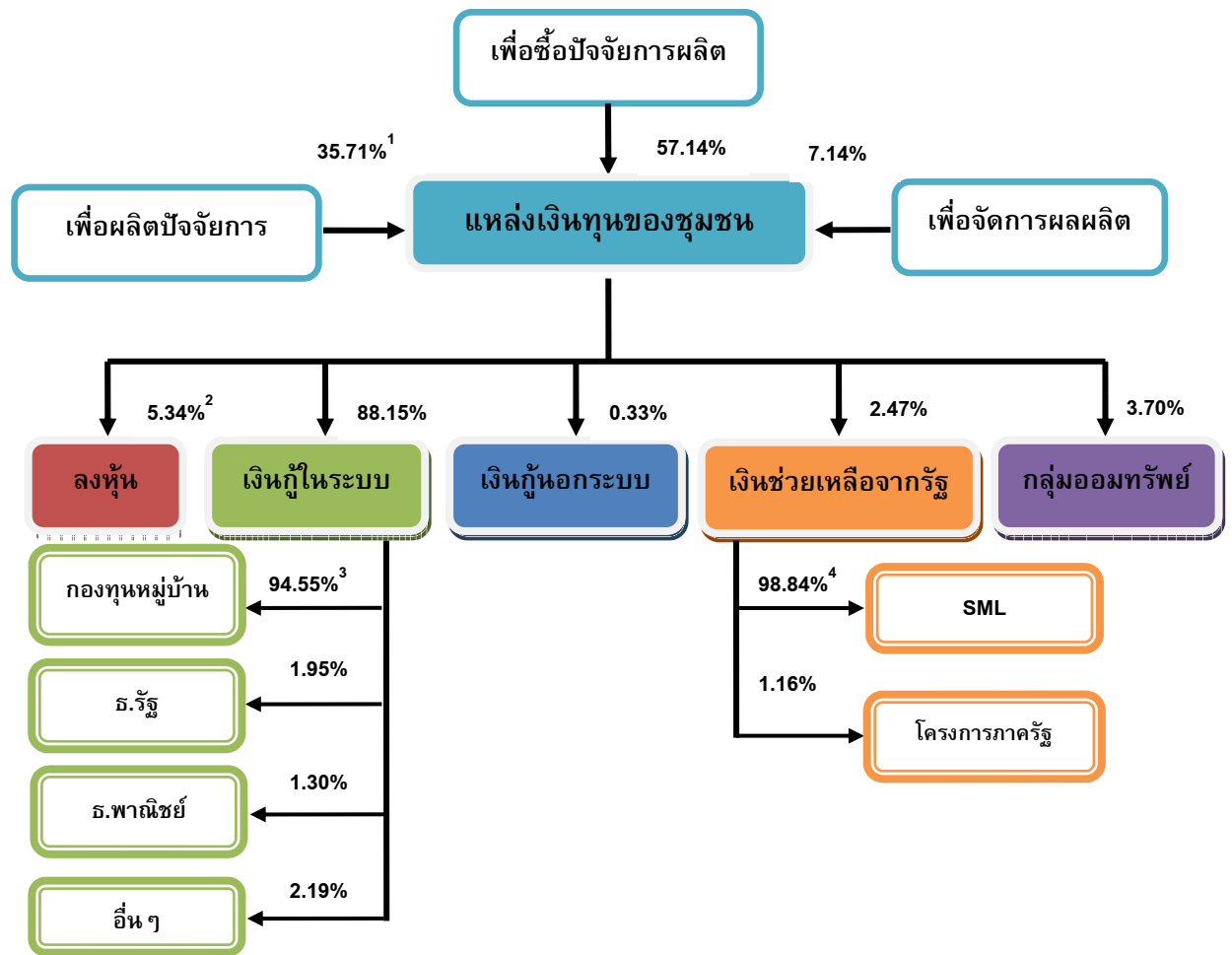
%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.122 แหล่งเงินทุนของตำบลยางโกน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ เงินทุนของตำบลชาติตระการส่วนใหญ่จะถูกนำไปใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 57.14) รองลงมา คือใช้เพื่อผลิตปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 35.71) และเพื่อการจัดการผลผลิต ตามลำดับ แหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบมากถึงร้อยละ 88.15 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมาคือ การลงทุนในชุมชน (ร้อยละ 5.34) กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เงินช่วยเหลือจากรัฐ และเงินกู้นอกระบบ ตามลำดับ (ภาพที่ 3.123) ซึ่งถือว่าชุมชนมีการพึ่งพาตนเองโดยการลงทุนและกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนสูงกว่าเงินช่วยเหลือจากรัฐและเงินกู้นอกระบบ

แหล่งเงินกู้ในระบบที่สำคัญของตำบลชาติตระการ ยังคงเป็นเงินจากกองทุนหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 94.55 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐที่สำคัญมากเงินสนับสนุนจากโครงการ SML (ร้อยละ 98.84) เช่นเดียวกับตำบลอื่น

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

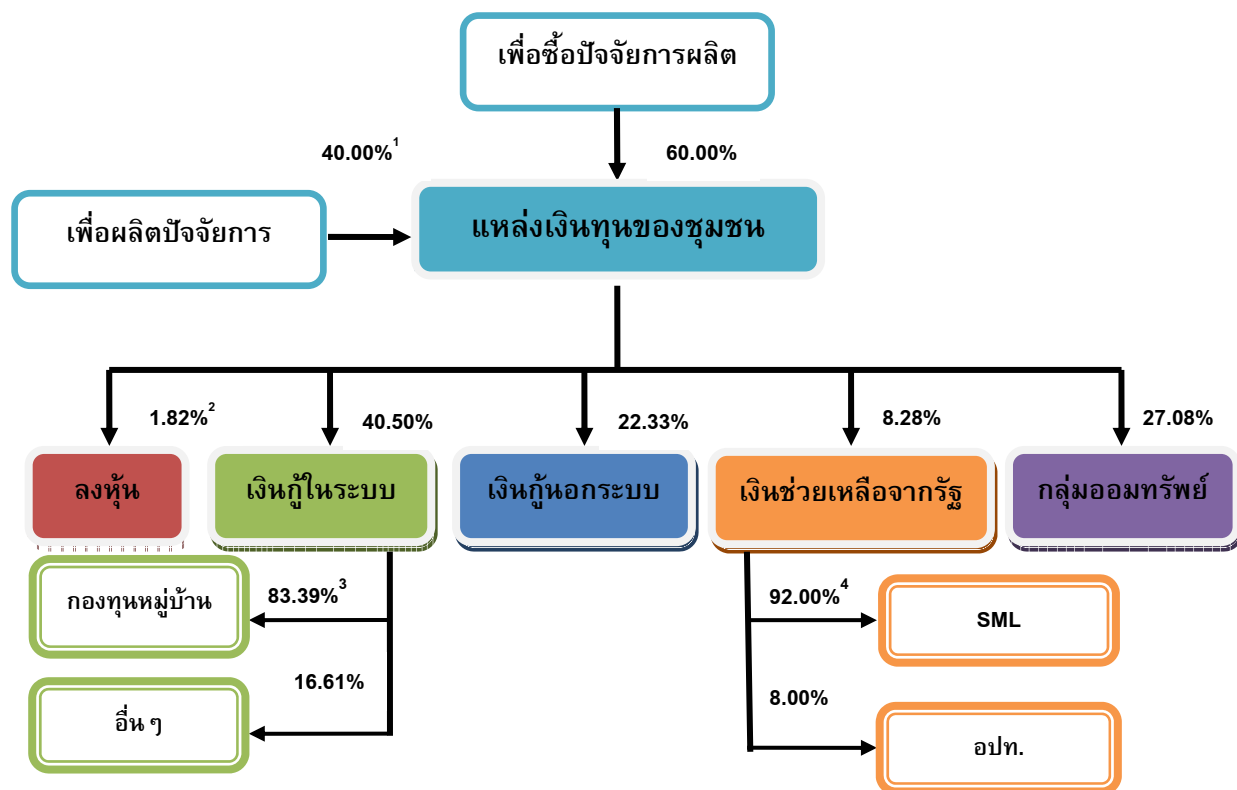
%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.123 แหล่งเงินทุนของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลวังทอง อำเภอพรหมพิราม เงินทุนของตำบลวังทองส่วนใหญ่จะนำไปซื้อปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 60) และอีกร้อยละ 40 ใช้เพื่อการผลิตปัจจัยการผลิต แหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบมากถึงร้อยละ 40.50 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมาคือ กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน เงินกู้นอกระบบ เงินช่วยเหลือจากรัฐ และ การลงทุนในชุมชน ตามลำดับ (ภาพที่ 3.124)

แหล่งเงินกู้ในระบบของตำบลวังทอง พบว่า เงินกองทุนหมู่บ้านยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 83.39 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐที่สำคัญนั้น พบว่า เงินช่วยเหลือจากโครงการ SML ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชน

หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด

%² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน

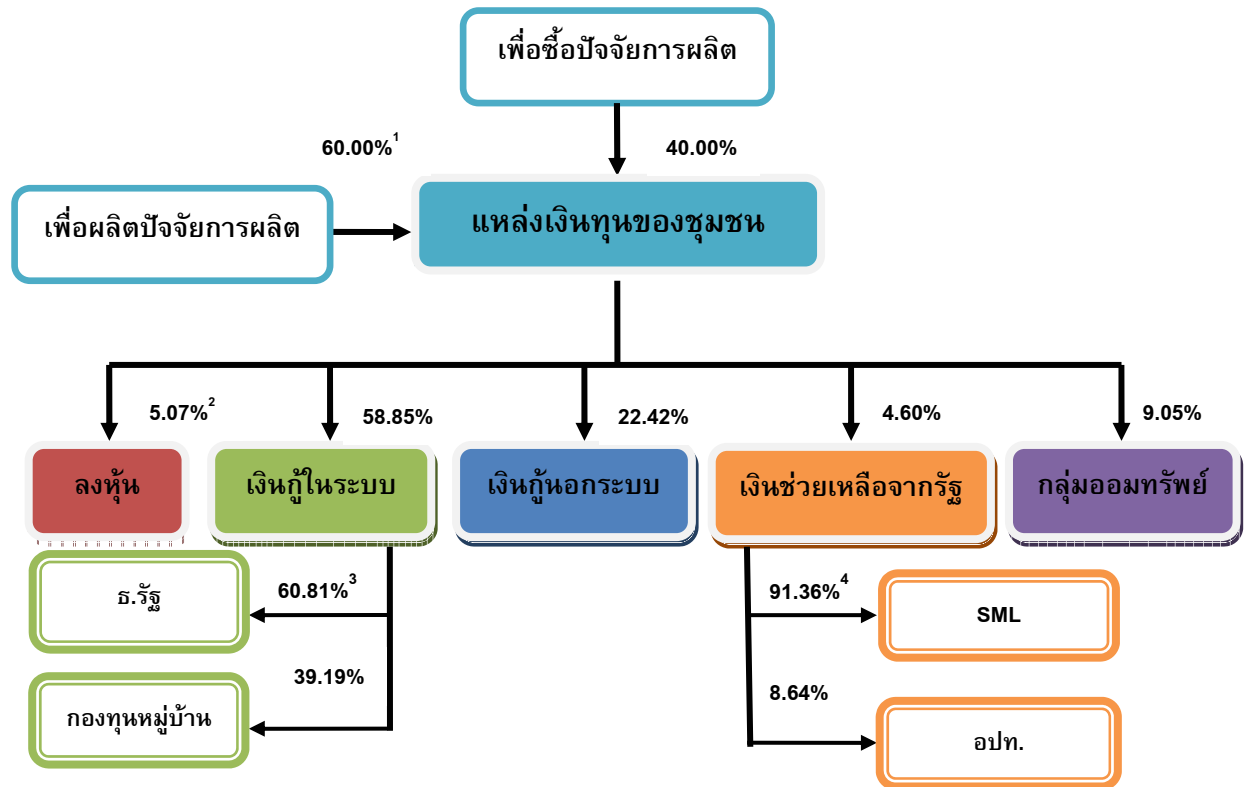
%³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน

%⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.124 แหล่งเงินทุนของตำบลวังช้าง อำเภอรพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองแรม อำเภอรพรมพิราม เงินทุนของชุมชนส่วนใหญ่จะนำไปผลิตปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 60) และอีกร้อยละ 40 ใช้เพื่อซื้อปัจจัยการผลิต แหล่งเงินของชุมชนส่วนใหญ่มาจากเงินกู้ในระบบมากถึงร้อยละ 58.85 ของจำนวนเงินทุนทั้งหมดในชุมชน รองลงมาคือ เงินกู้นอกระบบ กลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน การลงทุนในชุมชน และ เงินช่วยเหลือจากรัฐ ตามลำดับ (ภาพที่ 3.125)

แหล่งเงินกู้ในระบบของตำบลหนองแรม พบว่า ธนาคารของรัฐและกองทุนหมู่บ้าน มีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชน (คิดเป็นร้อยละ 60.81 และร้อยละ 39.19 ของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมด ตามลำดับ) และเป็นตำบลเดียวที่เงินทุนจากธนาคารของรัฐมีบทบาทสำคัญสูงกว่ากองทุนหมู่บ้าน ส่วนเงินช่วยเหลือจากรัฐนั้น พบว่า เงินช่วยเหลือจากโครงการ SML ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเงินทุนแก่ชุมชน (ร้อยละ 91.36 ของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐ)

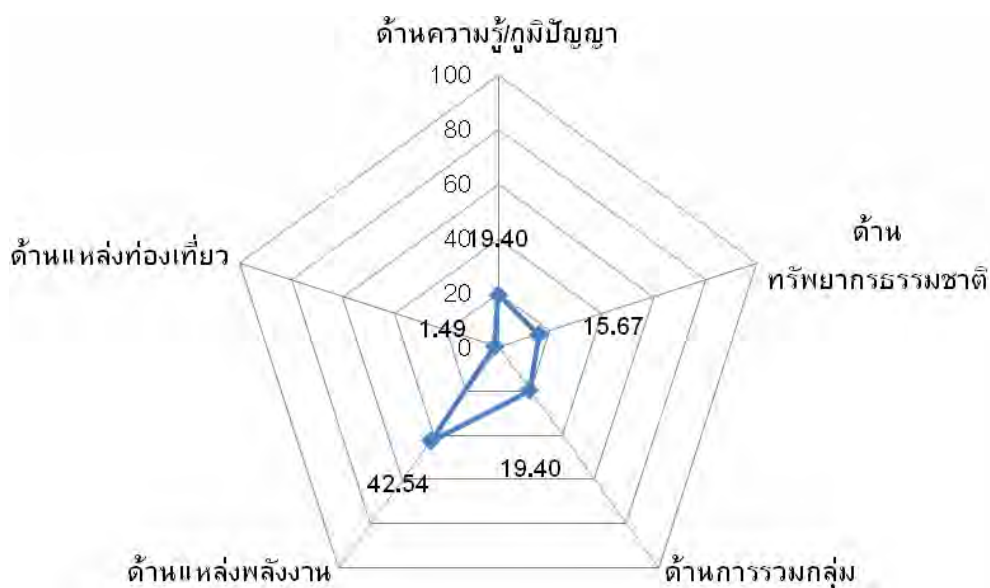
หมายเหตุ: %¹ คือ ร้อยละของจำนวนคำตอบทั้งหมด
 %² คือ ร้อยละของจำนวนเงินทุนทั้งหมดของชุมชน
 %³ คือ ร้อยละของจำนวนเงินกู้ในระบบทั้งหมดของชุมชน
 %⁴ คือ ร้อยละของจำนวนเงินช่วยเหลือจากรัฐทั้งหมดของชุมชน

ภาพที่ 3.125 แหล่งเงินทุนของตำบลหนองแรม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

3.6 การพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดพิษณุโลก

ศักยภาพในด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่มีศักยภาพในด้านแหล่งพลังงานน้ำมากที่สุด (ร้อยละ 42.54 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 134 หมู่บ้าน) รองลงมาคือด้านความรู้/ภูมิปัญญาและด้านการรวมกลุ่มในสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 19.40 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ (ภาพที่ 3.126) จากเครื่องมือแสดงศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน ทำให้ทราบถึงทรัพยากรที่มีศักยภาพในการพัฒนา จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาจุดอ่อน และเสริมจุดแข็งของชุมชนได้ เช่น การพัฒนาแหล่งพลังงานน้ำให้เป็นแหล่งพลังงานทางเลือกใหม่ของชุมชน การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

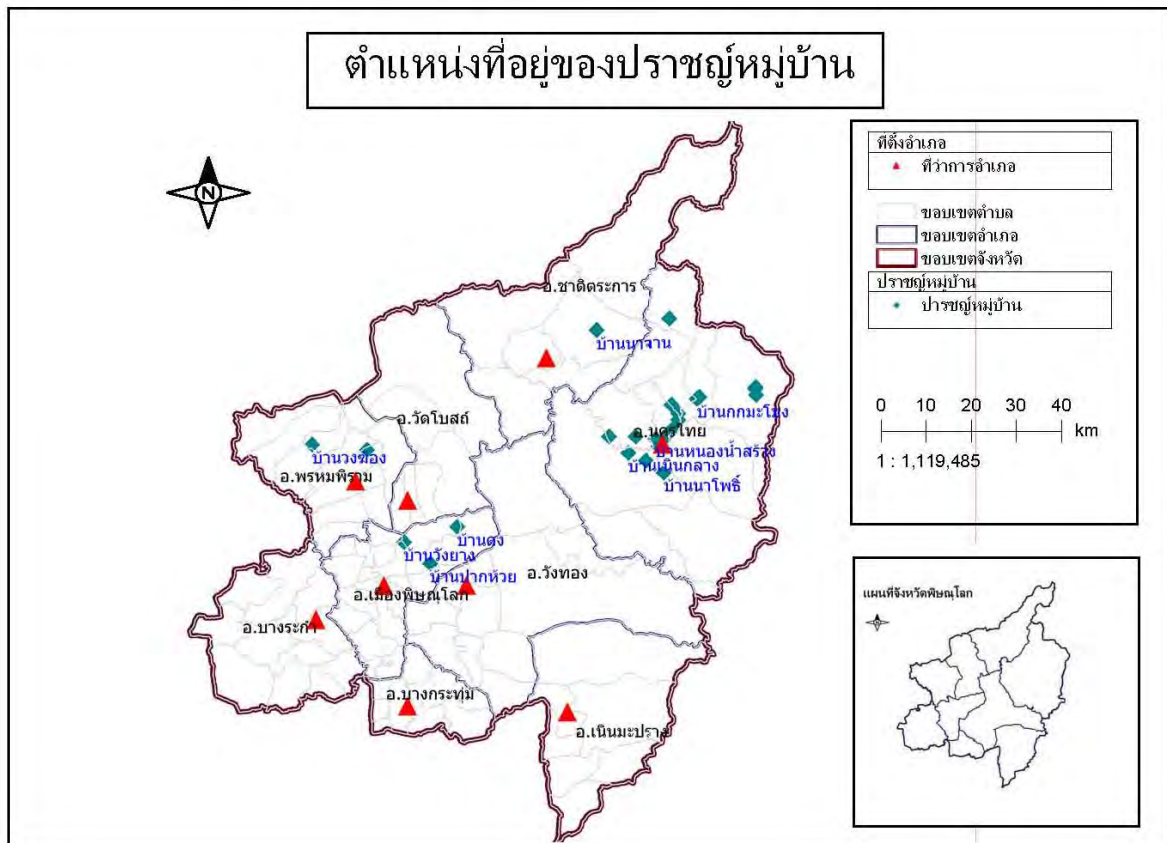
เครื่องมือนี้เป็นเครื่องมือที่สามารถกระตุ้นให้ชุมชนได้ใช้เวลาในการสำรวจตรวจสอบทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนและทรัพยากรมนุษย์เพื่อหาหนทางในการนำมาใช้ประโยชน์หรือหาทางพัฒนาให้มีมากขึ้น เป็นการเริ่มต้นของการพยายามหาทางใช้ประโยชน์ของทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ทั้งการสร้างรายได้ เช่น พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือการนำเอาพลังงานน้ำมาพัฒนาใช้ในการเพาะปลูกให้มากขึ้น เป็นต้น

ภาพที่ 3.126 ศักยภาพของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

ด้านแหล่งพลังงานน้ำและด้านแหล่งท่องเที่ยว มีชุมชนที่เห็นว่ามีแหล่งน้ำที่จะสามารถเป็นแหล่งพลังงานได้ จำนวน 57 หมู่บ้าน และมีเพียง 2 หมู่บ้านที่ระบุว่ามียกยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว ในขณะที่ชุมชนต่างๆ ยังมีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวอยู่มาก

ด้านความรู้/ภูมิปัญญา มีจำนวน 26 หมู่บ้าน (ร้อยละ 19.40) ที่มีศักยภาพในด้านความรู้/ภูมิปัญญา จาก 134 หมู่บ้าน ซึ่งหมู่บ้านส่วนใหญ่จะผู้ที่มีความรู้/ภูมิปัญญาด้านการจักสานและงานฝีมือต่างๆ ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรม การแสดงพื้นบ้านประเพณีพื้นบ้าน รวมทั้งภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนโบราณ และมีโอกาสที่จะดำรงรักษาไว้ โดยให้โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างๆ ไว้ ภาครัฐให้การสนับสนุน และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถเผยแพร่ความรู้/ภูมิปัญญาของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ยังขาดแคลนผู้สืบทอด และการรวมกลุ่มเพื่อดำรงไว้ซึ่งความรู้/ภูมิปัญญาดังกล่าว รวมทั้งยังขาดการให้ความสำคัญของคนในชุมชนและหน่วยงานพื้นที่ (ตารางที่ 3.10) จากข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาทำเป็นทำเนียบปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละชุมชน โดยนำทำเป็นข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) ซึ่งจะแสดงปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละชุมชน โดยจะระบุชื่อ-นามสกุล และความรู้/ภูมิปัญญาที่มีความชำนาญในแต่ละด้าน เพื่อเป็นข้อมูลให้คนในชุมชนทราบว่าผู้ที่มีความรู้/ภูมิปัญญาที่ต้องการเรียนรู้หรือเป็นที่ปรึกษาในแต่ละด้านอยู่ที่ชุมชนใด และแหล่งที่สะดวกในการติดต่อสาร ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถไปเรียนรู้ได้จากประสบการณ์ตรงและบริบทที่ใกล้เคียงกันได้ โดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือ/เรียนรู้จากหน่วยงานภายนอก ดังภาพที่ 3.127

ภาพที่ 3.127 ปราชญ์ชาวบ้านของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีจำนวน 21 หมู่บ้านที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีศักยภาพในด้านป่าชุมชน ที่ดินสาธารณะ แหล่งน้ำ และดินที่มีคุณภาพ/สภาพดี ตามลำดับ เนื่องจากป่าชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์และชุมชนมีศักยภาพในการดูแลจัดการเองได้ มีที่ดินสาธารณะสำหรับไว้ทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน มีแหล่งน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร และอุปโภคบริโภคในชุมชน และที่ดินในชุมชนยังมีความสมบูรณ์ สามารถทำการเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี แต่ในปัจจุบันป่าขาดคนดูแลและมีการตัดไม้ทำลายป่ามากขึ้น ทำให้ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

ด้านการรวมกลุ่ม มีจำนวน 26 หมู่บ้าน ที่มีศักยภาพด้านการรวมกลุ่ม ซึ่งกลุ่มส่วนใหญ่เป็นกลุ่มกองทุนต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มเงินล้าน เป็นต้น เนื่องจากมีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี คณะกรรมการและสมาชิกมีความสามัคคีและร่วมมือร่วมใจกันดี รวมทั้งยังส่งเสริมให้คนในชุมชนมีการออมและเป็นแหล่งเงินทุนที่สำคัญในชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากภาครัฐและสามารถที่จะขยายกลุ่มให้มีขนาดใหญ่ขึ้น และสำหรับกลุ่มที่มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์มีโอกาสที่จะได้จำหน่ายผลิตภัณฑ์เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน อย่างไรก็ตาม กลุ่มต่างๆ ยังมีปัญหาในด้านเงินทุนไม่เพียงพอ ความเข้าใจของสมาชิกกลุ่ม และไม่มีตลาดรองรับสำหรับผลิตภัณฑ์

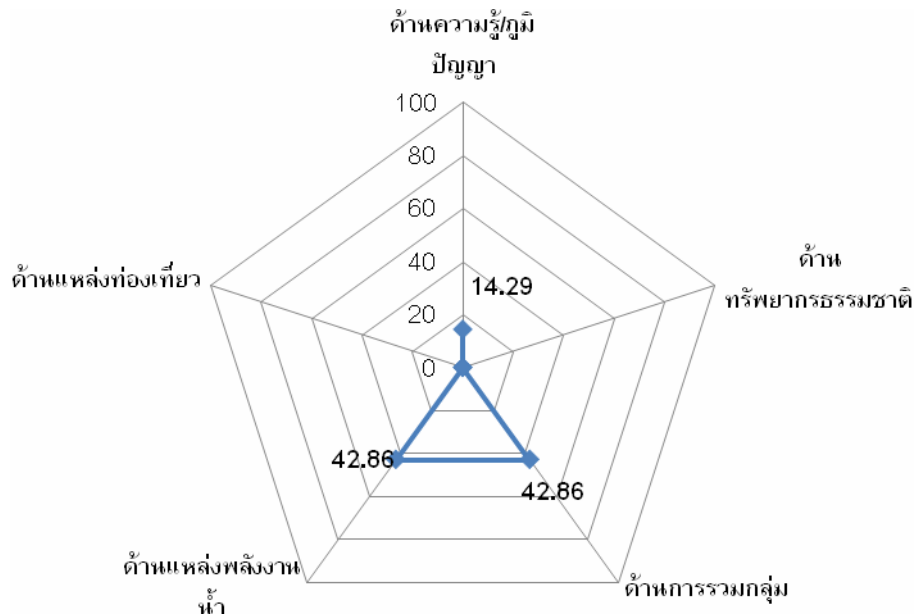
ตารางที่ 3.10 ศักยภาพด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

ทรัพยากรและทุนสังคม	จุดแข็ง	ปัญหา/จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
ด้านการรวมกลุ่ม (26)	1. มีการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี 2. ประชาชนมีการออมเงินและมีทุนในการประกอบอาชีพ 3. คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มมีความเข้มแข็ง มีความสามัคคีและร่วมมือกันดี	1. ขาดงบประมาณสนับสนุน และเงินทุนไม่เพียงพอ 2. สมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงานกลุ่ม 3. ไม่มีตลาดรองรับผลผลิต	1. มีศักยภาพในการที่ขยายและพัฒนากลุ่มให้มีขนาดใหญ่ขึ้น 2. หน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การสนับสนุนกลุ่ม 3. ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้	-
2. ด้านความรู้/ภูมิปัญญา (26)	1. มีความรู้ความชำนาญด้านจักสาน และงานฝีมือต่างๆ เช่น ดอกกลาย กระดาษ ลายทอง ดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น 2. ภูมิปัญญาด้านพิธีกรรม การแสดงพื้นบ้าน และประเพณีพื้นบ้าน เช่น การเรียกขวัญ หมอผี แห่นาค เป็นต้น 3. มีความรู้ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน และการนวดแผนโบราณ	1. ขาดคนสืบทอดและเผยแพร่ 2. ขาดการรวมกลุ่ม	1. ให้โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้/ภูมิปัญญา 2. มีแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนที่จะสามารถเผยแพร่ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ 3. รัฐ/หน่วยงานสนับสนุน	1. คนในชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ให้ความสำคัญน้อย
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ (21) - ป่าชุมชน (18)	1. มีความอุดมสมบูรณ์ และชุมชนสามารถดูแลเองได้	ขาดการดูแล	-	ขาดระบบการจัดการที่ดี
- ที่ดินสาธารณะ (17)	-	-	-	-
- คุณภาพ/สภาพดิน (6)	1. ดินดี อุดมสมบูรณ์ และสามารถเพาะปลูกได้ตลอดทั้งปี	ดินเริ่มเสื่อมคุณภาพ	ชุมชนดูแลกันเองโดยการลดการใช้สารเคมี	การใช้สารเคมีของคนในชุมชน
- แหล่งน้ำ (12)	1. มีแม่น้ำไหลผ่านตลอดปี เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค	แหล่งน้ำบางแห่งตื้นเขินและไม่เพียงพอในฤดูแล้ง	1. ทำอ่างเก็บน้ำไว้ใช้ 2. เป็นแหล่งท่องเที่ยว 3. สามารถเพาะปลูกพืชฤดูแล้งได้	1. ขาดการสนับสนุนโครงการจากภาครัฐ 2. การทำลายป่าไม้ทำให้เกิดภัยแล้งและน้ำท่วม
4. ด้านแหล่งท่องเที่ยว (2)	วัดเขาคีรีวงกตและวิหารหลวงพ่อเพชร 700 ปี	กลุ่มวัยรุ่นไม่ให้ความสำคัญ	-	เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้
5. ด้านแหล่งพลังงานน้ำ (57)	มีแหล่งน้ำที่จะสามารถเป็นแหล่งพลังงานได้	-	-	-

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

รายละเอียดศักยภาพการพึ่งพาตนเองด้านทรัพยากรของแต่ละตำบลมีดังนี้

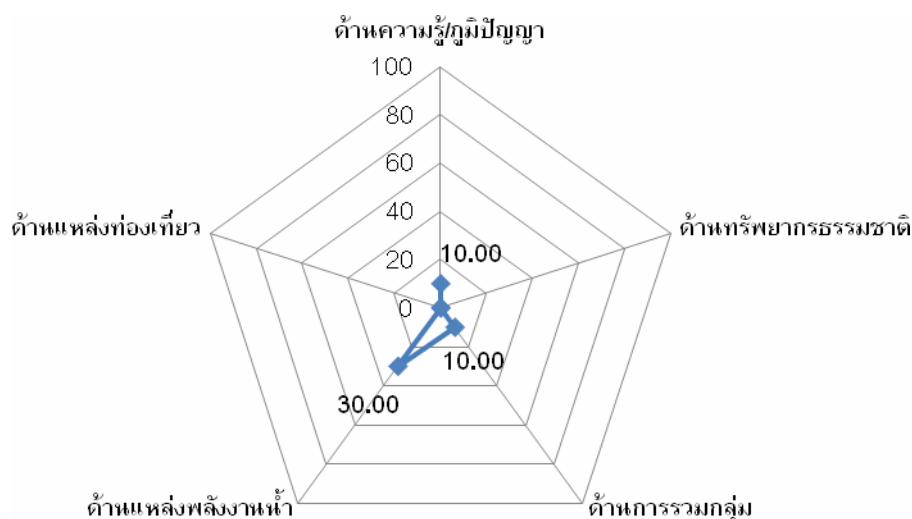
ตำบลดอนทอง อำเภอเมือง มีหมู่บ้านจำนวน 7 หมู่บ้าน โดยมีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานน้ำและการรวมกลุ่มมากที่สุด ด้วยจำนวนหมู่บ้าน 3 หมู่บ้านเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด และด้านการรวมกลุ่ม จำนวน 1 หมู่บ้าน (ร้อยละ 14.29) โดยไม่พบศักยภาพในด้านทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว ดังภาพที่ 3.128

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.128 ศักยภาพของตำบลดอนทอง อำเภอชาติเมือง จังหวัดพิษณุโลก

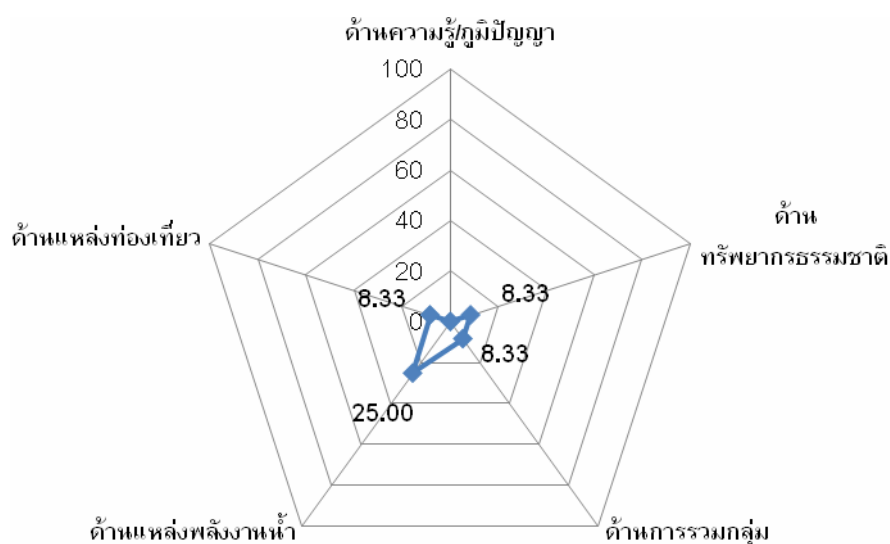
ตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง มีหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน โดยมีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานน้ำมากที่สุด จำนวน 3 หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 30 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาคือ ด้านการรวมกลุ่ม และด้านความรู้/ภูมิปัญญา ด้วยสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 10 โดยไม่พบศักยภาพในด้านทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว เช่นเดียวกับตำบลดอนทอง ดังภาพที่ 3.129

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.129 ศักยภาพของตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

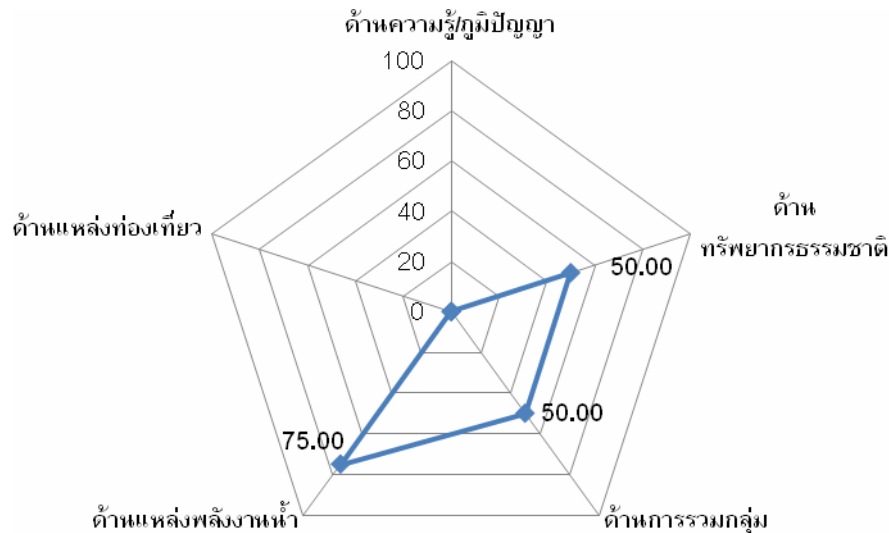
ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย มีหมู่บ้านจำนวน 12 หมู่บ้าน โดยมีศักยภาพด้านต่าง ๆ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานมากที่สุด จำนวน 3 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 25 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาคือ ด้านการรวมกลุ่ม ด้านแหล่งท่องเที่ยว และ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 8.33 ตามลำดับ โดยไม่พบศักยภาพด้านความรู้ภูมิปัญญาในตำบลบ้านแยง ดังภาพที่ 3.130

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.130 ศักยภาพของตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย มีหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่บ้าน โดยมีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานมากที่สุด จำนวน 6 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 75 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาคือ ด้านการรวมกลุ่ม และด้านแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 4 หมู่บ้านเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50 โดยไม่พบศักยภาพในด้านแหล่งท่องเที่ยวและด้านความรู้/ภูมิปัญญา ดังภาพที่ 3.131

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.131 ศักยภาพของตำบลนครชุม อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

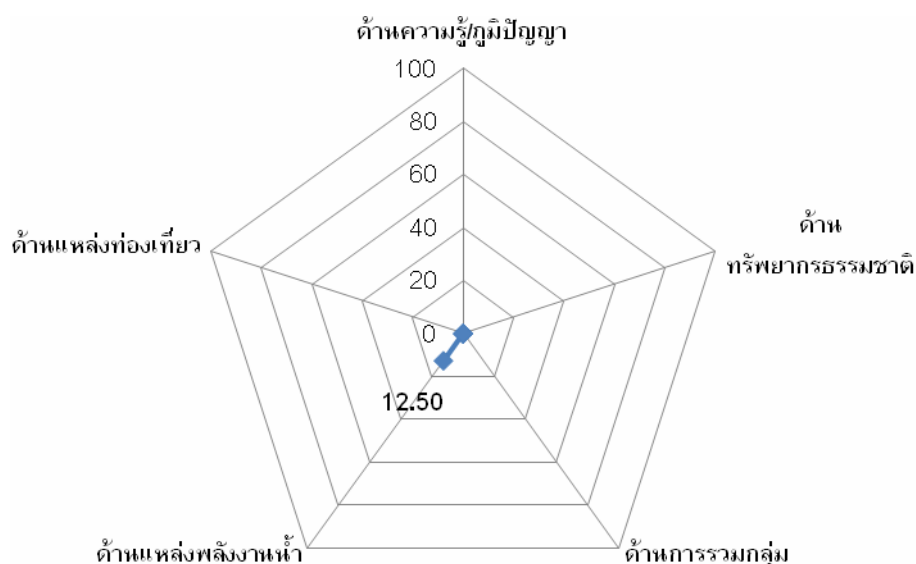
ตำบลนครไทย อำเภอ นครไทย มีหมู่บ้านจำนวน 13 หมู่บ้าน โดยมีศักยภาพด้านต่างๆ ทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้/ภูมิปัญญามากที่สุด จำนวน 5 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 53.85 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาคือ ด้านการรวมกลุ่ม (ร้อยละ 46.15) ด้านแหล่งพลังงาน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และด้านแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ ดังภาพที่ 3.132

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.132 ศักยภาพของตำบลนครไทย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

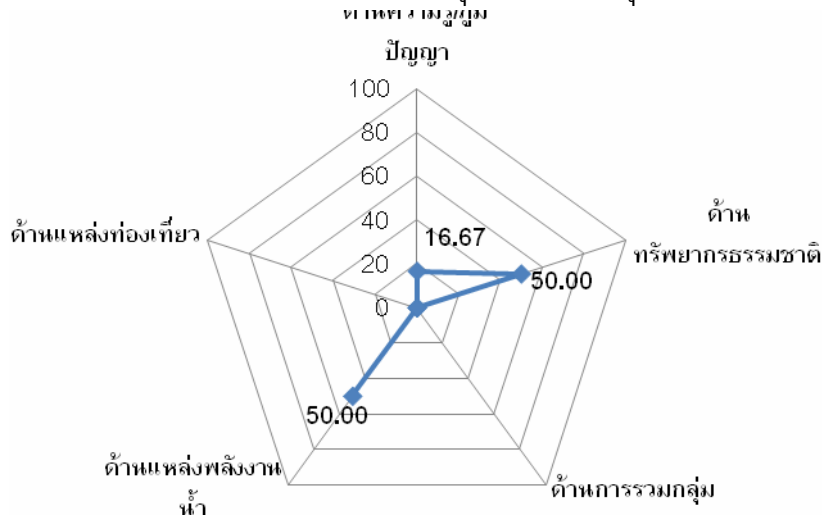
ตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย มีหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่บ้าน มีเพียง 1 หมู่บ้าน ที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรเพียงด้านเดียว คือ ด้านแหล่งพลังงานน้ำ คิดเป็นร้อยละ 12.50 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด (ภาพที่ 3.133) ถือได้ว่าเป็นตำบลที่มีศักยภาพด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมน้อยกว่าตำบลอื่น

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.133 ศักยภาพของตำบลห้วยเฮี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

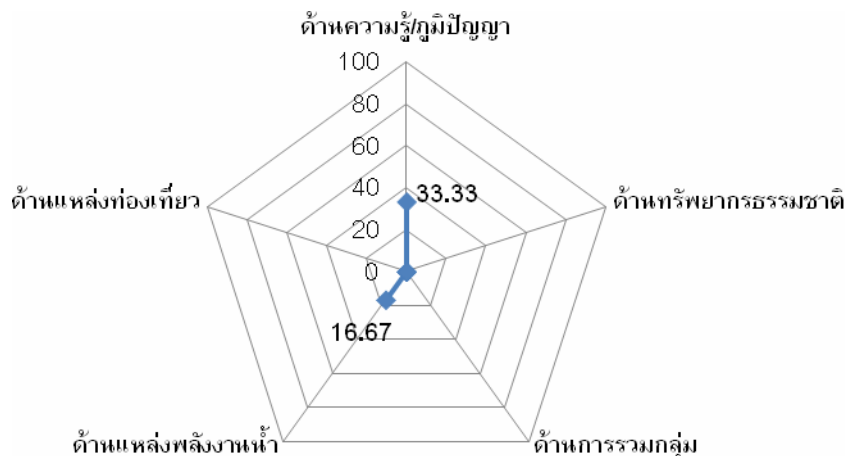
ตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน มีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานและด้านการรวมกลุ่มมากที่สุด จำนวน 3 หมู่บ้านเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด และด้านความรู้/ภูมิปัญญา จำนวน 1 หมู่บ้าน (ร้อยละ 16.67) โดยไม่พบศักยภาพในด้านแหล่งท่องเที่ยวและด้านการรวมกลุ่มในตำบลน้ำกุ่ม ดังภาพที่ 3.134

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.134 ศักยภาพของตำบลน้ำกุ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

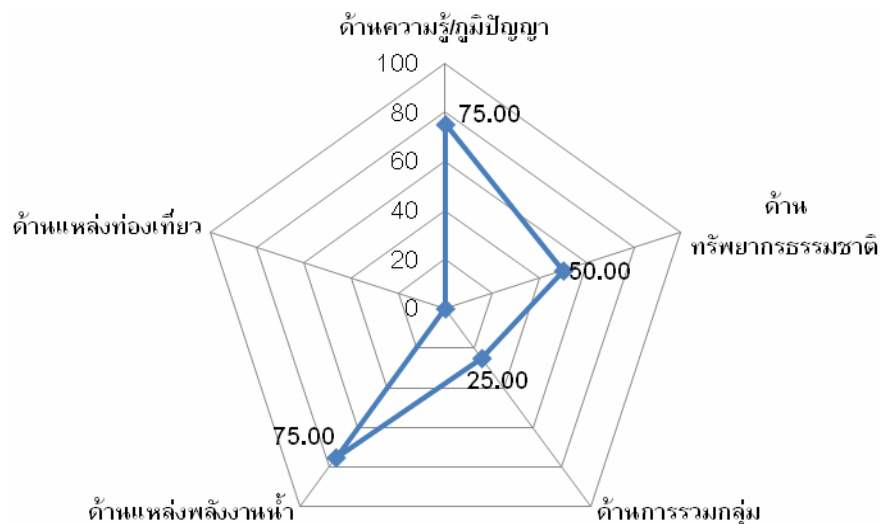
ตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย มีหมู่บ้านจำนวน 6 หมู่บ้าน โดยมีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้/ภูมิปัญญา จำนวน 2 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด และ ด้านแหล่งพลังงานน้ำ จำนวน 1 หมู่บ้าน (ร้อยละ 16.67) โดยไม่พบศักยภาพในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านแหล่งท่องเที่ยว และด้านการรวมกลุ่ม ดังภาพที่ 3.135

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.135 ศักยภาพของตำบลบ้านพร้าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

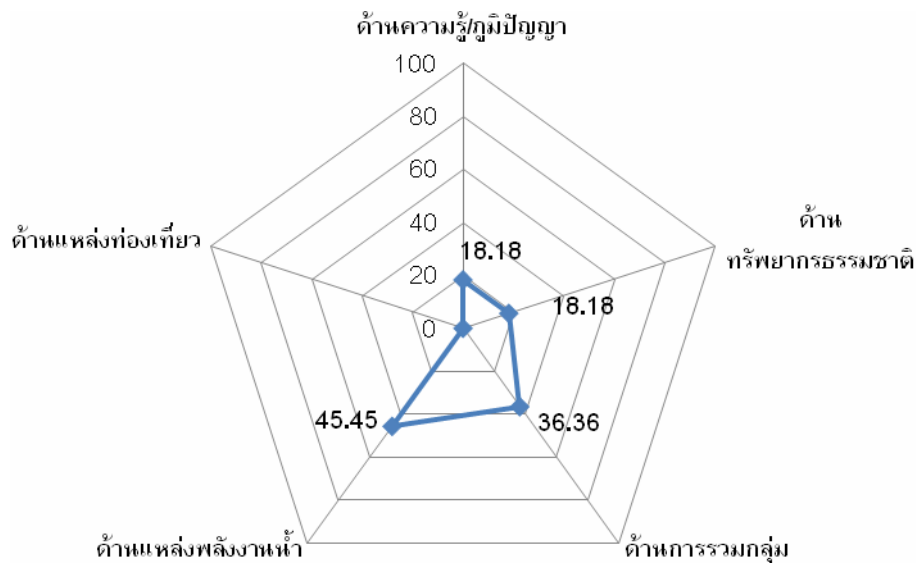
ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอหนองไทย มีหมู่บ้านจำนวน 4 หมู่บ้าน มีศักยภาพด้านต่างๆ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานน้ำและด้านความรู้/ภูมิปัญญามากที่สุด จำนวน 3 หมู่บ้าน เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 75 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ร้อยละ 50 และด้านการรวมกลุ่ม ตามลำดับ โดยไม่พบศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว ดังภาพที่ 3.136

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.136 ศักยภาพของตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอหนองไทย จังหวัดพิษณุโลก

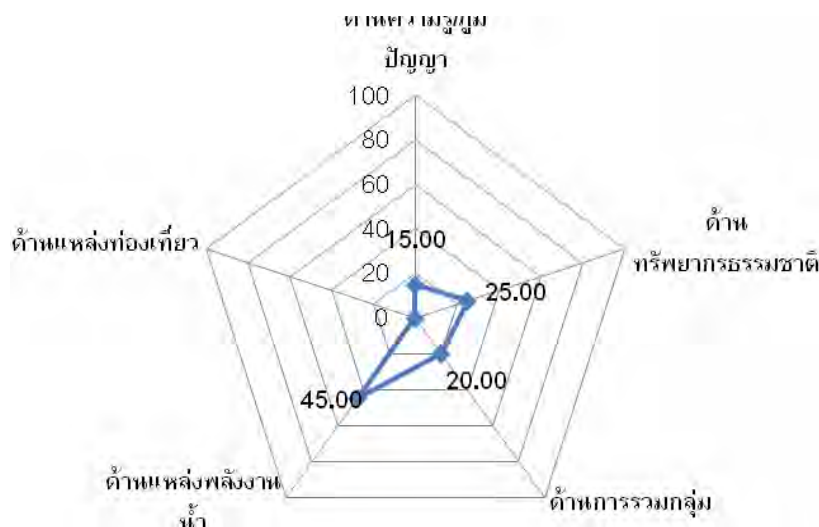
ตำบลนาบัว อำเภอหนองไทย มีหมู่บ้านจำนวน 11 หมู่บ้าน มีศักยภาพด้านต่างๆ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานมากที่สุด จำนวน 5 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 45.45 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาคือ ด้านการรวมกลุ่ม จำนวน 4 หมู่บ้าน (ร้อยละ 36.36) ด้านแหล่งท่องเที่ยวและด้านทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 2 หมู่บ้านเท่ากัน (ร้อยละ 18.18) ตามลำดับ โดยไม่พบศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวเช่นเดียวกับตำบลบ่อโพธิ์ ดังภาพที่ 3.137

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.137 ศักยภาพของตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

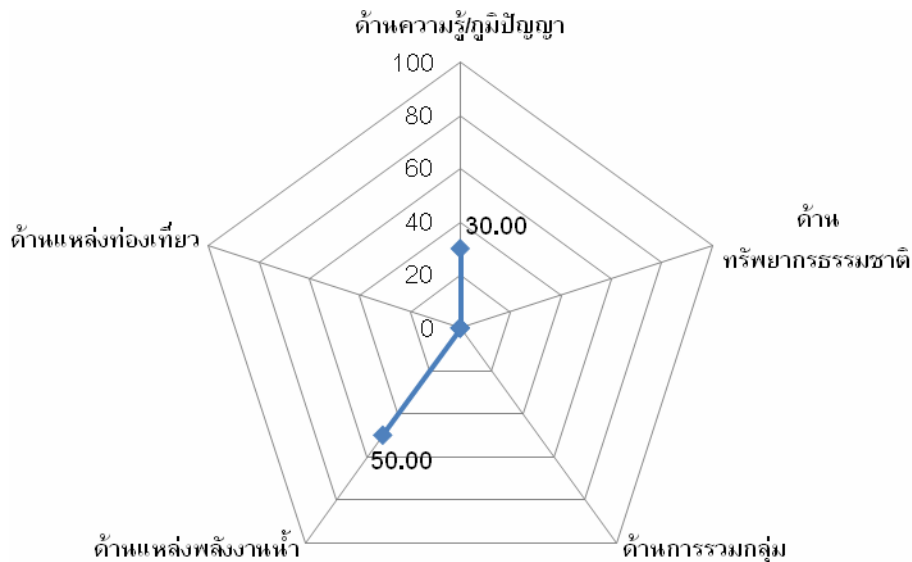
ตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย มีหมู่บ้านจำนวน 20 หมู่บ้าน มีศักยภาพด้านต่าง ๆ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานมากที่สุด จำนวน 9 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 45 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาคือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 5 หมู่บ้าน ด้านการรวมกลุ่ม จำนวน 4 หมู่บ้าน และ ด้านแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 3 หมู่บ้าน ตามลำดับ โดยไม่พบศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว เช่นเดียวกับหลายตำบลที่ผ่านมา เช่นตำบลบ่อโพธิ์และตำบลนาบัว ดังภาพที่ 3.138

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.138 ศักยภาพของตำบลหนองกะท้าว อำเภอ นครไทย จังหวัดพิษณุโลก

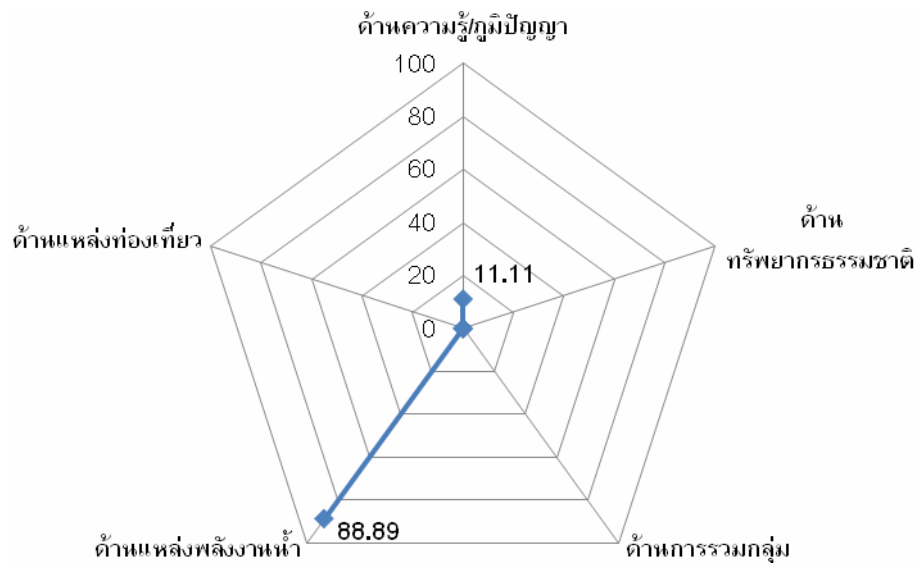
ตำบลยางโกน อำเภอนครไทย มีหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน มีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานมากที่สุด จำนวน 5 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด และด้านความรู้/ภูมิปัญญา จำนวน 3 หมู่บ้าน (ร้อยละ 30) โดยไม่พบศักยภาพด้านแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ด้านแหล่งท่องเที่ยว และด้านการรวมกลุ่ม ดังภาพที่ 3.139

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.139 ศักยภาพของตำบลยางโกน อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

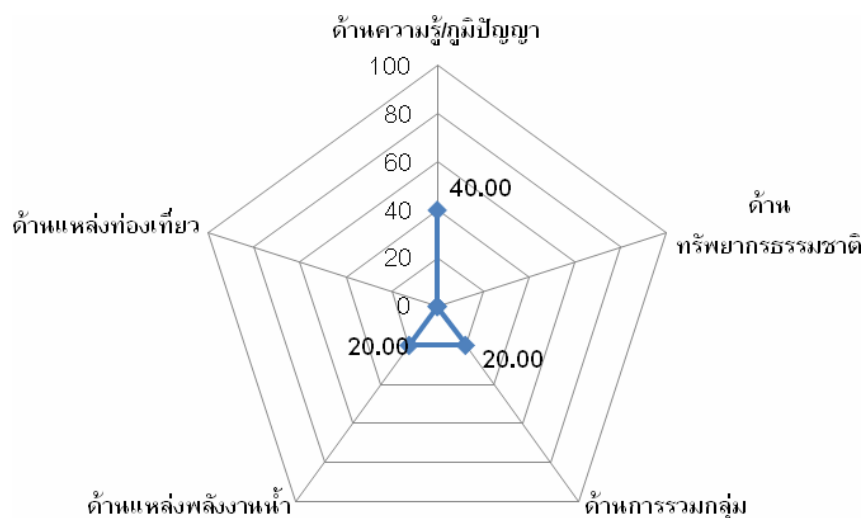
ตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ มีจำนวน 9 หมู่บ้าน มีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานน้ำมากที่สุด จำนวน 8 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 88.89 ที่ระบุว่าชุมชนมีศักยภาพด้านแหล่งพลังงานน้ำ เนื่องจากมีแม่น้ำไหลผ่าน เช่น แม่น้ำภาค และลำน้ำคิม เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นตำบลที่มีศักยภาพด้านแหล่งน้ำสูงกว่าตำบลอื่นอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีศักยภาพด้านความรู้/ภูมิปัญญา จำนวน 1 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 11.11 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด โดยไม่พบศักยภาพทรัพยากรธรรมชาติ ด้านแหล่งท่องเที่ยว และด้านการรวมกลุ่ม ดังภาพที่ 3.140

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.140 ศักยภาพของตำบลชาติตระการ อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก

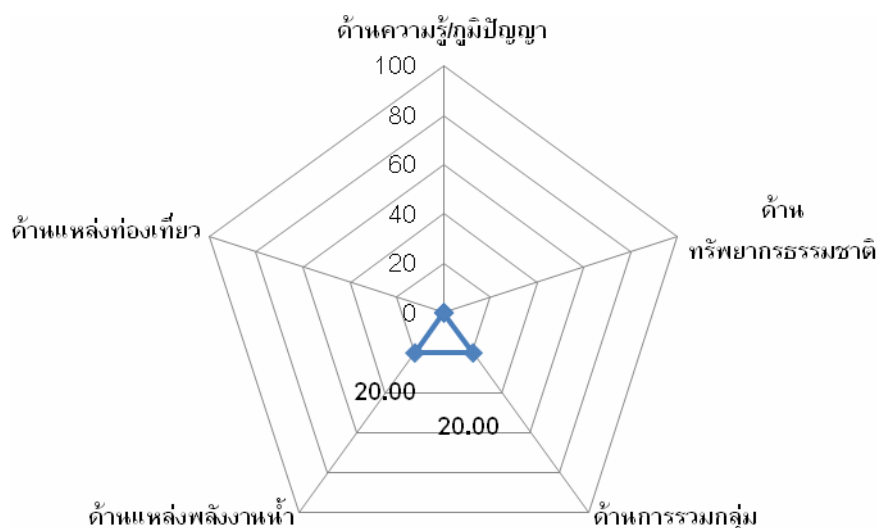
ตำบลลงฆ้อง อำเภอพรหมพิราม มีจำนวน 5 หมู่บ้าน มีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้/ภูมิปัญญามากที่สุด จำนวน 2 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 40 จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด รองลงมาเป็นด้านการรวมกลุ่มและแหล่งพลังงานน้ำ จำนวน 1 หมู่บ้านเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 20 โดยไม่พบศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว ดังภาพที่ 3.141

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.141 ศักยภาพของตำบลลงฆ้อง อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม มีจำนวน 5 หมู่บ้าน มีศักยภาพด้านต่างๆ เพียง 2 ด้าน ได้แก่ ด้านแหล่งพลังงานน้ำและด้านการรวมกลุ่ม จำนวน 1 หมู่บ้านเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 20 จำนวนหมู่บ้านทั้งหมด (ภาพที่ 3.142) แสดงให้เห็นว่าตำบลหนองแขมมีศักยภาพด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังไม่พบศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านความรู้/ภูมิปัญญาและด้านทรัพยากรธรรมชาติ

หมายเหตุ: ร้อยละ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด

ภาพที่ 3.142 ศักยภาพของตำบลหนองแขม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

วัสดุเหลือใช้ทางเกษตร (ที่ชุมชนไม่ได้นำไปทำปุ๋ย)

สำหรับวัสดุเหลือใช้ทางเกษตรของชุมชนตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า มีเพียง 8 ตำบลที่ระบุว่าวัสดุเหลือใช้ทางเกษตรในชุมชน โดยส่วนใหญ่จะเป็นซังข้าวโพดและฟางข้าว ซึ่งเป็นอาชีพลึกของคนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 61.79 และร้อยละ 38.01 ตามลำดับ ส่วนอีกร้อยละ 0.2 เป็นผักตบชวา เศษมันสำปะหลัง และขยะอื่นๆ ตำบลที่มีวัสดุเหลือใช้ทางเกษตรมากที่สุดได้แก่ ตำบลน้ำกุ่ม มีซังข้าวโพดกับฟางข้าวมากถึง 327,310 ตัน รองลงมาคือ ตำบลบ่อโพธิ์ และตำบลชาติตระการ (ตารางที่ 3.11) ซึ่งปริมาณวัสดุเหลือใช้มีจำนวนมากที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการทำปุ๋ยหมักได้ เพื่อลดต้นทุนปุ๋ยเคมีในการผลิตเกษตรของคนในชุมชนได้

ตารางที่ 3.11 วัสดุเหลือใช้ทางเกษตร (ที่ชุมชนไม่ได้นำไปทำปุ๋ย) ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

หน่วย: ตัน

อำเภอ	ตำบล	ขยะทุกชนิด	ซังข้าวโพด	ต้นถั่วลิสง	ฟางข้าว	ผักตบชวา	มันสำปะหลัง	รวม
เมือง	ดอนทอง	-	-	-	1,000	-	-	1,000
		-	-	-	(100.00)	-	-	(100.00)
	บ้านป่า	-	-	-	-	-	-	-
		-	-	-	-	-	-	-
นครไทย	บ้านแยง	-	-	-	-	-	-	-
		-	-	-	-	-	-	-
	นครชุม	-	-	-	-	-	-	-
		-	-	-	-	-	-	-
	นครไทย	-	68	-	87	-	-	155
		-	(43.87)	-	(56.13)	-	-	(100.00)
	ห้วยเหี้ย	-	3,000	-	-	-	-	3,000
		-	(100.00)	-	-	-	-	(100.00)
	น้ำกุ่ม	10.00	216,800.	-	110,500	-	-	327,310
		(0.00)	(66.24)	-	(33.76)	-	-	(100.00)
	บ้านพร้าว	-	-	-	-	-	-	-
		-	-	-	-	-	-	-
	บ่อโพธิ์	-	140,050	-	90,000	-	-	230,050
		-	(60.88)	-	(39.12)	-	-	(100.00)
	นาบัว	-	246	2.00	1,700	-	-	1,948
		-	(12.63)	(0.10)	(87.27)	-	-	(100.00)
	หนองกะท้าว	-	1,253	-	1,250	-	-	2,503
		-	(50.06)	-	(49.94)	-	-	(100.00)
	ยางโกสณ	-	63	-	2,019	1,000	-	3,082
		-	(2.04)	-	(65.51)	(32.45)	-	(100.00)
ชาติตระการ	ชาติตระการ	-	10,216	-	20,239	-	160	30,615
		-	(33.37)	-	(66.11)	-	(0.52)	(100.00)
พรหมพิราม	วังม่วง	-	-	-	-	-	-	-
		-	-	-	-	-	-	-
	หนองแขม	-	-	-	-	-	-	-
		-	-	-	-	-	-	-
ผลรวมทั้งหมด		10.00	368,696	2.00	226,795	1,000	160	596,663
		(0.00)	(61.79)	(0.00)	(38.01)	(0.17)	(0.03)	(100.00)

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ร้อยละของจำนวนวัสดุเหลือใช้ทางเกษตรทั้งหมดของชุมชน

ความต้องการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของชุมชน

ชุมชนในจังหวัดพิษณุโลกมีความต้องการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ของชุมชนจำนวน 103 โครงการ ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่มีความต้องการที่พัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชที่เป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน ได้แก่ ข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้มีผลผลิตและคุณภาพดีสูงสุด จำนวน 41 โครงการ (ร้อยละ 40.20) รองลงมาคือ โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเกษตร 13 โครงการ (ร้อยละ 12.75) โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 12 โครงการ (ร้อยละ 11.76) โครงการปุ๋ยอินทรีย์/

ชีวภาพ และโครงการอื่นๆ เช่น ตลาดรับซื้อผลผลิต ร้านค้าชุมชน ผลิตพลังงานจากพืช ดังตารางที่ 3.12 โดยชุมชนต้องการแหล่งเงินทุนสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 52.73 จาก 110 คำตอบ) จากโครงการ SML ร้อยละ 31.82 และจากแหล่งอื่นๆ ได้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ร้อยละ 15.45 จากจำนวนโครงการทั้งหมด 103 โครงการ พบว่า ตำบลยางโกนมีจำนวนโครงการที่ต้องการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ในชุมชนสูงกว่าตำบลอื่น คือ จำนวน 17 โครงการ รองลงมาคือ ตำบลน้ำกุ่ม และตำบลนาบัว จำนวน 12 โครงการและ 11 โครงการ ตามลำดับ โครงการสำคัญที่ต้องการในแต่ละชุมชนคือ โครงการพัฒนาเมล็ดพันธุ์ดี โครงการแปรรูปผลผลิตเกษตร และโครงการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ตารางที่ 3.12 ความต้องการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก

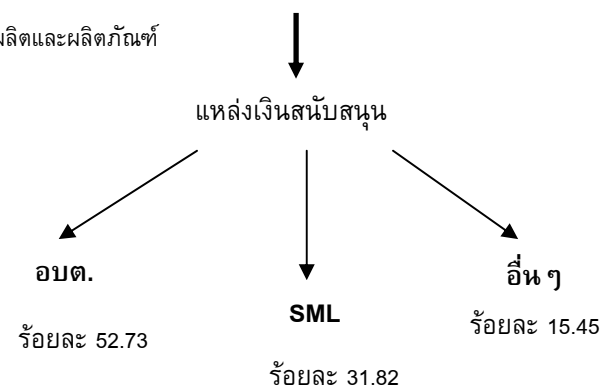
อำเภอ	ตำบล	โครงการ เมล็ดพันธุ์ดี	โครงการพัฒนา แหล่งน้ำเพื่อ การเกษตร	โครงการ ส่งเสริมกลุ่ม อาชีพ	โครงการแปรรูป ผลผลิตเกษตร	โครงการโรงสี ชุมชน	โครงการเพิ่ม ศักยภาพผลผลิต ผลิตเกษตร	โครงการปฏฺย อินทรีย์ ชีวภาพ	โครงการลาน ตากผลผลิต เกษตร	โครงการอื่นๆ	รวม
เมือง	ดอนทอง	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2
		(50.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(50.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
	บ้านป่า	1	0	0	1	0	0	0	1	0	3
		(33.33)	(0.00)	(0.00)	(33.33)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(33.33)	(0.00)	(100.00)
นครไทย	บ้านแยง	0	1	1	2	0	0	0	0	0	4
		(0.00)	(25.00)	(25.00)	(50.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
	นครชุม	2	2	0	0	0	0	0	0	0	4
		(50.00)	(50.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
	นครไทย	1	1	0	1	1	2	2	0	1	9
		(11.11)	(11.11)	(0.00)	(11.11)	(11.11)	(22.22)	(22.22)	(0.00)	(11.11)	(100.00)
	ห้วยเสี้ย	0	1	1	1	0	0	1	0	2	6
		(0.00)	(16.67)	(16.67)	(16.67)	(0.00)	(0.00)	(16.67)	(0.00)	(33.33)	(100.00)
	น้ำกุ่ม	5	2	0	1	3	1	0	0	0	12
		(41.67)	(16.67)	(0.00)	(8.33)	(25.00)	(8.33)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(100.00)
	บ้านพร้าว	2	1	0	1	0	0	0	1	2	7
		(28.57)	(14.29)	(0.00)	(14.29)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(14.29)	(28.57)	(100.00)
	บ่อโพธิ์	2	0	0	0	0	0	0	0	2	4
		(50.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(50.00)	(100.00)
	นาบัว	6	1	2	1	0	0	0	1	0	11
		(54.55)	(9.09)	(18.18)	(9.09)	(0.00)	(0.00)	(0.00)	(9.09)	(0.00)	(100.00)
	หนองกะท้าว	2	0	2	4	0	0	1	0	1	10
		(20.00)	(0.00)	(20.00)	(40.00)	(0.00)	(0.00)	(10.00)	(0.00)	(10.00)	(100.00)

ตารางที่ 3.12 ความต้องการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์ชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	โครงการ เมล็ดพันธุ์ดี	โครงการพัฒนา แหล่งน้ำเพื่อ การเกษตร	โครงการ ส่งเสริมกลุ่ม อาชีพ	โครงการแปรรูป ผลผลิตเกษตร	โครงการโรงสี ชุมชน	โครงการเพิ่ม ศักยภาพผลผลิต เกษตรกร	โครงการปฎิ อินทรีย์ ชีวภาพ	โครงการลาน ตากผลผลิต เกษตร	โครงการอื่นๆ	รวม
	ยางโกลน	10 (58.82)	3 (17.65)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	3 (17.65)	1 (5.88)	0 (0.00)	17 (100.00)
ชาติตระการ	ชาติ	3 (75.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	1 (25.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	4 (100.00)
พรหมพิราม	วังฆ้อง	4 (100.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	4 (100.00)
	หนองแขม	2 (33.33)	0 (0.00)	1 (16.67)	1 (16.67)	1 (16.67)	0 (0.00)	1 (16.67)	0 (0.00)	0 (0.00)	6 (100.00)
รวม		41 (39.81)	12 (11.65)	7 (6.80)	13 (12.62)	6 (5.83)	4 (3.88)	8 (7.77)	4 (3.88)	8 (7.77)	103 (100.00)

ที่มา: จากการสำรวจโดยชุมชนและการคำนวณ

*หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บ คือ ร้อยละของจำนวนหมู่บ้านที่มีความต้องการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์

บทที่ 4

การเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

การจัดเวทีการเรียนรู้เป็นกระบวนการหนึ่งของโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาการใช้ข้อมูลเพื่อสร้างเครื่องมือเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน ในระยะเวลา 18 เดือนของการดำเนินงาน จังหวัดพิษณุโลกได้ทำการจัดเวทีการเรียนรู้ จำนวน 4 ครั้ง การจัดเวทีการเรียนรู้แต่ละครั้งมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างของการเรียนรู้และประเด็นที่น่าสนใจแตกต่างกัน

การจัดเวทีการเรียนรู้ของโครงการมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อการเรียนรู้และการวิเคราะห์ตนเองของชุมชนในการเสริมสร้างเศรษฐกิจระดับชุมชน การจัดเวทีชุมชนครั้งแรกมีวัตถุประสงค์ของการจัดเวที 4 ประการได้แก่ 1) ทบทวนมูลเหตุของการวิจัย 2) การค้นหาข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนของสกว. 3) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีต่อผลการวิเคราะห์ที่ได้ และ 4) แนวทางการดำเนินงานร่วมกันระหว่างชุมชนและคณะวิจัย

ในขณะที่การจัดเวทีการเรียนรู้ครั้งที่สองมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนอแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนที่ปรับใหม่ 2) อธิบายเนื้อหาสาระและกระบวนการของการเก็บแบบสำรวจที่ปรับใหม่ และ 3) ตอบคำถามประเด็นปัญหาของชุมชน การจัดเวทีการเรียนรู้ครั้งที่สาม การจัดเวทีเรียนรู้ครั้งนี้มีความแตกต่างจากการจัดเวทีการเรียนรู้สองครั้งแรกคือ เป็นจัดเวทีเรียนรู้ตามความต้องการและความจำเป็นของพื้นที่ โดยเวทีการเรียนรู้จังหวัดพิษณุโลกเป็นการค้นผลวิเคราะห์เบื้องต้นจากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนที่ปรับแล้ว ข้อมูลระบบและการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศเชิงพื้นที่ (Geographic Information System: GIS) และผลการวิเคราะห์เบื้องต้นเรื่องประสิทธิภาพทางเทคนิคของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ส่วนการจัดเวทีการเรียนรู้ครั้งที่สี่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และวิเคราะห์ตนเองของชุมชน โดยอาศัยเครื่องมือการเรียนรู้จากข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนและข้อมูลประสิทธิภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจของชุมชน ที่คณะวิจัยเป็นผู้จัดเก็บข้อมูล

4.1 ผลการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก

การจัดเวทีการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลกในช่วง 18 เดือนของการดำเนินโครงการวิจัยทั้งสิ้นจำนวน 4 ครั้ง โดยรายละเอียดกิจกรรม วัตถุประสงค์ ผลการดำเนินงานและเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ของเวทีชุมชนมีดังนี้

ตารางที่ 4.1 ผลการจัดเวทีการเรียนรู้จังหวัดพิษณุโลก

กิจกรรมและวัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน	เครื่องมือเพื่อการเรียนรู้
1. จัดเวทีครั้งที่ 1 วันที่ 26 กรกฎาคม 2552 จำนวนผู้เข้าร่วม 43 คน		
1) แนะนำโครงการ 2) แนะนำประโยชน์จากข้อมูลเชิงเศรษฐกิจชุมชน 3) ชี้ข้อมูลที่ขาดหาย 4) เพื่อได้มติดจากเวทีในการปรับปรุงแบบสำรวจ	1. มีความเข้าใจความสำคัญของข้อมูลเศรษฐกิจไทย เฉพาะพืช/สัตว์ เศรษฐกิจหลัก กระตุ้นความสนใจได้มาก 2. เห็นปัญหาข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน เห็นข้อผิดพลาดจนประสงค์ที่จะจัดเก็บข้อมูลใหม่ - ต้องการทราบวิธีจัดเก็บข้อมูล - ต้องการทราบวิธีสุ่มตัวอย่างให้เป็นที่น่าเชื่อถือ 3. ที่ผ่านมามีผู้เก็บข้อมูลยังไม่เคยแลกเปลี่ยนวิธีการหรือข้อมูล ส่วนหนึ่งเพราะขาดความมั่นใจว่าวิธีการของตนถูกต้อง 4. แบบสอบถาม (ฉบับเดิม) มีการใช้ศัพท์ซึ่งยากต่อการสื่อสาร จึงต้องการให้ยกตัวอย่าง 5. การจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณยุ่งยากมากและไม่คุ้นชินนัก <u>ความสำเร็จ</u> ประสบความสำเร็จในระดับดีมาก ผู้เข้าร่วมฯ มีความกระตือรือร้นสูงและให้คุณค่าของการมีส่วนร่วมจากคณาจารย์	1. ใช้ข้อผิดพลาดเป็นเครื่องมือชี้ความสำคัญของข้อมูลได้ดีกว่าการอธิบาย/บรรยาย ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นบทเรียนจากของจริง 2. ใช้ความไม่มั่นใจให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความกระตือรือร้นให้สนใจการเรียนรู้ 3. ปรับคำถามให้ง่ายกว่าที่ง่ายอยู่แล้ว สำหรับเป็นเครื่องมือสื่อสารระดับหมู่บ้าน
2. จัดเวทีครั้งที่ 2 วันที่ 20 ตุลาคม 2552 จำนวนผู้เข้าร่วม 52 คน		
1) ทำความเข้าใจแบบสำรวจ ซึ่งได้รับการปรับปรุงแล้ว	1. มีการเปลี่ยนตัวผู้เข้าประชุม ผู้เข้าร่วมหน้าใหม่มีจำนวนมาก ทำให้ความเข้าใจต่างกัน 2. การมีส่วนร่วมในการออกแบบสอบถาม (ซึ่งเป็นภารกิจหลักของการประชุมครั้งที่ 2) จึงไม่มีการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจเพิ่มเติม 3. พบว่าข้อมูลบางอย่างซึ่งมีอยู่ในระบบข้อมูลของหมู่บ้านอยู่แล้วสามารถนำมาใช้ได้ 4. วิธี/กระบวนการเก็บข้อมูลยังไม่ได้มีการถ่ายทอดสู่ผู้ปฏิบัติ 5. การยกตัวอย่างในคำถามช่วยแก้ปัญหาการสื่อสารและสร้างความเข้าใจได้มาก	1. การสื่อสารโดยตรงกับผู้ปฏิบัติเป็นเครื่องมือสำคัญ การส่งผ่านเป็นทอดๆ จากระดับผู้มีประสานงานระดับจังหวัด-ระดับพื้นที่-ผู้เก็บข้อมูล ไม่ใช้กระบวนการที่เหมาะสมสำหรับข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ โดยเฉพาะข้อมูลเชิงปริมาณ

ตารางที่ 4. 1 (ต่อ)

กิจกรรมและวัตถุประสงค์	ผลการดำเนินงาน	เครื่องมือเพื่อการเรียนรู้
3. จัดเวทีครั้งที่ 3 วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2553 จำนวนผู้เข้าร่วม 93 คน		
1) ทราบปัญหาการใช้แบบสำรวจชุดปรับปรุงร่วมกัน 2) คืบผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งที่ 2 3) การใช้ประโยชน์ข้อมูล GIS และประสิทธิภาพการผลิต	1. ผู้เก็บแบบสำรวจส่วนใหญ่เป็นผู้ไม่เคยร่วมฟังการชี้แจงในเวทีก่อนๆ จึงแก้ปัญหาความไม่เข้าใจแบบสำรวจไม่ได้ทั้งหมด 2. คุณภาพของข้อมูลดีขึ้นกว่าก่อนเข้าโครงการนี้ 3. ชุมชนมีความเข้าใจประโยชน์จากข้อมูลมากขึ้น 4. การใช้ประโยชน์จากข้อมูล 4.1 มีผู้ที่เข้าใจได้ดี (ตำบลนครไทย) นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จริง ในการจัดทำแผนชุมชนและเสนอโครงการจนได้รับงบประมาณ 4.2 การใช้ข้อมูลชุดประสิทธิภาพการผลิตข้าว ผู้ร่วมเวทีได้ทราบต้นทุนการผลิตข้าว 4.3 ข้อมูล GIS ทำให้ทราบแนวทางลดต้นทุนค่าขนส่งปัจจัยการผลิตและผลผลิต 5. ข้อมูล GIS ทำให้ผู้ร่วมเวทีและผู้ประสานงานเกิดความตื่นตัวมาก และขอแบบสำรวจกลับไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำข้อมูลไปใช้จริง 6. ผู้เข้าร่วมเวทีต้องการเรียนรู้วิธีลดต้นทุนและเพิ่มรายได้ และต้องการเวลาแลกเปลี่ยนกับวิทยากรให้มาก ซึ่งแสดงถึงความสนใจและเห็นประโยชน์จากโครงการ	1. ข้อมูลต้นทุนและรายได้เป็นเครื่องมือที่ได้รับความสนใจ เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญสำหรับเกษตรกร/ผู้ผลิต 2. ความรู้ในเชิงพื้นที่เป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจได้ดี
4. จัดเวทีครั้งที่ 4 วันที่ 2 สิงหาคม 2553 จำนวนผู้เข้าร่วม 32 คน		
1) คืบผลการวิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนและประสิทธิภาพการผลิต 2) ทดลองคิดต้นทุนการผลิต 3) ข้อมูลและเครื่องมือเศรษฐกิจชุมชน	1. ผู้เข้าร่วมเวทีที่มีความสนใจและต้องการเรียนรู้ การลดต้นทุนผลผลิตและแนวทางในการเพิ่มปริมาณผลผลิต 2. ผู้เข้าร่วมเวทีส่วนใหญ่สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตได้ แต่ยังมีปัญหาเล็กน้อยในการแยกต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร 3. ชุมชนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นด้านการจัดการผลผลิต และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจขายผลผลิต 4. ข้อมูลเชิงพื้นที่เป็นสิ่งที่ชุมชนสนใจมาก เช่น ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ แหล่งรับซื้อผลผลิตและวัตถุดิบ เป็นต้น	1. เครื่องมือการเรียนรู้เพื่อการจัดการเศรษฐกิจชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้าใจข้อมูลเศรษฐกิจของชุมชนได้ง่าย และเห็นภาพเป็นองค์รวมมากขึ้น 2. ข้อมูลต้นทุนและประสิทธิภาพการผลิต เป็นเครื่องมือที่ชุมชนสนใจและกระตือรือร้นในการปรับปรุงการผลิตของตนเองได้ดี 3. กิจกรรมการคำนวณต้นทุนการผลิต ทำให้ผู้เข้าร่วมเข้าใจในวิธีการคำนวณต้นทุนการผลิตมากขึ้น

4.1.1 เวทีการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลกครั้งที่ 1

การจัดเวทีการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลกครั้งที่ 1 มุ่งทบทวนความเป็นมาของโครงการ โดยทบทวนสิ่งที่เครือข่ายในจังหวัดได้จัดเก็บข้อมูลในระดับหมู่บ้านเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างเครื่องมือการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังทบทวนถึงที่มาของการจัดทำโครงการ วัตถุประสงค์ ขอบเขต วิธีการศึกษา ตลอดจนผลลัพธ์ที่ได้จากการจัดทำโครงการ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการวิเคราะห์แบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนที่ได้จัดเก็บมา รวมทั้งปัญหาและแนวทางการดำเนินงานขั้นต่อไป

ข้อสังเกตจากเวทีการเรียนรู้ครั้งที่ 1

1. ความเข้าใจของผู้เข้าร่วมเวที ผู้เข้าร่วมเวทีเข้าใจความเป็นมา วัตถุประสงค์และกิจกรรมของโครงการมากขึ้น เนื่องจากในระยะแรกที่จัดเก็บข้อมูลเป็นช่วงท้ายโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนผู้จัดเก็บข้อมูลหลายรายยังไม่มี ความเข้าใจในโครงการมากนัก
2. กระบวนการคืนข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน (ผลการวิเคราะห์จากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนของสกว.) เป็นการนำเสนอข้อมูลของชุมชนในเรื่องพืช-สัตว์เศรษฐกิจหลัก ตลอดจนข้อมูลด้านการจัดการผลิตในพื้นที่ของจังหวัดพิษณุโลก ได้กระตุ้นความสนใจของผู้ร่วมเวทีเป็นอย่างมาก
3. กระบวนการสะท้อนปัญหาข้อมูลจากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนของสกว. เป็นการนำเสนอปัญหาที่พบจากข้อมูลในแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนของสกว. ซึ่งได้แก่ ความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล ตลอดจนปัญหาความถูกต้องของข้อมูล ให้กับผู้เข้าร่วมเวทีซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้จัดเก็บข้อมูล อย่างไรก็ตามมีผู้เสนอให้คณะวิจัยสอนวิธีการจัดเก็บข้อมูล อย่างไรก็ตาม เป็นที่สังเกตว่าผู้เข้าร่วมในเวทีส่วนใหญ่ยังไม่มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเวทีในประเด็นการได้มาซึ่งข้อมูลของแต่ละชุมชนมากนักเนื่องจาก ข้อจำกัดของเวลาในการจัดเวที นอกจากนี้ปัญหาก็มักพบจากข้อมูลในแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนของสกว. ได้แก่ ข้อมูลเชิงปริมาณ (ทั้งปัญหาการได้มาซึ่งข้อมูลและหน่วยของข้อมูล)
4. กระบวนการนำเสนอร่างแบบสำรวจที่ปรับเพื่อเป็นต้นแบบในการจัดเก็บข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน พบว่า ผู้เข้าร่วมเวทีส่วนใหญ่มีความสนใจที่จะใช้แบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนดังกล่าวและจัดเก็บข้อมูลใหม่ อย่างไรก็ตาม แม้คณะวิจัยได้แทรกกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะการปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจในแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนแก่ผู้เข้าร่วมเวที แต่พบว่า มีผู้เข้าร่วมเวทีเพียงบางส่วน (น้อยกว่าครึ่ง) ที่สามารถเชื่อมโยงแบบสำรวจชุดใหม่กับข้อผิดพลาดจากการเก็บแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนในครั้งแรก

4.1.2 เวทีการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลกครั้งที่ 2

เวทีการเรียนรู้ครั้งที่ 2 จังหวัดพิษณุโลก มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจในแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนที่ปรับใหม่

ข้อสังเกตจากเวทีการเรียนรู้ครั้งที่ 2

1. กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเวที ผู้เข้าร่วมเวทีได้นำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่และบริบทของชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในแบบสำรวจมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เข้าร่วมเวทีหน้าใหม่ค่อนข้างมาก ซึ่งอาจมีผลในเรื่องความต่อเนื่องของการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมเวทีและชุมชนได้

2. กระบวนการเรียนรู้ในเวที การจัดเวทีครั้งนี้เน้นการสร้างความเข้าใจในความหมายของคำถามในแบบสำรวจที่ได้รับการปรับใหม่ โดยการยกตัวอย่างประกอบในแต่ละข้อคำถาม เป็นการสร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บข้อมูลมากขึ้น การจัดเวทีครั้งนี้จึงไม่ได้เน้นประเด็นกระบวนการจัดเก็บข้อมูล ที่อาจได้จากข้อมูลท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วและเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้และการร่วมกันนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นในอนาคต อย่างไรก็ตามคณะวิจัยได้เสนอแนะถึงแหล่งข้อมูลที่สามารถหาได้จากหน่วยงานในท้องถิ่นที่มีอยู่บ้างแล้วเช่น ข้อมูลของ อบต. ดังนั้นประเด็นกระบวนการได้มาซึ่งข้อมูลและแหล่งข้อมูลยังเป็นประเด็นที่ควรต้องจัดเวทีชุมชนเพื่อการเรียนรู้โดยเฉพาะต่อไป

4.1.3 เวทีการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลกครั้งที่ 3

การจัดเวทีการเรียนรู้ครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์เบื้องต้นจากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนที่ปรับใหม่พร้อมทั้งนำเสนอข้อมูลประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว และเครื่องมือระบบและการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศเชิงพื้นที่ (Geographic Information System: GIS)

ข้อสังเกตจากเวทีการเรียนรู้ครั้งที่ 3

1. กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเวที ผู้เข้าร่วมเวทีได้สะท้อนปัญหาและประสบการณ์ในการเก็บแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนที่ปรับใหม่ ซึ่งพบว่าผู้เข้าร่วมบางส่วนยังไม่เข้าใจในแบบสำรวจ ซึ่งเกิดจาก ในการเวทีการเรียนรู้ครั้งที่ 2 (ชี้แจงแบบสำรวจชุดใหม่) ผู้ทำหน้าที่เก็บข้อมูลส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมประชุม มีเพียงแกนนำที่ต้องนำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่ผู้เก็บแบบสำรวจอีกทอดหนึ่งจึงอาจเกิดในการส่งผ่านและการถ่ายทอดสู่ผู้จัดเก็บที่อาจถ่ายทอดไม่ครบถ้วน อย่างไรก็ตามการจัดเวทีการเรียนรู้ครั้งที่ 3 ผู้เข้าร่วมในเวทีส่วนใหญ่ยังคงเป็นแกนนำในชุมชนซึ่งไม่ใช่ผู้เก็บแบบสำรวจโดยตรง ทำให้เกิดการสะท้อนความคิดเห็นที่ได้จากประสบการณ์การเก็บข้อมูลที่มาจากแกนนำในชุมชนในสัดส่วนมากกว่าผู้เก็บแบบสำรวจโดยตรง อย่างไรก็ตามมีผู้เข้าร่วมในเวทีบางส่วนสะท้อนถึงความเข้าใจในแบบสำรวจและการไม่มีปัญหาในการเก็บข้อมูล โดยสามารถนำผลจากการเก็บข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้จริงเช่น ตำบลนครไทย ได้นำข้อมูลไปจัดทำแผนชุมชนและนำเสนอเป็นโครงการเพื่อของบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ชุมชนได้เสนอปัญหาที่ต้องการพัฒนาได้แก่ ปัญหาน้ำขาดแคลน ปัญหาที่ดินและปัญหาราคาปัจจัยการผลิตสูง และบางชุมชน (ต.ห้วยเหี้ย) ต้องการแก้ไขปัญหาด้านทุนการผลิตข้าวโพด และชุมชนอำเภอบางระกำต้องการลดต้นทุนการผลิตข้าว เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตข้าว

2. กระบวนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ การจัดเวทีการเรียนรู้ครั้งนี้เป็นการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่ได้มีความสมบูรณ์กว่าการวิเคราะห์ที่ได้จากข้อมูลจากแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนของสกว. เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจในแบบสำรวจที่มากขึ้นของชุมชน อย่างไรก็ตามยังมีข้อมูลบางส่วนที่คลาดเคลื่อนเนื่องจากผู้เก็บแบบสำรวจบางส่วนยังไม่เข้าใจคำถามบางข้อในแบบสำรวจ การลงข้อมูลผิดช่อง การไม่ระบุให้ชัดเจนว่าข้อมูลไม่มีหรือไม่ตอบ และไม่ระบุหน่วยของข้อมูลให้ชัดเจน เป็นต้น

หลังจากเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนและตัวอย่างการนำไปใช้ประโยชน์ ทำให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลมากขึ้นและมีความกระตือรือร้นที่แก้ไขปรับปรุงข้อมูลให้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น ผู้เข้าร่วมในเวทีและผู้ประสานงานได้ขอแบบสำรวจเพื่อนำไปเพิ่มเติมข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สามารถนำไปใช้ได้จริงมากขึ้น

4.1.4 เวทีการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลกครั้งที่ 4

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 4 จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และวิเคราะห์ตนเองของชุมชน โดยอาศัยเครื่องมือการเรียนรู้จากข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนและข้อมูลประสิทธิภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจหลักของชุมชน ที่คณะวิจัยเป็นผู้จัดเก็บข้อมูล

ข้อสังเกตที่ได้จากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ครั้งที่ 4

1. กระบวนการนำเสนอผลการวิเคราะห์ การจัดเวทีครั้งนี้ได้นำเสนอเครื่องมือและผลการวิเคราะห์ใน 2 ประเด็นหลัก คือ เครื่องมือและผลการวิเคราะห์การผลิตพืชหลักของชุมชน และเครื่องมือการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน ในประเด็นการวิเคราะห์การผลิตพืชของชุมชน ผู้เข้าร่วมเวทีมีความสนใจเป็นอย่างมากในเรื่องต้นทุนการผลิตข้าวโพด และต้องการทราบถึงต้นทุนผลตอบแทนของพืชหลักชนิดอื่นด้วย เช่น ข้าว มันสำปะหลัง และมีความสนใจการลดต้นทุนผลผลิตและแนวทางในการเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ เช่น ต้องการพันธุ์ข้าวโพดที่ให้ผลผลิตสูง และอยากทำเก็บพันธุ์เอง เพื่อลดต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น มีความต้องการเรียนรู้และพัฒนาการผลิตให้ได้ผลผลิตเท่ากับเกษตรกรที่ได้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงสุด จากลักษณะการผลิตของเกษตรกรที่ได้ผลผลิตต่อไร่สูงสุด นอกจากนี้ผู้เข้าเวทียังได้เรียนรู้การคำนวณต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นจากเดิมที่เคยคำนึงเฉพาะต้นทุนการผลิตที่เป็นตัวเงิน ได้เพิ่มการคำนึงถึงต้นทุนที่ไม่เป็นตัวเงินด้วย เช่น ค่าแรงงานในครัวเรือน เป็นต้น

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเวที ผู้เข้าร่วมเวทีได้สะท้อนให้เห็นถึงการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ของชุมชน ชุมชนได้นำข้อมูลไปต่อยอดในหลายเรื่อง ได้แก่ โครงการลดต้นทุนการผลิตข้าวโพดโดยการทำปุ๋ยสั่งตัดร่วมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมวิชาการที่ดินเข้ามาจัดการเรื่องสิทธิทำกินของเกษตรกรตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย การจัดการแหล่งน้ำของตำบลนาบัวจากคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และการทำนาโยนเพื่อลดต้นทุนแรงงานที่อำเภอบางระกำ นอกจากนี้ยังได้สะท้อนถึงปัญหาการรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิตของอำเภอนครไทยมีน้อย เนื่องจากการรวมกลุ่มในชุมชนทำได้ยาก ต้องใช้กลุ่มขนาดใหญ่ การตัดสินใจต่างๆ ช้ากว่าการจำหน่ายแบบรายเดี่ยว ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาซึ่งต้องใช้การตัดสินใจที่รวดเร็ว และต้องใช้คนที่มีความซื่อสัตย์ ดังนั้นลักษณะการรวมกลุ่มควรเป็นการรวมกลุ่มเพื่อรวบรวมและตรวจสอบข้อมูลเพื่อช่วยในการตัดสินใจจำหน่ายของเกษตรกรมากกว่า

จากการจัดเวทีการเรียนรู้ในจังหวัดพิษณุโลก มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

ข้อมูลและการได้มาซึ่งข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการจัดเก็บด้วยแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนทั้งจากสกว.และที่ปรับใหม่ ยังมีปัญหาในเรื่องของความครบถ้วนของข้อมูล ตลอดจนความถูกต้องของข้อมูลค่อนข้างมาก อาจเป็นไปได้ว่าในอนาคต ควรมีการเรียนรู้ตั้งแต่เรื่องการเก็บข้อมูล โดยทำความเข้าใจร่วมกันในกระบวนการ

จัดเก็บข้อมูลร่วมกันเพื่อลดช่องว่างความเข้าใจแบบสำรวจเช่น การออกแบบสำรวจร่วมกันกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการเก็บข้อมูล

2. การเก็บข้อมูลมิได้ดำเนินการโดยผู้เข้าร่วมเรียนรู้ทั้งหมด แต่เป็นพนักงานในระดับท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง กระบวนการแบบ 2 ขั้นตอนน่าจะเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม สำหรับผู้ปฏิบัติการระดับหมู่บ้าน แต่น่าจะเป็นไปได้และเหมาะสมถ้าผู้ประสานงาน (ที่เข้าร่วมเรียนรู้) จะเป็นผู้จัดเก็บเอง

กระบวนการถ่ายทอดและการเรียนรู้ของชุมชน

1. ความต่อเนื่องของการเรียนรู้ เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่พบเนื่องจาก พบว่าการจัดเวทีการเรียนรู้แต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมเวทีหน้าใหม่เข้าร่วมทุกครั้ง ซึ่งทำให้ความต่อเนื่องของกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยระยะเวลาบ่มเพาะทำได้ไม่เต็มที่

2. กระบวนการเรียนรู้ในการจัดเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้าน แม้ว่าจะมีการเรียนรู้ในเรื่องของแบบสำรวจซึ่งเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้าน แต่ยังไม่มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการได้มาซึ่งข้อมูลดังกล่าวในที่นี้คือ วิธีการสุ่มตัวอย่าง วิธีการคำนวณข้อมูลเชิงปริมาณจากตัวอย่าง จึงมีประเด็นคำถามว่ากระบวนการที่มุ่งเน้นการใช้แบบสำรวจเป็นเครื่องมืออาจไม่เพียงพอในการสร้างประโยชน์อย่างเต็มที่ตามศักยภาพของการใช้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์ของข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนในการจะนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและประเทศ การมุ่งเน้นที่จะออกแบบการจัดเก็บข้อมูลร่วมกันและการเรียนรู้กระบวนการจัดเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้านร่วมกันอาจเป็นสิ่งจำเป็นต่อการสร้างคุณภาพของข้อมูลที่จะได้นำไปใช้ประโยชน์ตามศักยภาพที่เป็นอยู่อย่างเต็มที่

3. มีความจำเป็นต้องพัฒนาการจัดเก็บข้อมูลต้องการทักษะการจัดเก็บเชิงปริมาณให้มากขึ้น จากการจัดเวทีและข้อสังเกตที่ได้จากการจัดเก็บข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนพบว่า ผู้จัดเก็บข้อมูลชุมชนยังคงต้องมีการพัฒนากระบวนการจัดเก็บและได้มาซึ่งข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งสังเกตได้ว่าผู้จัดเก็บข้อมูลส่วนใหญ่มีความสามารถในการจัดเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นอย่างดีแล้ว เนื่องจากมีประสบการณ์จากการทำแผนชุมชน (ซึ่งสำรวจปัญหาและความต้องการโดยเน้นข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นหลัก)

4. การสร้างความถี่ในกระบวนการติดต่อและทำงานร่วมกันระหว่างคณะวิจัยและคณะทำงานในพื้นที่รวมถึงผู้ประสานงานระดับจังหวัด เพื่อลดความล่าช้าในการทำงานและสร้างการเรียนรู้ในกระบวนการทำงานทั้งในเชิงวิชาการและการทำงานในระดับพื้นที่ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การวางแผนการทำงานที่สอดคล้องกันมากขึ้น

5. การใช้ข้อมูลในการพัฒนาระดับหมู่บ้าน ยังเป็นเรื่องที่ไกลตัวเกินไปสำหรับผู้จัดเก็บข้อมูลระดับพื้นที่ คือผู้ที่เก็บข้อมูลส่วนใหญ่ไม่เห็นถึงความสำคัญของการนำเอาข้อมูลไปใช้ประโยชน์ แม้ว่าจะมีการนำเสนอการนำไปใช้ประโยชน์แล้วก็ตาม อาจทำให้ขาดแรงจูงใจและการใส่ใจต่อการจัดเก็บข้อมูลมากเท่าที่ควร การจัดเวทีชุมชนจำเป็นต้องมีอย่างต่อเนื่องและกล่าวซ้ำในบทเรียนเดิม ทั้งนี้เพราะประเด็นด้านเศรษฐกิจอาจเป็นเรื่องยากต่อความเข้าใจของคนส่วนใหญ่

6. การมุ่งเน้นการแสวงหาเครื่องมือที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ควรมีความหมายกว้างคือ ควรครอบคลุม 1) การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ 2) กระบวนการวิธีวิจัยอย่างง่ายเริ่มจากการตั้งคำถาม การสุ่มตัวอย่าง การเก็บและคำนวณค่าจากตัวอย่าง

- 3) การวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลเชิงเศรษฐกิจที่ตอบคำถามถือเป็นเครื่องมือหลัก และ 4) เครื่องมืออย่างง่ายในการช่วยให้เกิดการถ่ายทอดต่อ

4.1.5 ข้อคิดเห็นจากผู้เข้าร่วมงานโครงการ “เครื่องมือการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน: ABC”

การสอบถามข้อคิดเห็นคิดเห็นจากผู้ร่วมประชุมเวทีการเรียนรู้เครื่องมือจากข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาเครื่องมือการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนโดยจะจัดทำ 2 ครั้ง โดยครั้งนี้เป็นครั้งที่ 1 วันที่ 2 สิงหาคม 2553 และครั้งที่ 2 จะเป็นความคิดเป็นหลังจากนี้ 3-5 เดือน

จากการสอบถามผู้เข้าร่วมประชุม 22 ราย พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติงานในระดับตำบล ที่เข้าร่วมโครงการ “เครื่องมือการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน 21 จังหวัด” (ร้อยละ 45.45) เป็นผู้เก็บข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนและตัวแทนของชุมชนในสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 27.27 และผู้เข้าร่วมประชุมร้อยละ 70 เป็นผู้ที่เข้าร่วมการจัดเวทีการเรียนรู้ทุกครั้ง ทั้งหมด 4 ครั้ง ร้อยละ 40 และจำนวน 3 ครั้ง ร้อยละ 30 และมีผู้เคยเข้าร่วมประชุมเป็นครั้งแรก จำนวน 5 ราย (ร้อยละ 25) ดังตารางที่ 4.2

ผู้เข้าร่วมประชุมมีอายุเฉลี่ย 45 ปี โดยส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 36.36 ของจำนวนผู้เข้าร่วมทั้งหมด และอายุระหว่าง 51-60 ปี (ร้อยละ 31.82) ส่วนอาชีพของผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร คิดเป็น ร้อยละ 72.73 อีกร้อยละ 27.28 ประกอบอาชีพอื่นๆ ได้แก่ อาชีพค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมประชุม

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ลักษณะของผู้เข้าร่วมประชุม		
ผู้เก็บข้อมูล	6	27.27
ผู้ปฏิบัติงาน	10	45.45
อื่นๆ	6	27.27
จำนวนครั้งที่เข้าร่วมประชุม		
1	5	22.73
2	1	4.55
3	6	27.27
4	8	36.36
ไม่ระบุ	2	9.09
อายุ (ปี)		
ต่ำกว่า 30	1	4.55
30-40	6	27.27
41-50	8	36.36
51-60	7	31.82

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมประชุม (ต่อ)

รายการ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกร	16	72.73
ค้าขาย	2	9.09
ยังไม่ได้ทำงาน	1	4.55
รับจ้าง	2	9.09
ราชการ	1	4.55
รวม	22	100

ที่มา: จากสำรวจ

ส่วนความเข้มแข็งของชุมชน ผู้เข้าร่วมประชุมมีความเห็นว่าชุมชนของตนเองมีความเข้มแข็งในระดับปานกลาง จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.73 ของจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด ในขณะที่มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียงร้อยละ 9.09 มีความเห็นว่าชุมชนของตนเองมีความเข้มแข็งระดับมาก ร้อยละ 9.09 นอกจากนี้ผู้เข้าร่วมฯ ร้อย ร้อยละ 9.09 เห็นว่าชุมชนมีความเข้มแข็งระดับน้อย และอีกร้อยละ 9.09 ไม่แสดงความคิดเห็นในส่วนนี้ ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ความเข้มแข็งของชุมชนผู้เข้าร่วมประชุม

ความเข้มแข็งของชุมชน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
มาก	2	9.09
ปานกลาง	16	72.73
น้อย	2	9.09
ไม่ระบุ	2	9.09
รวม	22	100.00

ที่มา: จากสำรวจ

สำหรับประเด็นความรู้ที่ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากโครงการ พบว่า ผู้เข้าร่วมฯ ได้เรียนรู้เพิ่มเติมจากโครงการฯ อยู่ในระดับมาก (4.12 คะแนนจาก 5 คะแนน) โดยสิ่งที่ชุมชนได้เรียนรู้มากที่สุด คือ วิธีการคิดต้นทุนและรายได้ (4.43 คะแนน) รองลงมาคือ วิธีการเปรียบเทียบผลผลิต (4.38 คะแนน) วิธีการมองแหล่งขายสินค้า และเห็นความเข้มแข็งของชุมชน ตามลำดับ (ตารางที่ 4.4) ส่วนการได้รู้หรือได้ทบทวนปริมาณของวัตถุดิบที่ทำปุ๋ยได้มากขึ้นและได้รู้ปริมาณหรือจำนวนของการผลิตหรือสัตว์ได้มากขึ้นมีคะแนนต่ำสุดแต่อยู่ในระดับมากเช่นกัน คือ 3.57 และ 3.91 คะแนน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ประเด็นความรู้ที่ผู้เข้าร่วมประชุมได้เรียนรู้จากโครงการฯ

การเรียนรู้เพิ่มเติมจากโครงการฯ	คะแนนเฉลี่ย
รู้ความสำคัญของข้อมูลเพิ่มขึ้น	4.14
รู้ปริมาณ/จำนวนของการผลิตพืชหรือสัตว์ได้มากขึ้น	3.91
ได้ทบทวนถึงทรัพยากรของชุมชน/หมู่บ้านได้ชัดเจนมากขึ้น	4.09
ได้รู้หรือได้ทบทวนปริมาณของวัตถุดิบที่ทำปุ๋ยได้มากขึ้น	3.57
ได้เห็นความเข้มแข็งของชุมชนอย่างชัดเจนขึ้น	4.20
ได้รู้ปัญหาและศักยภาพของชุมชนและได้ชัดเจนขึ้น	4.14
ได้เรียนรู้วิธีคิดต้นทุนและรายได้	4.43
ได้เรียนรู้วิธีมองแหล่งขายสินค้า	4.25
ได้เรียนรู้วิธีการเปรียบเทียบผลผลิต	4.38
รวม	4.12

หมายเหตุ: 0 – 1.49 น้อย 1.5 – 2.49 ค่อนข้างน้อย 2.5 – 3.49 ปานกลาง 3.5 – 4.49 มาก 4.5 – 5 มากที่สุด

ที่มา: จากการสำรวจ

การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ได้นำความรู้ที่ได้จากโครงการไปใช้ประโยชน์คิดเป็นร้อยละ 78.28 และไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์ร้อยละ 7.07 ส่วนผู้เข้าร่วมอีกร้อยละ 14.65 ไม่ตอบคำถามในส่วนนี้ โดยผู้ร่วมส่วนใหญ่จะนำความรู้วิธีการคิดต้นทุนกำไรไปใช้ประโยชน์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95.45 รองลงมาคือ วิธีการเก็บข้อมูล ทราบถึงแหล่งรับซื้อผลผลิต ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และวิธีการแก้ปัญหา ในสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 81.82 ส่วนข้อมูลแผนที่ และเครือข่าย มีการนำไปใช้ประโยชน์ในสัดส่วนต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 59.09 และร้อยละ 68.18 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 การนำความรู้จากโครงการฯ ไปใช้ประโยชน์ของชุมชน

การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ตอบ	ผลรวมทั้งหมด
วิธีการเก็บข้อมูล	19 (86.36)	2 (9.09)	1 (4.55)	22 (100.00)
วิธีคิดต้นทุน กำไร	21 (95.45)	0 (0.00)	1 (4.55)	22 (100.00)
แหล่งรับซื้อ	18 (81.82)	2 (9.09)	2 (9.09)	22 (100.00)
แหล่งทุน	17 (77.27)	1 (4.55)	4 (18.18)	22 (100.00)
แหล่งวัตถุดิบต่างๆ	16 (72.73)	3 (13.64)	3 (13.64)	22 (100.00)

ตารางที่ 4.5 การนำความรู้จากโครงการฯ ไปใช้ประโยชน์ของชุมชน (ต่อ)

การนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	ใช้	ไม่ใช้	ไม่ตอบ	ผลรวมทั้งหมด
ทรัพยากรที่มีอยู่	18 (81.82)	0 (0.00)	4 (18.18)	22 (100.00)
แผนที่	13 (59.09)	6 (27.27)	3 (13.64)	22 (100.00)
เครือข่าย	15 (68.18)	0 (0.00)	7 (31.82)	22 (100.00)
วิธีการแก้ปัญหา	18 (81.82)	0 (0.00)	4 (18.18)	22 (100.00)
รวมทั้งหมด	155 (78.28)	14 (7.07)	29 (14.65)	198 (100.00)

ที่มา: จากการสำรวจ

สำหรับวิธีการเรียนรู้จากเครื่องมือต่างๆ ได้แก่ แบบสอบถาม วิธีพูดคุย เอกสาร และเครื่องมือต้นทุน ชุมชนมีความเห็นว่าเครื่องมือต่างๆ มีความยากง่ายอยู่ในระดับปานกลาง (2.26 คะแนน จาก 3 คะแนน) หรือคิดเป็นร้อยละ 67.05 ความง่ายอยู่ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 27.27 และระดับน้อย ร้อยละ 2.27 (ตารางที่ 4.6) เมื่อพิจารณารายละเอียดวิธีการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ พบว่า การใช้เอกสาร ชุมชนมีความเข้าใจง่ายมากที่สุด (ร้อยละ 36.36) มีคะแนนเฉลี่ย 2.38 คะแนน รองลงมาคือ เครื่องมือ ต้นทุน และวิธีการพูดคุย (คะแนนเฉลี่ย 2.29 และ 2.27 คะแนนตามลำดับ) ส่วนการใช้แบบสอบถาม ชุมชนมีความเข้าใจหรือได้เรียนรู้ด้วยคะแนนต่ำสุดเมื่อเทียบกับการใช้เครื่องมืออื่นๆ (2.10 คะแนน)

ตารางที่ 4.6 ความยากง่ายของวิธีการเรียนรู้ชุมชน

วิธีการเรียนรู้	น้อย	ปานกลาง	มาก	ไม่ตอบ	รวม	ค่าเฉลี่ย
แบบสอบถาม		19 (86.36)	2 (9.09)	1 (4.55)	22 (100.00)	2.10
วิธีพูดคุย	1 (4.55)	14 (63.64)	7 (31.82)		22 (100.00)	2.27
เอกสาร		13 (59.09)	8 (36.36)	1 (4.55)	22 (100.00)	2.38
เครื่องมือต้นทุน	1 (4.55)	13 (59.09)	7 (31.82)	1 (4.55)	22 (100.00)	2.29
รวม	2 (2.27)	59 (67.05)	24 (27.27)	3 (3.41)	88 (100.00)	2.26

ที่มา: จากการสำรวจ

ด้านคู่มือการเรียนรู้ พบว่า ชุมชนอยากให้มีการจัดทำคู่มือการเรียนรู้คิดเป็นร้อยละ 55.45 และอีกร้อยละ 44.55 ไม่อยากจัดทำคู่มือการเรียนรู้ โดยคู่มือการเรียนรู้ที่ต้องการให้มีการจัดทำมากที่สุด คือ คู่มือการเรียนรู้วิธีการคำนวณต้นทุนกำไร และวิธีการหาประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุดในส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 72.73 รองลงมาคือ วิธีศึกษาช่องทางการตลาดและวิธีการเก็บข้อมูลในส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 45.45 และ วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน (SWOT) ตามลำดับ (ตารางที่ 6) สำหรับรูปแบบเครื่องมือมีลักษณะเป็นรูปแบบเล่มมีหลายหน้า (ร้อยละ 69.57) และอีกร้อยละ 30.43 เป็นลักษณะแผ่นพับ ซึ่งคู่มือรูปแบบเล่มมีหลายหน้าชุมชนต้องการลักษณะเป็นแบบวิชาการมากกว่ามีการ์ตูนประกอบ (ร้อยละ 66.67) ส่วนรูปแบบแผ่นพับชุมชนต้องการรูปแบบการ์ตูนประกอบมากกว่ารูปแบบวิชาการ (ร้อยละ 60) ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 คู่มือการเรียนรู้ที่ชุมชนอยากให้จัดทำ

เครื่องมือการเรียนรู้	อยากเรียนรู้	ไม่อยากเรียนรู้	รวม
วิธีคำนวณต้นทุน กำไร	16 (72.73)	6 (27.27)	22 (100.00)
วิเคราะห์ศักยภาพชุมชน (SWOT)	9 (40.91)	13 (59.09)	22 (100.00)
วิธีศึกษาช่องทางการตลาด	10 (45.45)	12 (54.55)	22 (100.00)
วิธีการหาประสิทธิภาพการผลิต	16 (72.73)	6 (27.27)	22 (100.00)
วิธีการเก็บข้อมูล	10 (45.45)	12 (54.55)	22 (100.00)
รวม	61 (55.45)	49 (44.55)	110 (100.00)

ที่มา: จากการสำรวจ

ส่วนข้อเสนอแนะที่ต้องการให้หน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้นจำนวน 15 รายจาก 22 ราย ส่วนใหญ่ใหญ่เป็นแนวทางในการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มผลผลิต คิดเป็นร้อยละ 36.36 ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรและเศรษฐกิจชุมชน ร้อยละ 27.27 ข้อมูลการผลิตข้าว ความรู้เรื่องการเงินและการผลิตเมล็ดพันธุ์ใช้เอง เป็นต้น (ตารางที่ 4.8) และหน่วยงานที่ต้องการให้ความช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) (ร้อยละ 38.46) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ เช่น กรมการค้าภายใน กระทรวงเกษตรฯ กรมชลประทาน เป็นต้น

ตารางที่ 4.8 ข้อเสนอแนะเพื่อให้หน่วยงานช่วยเหลือให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติม

ประเด็นการเรียนรู้เพิ่มเติม	จำนวน	ร้อยละ	หน่วยงานที่ต้องการให้มาช่วยเหลือ
เทคนิคทางการผลิต เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต	8	36.36	สกว. กระทรวงเกษตรฯ และม.เชียงใหม่
ความรู้เกี่ยวกับเกษตรและเศรษฐกิจชุมชน	6	27.27	สกว. อบต. และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
ความรู้เรื่องการเงิน	2	9.09	สกว.
ความรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ใช้เอง	2	9.09	สกว. และภาครัฐ
อยากให้มีตลาดกลาง มีราคากลาง	1	4.55	กรมการค้าภายใน
การแก้ปัญหาการจัดการน้ำ	1	4.55	มหาวิทยาลัย ชลประทาน สำนักงานสิ่งแวดล้อม อบต.
วิธีการเก็บข้อมูล	1	4.55	
การวิจัยการปลูกพืชเศรษฐกิจหลัก	1	4.55	สกว.
รวม	22	100.00	

ที่มา: จากการสำรวจ

4.2 แนวทางการยกระดับการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลก

เนื่องจากการเรียนรู้ในเวทีเรียนรู้ของจังหวัดพิษณุโลกทั้ง 4 ครั้งที่ผ่านมา สามารถสรุปถึงแนวทางในการยกระดับการเรียนรู้ของชุมชนในจังหวัดพิษณุโลกพอสังเขปได้ ดังนี้

1. ความต่อเนื่องของการเรียนรู้ เป็นประเด็นที่สำคัญที่ต้องพัฒนาเพื่อให้การเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากทุกเวทีที่มีผู้เข้าร่วมหน้าใหม่มากกว่าผู้เข้าร่วมรายเดิม และผู้เข้าร่วมรายเดิมยังขาดความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมเวทีการเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้ขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งผู้เข้าร่วมเวทีส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน ซึ่งบางรายไม่ได้เป็นผู้เก็บข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนและการถ่ายทอดไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ส่งผลต่อความเข้าใจในแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนและการเก็บข้อมูลที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ดังนั้นแนวทางที่จะช่วยให้ชุมชนจังหวัดพิษณุโลกมีการเรียนรู้ที่มากขึ้น โดยการสร้างแม่ไก่ในชุมชนที่มีความสนใจและต้องการเรียนรู้อย่างจริงจัง เข้ารับการอบรมสร้างความเข้าใจในแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนอย่างละเอียด และวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลต่างๆ เมื่อกลุ่มแม่ไก่เข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถ่องแท้ จึงถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนต่อไป

2. การจัดเก็บข้อมูลระดับหมู่บ้านและการเรียนรู้เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ทำให้คนในชุมชนขาดแรงจูงใจและความกระตือรือร้นที่จะเก็บข้อมูลและไม่ค่อยเห็นความสำคัญของข้อมูลเนื่องจากเป็นเรื่องไกลตัว ในขณะที่ข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตข้าวและข้าวโพดที่เป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน ชุมชนให้ความสำคัญ และมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ได้เห็นชัด นอกจากนี้ข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดเก็บได้โดยตรง ต้องมีการรวบรวมจากทุกครัวเรือนในชุมชน เช่น ข้อมูลพื้นที่ปลูกผลผลิตที่ได้ การจัดการผลผลิต เป็นต้น ดังนั้น การที่จะให้ชุมชนมีความกระตือรือร้น ให้ความสำคัญ และต้องการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งมีข้อมูลที่ละเอียดใกล้เคียงกับความเป็นจริง ควรเริ่มจากการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือน โดยให้ทุกครัวเรือนให้จัดทำข้อมูลครัวเรือนของตนเอง และให้ผู้นำชุมชนเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนเพื่อนำไปเป็นข้อมูลระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดต่อไป

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

โครงการ "เครื่องมือการเรียนรู้และนโยบายเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ 21 จังหวัด" มีเป้าหมายเพื่อให้ได้แนวทางการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อการจัดการด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยมีประเด็นสำหรับการออกแบบ (เครื่องมือ) คือ ให้ชุมชนได้เรียนรู้ในด้านศักยภาพการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โครงการฯ จึงอาศัยแบบสำรวจข้อมูลชุมชนซึ่งชุมชนได้เก็บรวบรวมไว้แล้วเป็นจุดตั้งต้นและแปลความหมายของข้อมูลเหล่านั้นให้เป็นความรู้ คำว่า "เครื่องมือการเรียนรู้" เกิดขึ้น

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เฉพาะ 5 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อทราบศักยภาพการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน 2) เพื่อได้เครื่องมือให้ชุมชนใช้เพื่อการเรียนรู้การจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน 3) เพื่อได้ฐานข้อมูลการจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน 4) เพื่อทราบช่องว่างผลิตภาพเพื่อยกระดับผลผลิตของเกษตรกร และ 5) เพื่อทราบแนวทางเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการเชิงเศรษฐกิจของชุมชน

เครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้จากการวิเคราะห์แบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนชุดใหม่ที่ปรับปรุงใหม่หลังจากการค้นผลการวิเคราะห์แบบสำรวจชุดเดิมให้กับชุมชน และแผนชุมชน ซึ่งได้จากข้อมูลแผนชุมชนที่ชุมชนทำอยู่แล้ว สามารถนำเสนอเป็นเครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชนได้จำนวน 7 เครื่องมือ ซึ่งประกอบด้วย 1) เครื่องมือวิเคราะห์ระบบการผลิตหลักของชุมชน 2) เครื่องมือวิเคราะห์แหล่งรายได้ของชุมชน 3) เครื่องมือวิเคราะห์การจัดการและการกระจายตัวของผลผลิตหลักของชุมชน 4) เครื่องมือวิเคราะห์การกระจายวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของชุมชน 5) เครื่องมือวิเคราะห์การพึ่งพาตนเองด้านแหล่งที่มาของทุน 6) เครื่องมือวิเคราะห์ศักยภาพและทรัพยากรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และ 7) เครื่องมือแผนชุมชน ซึ่งในแต่ละเครื่องมือสามารถแสดงภาพรวมได้ทั้งในระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้งาน

การวิเคราะห์เศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดพิษณุโลก ได้นำเครื่องมือการเรียนรู้การจัดการเศรษฐกิจชุมชนดังกล่าวข้างต้นมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดเก็บได้จากเศรษฐกิจชุมชนของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก จากหมู่บ้านตัวอย่างทั้งหมด 134 หมู่บ้าน ใน 15 ตำบล ของ 4 อำเภอในจังหวัดพิษณุโลกหรือคิดเป็นร้อยละ 12.90 ของหมู่บ้านทั้งหมดในจังหวัดพิษณุโลกจากจำนวนข้อมูลทั้งหมดของจังหวัดพิษณุโลกซึ่งประกอบด้วย 9 อำเภอ 93 ตำบล 1,039 หมู่บ้าน ในด้านการกระจายตัวของข้อมูลซึ่งมีจุดเด่นจากการจัดเก็บข้อมูลที่เกิดจากคนในพื้นที่ที่มีความตั้งใจร่วมเก็บข้อมูลด้วยตนเองเป็นหลักทำให้เกิดการเรียนรู้จากคนในพื้นที่และเข้าใจถึงสภาพพื้นที่และปัญหาความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ได้ดีอย่างแท้จริงและสามารถส่งผลสืบเนื่องต่อการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของชุมชนได้ต่อไปในอนาคต แต่อาจมีข้อด้อยเนื่องจากการเก็บข้อมูลยังไม่สามารถทำได้ตามหลักเชิงวิชาการซึ่งอาจจะไม่สามารถใช้เป็นตัวแทนที่ดีของภาพรวมระดับจังหวัดและอำเภอได้ทั้งหมด หากแต่จะใช้เป็นตัวแทนในการอธิบายเฉพาะพื้นที่ที่ให้ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เท่านั้น โดยมีข้อค้นพบจากข้อมูลตัวอย่างการสำรวจ สรุปได้ดังนี้

ด้านเครื่องมือวิเคราะห์ระบบการผลิตหลักของชุมชน ทำให้ทราบถึงพืชหลักที่สำคัญของชุมชน จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ ข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ในชุมชน และพืชหลักที่สำคัญของแต่ละชุมชนซึ่งทำให้ทราบเป้าหมายการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพในแต่ละชุมชนที่ชัดเจนมากขึ้น ในการศึกษารายละเอียดพืชหลักของชุมชน ได้แก่ ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ต้นทุนการผลิต และการจัดการผลผลิต (ช่องทางการจัดจำหน่าย) รวมถึงปัญหาการผลิต เพื่อนำไปสู่การศึกษาแนวทางการเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และแนวทางในการจัดการผลผลิตให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังเห็นถึงความหลากหลายของการผลิตพืชในชุมชนที่แสดงถึงภูมิคุ้มกันในด้านรายได้และอาชีพของคนในชุมชนอีกด้วย

สำหรับช่วงเวลาการผลิตและเก็บเกี่ยวพืชหลักที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกนั้นจะแตกต่างกันในแต่ละชนิดพืช โดยการปลูกข้าวของจังหวัดพิษณุโลกมีทั้งการปลูกข้าวนาปีและนาปรัง แต่ชุมชนกว่าร้อยละ 80 สามารถทำการเพาะปลูกข้าวได้เพียงปีละ 1 ครั้ง (ข้าวนาปี) โดยข้าวนาปีจะนิยมเพาะปลูกกันในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน และจะเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ส่วนข้าวนาปรังจะทำการเพาะปลูกในเดือนธันวาคมและเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนเมษายนผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของพืชหลักของจังหวัดพิษณุโลกมีความแตกต่างกันมากระหว่างตำบลและอำเภอ ข้าวมีผลผลิตเฉลี่ยจาก 495-735 กิโลกรัม ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ระหว่าง 598-1,000 กิโลกรัม และมันสำปะหลังระหว่าง 900-2,383 กิโลกรัม

การเลี้ยงสัตว์ถือเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของจังหวัดพิษณุโลกรองจากการปลูกพืชสำหรับสัตว์ที่มีการเลี้ยงกันมากในชุมชนได้แก่ ไก่เนื้อแต่เป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในครัวเรือนมากกว่าการเลี้ยงเพื่อเป็นอาชีพหลัก การเลี้ยงไก่เนื้อเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของคนในชุมชนอำเภอเมือง ขณะที่อำเภออื่นมีการเลี้ยงโคเนื้อเป็นส่วนใหญ่ และการเลี้ยงไก่เนื้อในชุมชนอื่นเป็นการเลี้ยงเพื่อบริโภคในชุมชนมากกว่าการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นหลัก และลักษณะการเลี้ยงสัตว์เป็นแบบรายเดี่ยว จากข้อมูลดังกล่าว ช่วยให้หน่วยงานในชุมชนมีการพัฒนาที่ตรงเป้าหมายของแต่ละชุมชน ซึ่งจะช่วยให้การทำงานของหน่วยงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนมากขึ้น

ด้านข้อมูลการผลิตหลักในแต่ละพื้นที่สะท้อนให้เห็นปัญหาในแต่ละพื้นที่เช่นตำบลดอนทองและตำบลบ้านป่า อำเภอเมือง จะพบว่า การผลิตพืชมีความหลากหลายค่อนข้างน้อย คือ มุ่งเน้นการปลูกข้าวเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันด้านการผลิตมีน้อย หากปีใดข้าวประสบปัญหาโรค แมลง ก็จะทำให้รายได้หลักของคนในชุมชนหายไป และไม่มีรายได้จากพืชอื่นมาช่วยเสริม โดยเฉพาะตำบลบ้านป่า ที่มีการผลิตสัตว์เพียงร้อยละ 9.62 และไม่พบการผลิตหัตถกรรมเสริมรายได้เลย จากข้อมูลดังกล่าว เป็นข้อมูลสำคัญสำหรับหน่วยงานในพื้นที่ที่จะทำการส่งเสริมอาชีพหลักและอาชีพเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชนให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อป้องกันการความเสี่ยงจากการพึ่งพาการผลิตแบบเชิงเดี่ยว

ด้านข้อมูลการจัดการผลผลิตพืชในภาพรวมในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ทำให้ทราบถึงศักยภาพการพึ่งพาตนเองด้านการจัดการผลผลิตของชุมชนค่อนข้างน้อย และมีการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางจากภายนอกชุมชนเป็นหลัก เกษตรกรจังหวัดพิษณุโลกยังคงพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก (ร้อยละ 74 ของผลผลิตทั้งหมด) มีการพึ่งพาตนเองทั้งจากการจำหน่ายผลผลิตเองและการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการจำหน่ายผลผลิตน้อย (ร้อยละ 20 และร้อยละ 1.65 ตามลำดับ) ทำให้ชุมชนประสบปัญหาถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง และปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการกดราคาและถูกเอารัดเอา

เปรียบจากพ่อค้าคนกลาง จากข้อมูลดังกล่าว เป็นข้อมูลสำคัญให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหาทางเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว และหาแนวทางเพื่อการพึ่งตนเองในชุมชนให้มากขึ้น เช่น การรวมกลุ่มขายผลผลิต จัดตั้งเป็นสหกรณ์รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในชุมชน และแนวทางในการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อแก้ไขปัญหาการค้าตกต่ำ เป็นต้นนอกจากนี้หากดูเชื่อมโยงกับเครื่องมือแสดงการกระจายของแหล่งรับซื้อผลผลิต ก็จะเป็นการเพิ่มทางเลือกของแหล่งรับซื้อผลผลิตที่ได้ราคายุติธรรมและลดต้นทุนค่าขนส่ง การกระจายตัวของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตของชุมชนและบทบาทการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตจากเครื่องมือการกระจายตัวของแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิต/วัตถุดิบ ทำให้ชุมชนทราบแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิต ช่วยเพิ่มทางเลือกในการจัดหาปัจจัยการผลิต ที่สอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน ทั้งในด้านต้นทุนค่าขนส่ง ค่าเดินทาง คุณภาพและราคาที่ยุติธรรม ซึ่งนำไปสู่การลดต้นทุนการผลิตเกษตรของชุมชนอีกทางหนึ่ง จากข้อมูลแหล่งรับซื้อผลผลิตและแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิตกระจุกตัวอยู่ใกล้แหล่งผลิตหลัก เกษตรกรจึงเข้าถึงได้สะดวก และจะหนาแน่นในพื้นที่ที่มีการผลิตเกษตรมาก เช่น อำเภอพรหมพิราม อำเภอบางระกำ และอำเภอเมือง เป็นต้นโดยเกษตรกรพึ่งพาตลาดในชุมชนสูงถึงร้อยละ 50-70 ของการจำหน่ายผลผลิต

ด้านเครื่องมือการจัดการปัจจัยการผลิตของชุมชน ทำให้ทราบถึงความพยายามในการพึ่งพาตนเองของชุมชนในการรวมกลุ่มกันเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตที่ชุมชนไม่สามารถผลิตเองได้ เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองราคาและการซื้อในปริมาณมากทำให้ได้ราคาที่ถูกลง รวมทั้งยังมีการรวมกันเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์และสารกำจัดศัตรูพืชใช้เอง แม้มีสัดส่วนที่น้อยแต่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพึ่งพาตนเองของชุมชน นอกจากนี้เครื่องมือการจัดการปัจจัยการผลิตยังแสดงถึงปัญหาของการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตรวมกันและการรวมกันผลิต ทำให้ทราบปัญหาด้านการเงินเป็นปัญหาที่สำคัญของการรวมกลุ่มในชุมชนที่ต้องมีการแก้ไขเร่งด่วน เพื่อลดอุปสรรคในการรวมกลุ่มของชุมชน โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตมีปัญหาด้านการเงินค่อนข้างมาก (ร้อยละ 60.29 ของจำนวนปัญหาการรวมกลุ่มซื้อทั้งหมด) ในขณะที่การรวมกลุ่มเพื่อผลิตปัจจัยการผลิตนอกจากปัญหาการเงินแล้ว ปัญหาด้านความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตยังเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาให้มากขึ้น

ชุมชนจังหวัดพิษณุโลกมีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนหมู่บ้านตัวอย่างทั้งหมด โดยส่วนใหญ่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อปัจจัยการผลิต (ร้อยละ 80.56 ของจำนวนคำตอบทั้งหมด) ได้แก่ ปุ๋ยเคมีและเมล็ดพันธุ์ และปัญหาหลักที่มีผลต่อความสำเร็จของการรวมกลุ่มชุมชน คือ ปัญหาด้านการเงิน โดยมีเงินทุนไม่เพียงพอมากที่สุด รองลงมาคือปัญหาด้านการรวมกลุ่มกันไม่ติด ปัญหาด้านทักษะการจัดการ และปัญหาด้านการวางแผนธุรกิจ ตามลำดับ ตำบลที่มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อปัจจัยการผลิตมากที่สุดคือ ตำบลหนองกะท้าว และตำบลชาติตระการ

เครื่องมือการจัดการปัจจัยการผลิตในแต่ละพื้นที่เช่นของตำบลห้วยเอี้ย แสดงให้เห็นว่าชุมชนตำบลห้วยเอี้ยยังมีการพึ่งพาตนเองด้านปัจจัยการผลิตค่อนข้างน้อย ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์/ชีวภาพ และการรวมกลุ่มเพื่อซื้อปัจจัยการผลิตให้มากขึ้น เพื่อลดต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีการผลิตกันมาก และมีต้นทุนปุ๋ยเคมีสูง

ด้านเครื่องมือแหล่งเงินทุนของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก ทำให้ทราบถึงการพึ่งพาตนเองด้านเงินทุนของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกค่อนข้างน้อย (ร้อยละ 14.42) จากสัดส่วนการลงหุ้นและการออมทรัพย์ในชุมชน โดยยังพึ่งพาแหล่งเงินทุนในระบบเป็นส่วนใหญ่ การส่งเสริมการลงหุ้นและการออมทรัพย์ในชุมชนยังเป็นประเด็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ

อย่างไรก็ตามการพิจารณาในแต่ละพื้นที่เช่นเครื่องมือด้านแหล่งเงินทุนของตำบลดอนทอง ทำให้ทราบถึงการพึ่งพาตนเองด้านเงินทุนค่อนข้างสูง จากการมีแหล่งเงินทุนจากการออมทรัพย์ของชุมชนเองมากกว่าการพึ่งพาเงินกู้ในระบบเช่นเดียวกับชุมชนอื่น นอกจากนี้ยังไม่พบการกู้ยืมนอกระบบในชุมชนอีกด้วย ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นได้เป็นอย่างดี

ศักยภาพในด้านทรัพยากรและทุนทางสังคมของชุมชนจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่มีศักยภาพในด้านแหล่งพลังงานน้ำมากที่สุด (ร้อยละ 42.54 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 134 หมู่บ้าน) รองลงมาคือด้านความรู้/ภูมิปัญญาและด้านการรวมกลุ่มในสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 19.40 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านแหล่งท่องเที่ยว ตามลำดับ จากเครื่องมือแสดงศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน ทำให้ทราบถึงทรัพยากรที่มีศักยภาพในการพัฒนา จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสในการพัฒนา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาจุดอ่อน และเสริมจุดแข็งของชุมชนได้ เช่น การพัฒนาแหล่งพลังงานน้ำให้เป็นแหล่งพลังงานทางเลือกใหม่ของชุมชน การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ด้านการจัดเวทีการเรียนรู้ของโครงการมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อการเรียนรู้และการวิเคราะห์ตนเองของชุมชนในการเสริมสร้างเศรษฐกิจระดับชุมชน มีการจัดเวทีชุมชนทั้งหมด สี่ครั้ง ผลการเรียนรู้: การสังเคราะห์ผลการจัดเวทีการเรียนรู้ได้บทเรียนที่น่าสนใจ โดยสรุปเป็นประเด็นหลักได้ดังนี้ ผลที่ได้จากเรียนรู้ด้านบวกคือชุมชนมีความเข้าใจความสำคัญของข้อมูลเศรษฐกิจไทย เฉพาะพืช/สัตว์ เศรษฐกิจหลัก กระตุ้นความสนใจได้มาก เห็นปัญหาข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน เห็นข้อผิดพลาดจนประสงค์ที่จะจัดเก็บข้อมูลใหม่โดย- ต้องการทราบวิธีจัดเก็บข้อมูล ต้องการทราบวิธีสุ่มตัวอย่างให้เป็นที่น่าเชื่อถือ และ ที่ผ่านมาผู้เก็บข้อมูลยังไม่เคยแลกเปลี่ยนวิธีการหรือข้อมูล ส่วนหนึ่งเพราะขาดความมั่นใจว่าวิธีการของตนถูกต้อง พบว่าข้อมูลบางอย่างซึ่งมีอยู่ในระบบข้อมูลของหมู่บ้านอยู่แล้วสามารถนำมาใช้ได้ การยกตัวอย่างในคำถามช่วยแก้ปัญหาการสื่อสารและสร้างความเข้าใจได้มาก คุณภาพของข้อมูลดีขึ้นกว่าก่อนเข้าโครงการนี้ ชุมชนมีความเข้าใจประโยชน์จากข้อมูลมากขึ้น การใช้ประโยชน์จากข้อมูล มีผู้ที่เข้าใจได้ดี (ตำบลนครไทย) นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จริง ในการจัดทำแผนชุมชนและเสนอโครงการจนได้รับงบประมาณ การใช้ข้อมูลชุดประสิทธิภาพการผลิตข้าว ผู้ร่วมเวทีได้ทราบต้นทุนการผลิตข้าว ข้อมูล GIS ทำให้ทราบแนวทางลดต้นทุนค่าขนส่งปัจจัยการผลิตและผลผลิต

ข้อมูล GIS ทำให้ผู้ร่วมเวทีและผู้ประสานงานเกิดความตื่นตัวมาก และขอแบบสำรวจกลับไปปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำข้อมูลไปใช้จริง ในการจัดเวทีครั้งต่อมามีผู้เข้าร่วมเวทีที่มีความสนใจและต้องการเรียนรู้ การลดต้นทุนผลผลิตและแนวทางในการเพิ่มปริมาณผลผลิต ผู้เข้าร่วมเวทีส่วนใหญ่สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตได้ แต่ยังมีปัญหาเล็กน้อยในการแยกต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร ชุมชนมีความสนใจและกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นด้านการจัดการผลผลิต และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจขายผลผลิต ทั้งนี้ข้อมูลเชิงพื้นที่เป็นสิ่งที่ชุมชนสนใจมาก เช่น ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ แหล่งรับซื้อผลผลิตและวัตถุดิบ เป็นต้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผลที่ได้ในส่วนที่ต้องปรับปรุงต่อไปเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างดีที่สุดดังนี้คือ

1. การจัดเวทีแต่ละครั้งจะมีผู้เข้าร่วมหน้าใหม่เข้าร่วมทุกครั้ง ซึ่งทำให้ความต่อเนื่องของกระบวนการสร้างการเรียนรู้ที่ต้องอาศัยเวลาบ่มเพาะไม่เต็มที่ ด้วยพื้นฐานและบทบาทของผู้เข้าร่วมเวทีทำให้เกิดการเรียนรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ได้ไม่มากเท่าที่ควร มีเพียงระดับผู้นำและผู้ประสานงานบางส่วนที่สามารถนำผลที่ได้จากการเรียนรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ได้

2. การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดมีประสิทธิผลอย่างยิ่ง ผู้เข้าร่วมเวทีซึ่งเป็นผู้แทนของชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของข้อมูลได้ทันที เมื่อพบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลไม่ตรงกับสภาพของชุมชนของตน และเรียนรู้ว่าเกิดจากการเก็บข้อมูลไม่ครบถ้วนและผิดพลาด ชุมชนทุกแห่งเรียนรู้ประเด็นนี้จนเป็นผลให้ชุมชนประสงค์ที่จะเก็บข้อมูลชุดใหม่จากแบบสำรวจที่มีการปรับปรุงใหม่ชุมชนให้ความสนใจกับการเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวและเห็นผลเป็นรูปธรรม เช่น ต้นทุนและผลตอบแทน ส่วนความรู้ในระดับระบบตลาด หรือศักยภาพของชุมชนในด้านทรัพยากร ปัจจัยการผลิตและอื่นๆ นั้น ผู้เรียนรู้ระดับปัจเจกเห็นว่ามีความประโยชน์แต่ไม่มากเท่าความรู้ด้านต้นทุนและการผลิต ซึ่งตนสามารถนำไปใช้ประโยชน์โดยตรง

3. การเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจ โดยมีข้อมูลเชิงปริมาณนั้นเป็นเรื่องใหม่สำหรับชุมชน จึงจำเป็นต้องใช้เวลาและมีการจัดเวทีเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยต้องลงลึกในทุกรายละเอียด ทั้งการทำความเข้าใจแบบสอบถาม ข้อมูล การได้มาซึ่งข้อมูล การสุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์และตีความหมายข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ และเครื่องมืออย่างง่ายในการช่วยให้เกิดการถ่ายทอดต่อ

4. จากการวิเคราะห์เศรษฐกิจชุมชนและการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพิษณุโลก แนวทางเพื่อยกระดับการเรียนรู้ของชุมชนให้ดีขึ้นยิ่งขึ้น โดยการสร้างแม่ไก่ในชุมชนที่มีความสนใจและต้องการเรียนรู้อย่างจริงจัง เข้ารับการอบรมสร้างความเข้าใจในแบบสำรวจเศรษฐกิจชุมชนอย่างละเอียด และวิธีการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลต่างๆ แล้วจึงถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนต่อไป

5. สำหรับข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดเก็บได้โดยตรง ต้องมีการรวบรวมจากภาพรวมของข้อมูลครัวเรือนในชุมชน เช่น ข้อมูลพื้นที่ปลูก ผลผลิตที่ได้ การจัดการผลผลิต เป็นต้น ดังนั้น การที่จะให้ชุมชนมีความกระตือรือร้น ให้ความสำคัญและต้องการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งมีข้อมูลที่ละเอียดใกล้เคียงกับความเป็นจริง ควรเริ่มจากการเก็บข้อมูลระดับครัวเรือน โดยให้ทุกครัวเรือนให้จัดทำข้อมูลครัวเรือนของตนเอง และผู้นำชุมชนเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนเพื่อนำไปเป็นข้อมูลระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดต่อไป

6. ชุมชนจังหวัดพิษณุโลก โดยเฉพาะตำบลนาบัว อำเภอนครไทย เป็นตำบลหนึ่งที่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนกันมาก ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและค่าใช้จ่ายในการผลิตเกษตรของครัวเรือน แต่ยังขาดการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และนำไปใช้ประโยชน์ เนื่องจากคนในชุมชนยังขาดความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ดังนั้น การเข้าไปมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาในพื้นที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ในการนำข้อมูลบัญชีครัวเรือนมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ครัวเรือน และระดับหมู่บ้านต่อไป

7. การชี้ให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยกระตุ้นให้คนในชุมชนหันมาให้ความสนใจและใส่ใจในการจัดเก็บข้อมูลตนเองและชุมชน และเกิดความ

ต้องการเรียนรู้และนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้กับตนเองได้ นอกจากนี้ การติดตามของการจัดเก็บข้อมูลทั้งระดับครัวเรือนและระดับหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องและความใส่ใจของเจ้าหน้าที่หรือผู้นำชุมชน ยังเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเริ่มต้นเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของคนในชุมชน

8. สำหรับมหาวิทยาลัยชีวิตของตำบลนาบัว เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่คนในชุมชนทั้งผู้นำชุมชน เยาวชน และบุคคลทั่วไป เข้ามาเรียนรู้กันเป็นจำนวนมาก การบรรจุเครื่องมือการเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน ความรู้เกี่ยวกับต่างๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน รวมถึงการได้มาซึ่งข้อมูล เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ของชุมชน ก็เป็นช่องทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนได้เกิดการพัฒนาและเรียนรู้เศรษฐกิจของชุมชนและสามารถนำไปปรับใช้ได้ทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชนต่อไป

จากข้อมูลที่ได้จากเศรษฐกิจชุมชนในภาพรวมของจังหวัดทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชน โดยสาระเป็นสิ่งจำเป็นต่อการแก้ไขปัญหาในแต่ละท้องที่ ถึงแม้จะไม่ใช่วิธีที่ซับซ้อนมากแต่โดยเหตุที่การดำเนินการจัดเก็บเป็นการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลของชุมชนด้วยตนเอง จึงเป็นก้าวใหม่ที่สำคัญที่จะให้ชุมชนเกิดการตื่นตัวในการเรียนรู้สภาพข้อเท็จจริงและปัญหาของตนเองได้อย่างแท้จริง การสะท้อนข้อเท็จจริงจากเครื่องมือต่างๆ จากนักวิชาการเป็นกลไกในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันที่สะท้อนให้เห็นภาพของข้อมูลต่างๆ ที่ชัดเจนได้มากขึ้น การตระหนักถึงข้อเท็จจริงของสภาพพื้นที่ การกระตือรือร้นที่จะร่วมกันแก้ปัญหาจะเป็นสิ่งที่ทำให้การพัฒนาในแต่ละพื้นที่เกิดผลอย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจนได้มากขึ้น การกระตุ้นให้เกิดความต่อเนื่องในการจัดเก็บข้อมูลต่อไปและขยายขอบเขตไปสู่รายละเอียดต่างๆ เพื่อเพิ่มความลึกของรายละเอียดและส่งผลต่อการแก้ปัญหาที่ลึกซึ้งมากขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือกับการจัดเก็บข้อมูลของชุมชนร่วมกันทั้งนักวิชาการ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง นำมาบูรณาการกับการพัฒนาในท้องถิ่นที่ตรงกับสภาพและปัญหามากขึ้น น่าจะเป็นสิ่งที่สร้างความสำเร็จของการพัฒนาอย่างถูกทางและก่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต ทั้งนี้ทุกส่วนของภาครัฐทั้งระดับนโยบายและหน่วยงานต่างๆ ต้องตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริงและกระตุ้นให้เกิดกระบวนการในการจัดเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องและขยายไปสู่ทุกส่วนของชุมชนในประเทศ ก็จะก่อให้เกิดผลดีอย่างมหาศาลทั้งในภาพรวมของประเทศและในแต่ละท้องถิ่นที่แท้จริงถ้าหากทุกคนจะยอมรับว่า บางครั้งปัญหาการพัฒนาของประเทศที่ยังเนิ่นช้าและรอการแก้ไขที่ตรงจุดส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดข้อมูลข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้ประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชนเท่านั้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงอุตสาหกรรม. 2550. รายงานสถานการณ์อุตสาหกรรม จังหวัดพิษณุโลก. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.industry.go.th/DocLib13/Forms/view.aspx> (19 เมษายน 2553).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2553. แผนที่จังหวัดพิษณุโลก. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://attractionsth.blogspot.com/2010/09/blog-post_891.html (19 เมษายน 2553).
- สถาบันวิจัยและพัฒนาพลังงาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2549. ฐานข้อมูลพลังงาน จังหวัดพิษณุโลก. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.thaienergydata.in.th/energynew/energyReview/energy/index_prv_agri.php?prv_id=65&year=2550&subtab=15&tab=1&main=main (19 เมษายน 2553).